

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
Starptautiskās ekonomikas un biznesa katedra

**AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS STARPTAUTISKĀ
KONKURĒTSPĒJA UN TĀS NOVĒRTĒJUMS LATVIJAS
UNIVERSITĀTES EKONOMIKAS UN VADĪBAS
FAKULTĀTES PILNA LAIKA KLĀTIENES STUDIJU
PROGRAMMĀM ANĢĻU VALODĀ**

International competitiveness of tertiary education and evaluation of
competitiveness for University of Latvia Faculty of Economics and
Management full time study programmes in English

MAGISTRA DARBS

Starptautiskās attiecības (Ekonomika) maģistra studiju programma

Autore: Māra Džeriņa
Studenta apliecības Nr.: md09084
Darba vadītājs: profesore Dr. ekon. Ērika Šumilo

RĪGA 2015

ANOTĀCIJA

Maģistra darba tēma ir "Augstākās izglītības starptautiskā konkurētspēja un tās novērtējums Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā". Darbs sastāv no trīs daļām. Pirmajā daļā autore aplūko konkurētspējas un konkurētspējas novērtējuma metožu teorētisko pamatojumu, otrajā daļā tiek aplūkota situācija augstākajā izglītībā pasaulē un Latvijā, kā arī ekonomikas un vadības zinātnes studijās Latvijā. Trešajā daļā tiek izstrādāta pētījuma metodoloģija, balstoties uz teorijas daļā aplūkoto, un pētījums, kas balstīts uz izstrādāto metodoloģiju.

Darbs sastāv no 145 lappusēm un tajā ir 6 tabulas un 3 attēli. Darba izstrādes procesā autore izvirzītajai hipotēzei tika rasts apstiprinājums.

Darba mērķis ir noskaidrot vai LU EVF piedāvātās pilna laika studiju programmas angļu valodā ir konkurētspējīgas ārējos tirgos, un balstoties uz teoriju, par konkurētspējas priekšrocībām – vai Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā ir konkurētspējas priekšrocības salīdzinājumā ar citu Latvijas augstākās izglītības iestāžu realizētajām līdzvērtīgās studiju programmām.

Akcenti darbā tiek likti uz konkurētspējas priekšrocību novērtēšanu, kas, balstoties uz teoriju, vistiešākajā veidā nosaka produkta vai pakalpojuma konkurētspēju. Jāsaprot, ka konkurētspēja vienmēr ir atkarīga no vairākiem faktoriem, kas veido faktoru kopumu, un ir pieciešams patstāvīgi sekot izmaiņām pieprasījumā, lai pielāgotu šos faktorus un saglabātu konkurētspēju ilgtermiņā. Konkurētspēja nav pastāvīgs rādītājs, tas ir mainīgs, un situācija var mainīties ļoti ātri, ietekmējoties no dažādiem ārējas un iekšējās vides faktoriem, tāpēc ir nepieciešams sekot līdzi un būt elastīgiem, lai saglabātu konkurētspējas priekšrocības un tādējādi saglabātu konkurētspēju.

Darba rezultāti liecina, ka Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmas angļu valodā ir konkurētspējīgas, jo tām ir dažādas konkurētspējas priekšrocības salīdzinājumā ar citu Latvijas augstāko izglītības iestāžu piedāvātajām līdzvērtīgām studiju programmām.

Atslēgvārdi: augstākā izglītība, konkurētspēja, ekonomikas un vadības zinātne, studiju programmas, Latvijas augstākās izglītības iestādes, konkurētspējas priekšrocības.

ANNOTATION

Master's thesis theme is "International competitiveness of tertiary education and evaluation of competitiveness for University of Latvia Faculty of Economics and Management full time study programmes in English". Work consists of three parts, where in first part author deals with competitiveness and competitiveness assessment methods theoretical basis, in the second part deals with the situation in tertiary education in the world and country context and with economic and management science studies in Latvia. The thirds part consist from research methodology based on theoretical part and resarch based on the methdology.

The work consist of 145 pages and contain 6 tables and 3 figures. In work process the author's proposed hypothesis was found approval.

The aim is to find out whether the LU EVF offered full–time study programs in English are competitive in foreign markets, and based on the theory of competitive advantage – does Latvian University of Economics and Management Faculty of full–time study programs in English have a competitive advantage compared to other Latvian tertiary educational institutions implementing similar programs.

Emphasis is laid on the evaluation of competitive advantage, based on the theory that, in the most direct manner, describe the product or service competitiveness. It is understood that competitiveness is always dependent on a number of factors and may be tolerated to follow changes in demand, adapt to these factors and to maintain long–term competitiveness. Competitiveness is not a permanent indicator, it is variable, and the situation may change very quickly influenced by different external and internal environmental factors, so it is necessary to follow up and be flexible in order to maintain a competitive advantage and competitiveness.

The results show that the University of Latvia Faculty of Economics and Management full–time study programs in English are competitive because they have different competitive advantages compared to other Latvian tertiary education institutions at the same level of study programs.

Keywords: higher education, competitiveness, economics and management science study programs of Latvian higher education institutions, competitiveness priekšrocības.

Saturs.

Darbā izmantotie saīsinājumi.....	6. lpp
Ievads.....	7. lpp
1. Konkurētspējas būtība, to ietekmējošie faktori un novērtējums.	
1.1 Konkurētspējas izpētes līmeņi un to ietekmējošie faktori.....	10. lpp
1.2 Konkurētspējas novērtēšanas metodes.....	24. lpp
2. Augstākās izglītības studiju programmu raksturojums starptautiskajā kontekstā.	
2.1 Situācijas raksturojums starptautisko studentu kustībā pasaulē.....	39. lpp
2.2 Faktiskās situācijas raksturojums augstākajā izglītībā Latvijā.....	47. lpp
2.3 Pilna laika klāties ekonomikas un vadības zinību studiju programmu angļu valodā analīze dažādās Latvijas augstākās izglītības iestādēs.....	59. lpp
3. Konkurētspējas novērtējums Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klāties studiju programmām angļu valodā.	
3.1 Pētījuma metodoloģija.....	69. lpp
3.2 Anketu apkopojums.....	73. lpp
3.3 Ekspertu interviju apkopojums.....	76. lpp
3.4 Matricas metodes novērtējums.....	90. lpp
3.5 Salīdzinošā analīze.....	92. lpp
3.6 Konkurētspējas novērtējums studiju programmām, kas balstīts uz SVID analīzi.....	100. lpp
Secinājumi.....	102. lpp
Priekšlikumi.....	105. lpp
Izmantotā literatūra un avoti.....	107. lpp
Pielikumi.....	119. lpp
1. pielikums "EQUIS studiju programmu novērtēšanas standarti"	120. lpp
2. pielikums "Anketas "Konkurētspējas novērtējums Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klāties studiju programmām angļu valodā" paraugs.....	125. lpp
3. pielikums Studiju programmas "Starptautiskā Ekonomika un komercdiplomātija" SVID vērtējums.....	128. lpp
4. pielikums Studiju programmas " Vadības zinības" SVID vērtējums.....	129. lpp
5. pielikums Studiju programmas "Starptautiskais bizness" SVID vērtējums....	131. lpp

6. pielikums Studiju programmas "Eiropas Studijas" SVID vērtējums.....	132. lpp
7. pielikums Studiju programmas "Ekonomika PhD" SVID vērtējums.....	133. lpp
8. pielikums Studiju programmas "Vadības zinības PhD" SVID vērtējums.....	135. lpp
9. pielikums Studiju programmas "Demogrāfija PhD" SVID vērtējums.....	136. lpp
10. pielikums "Ekspertu intervijas jautājumi".....	138. lpp
11. pielikums "Mācībspēku intervijas jautājumi".....	139. lpp
12. pielikums Aptaujas anketas "Evaluation of Competitiveness for University of Latvia faculty of Economics and Management full-time study programmes in English " kopējie rezultāti.....	140. lpp

Darbā izmantotie saīsinājumi

ASV – Amerikas Savienotās Valstis

BAT – Biznesa Augstskola "Turība"

EEA – Eiropas Ekonomikas zona

ES – Eiropas Savienība

EUR - *euro*

IKP – Iekšzemes Kopprodukts

ISMA – Informācijas Sistēmu Menedžmenta Augstskola

IZM – Izglītības un zinātnes ministrija

KPP – Konkurētspējas priekšrocību periods

LU – Latvijas Universitāte

LU EVF – Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultāte

NATO – Ziemeļatlantijas līguma organizācija

NVS – Neatkarīgo Valstu Sadraudzība

OECD – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija

PEF – Pasaules Ekonomikas Forums

REK – Reālais Efektīvais Kurss

RISEBA – Rīgas Starptautiskā ekonomikas un biznesa administrācijas augstskola

RSU – Rīgas Stradiņa Universitāte

RTU – Rīgas Tehniskā Universitāte

Ievads

Mūsdienu pasaulē, kas ir globalizēta, konkurētspējas attīstīšana ir viens no galvenajiem virzieniem, ar ko strādā dažādas organizācijas, uzņēmumi, valstis, nozares utt. Arī augstākā izglītība globalizācijas procesu ietekmē ir kļuvusi par vienu no konkurētspējas veidiem. Latvijas attīstības politikā kā viens no galvenajiem attīstības virzieniem ir minēta augstākās izglītības eksportspējas paaugstināšana, palielinot ārvalstu studentu skaitu, kas studē pilna laika studiju programmās Latvijas augstākās izglītības iestādēs. Tā kā šis ir uzstādījums kopējai valsts attīstības politikai, arī lielākajai Latvijas augstākās izglītības iestādei un vienīgajai klasiskā tipa universitātei Latvijā – Latvijas Universitātei, ir nepieciešams pielāgoties šai politikai un būt vienai no iestādēm, kas to ar savu darbību palīdz realizēt. Ārvalstu studentu skaita palielināšana dotu pozitīvu finansiālu pienesumu, ne tikai Latvijas Universitātei, bet arī valstij kopumā.

Tāpēc autore ir nolēmusi aplūkot Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klāties studiju programmu angļu valodā konkurētspēju salīdzinājumā ar līdzvērtīgu Latvijas augstākās izglītības iestāžu realizēto studiju programmu konkurētspēju. Darba mērķis ir, balstoties uz teoriju par konkurētspējas priekšrocībām, noskaidrot vai Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klāties studiju programmām angļu valodā ir konkurētspējas priekšrocības salīdzinājumā ar citu Latvijas augstākās izglītības iestāžu realizētajām līdzvērtīgās studiju programmām.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, autore ir noteikusi vairākus veicamos uzdevumus:

- Izpētīt teorētisko pamatojumu konkurētspējai un konkurētspējas novērtēšanas metodēm, salīdzinot dažādu autoru izvirzītās teorijas;
- Izpētīt augstākās izglītības situāciju pasaulē un Latvijā;
- Izpētīt ekonomikas un vadības zinātnē piedāvātās studiju iespējas Latvijas augstākās izglītības iestādēs;
- Izstrādāt metodoloģiju Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klāties studiju programmu angļu valodā novērtēšanai, balstoties uz teorijas daļā aplūkoto;
- Veikt pētījumu, par LU EVF pilna laika klāties studiju programmām angļu valodā, kas sastāv no aptaujas anketām, jomas ekspertu intervijām, salīdzinošās analīzes un SVID analīžu izpēti;

Maģistra darba pētījuma objekts ir Latvijas Universitātei Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klāties studiju programmas angļu valodā, un pētījuma priekšmets ir konkurētspēja. Autore ir izvirzījusi hipotēzi, kurai ar pētījuma palīdzību centīsies iegūt

apstiprinājumu vai noraidījumu – "Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmas angļu valodā ir starptautiski konkurētspējīgas, salīdzinājumā ar citu Latvijas augstākās izglītības iestāžu realizētajām līdzvērtīgām studiju programmām."

Maģistra darbs sastāv no trīs nodaļām. Pirmajā nodaļā aplūkotas dažādu autoru izvirzītās teorijas, kas ir konkurētspēja, jo to nepieciešams izprast, lai autore tālāk varētu aplūkot konkurētspējas novērtēšanas metodes. Vēl pirmajā nodaļā tiek aplūkotas konkurētspējas novērtēšanas metodes, kas ir nepieciešamas, lai autore varētu izstrādāt metodoloģiju Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmu angļu valodā novērtēšanai. Otrajā nodaļā aplūkota situācija augstākajā izglītībā pasaulē un Latvijā, kā arī aplūkotas piedāvātās studiju iespējas ekonomikas un vadības zinātnē Latvijas augstākās izglītības iestādēs. Šāda izvēle pamatojama ar to, ka pirms pētījuma veikšanas ir nepieciešams rast ieskatu esošajā situācijā augstākās izglītības jomā, lai saprastu, kā Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmas angļu valodā iekļaujas kopējā situācijā un kādas ir atšķirības. Trešajā nodaļā autore, balstoties uz teoriju, ir izstrādājusi pētījuma metodoloģiju, pēc kuras tiks sniegts novērtējums Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā un veikts pētījums pēc izstrādātās metodoloģijas. Metodoloģiju, kas balstīta uz teorijā aplūkoto, bija nepieciešams izstrādāt, jo netika atrasta jau gatava metodoloģija, kas būtu piemērota Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmu angļu valodā konkurētspējas novērtēšanai. Pētījumu autore izstrādāja, lai novērtētu konkurētspēju Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā.

Pētījuma veikšanai autore izmantoja vairākās pētījuma metodes – aptaujas anketas, intervijas ar jomas ekspertiem, salīdzinošo analīzi. Metožu dažādība pamatojama ar to, ka ir nepieciešams iegūt dažādu pušu viedokli par augstāko izglītību Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē, kā arī ir nepieciešams salīdzināt iegūtos viedokļus, lai redzētu sakritību vai dažādību. Tāpat svarīgi ir veikt salīdzinošo analīzi, kur tiek salīdzinātas vairāku Latvijas augstāko izglītības iestāžu līdzvērtīgas studiju programmas ar Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes piedāvātajām, lai noskaidrotu atšķirības un līdzīgās iezīmes. Autore ar pētījuma metožu palīdzību noskaidro Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmu angļu valodā konkurētspējas priekšrocības.

Pētījums tika veikts, balstoties uz esošo situāciju augstākās izglītības jomā Latvijā, jo konkurētspēja nav pastāvīgs rādītājs, tāpēc ir grūti novērtēt nākotnes perspektīvas, kuras

ietekmē daudz un dažādi faktori. Pētījuma veikšanas laiks – 2015. gada pavasara studiju semestris.

Darbā autore ir paredzējusi aplūkot tikai pilna laika klātienes studiju programmas angļu valodā ekonomikas un vadības zinātnē Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē, kā arī veikt to salīdzinājumu ar līdzvērtīgām pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā citās Latvijas augstākās izglītības iestādēs.

Autores darbā tiek izmantoti arī npublicētie dati un avoti.

1. Konkurētspējas būtība, to ietekmējošie faktori un novērtējums

1.1. Konkurētspējas izpētes līmeņi un to ietekmējošie faktori

Lai izprastu, ko nozīmē konkurētspēja, autore uzskata par vajadzīgu, atrast skaidrojumu vārdam "konkurence", no kura ir veidojies vārds konkurētspēja jeb spēja konkurēt.

Akadēmisko terminu datu bāze piedāvā skaidrojumu – konkurence ir "skriet kopā (ar kādu)". Vārds ir cēlies no latīņu valodas. Savā būtībā konkurence nenozīmē kādu uzvarēt vai pārspēt, bet vairāk būt salīdzināmam ar kādu, līdzvērtīgam (konkurentam) kādam.¹ Termins paskaidro vārda "konkurence" nozīmi, no kura autore saprot, ka konkurētspējas nozīme un būtība ir būt līdzvērtīgam, tomēr izcelties ar kādu īpašību, lai sasniegtu labākus konkurētspējas rādītājus. Iezīmes, protams, var būt arī pretējas, kas nozīmētu nespēju konkurēt.

"Konkurētspēja ir relatīvs spēks, kas ir nepieciešams, lai uzvarētu sacensībās pret konkurentiem", tā konkurētspēju ir definējis autors Dongs Sung Čo savā 1998. gada rakstā, kas ir apstiprinājums iepriekš apskatītajai definīcijai par to, kas ir konkurētspēja. Pēc autora, Dong Sung Čo, domām, konkurētspēju iedala trīs raksturlielumu ierobežojošajās kategorijās – uzņēmuma konkurētspēja, industrijas konkurētspēja un nācijas konkurētspēja. Nācijas konkurētspējas pamatā ir, pēc autora domām, Rikardo teorija par resursiem produktu ražošanā. Šeit tiek noskaidrots, ka nācijas konkurētspēja ir augsta, ja tā izmanto ražošanas procesā tos resursus, kuriem ir zemas izmaksas konkrētajā valstī. Šis autora apskatītais faktors ir rezultējies ar secinājumu, ka nācijas konkurētspēja ir atkarīga ne tikai no tās resursiem, bet arī no vietējo firmu konkurētspējas starptautiskajā līmenī.²

Jāatceras, ka konkurētspēja ir spējīga darboties tikai kontekstā, kad divi vai vairāk aktieri piedāvā līdzvērtīgu produktu vai pakalpojumu.³ Lai pastāvētu konkurētspēja, ir nepieciešami konkurenti.

Globalizācija savā uzplaukumā pasauli ir ļoti ietekmējusi un izmainījusi. Pasaule ir kļuvusi savā starpā saistīta, un tas ir radījis robežu izzušanu, kā rezultāta pastiprināti ir radusies konkurence starp dažādām valstīm, vietējiem un starptautiskiem uzņēmumiem,

¹ "Akadēmiskā terminu datubāze" AkadTerm", Latvijas Zinātņu Akadēmijas Terminoloģijas komisijas izstrādāto un apstiprināto terminu sakopojums. Pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php?term=konkur%C4%93tsp%C4%93ja&list=konkur%C4%93tsp%C4%93ja&lang=> (Skatīts: 26.02.2015.)

² "From National Competitiveness To Bloc And Global Competitiveness", Dong-Sung Cho Competitiveness Review: An International Business Journal, Vol. 8, 1998. gads, lpp 12. -13., Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/eb046358> (Skatīts: 13.03.2015.)

³ "The State, International Competitiveness and Neoliberal Globalisation: Is There a Future Beyond The Competition State?" , Tore Fougner, Review of International Studies, Vol. 32, 2006. gads, lpp 171., Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2149/stable/pdf/40072131.pdf?acceptTC=true> (Skatīts: 13.03.2015.)

dažādiem reģioniem, utt. Šāda apstākļu maiņa ir ienesusi pārmaiņas kārtībā, kas ir pastāvējusi līdz šim, arī uzņēmumiem, valstīm un tamlīdzīgiem raksturlielumiem ir nepieciešams iet līdzī pārmāiņām un pielāgoties. Jaunā situācija un kārtība pieprasa no raksturlielumiem prioritāšu maiņu, kā rezultātā par vienu no galvenajām prioritātēm ir kļuvusi ilgtermiņa konkurences nodrošināšana. Konkurencei pastāvot starp dažādiem raksturlielumiem, tai var būt dažādi veidi, kā tā tiek apskatīta, pētīta un atspoguļota, un to ir aprakstījuši vairāki autori. Konkurētspēju var aplūkot no nozares un uzņēmuma viedokļa (ASV Enerģētikas departaments nozares un uzņēmuma konkurētspēju definēja kā – "Konkurētspēja analizē, kā nozares un uzņēmumi iegūst pārsvaru par saviem konkurentiem".⁴), var aplūkot arī kā valsts konkurētspēju, produkta konkurētspēju.⁵ Svarīgi, aplūkojot konkurētspēju, ir atcerēties par laika nogriežņiem. Konkurētspēju var pētīt divējādos laika nogriežņos – aplūkojot īstermiņa konkurētspējas rādītājus, kas ir mazāk precīzi un nedod pilnvērtīgu izpratni par situāciju kopumā, un ilgtermiņa, kur rādītāji ir daudz precīzāki un sniedz ieskatu reālajā situācijā daudz precīzāk un atspoguļo to kvalitatīvi, lai būtu iespējams sniegt novērtējumu par esošo situāciju.⁶

Kā noskaidrots, konkurētspēju raksturo dažādi raksturlielumi, pēc kuriem vadoties vairāki autori ir izstrādājuši definīcijas konkurētspējai. Vēl nepieminēts raksturlielums ir vietēja vai globāla mēroga konkurētspēja. Ir raksturlielumi, kas uzliek tādu ierobežojumu, ka konkurētspēju ir iespējams aplūkot tikai globālā mērogā, kā tas ir, piemēram, valstu gadījumos, bet savukārt, piemēram, uzņēmuma sakarā ir iespējams runāt kā par globāla mēroga konkurētspēju, tā arī par vietēja mēroga.

Mūsdienu pasaulē konkurētspēja ir aktualizējusies arvien vairāk. Tas ir kļuvis par vienu no galvenajiem tematiem, ko apskata un pēta dažādi autori, tāpēc konkurētspējai, balstoties uz katra autora veiktajiem pētījumiem, tiek izvirzītas definīcijas un teorijas, kas paskaidro konkurētspēju un galvenos faktorus konkurētspējai.

2014. – 2015. gada "Globālās Konkurētspējas pārskata" izstrādātāji, savā pārskatā ir norādījuši, ka konkurētspējas pamatā ir divpadsmit pīlāri. Pirmais no pīlāriem ir

⁴ "Competitiveness of Nations: the Fundamentals." Garelli S., IMD World Competitiveness Yearbook, 2006. gads, lpp 1. Pieejams: <http://www.imd.org/uupload/www01/documents/wcc/content/fundamentals.pdf> (Skatīts: 27.02.2015.)

⁵ "Growth, Competitiveness, Employment. The Challenges and Ways Forward into the 21st century", European Commission, lpp 71., Pieejams: <https://books.google.lv/books?id=PemUjceOniF4C&pg=PA123&lpg=PA123&dq=longterm+competitiveness+is+priority+of+world&source=bl&ots=IDfVELhB0&sig=HcwZ6xgAPoljgObp1zz2Cq2cPb4&hl=en&sa=X&ei=wmbVOSJN8fpUoO1hNAJ&ved=0CDoQ6AEwBA#v=onepage&q=long-term%20competitiveness%20is%20priority%20of%20world&f=false> (Skatīts: 27.02.2015.)

⁶ "The Influence of National Competition Policy on the International competitiveness of Nations", A. Mitschke, 2008. gads. lpp 125. -126., Pieejams: https://books.google.lv/books?id=oWD5GiwgrtEC&pg=PA126&lpg=PA126&dq=short+term+competitiveness+long+term+competitiveness&source=bl&ots=xbfLg_LmuQ&sig=8EjLWD-r-brpn77OFt9jbtm-9L4&hl=en&sa=X&ei=VGT-VJjvJYT2UJCXhNgE&ved=0CCkQ6AEwAg#v=onepage&q=short%20term%20competitiveness%20long%20term%20competitiveness&f=false (Skatīts: 27.02.2015.)

"Organizācija". Kā viena no svarīgākajām iezīmēm tiek minēta organizācijas vide kopumā. Īpaši svarīgi pozitīvu vidi uzturēt ir krīzes situācijās, jo tas palīdz darbiniekiem justies drošiem par savu darbu un darbavietu, tādēļ tie ir spējīgi strādāt ar daudz lielāku atdevi un produktivitāti. Organizācijai ir svarīgi būt godīgai un pozitīvai, ne tikai pret saviem darbiniekiem, bet arī pret saviem klientiem un sabiedrību kopumā. Ja organizācija tāda nav, tā var nelikties uzticama, un attiecīgi arī sadarbība un attīstība šādos gadījumos var apstāties.⁷

Organizācija pati ir nozīmīgs faktors konkurētspējai, taču organizācijas darbību ietekmē dažādi citi faktori, kas nosaka vai organizācija būs konkurētspējīga vai ne. Tie var būt gan iekšējās vides, gan ārējās vides faktori. Tie ir – līdzekļi, kas parāda biznesā izmantoto naudu. Pamatlīdzekļu attiecība pret kopējiem līdzekļiem, jo augstāks koeficients, jo nelietderīgāk tiek izmantoti apgrozāmie līdzekļi. Likviditāte – parāda kāda iespēja problēmu gadījumā izmaksāt naudu. Investīciju līmenis, kas ir rādītājs uzņēmuma perspektīvām. Izmērs, kas parāda uzņēmuma konkurētspējas jaudu un ietekmē finanšu sniegumu. Kompānijas vecums (laiks cik ilgi tā jau darbojas) – vecāki uzņēmumi var gūt labumu no ilgākas darbības, jo tiem jau ir laba reputācija, kas patīk patērētājiem un ievieš uzticību. Vieta – tā ir ļoti svarīga konkurētspējas priekšrocību noteicēja. Eksporta rādītāji – tomēr šajā sakarā pastāv divi viedokļi: viens apgalvo, ka augsts eksports ir ieguvums, turpretī otri apgalvo, ka augsti eksporta rādītāji var nodarīt zaudējumus vietējam tirgum un nozarei. Menedžmenta kompetences indekss, kas tiek aprēķināts peļņu dalot ar profesionālo darbinieku skaitu.⁸

Var uzskatīt, ka abu autoru viedokļi ir viens otru papildinoši. Viens no viedokļiem nosaka, ka organizācijas kārtība un darbība ir pamats, uz kā balstās konkurētspēja, bet otrais no viedokļiem apraksta, kas tieši ietekmē šo organizācijas kārtību un darbību. Šie faktori atspoguļo konkurētspēju tikai organizācijas kontekstā. Organizācija ir svarīga kā patērētājiem, tā pašiem darbiniekiem. Ja organizācija apmierina darbinieka vēlmes attiecībā uz darba vidi un darba procesu, viņš vēlēšies veidot ilgtermiņa karjeru organizācijā, kas ilgtermiņā var dot lielu pievienoto vērtību. Ja organizācija ir pievilcīga patērētājiem, tā rada uzticību un patērētājam ir vēlēšanās sadarboties ar organizāciju nākotnē, jo vairāk patērētājiem rodas uzticība organizācijai, jo lielāka organizācijas popularitāte.

Otrais no divpadsmit pīlāriem ir "Infrastruktūra". Infrastruktūra ir svarīga produktīva darba nodrošināšanai; telekomunikācijas, ātrs internets un tamlīdzīgas lietas ir palīgs ikdienas darbā birojā. Infrastruktūras tīklam ir jābūt plašam un efektīvam, jo tikai labi attīstīta

⁷ "The Global Competitiveness Report 2014. - 2015.", K. Schwab, X Sala-I-Matín, World Economic Forum, lpp 4. - 6.
Pieejams: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf (Skatīts:27.03.2015.)

⁸ "Factors affecting Firm Competitiveness: The case of Greek Industry", P.Liargovas, K. Skandalis, University of Peloponese, lpp 9-12,
Pieejams:http://grammatikhilfe.com/europeanInstitute/research/hellenicObservatory/pdf/3rd_Symposium/PAPERS/SKANDALIS_KONSTANTINOS.pdf (Skatīts: 03.03.2015.)

infrastruktūra "izdzēs" attālumu starp reģioniem, un apvieno visu vienā lielā kopumā.⁹

Citi autori, kas runā par infrastruktūras nozīmīgumu konkurētspējas kontekstā, apskata ne tikai infrastruktūru kā ātru internetu vai modernas komunikācijas sistēmas, bet arī kā transporta pakalpojumus, pārvietošanās iespējas, tostarp ceļu tīklus un tamlīdzīgas lietas. Svarīgas ir ne tikai modernas komunikācijas iespējas, bet arī iespēja pārvietoties no viena reģiona uz otru iespējami īsākā laikā. Tāpat šeit tika minēts sociālās infrastruktūras (veselības aprūpe, pieejama dzīvojamā teritorija, izglītība) nozīmīgums.¹⁰

Trešais pīlārs, uz kura balstās konkurētspēja, ir "Makroekonomiskā vide". Sakārtota makroekonomiskā vide ir svarīga gan organizācijas, gan valsts kontekstā, jo tā tieši ietekmē abu raksturlielumu konkurētspēju un izaugsmi. Ja makroekonomiskā vide ir nestabila un nesakārtota, arī konkurētspēja nebūs augsta un radīsies zināmas problēmas ar attīstību kopumā. Ja valstī rodas problēmas ar inflāciju vai parādiem, vai tamlīdzīgas problēmas, kas pasliktina makroekonomisko vidi, valstīm ir nepieciešams nekavējoties rīkoties, lai radušās problēmas novērstu, jo tas rada tiešu apdraudējumu konkurētspējai.¹¹

M. Poters ir aplūkojis konkurētspēju valsts līmenī, kur uzsvars tiek likts uz makroekonomisko lielumu nozīmību. M. Poters uzskata, ka konkurētspēju valsts līmenī raksturo un ietekmē tādi makroekonomiskie rādītāji kā budžeta deficīts, procentu likmes un valūtas kursi. M. Porters ir paudis uzskatu, ka vienīgais veids, kā izmērīt konkurētspēju valsts mērogā, ir aplūkot darba ražīgumu. Savu viedokli autors pamatojis ar to, ka darba ražīguma pieauguma rezultātā rodas papildus atalgojums un pieaug arī kapitāls turētājiem. M. Poters uzskata, ka šie ir faktori, kāpēc pieaug dzīves līmeņa rādītāji un rezultātā ekonomikām ir iespēja konkurēt sava starpā.¹²

Pasaules Ekonomikas forums ir viens no M. Portera teorijas apstrīdētājiem, jo uzskata, ka M. Portera izvirzītie rādītāji nav drošs avots, uz kura balstīt konkurētspējas novērtējumu valsts līmenī. 2007./ 2008. gada "Globālajā Konkurētspējas Pārskatā" ir atrodams skaidrojums, kādu iemeslu vadīts, Pasaules Ekonomikas Forums (PEF) no šāda modeļa, kas balstās uz valūtas kursu, izmantošanas ir atteicies vispār, lai arī tieši Pasaules Ekonomikas Forums ir viens no pasaules plašākajiem pētījumu veicējiem tieši konkurētspējas jomā. Pasaules Ekonomikas Foruma apgalvo, ka valūtas kursa samazinājums nozīmē eksporta izdevīguma pieaugumu, taču paralēli sadārdzinās arī imports, kā rezultātā ieguvumu nav.

⁹ "The Global Competitiveness Report 2014. - 2015.", K. Schwab, X Sala-I-Matín, World Economic Forum, lpp 6. Pieejams: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf (Skatīts:27.03.2015.)

¹⁰ "Infrastructure Is Key To Regional Economic Development And Global Competitiveness", Anne Selting, Infrastructure Views, 2013. gads, Pieejams: <http://www.infrastructureviews.com/2013/09/24/infrastructure-is-key-to-regional-economic-development-and-global-competitiveness/> (Skatīts: 08.04.2015.)

¹¹ "The Global Competitiveness Report 2014. - 2015.", K. Schwab, X Sala-I-Matín, World Economic Forum, lpp 6. Pieejams: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf (Skatīts:27.03.2015.)

¹² "On Competition. Updated and expanded edition.", Porter M., The Harvard business review book series. Boston : Harvard Business Press, 2008. gads , lpp 176.

Apgalvojums neattiecas uz pilnīgi visām valstīm, bet tikai uz tām, kuras ir atkarīgas no resursu un tehnoloģiju importa, tā apgalvo Pasaules Ekonomikas forums. PEF arī norāda, ka neizvietojami svarīgas ir reālajā efektīvajā kursā (REK) dažādās neiekļautās izmaksas. Kā otru iemeslu Pasaules Ekonomikas forums ir izvirzījis REK mērīšanas grūtības, pamatojoties uz to, ka vienam pašam rādītājam nav informatīvas nozīmes.¹³

M. Portera izvirzītā modeļa pretiniekiem pievienojas P. Krugmans, kurš pievienojas viedoklim, ka valūtas kurss nav precīzākais no rādītājiem, kas atspoguļo konkurētspēju un ekonomisko izaugsmi. Krugmans apgalvo, ka valstīm mēdz būt vajadzība īstenot apšaubāmu ekonomikas politiku, lai radītu iespaidu, ka valstī ekonomika ir pietiekoši sakārtota. Ne vienmēr tas notiek pēc pašu iniciatīvas, dažreiz to pieprasa starptautiskās aizdevējstādes. Grūtības rada arī tas, ka viena ekonomikas politika nederēs vairākām valstīm, jo pastāv iespēja, ka katrā valstī situācija ir krasī atšķirīga, no kā arī rodas nepieciešamība veidot dažādas ekonomikas politikas, tā uzskata P. Krugmans.¹⁴

Makroekonomiskajā vidē par svarīgākajiem rādītājiem tiek uzskatīti reālais valūtas maiņas kurss un situācija ārējās tirdzniecības jomā. Makroekonomiskās analīzes pieejas galvenā koncentrācija ir uz preču un pakalpojumu ietekmējošajiem faktoriem starptautiskajā tirgū. Valsts līmenī, pētot konkurētspēju, uzmanība tiek pievērsta arī devalvācijai, kuru valstis, nepieciešamības gadījumā, var būt izmantojušas kā līdzekli, lai atgūtu savu konkurētspēju starptautiskajos tirgos. Paralēli tam ir nepieciešams skatīt arī Attīstības konkurētspējas indeksu (GCI). Pēdējie gados jau esošajiem faktoriem ir pievienojušies vēl jauni, kuriem ir būtiska loma konkurētspējas veidošanā. Tie ir produktivitāte, inovācijas prasmes un iemaņas un līdzvērtīgi faktori. Pievienojoties šiem jaunajiem faktoriem, pastāv uzskats, ka visprecīzākais valsts konkurētspējas atspoguļotājs ir produktivitāte, kas tiek definēta kā māka mobilizēt pieejamos resursus. Šāda resursu mobilizācija valstī nozīmē prasmes samaksu par darbu darbiniekiem turēt augstā līmenī, kā arī citos veidos paaugstināt un noturēt labklājības līmeni.¹⁵ Arī šeit autori uzskata, ka samaksa par darbu ir būtisks faktors konkurētspējas palielināšanai, kas tomēr apstiprina M. Portera viedokli par nepieciešamību rūpēties, lai samaksa par darbu būtu pietiekoši augsta.

OECD jeb Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija piekrīt jau

¹³ "Global Competitiveness Report 2007/2008", World Economic Forum, 2008. gads, lpp 11. Pieejams: <http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/Global%20Competitiveness%20Report/index.htm> (Skatīts (02.03.2014.)

¹⁴ "The return of depression economics.", Krugman P. Penguin Books, 2008. gads, lpp103.–118., Pieejams: <http://www.univpgri-palembang.ac.id/perpus-fkip/Perpustakaan/Empiricism/Krugman,%20Paul%20-%20The%20Return%20of%20Depression%20Economics%20and%20the%20Crisis%20of%202008,%202e%20%28Norton%3B%202009%29.pdf> (Skatīts: 02.03.2014.)

¹⁵ "Latvijas konkurētspēja un tās izvērtējums starptautiskajos reitingos", Alf Vanags, Zane Leduskrasta, LR Ekonomikas ministrijas pasūtījuma ziņojums, 2005. gads, lpp 9., Pieejams: http://www.biceps.org/assets/docs/izpetes-zinojumi/Competitiveness-indices_in%20Latvian.pdf (Skatīts:27.02.2015.)

augstākminētajam viedoklim, ka makroekonomiskie rādītāji ir svarīgi valsts konkurētspējas analizēšanā. Lielākoties makroekonomiskie rādītāji tiek izmantoti valsts konkurētspējas analizēšanā, retāk uzņēmuma konkurētspējas analizēšanā, jo, pēc OECD domām, ir faktori, kuri tiek uzskatīti par svarīgākiem aprakstot uzņēmuma konkurētspēju.¹⁶

Ceturtais pīlārs ir "Veselība un pamatizglītība". Konkurētspējai un produktivitātei svarīgs ir veselīgs darbaspēks, jo cilvēki, kuri sirgst ar dažādām kaitēm vai to veselības stāvoklis mēdz bieži pasliktināties, nav produktīvi darbinieki, un tiem ir zema pievienotā vērtība attīstībā. Svarīgi ir investēt veselības aprūpē un rūpēties par cilvēku veselību, kā fizisko, tā garīgo. Līdzīgi ir ar izglītību. Mazāk izglītotiem darbiniekiem ir lielākas grūtības tikt galā ar sarežģītākiem darbiem, tiem ir grūtāk apgūt jaunas, specifiskas un sarežģītas zināšanas, jo trūkst pamatzināšanas, uz kurām balstīt tālākās. Šādiem darbiniekiem grūtības sagādā iešana līdz laikam, un pielāgošanās tehnoloģiskajai attīstībai, jo darbs ar modernām tehnoloģijām prasa zināšanas, kuru maz izglītotiem cilvēkiem nav. Uzņēmuma kontekstā, vājas zināšanas nozīmē grūtības izveidot jaunus, inovatīvus produktus, kas palīdzētu uzņēmumam attīstīties un palielināt konkurētspēju.¹⁷

ASV ir viena no valstīm, kas pastiprināti strādā, lai uzlabotu un nodrošinātu kvalitatīvu veselības aprūpes sistēmu valstī. Tas ir tieši saistīts ar jau vispasaules konkurētspējas pārskatā minēto iemeslu, ka neveselīgs darbaspēks nav spējīgs būt produktīvs un samazina kopējo konkurētspēju, jo darba nespējas dēļ pasliktinās citi faktori, kas ietekmē konkurētspēju. Darba devējiem ir pienākums rūpēties par katra darbinieka veselības apdrošināšanu, pat ja tas paaugstina produkta izmaksas. Darba devējs saprot, ka neskatoties uz to, ka veselības apdrošināšana paaugstinās izmaksas, tās tiek atgūtas, jo darbinieks ir spējīgs pilnvērtīgi strādāt, darbiniekiem nav pastāvīgas veselības problēmas, kas liek kavēt darbu, un tamlīdzīgi ieguvumi.¹⁸

P. Šlabergs ir norādījis, ka ļoti svarīga ir iegūtā pamatizglītība un pauž viedokli, ka tā ir tieši saistīta ar ekonomisko attīstību un izaugsmi. Autors uzskata, ka ieguldījums izglītībā var nest ieguvumus nākotnē, tas būs izglītotas darbaspēks, kas spēs nodrošināt augstus produktivitātes rādītājus. Autors uzskata, ka labāka izglītība var novērst sociālās problēmas nākotnē, tādējādi uzlabojot konkurētspējas rādītājus vēl vairāk.¹⁹

Piektais – "Augstākā izglītība un apmācība". Mūsdienu pasaulē ir pieprasījums pēc

¹⁶ "Indicators of International Competitiveness: Conceptual Aspects And Evaluation", M. Durand, C.Giorno, OECD, lpp 149., Pieejams: <https://oecd.org/eco/outlook/33841783.pdf> (Skatīts: 03.03.2015.)

¹⁷ "The Global Competitiveness Report 2014. - 2015.", K. Schwab, X Sala-I-Martin, World Economic Forum, lpp 6. - 7. Pieejams: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf (Skatīts:27.03.2015.)

¹⁸ "At the Intersection of health , Health Care and Policy", Health Affairs, 1989. gads, lpp 6., Pieejams: <http://content.healthaffairs.org/content/8/4/5.full.pdf> (Skatīts: 04.04.2015.)

¹⁹ "Education Reform For Raising Economic Cimetitiveness", P. Shalberg, Journal of Educational Change, 2006. gads, lpp 2., Pieejams: <http://pasisahlberg.com/wp-content/uploads/2013/01/Education-reform-for-economic-competitiveness-JEC.pdf> (Skatīts: 04.04.2015.)

cilvēkiem, kuriem ir labas zināšanas un spēja izpildīt komplicētus uzdevumus. Šādu pieprasījumu ir noteikusi globalizācijas attīstība un visi izrietošie procesi no šīs attīstības. Svarīga ir ne tikai pati izglītība, bet arī izglītības kvalitāte, kuru novērtē vadošie pasaules uzņēmēji. Tikpat svarīga ir arī darbinieku apmācība, kas nodrošina darbinieku iešanu līdzī laikiem un jauno zināšanu apgūšanu. Šāda darbinieku apmācība ceļ viņu kvalifikāciju, kā rezultātā arī pienesums no darbinieka aug.²⁰

Šeit būtiski ir pieminēt arī klasterus, kas ir tiešā veidā saistīti ar zināšanu pārnesi un darbinieku apmācību. Par klasteriem visplašāk tiek runāts tieši nozares konkurētspējas kontekstā. Jāatceras, ka nozare ir dinamiska, un tās dinamiskumu ietekmē vairāki faktori, kas ir ļoti svarīgi, ja konkurētspēja tiek vērtēta par raksturlielumu izvēloties tieši nozari. Klasteris ir saistīto biznesu tīkls, piegādātāji un saistītās specifiskās jomas, kuri koncentrējās vienā ģeogrāfiskā reģionā. Klasteri ir paredzēti tam, lai nodrošinātu lielāku efektivitāti un produktivitāti un lai uzņēmumi varētu būt konkurētspējīgi nacionālā un globālā mērogā.²¹ Klasteri ir labs līdzeklis, lai pārnestu un nodotu zināšanas, kas arī ir ļoti svarīgas konkurētspējas uzturēšanā. Klasteriem ir liela nozīme mācīšanās procesā un klasteru attīstīšana ir svarīga, lai nozare konkrētā valstī varētu būt spēcīga, lai būtu konkurētspējīga.²²

"Nozares konkurētspēja kopumā ir tieši atkarīga no spējas nozarē ieviest kādus jauninājumus, veikt modernizāciju."²³ Šis apgalvojums tieši sasaucās ar klasteru teoriju, kas nosaka, ka, pastāvot klasterim, šis process ir ievērojami vieglāks un veiksmīgāks.

Augstākajai izglītībai ir svarīga loma konkurētspējas paaugstināšanā, jo kā jau minēts, tas nozīmē izglītotāku darbaspēku, un, pēc Hārvardas pētnieku domām, arī augstāku darba produktivitāti. Produktivitātes paaugstināšanās valstī samazina importa izmaksas, valsts pati ir spējīga apmierināt patērētāju pieprasījumu, kas ir tiešais importa izmaksu samazinātājs. Tāpat svarīgi ir visi atklājumi un inovācijas, kurus nodrošina valstī esošie zinātnieki, jo pastāv lielāka iespēja, ka visi svarīgie atklājumi un inovācijas tiks paveikti valstī, tie iegūs patentu, kas nozīmē to, ka valstij piederēs pirmtiesības uz atklājumu, kā arī iespēja pirmajiem izmantot atklājumus praksē, lai uzlabotu konkurētspēju.²⁴

Gunters Verheugens apgalvojis, ka nācijas konkurētspēja ir atkarīga ar stiprajām pusēm. Stiprās puses ir atkarīgas no intelektuālā kapitāla esamības, sabiedrības izglītības un nākotnes

²⁰ "The Global Competitiveness Report 2014. - 2015.", K. Schwab, X Sala-I-Matín, World Economic Forum, lpp 7., Pieejams: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf (Skatīts:27.03.2015.)

²¹ Business Dictionary, Pieejams: <http://www.businessdictionary.com/definition/business-cluster.html> (Skatīts: 03.03.2015.)

²² "The Competitive advantage of nations: is Porter's Diamond Framework a new theory that explains the international competitiveness of countries?", A.J.Smith, Souther African Business Review, Vol. 14, 2010. gads lpp 14., Pieejams: <http://www.ajol.info/index.php/sabr/article/viewFile/76358/66817> (Skatīts:03.02.2015.)

²³ "Конкуренция.", Поргер М., Санкт-Петербург, Москва: издательский дом "Вильямс" 2002.gads, lpp 162.

²⁴ "Education and Global Competitiveness:Lessons for the United States from International Evidence", The Harvards community, 2015. gads, lpp 2, Pieejams: <http://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/9544459/West%20Education%20and%20Global%20Competitiveness%20chapter%20for%20DASH.pdf?sequence=1> (Skatīts: 04.04.2015.)

un tagadnes investīcijām izglītības jomā. Svarīgi ir ne tikai domāt par tagadni, bet arī par nākotni, jo attīstība ir ilgtermiņa process, kas prasa investīcijas nepārtraukti, nevis tikai vienā īsā laika nogrieznī.²⁵

Sestais pīlārs apskata "Efektīva preču tirgus nozīme". Efektīvs preču tirgus kādai valstij dod zināmas priekšrocības. Tas dod zināšanas un attiecīgi no zināšanas izrietošu spēju radīt produkciju, kas ir pieprasīta un konkurētspējīga. Vēl, ja ir efektīvs preču tirgus, ir izprasts preču pieprasījums. Tomēr efektīvs tirgus nav atkarīgs tikai no zināšanām un pieredzes, tas ir atkarīgs arī no patērētājiem, precīzāk, no patērētāju prasībām un spējai pielāgoties prasību izmaiņām, kuras nosaka mode, kultūras atšķirības, vēsturiskie faktori. Izprotot šos faktorus un spējot tiem pielāgoties, rodas konkurences priekšrocības.²⁶

Arī Starptautiskais Valūtas fonds uzskata par nozīmīgu konkurētspējas rādītāju efektīvu preču saražošanu. Starptautiskā Valūtas fonda definīcija konkurētspējai ir "Valsts spēja saražot, starptautiskajiem kvalitātes standartiem, atbilstošas preces un pakalpojumus ar augstāko izmaksu efektivitāti, salīdzinājumā ar citām valstīm".²⁷ Pēc autore domām, augstāka izmaksu efektivitāte šeit ir saprotama kā zemākas cenas precei vai pakalpojumam, nezaudējot tā kvalitāti. Autore piekrīt izvirzītajai definīcijai, jo uzskata, ka, lai vienība būtu konkurētspējīga, tai ir jābūt labākai, nekā konkurentu piedāvājumam. Autore augstākminētās definīcijas sasaista ar vēl vienu konkurētspējas definīciju, kura tika atrasta 2006. gada "Globālajā konkurētspējas pārskatā" – "Konkurētspēja ir uzņēmēju tagadnes un nākotnes spēja radīt pasaulei preces, kuru cenas un ārpus cenu īpašības veido pievilcīgāku piedāvājumu nekā iekšzemes un ārvalstu konkurenti".²⁸ Lai arī definīcijas raksturo atšķirīgi raksturlielumi, to būtība ir skaidra – konkurētspēja ir saražot un piedāvāt patērētājam pievilcīgāku preci vai pakalpojumu.

H. Čangs Mūns un Ņūmens S. Pīrijs Jr. izvirzījis teoriju, ka ir nepieciešams efektīvs preču tirgus. Autoru definīcija konkurētspējai ir – "Produkts ir konkurētspējīgs, ja tam ir zemākas izmaksas un labākas īpašības, salīdzinājumā ar līdzvērtīgiem produktiem".²⁹

Biznesa Vārdnīcas piedāvātais definējums produkta konkurētspējai – "Pakalpojumi un preces, kurus var pārdot peļņu nesošā daudzumā, balstoties uz tādu cenas, kvalitātes un servisa kombināciju, kurai pircējs dod priekšroku salīdzinājumā ar līdzvērtīgu produktu vai

²⁵ "Educating for global competitiveness", Jim Goodnight, SAS, 2006. gads, lpp 3. Pieejams: https://www.sas.com/resources/whitepaper/wp_3486.pdf (Skatīts: 04.04.2015.)

²⁶ "The Global Competitiveness Report 2014. - 2015.", K. Schwab, X Sala-I-Matín, World Economic Forum, lpp 7., Pieejams: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf (Skatīts: 27.03.2015.)

²⁷ "Assessing Competitiveness and Real Exchange Rate Misalignment in Low- Income Countries.", Di Bela G., Lewis M., Martin A. IMF working Paper, 2007. gads; lpp 4. Pieejams: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp07201.pdf> (Skatīts: 04.03.2015.)

²⁸ "Competitiveness of Nations: the Fundamentals." Garelli S., IMD World Competitiveness Yearbook, 2006. gads, lpp 608.

²⁹ "Competitiveness of product, firm, industry and nation in global business", H. Chang Moon, Newman S. Peery, Jr., Competitiveness Review: An International Business Journal Vol.5, lpp 37. Pieejams : <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/eb046319> (Skatīts: 05.03.2015.)

pakalpojumu, ko piedāvā citi".³⁰

Salīdzinot iepriekš piedāvātās definīcijas, saskatāma līdzība, jo kā svarīgākais posms (faktors) definīcijās tiek minēts patērētājs. Uzskatāms, ka definīcijas ir viena otru papildinošas, jo viena apgalvo, ka produkts ir saražots patērētājam, bet otra apgalvo, ka patērētājs, izdarot savu izvēli, nosaka, kurš produkts ir veiksmīgs un viņam piemērotāks. Apvienojot definīcijas – produkts ir saražots, lai apmierinātu patērētāja vajadzības, tas ir saražots tieši patērētājam, taču produkcijas unikālās īpašības un citi faktori nosaka, kuru produktu patērētājs uzskatīs par vairāk piemērotu savu vajadzību apmierināšanai, salīdzinot ar līdzvērtīgiem produktiem.

Septītais pīlārs – "Efektīvs darba tirgus". Darba tirgus ir svarīgs, lai nodrošinātu darbinieku atrašanos vietā, kur viņu zināšanas un pieredze dotu vislielāko pievienoto vērtību. Darba tirgum ir jābūt elastīgam un jāspēj ar viszemākajām izmaksām pārvietot darbinieku no vienas ekonomiskās aktivitātes uz citu. Efektīviem darba tirgiem ir jāspēj stimulēt darbiniekus, kā arī jāvērtē viņus pēc nopelniem un reālajiem rezultātiem un pienākumiem. Tāpat nedrīkst notikt dzimuma diskriminācija un sievietēm un vīriešiem ir jābūt vienlīdzīgiem darba tirgū.³¹

Efektīva darba tirgus nepieciešamību parāda Spānijas piemērs vispasaules ekonomiskās krīzes laikā. Spānija bija tā valsts, kas samazināja darbavietas ātrāk un lielākā apjomā kā citas līdzīgas valstis. Spānijā tika novērota tendence atteikties no darbiniekiem tā vietā, lai izmainītu darba dienas ritējumu, algu sadalījumu vai citus līdzīgus faktoros visiem darbiniekiem, tā, pēc dažādiem kritērijiem, izvēlējās no daļas darbinieku atteikties. Šādas darbības vājina darba tirgu un rada tajā problēmas, kas attiecīgi arī ietekmē vispārējo konkurētspēju. Spānijas gadījumā lielā ātrumā pieauga bezdarba rādītāji, un tādi saglabājās ilgāku laika posmu. Augsts bezdarbs noteikti nav efektīva darba tirgus rādītājs.³²

Finanšu tirgus attīstība ir izvirzīta kā astotais no pīlāriem, uz kuriem balstās konkurētspēja. Ekonomiskā krīze pierādīja, ka ir nepieciešams stabils un labi funkcionējošs finanšu sektors. Šeit ir jāpiemin, ka liela nozīme ir arī investīcijām, kuras ieplūst valstī un palīdz attīstīt kādu jomu, kā arī dažādi citi atbalsta pasākumi attīstībai. Svarīgi ir vienmēr uzraudzīt un novērot finanšu tirgus tiešos un netiešos riskus. Investīcijas biznesā ir tikpat svarīgas, kā investīcijas kādā nozarē kopumā. Tāpēc ir svarīgi nodrošināt pievilcīgu vidi

³⁰ "Business Dictionary", Interneta resurss, pieejams: <http://www.businessdictionary.com/definition/competitive-product.html> (Skatīts: 05.03.2015.)

³¹ "The Global Competitiveness Report 2014. - 2015.", K. Schwab, X Sala-I-Matín, World Economic Forum, lpp 7., Pieejams: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf (Skatīts:27.03.2015.)

³² "Report Evaluating The Impact Of The Labour Reform", Ministerio De Empleo Y Seguridad Social, 2014. gads, lpp 48., Pieejams:

http://www.empleo.gob.es/es/destacados/home/impacto_reforma_laboral/Report_evaluating_the_impact_of_the_Labour_Reform.pdf (Skatīts: 04.04.2015.)

investoriem, lai investori vēlētos palielināt investīciju apjomus.³³

Starptautiskās konkurētspējas teorijai ir jānostiprina saikni starp izaugsmi un izmaksu pozīcijas balansu atvērtā ekonomikā un faktoros, kas ietekmē šo procesu.³⁴

Kā lielākos draudus valsts konkurētspējai Stīvens Globermans savā rakstā ir izvirzījis tekošā konta pieaugošo deficītu, vai pārpalikuma samazināšanos, importa straujo pieaugumu, ja gadījumā eksporta rādītāji un reālā situācija nemainās, Globermans arī min kā draudus valsts konkurētspējai. Tomēr arī šiem izvirzītajiem faktoriem autors ir minējis pozitīvās puses. Kā viena no pozitīvajām pusēm ir tā, ka, ja imports pieaug augstas kvalitātes luksusa preču vidū, tad tas var būt virzītājspēks, lai nākotnē vietējie uzņēmumi uzsāktu ražot labākas kvalitātes luksusa preces, kas apmierinātu vietējo patērētāju, un varbūt pat ārzemju patērētāju, vēlmes un prasības. Tādējādi tiktu nodrošināta izaugsme un konkurētspējas uzlabošanās nākotnē. Otra problēma ir tieši datu interpretācijā, ne vienmēr importa palielināšanās var norādīt uz negatīvām tendencēm konkurētspējas jomā. Jāaplūko arī konkurentu rādītāji, jo tie, iespējams, var būt vēl sliktāki, un tādā gadījumā importa pasliktināšanās, kamēr tā ir mazāka, kā konkurentiem, nav negatīvi ietekmējošs faktors.³⁵

Kā devīto no izvirzītajiem pīlāriem autore aplūko "Tehnoloģisko sagatavotību". Mūsdienu globalizētājā pasaulē tehnoloģijas ir svarīgas, lai firma varētu konkurēt. Svarīga nav tikai jaunu un modernu tehnoloģiju ieviešana, bet arī spēja pielāgot esošās tehnoloģijas, lai palielinātu produktivitāti. Tehnoloģijas ir svarīgas attīstīšanas un izgudrošanas jomā, jo ar to palīdzību ir iespējams veikt zinātnisku darbu un izgudrot jaunu produktu, vai attīstīt pašu tehnoloģiju.³⁶

Tehnoloģiju sagatavotība gan vairāk ir jāmin produkta vai pakalpojuma kontekstā – tehnoloģija, ar kuras palīdzību produkts vai pakalpojums tiek saražots. R. Veijns Pacs un Ēriks G. Stefans produkta un pakalpojuma konkurētspēju ir definējis – "Lai katrs produkts un pakalpojums būtu konkurētspējīgs, tas ir pielāgots katram klientam un saražots ar visaugstāko tehnoloģiju palīdzību".³⁷ Šie paši autori ir apgalvojuši, ka, lai produkts būtu konkurētspējīgs, ir nepieciešams radīt tādu produktu, kas piesaistītu klientus un par kuru klients būtu gatavs maksāt, pretī saņemot šo produktu vai pakalpojumu. Citādāk sakot, ir jāsarāžo produkts, kas atbilstu klientu prasībām, kuru klients būtu gatavs iegādāties, kurš klienta uztverē būtu

³³ "The Global Competitiveness Report 2014. - 2015.", K. Schwab, X Sala-I-Matín, World Economic Forum, lpp 7., Pieejams: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf (Skatīts:27.03.2015.)

³⁴ "International Competitiveness", Jan Fagerberg, The Economic Journal Vol. 98, 1988. gads, lpp 355., Pieejams: <http://www.jstor.org/stable/2233372> (Skatīts : 27.02.2015.)

³⁵ "Regulation and the international competitiveness of US-based companies", Steven Globerman, Competitiveness Review, Vol. 24, 2014. gads, lpp 379., Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/CR-11-2012-0026> (Skatīts: 13.03.2015.)

³⁶ "The Global Competitiveness Report 2014. - 2015.", K. Schwab, X Sala-I-Matín, World Economic Forum, lpp 7. - 8. Pieejams: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf (Skatīts:27.03.2015.)

³⁷ "Paradigms of Competitiveness", R.W. Pace, E.G. Stephan, Business Journal Vol.6, lpp 8. Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/eb046325> (Skatīts 05.03.2015.)

attiecīgās cenas vērts. Tikai pie šādiem nosacījumiem klients iegādājās konkrēto produktu vai pakalpojumu. Produkts ir konkurētspējīgs, ja tam ir zemāka cena un labākas īpašības nekā citiem līdzvērtīgiem produktiem,³⁸

Lai radītu šādu produktu, neatsveramas ir modernās tehnoloģijas un spēja ar tām darboties, jo tieši modernās tehnoloģijas spēj saražot precī un pakalpojumu visaugstākajā līmenī, un tās ir visatbilstošākās patērētāju prasībām.

Desmitais konkurētspējas pīlārs ir "Tirgus izmērs". Tirgus izmēram ir nozīme, tradicionāli tirgus izmērs ir bijis valsts robežās, taču līdz ar globalizāciju, arī tirgus izmēri ir auguši – tas ir paplašinājies līdz visas pasaules apjomam. Starptautiskais tirgus ir aizvietojis vietējo tirgu, kas īpaši nozīmīgi ir bijis mazām valstīm. Starptautiskajai tirdzniecībai ir pozitīva ietekme uz izaugsmi, īpaši tām valstīm, kuru tirgus līdz šim ir bijis ļoti mazs.³⁹

Svarīgs ir ne tikai tirgus izmērs, bet arī darbības, kuras nepieciešams veikt tirgū, piemēram, preces vai pakalpojuma virzība. B.R.Skots un G.C.Lodžs runā par valsts konkurētspēju kā nacionālo konkurētspēju un nacionālo konkurētspēju attiecina uz valsts spēju "veidot, ražot un virzīt produktu starptautiskajā tirgū, kamēr atpakaļ tiek saņemti arvien augoši ieguvumi".⁴⁰

Šeit tiek aplūkota arī M. Portera izstrādātā teorija, ka konkurētspējas pamatā ir arī uzņēmuma izvēlēta stratēģijai produkta virzīšanai tirgū. Tiek minēts, ka pareizās stratēģijas izvēle var veicināt produkta konkurētspēju, tāpēc ir svarīgi, lai pie produkta izstrādes, kur procesa neatņemama sastāvdaļa ir stratēģijas izvēle produkta virzīšanai tirgū, tiktu izdarīta pareizā izvēle.⁴¹

OECD starptautisko konkurenci ir definējis kā "valsts spēju vai nespēju pārdot produktus starptautiskajos tirgos".⁴² Definīcija jau ir izstrādāta ar atrunu, ka tā paskaidro tikai starptautiskās tirdzniecības konkurētspēju, tātad attiecināma uz produktu, pakalpojumu, uzņēmumu, valsti. OECD ir arī izstrādājis divas mērvienības pēc kurām var novērtēt starptautisko konkurētspēju – atšķirība starp vietējo un konkurentu samaksu par vienu vienību ražošanas darbiniekam, un patērētāja izmaksas izteiktas vienotā valūtā.⁴³

Tirgus kontekstā nav svarīgs tikai tirgus izmērs, svarīga ir arī māka panākt nospraustos

³⁸ "Paradigms of Competitiveness", R.W. Pace, E.G. Stephan, Business Journal Vol.6, lpp 8. Pieejams:

<http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/eb046325> (Skatīts: 05.03.2015.)

³⁹ "The Global Competitiveness Report 2014. - 2015.", K. Schwab, X Sala-I-Matín, World Economic Forum, lpp 8., Pieejams: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf (Skatīts:27.03.2015.)

⁴⁰ "Rethinking Competitiveness For The Construction Industry", Henricsson J.P.E., Ericsson S., Flanagan F., Jewell C.A., School of Construction Management and Engineering, University of Reading, lpp 337., Pieejams: http://www.arcom.ac.uk/-docs/proceedings/ar2004-0335-0342_Henricsson_et_al.pdf (Skatīts: 01.03.2015.)

⁴¹ "Competitiveness of product, firm, industry and nation in global business", H. Chang Moon, Newman S. Peery, Jr., Competitiveness Review: An International Business Journal Vol.5, lpp 37. Pieejams :

<http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/eb046319> (Skatīts: 05.03.2015.)

⁴² OECD, Pieejams: <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=399> (Skatīts: 05.03.2015.)

⁴³ OECD, Pieejams: <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=399> (Skatīts: 05.03.2015.)

mērķus ar tirgus palīdzību. Var uzskatīt, ka vienlīdz svarīgi ir gan tirgus izmērs, gan māka virzīt produktus dažādos tirgos, neatkarīgi no tirgus izmēra. Autore, apskatot visas teorijas, izdara secinājumu, ka ļoti svarīgi produkta virzīšanai tirgū ir pats sākuma posms, jo, ja tas ir neveiksmīgs, tad produkta nākotne un spēja konkurēt ir apdraudēta.

Mūsdienu pasaulē, kas pēdējos 50 gados ir piedzīvojusi globalizācijas tempu attīstību, par konkurētspēju vairs nav iespējams runāt vienas valsts vai reģiona ietvaros. Zūdot robežām starp pasaules valstīm, zūd ierobežotie tirgi, kas paver uzņēmējiem un organizācijām plašas iespējas darboties globāli. Ja agrāk notika sāncensība starp vietēja mēroga uzņēmumiem, produktiem un pakalpojumiem, tad šobrīd sāncensība ir izvērtusies plašumā, tā notiek visā pasaulē. Šī iemesla dēļ raksturlielumiem nākas domāt jaunus veidus, kā uzlabot savu konkurētspēju, kā padarīt sevi unikālāku un patērētājam pievilcīgāku nekā konkurentus. Šeit svarīgi ir arī atcerēties par spēju ātri reaģēt uz situācijas maiņu, un nav svarīgi vai tā ir jauna tehnoloģijas, kas jāapgūst, vai tās ir patērētāju uzvedības maiņa, vai jauna tirgus kārtība, kurai ir nepieciešams pēc iespējas ātrāk pielāgoties.⁴⁴

"Biznesa sarežģītība" ir vienpadsmitais no pīlāriem, kas ir pamatā konkurētspējai. Biznesa sarežģītība ir svarīgs elements biznesa efektivitātes paaugstināšanā. Tas sastāv no diviem elementiem, kas ir savstarpēji saistīti – vispārējā uzņēmējdarbības tīkla kvalitātes un individuālo firmu operāciju un stratēģiju kvalitātes. Svarīgi tas ir valstīm, kuras ir sasniegušas augstāku attīstības pakāpi. Kvalitātes mērīšanā viens no noteicošajiem faktoriem ir piegādāju kvalitāte un to darbošanās apjoms. Šeit tiek uzsvērts, ka klasteri ir iespēja inovatīvai darbībai un produktu ražošanai, un klasteri ir pozitīvi ietekmējošs faktors.⁴⁵

Par biznesa sarežģītību (unikalitāti) parasti runā uzņēmuma vai organizācijas kontekstā. Labākas zināšanas, specifiskākas tehnoloģijas ir svarīgi faktori, lai uzņēmums attīstītos un panāktu nepieciešamo pārsvaru pār līdzīgiem uzņēmumiem. Svarīgi ir tas, lai zināšanas nav kopējamas, lai ražošanas tehnoloģijas ir grūti atkārtojamas, jo tas padara uzņēmumu vai organizāciju unikālu un spējīgu piedāvāt patērētājiem unikālu produktu vai pakalpojumu. Šis faktors arī lieliski sasaucās ar divpadsmito pīlāru, uz kura ir balstīta konkurētspēja – "Inovācijām". Specifiski faktori biznesā, kas ir grūti atkārtojami, varētu tikt uzskatīti par inovācijām vai inovāciju rezultātu.⁴⁶

Inovācijas var sastāvēt no jauninājumiem tehnoloģiju jomā, kas apvienojās ar dažādiem

⁴⁴ "The Dynamics of International Competitiveness", Giovanni Amendola, Giovanni Dosa, Erasmo Papagni, Weltwirtschaftliches Archiv, 1993. gads, lpp 451. - 453. Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2149/stable/pdf/40440325.pdf> (Skatīts: 05.03.2015.)

⁴⁵ "The Global Competitiveness Report 2014. - 2015.", K. Schwab, X Sala-I-Matín, World Economic Forum, lpp 8., Pieejams: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf (Skatīts:27.03.2015.)

⁴⁶ "From technological readiness to business sophistication through ICT application", C. O'Grea, M. Herciu, L. Belascu, Business and Economics Journal, 2010. gads, lpp 2., Pieejams: <http://www.aabri.com/manuscripts/09296.pdf> (Skatīts: 04.04.2015.)

cita veida jauninājumiem, kas neskar tehnoloģiju jomu. Netehnoloģiju joma varētu būt zināšanas, darba tehnoloģija, un tamlīdzīgas jomas, ko citādāk varētu dēvēt par intelektuālo īpašumu. Šis pēdējais pīlārs ir koncentrējies uz inovācijām tehnoloģiju jomā, tomēr uzlabojumi var tikt sasniegti, uzlabojot jau iepriekš apskatītos pīlārus. Tehnoloģiskās inovācijas ir bijušas attīstības veicinātājs cauri laikiem, kā piemērs tam varētu būt "Industriālā revolūcija", kuras laikā attīstoties tehnoloģijām, uzlabojās daudzas citas jomas, kas arī netiešā veidā bija saistītas ar tehnoloģiskajiem uzlabojumiem. Inovācijas paver daudz plašākas iespējas produktiem un pakalpojumiem. Tas gan tiek attiecināts uz augstāk attīstītām valstīm, tomēr arī zemāk attīstītajām ir iespējas. Tās var pielāgot jau esošās tehnoloģijas, tomēr tas prasa ieguldījumus, kā no valsts sektora, tā no privātā, jo attīstība bez ieguldījumiem nav iespējama.⁴⁷

Tomēr ir autori, kas uzskata, ka ne uz ne visās jomās tehnoloģiskās inovācijas ir cieši saistītas ar konkurētspēju. Par piemēru: R. D. Atkinsons uzskata, ka elektroenerģija ir viena no jomām, kur tehnoloģiju attīstība nav īsti saistāma ar konkurētspēju. Tāpat arī meteoroloģiskās prognozes, kuras tiek veiktas ar inovatīvu tehnoloģiju palīdzību, nedod nekādu ieguldījumu konkurētspējas palielināšanā. Svarīgi šeit ir izprast, ka tehnoloģiju inovācija konkurētspējai dod pienesumu tikai gadījumos, ja inovatīvā "ražošanas" procesa rezultātu ir iespējams starptautiski pārdot. Piemēram, jaunas lidmašīnas, mikročipu vai superdatoru ražošana tiešā veidā dotu pienesumu konkurētspējai.⁴⁸

Lai arī šie pīlāri ir izdalīti un aplūkoti katrs atsevišķi, ir jāsaprot, ka realitātē tie nav dalāmi lielumi un tas viss ir jāapskata kā viens veselums, kas kopīgiem spēkiem ir spējīgs sasniegt mērķi – labus konkurētspējas rādītājus. Pīlāri ir saistīti savā starpā, kas to progresu vai regresiju veido spirāles formā, ja problēmas rodas vienā no pīlāriem, tad arī citos pīlāros radīsies problēmas. Pretējs efekts ir attīstībai – ja viens pīlārs uzlabojās un ir novērojams progress, tad pēc kāda laika notiks arī progress kādā citā pīlārā.⁴⁹

Autore ir vienisprātis ar pārskata autoriem, kuri apgalvo, ka visi 12 pīlāri ir savstarpēji cieši saistīti, kā arī piekrīt apgalvojumiem, ka, ja vienā pīlārā ir novērojamas problēmas, tad citos pīlāros laika gaitā arī būs novērojamas problēmas. Tāpēc ir jāstiprina visi pīlāri, nevis tikai viens konkrēts, jo pretējā gadījumā, stiprinot vienu konkrētu jomu (pīlāru), tas nebūs produktīvi, ja citos būs radušās problēmas un zaudējumi no šādas, viena pīlāra, stiprināšanas būs lielāk, nekā ieguvumi. Tomēr vēlams izdalīt vēl vienu pīlāru – "Intelektuālais īpašums un

⁴⁷ "The Global Competitiveness Report 2014. - 2015.", K. Schwab, X Sala-I-Matín, World Economic Forum, lpp 8. - 9. Pieejams: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf (Skatīts:27.03.2015.)

⁴⁸ "Competitiveness, Innovation and productivity: Clearing up the Confusion", Robert D. Atkinson, The Information Technology and Innovation Foundation, 2013. gads, lpp 4., Pieejams: <http://www2.itif.org/2013-competitiveness-innovation-productivity-clearing-up-confusion.pdf> (Skatīts: 04.04.2015.)

⁴⁹ "The Global Competitiveness Report 2014. - 2015.", K. Schwab, X Sala-I-Matín, World Economic Forum, lpp 9., Pieejams: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf (Skatīts:27.03.2015.)

kapitāls", jo arī tas ir svarīgs faktors konkurētspējas attīstībā. Intelektuālā īpašuma pazīmes var saskatīt jau esošajos pīlāros, taču specifiski nodalīt tās, un paskaidrot to nozīmīgumu var būt tikpat svarīgi. Intelektuālais īpašums gan valsts, gan uzņēmuma kontekstā ir svarīgs attīstības veicinātājs, un arī citi autori ir uzsvēruši intelektuālā īpašuma nozīmīgumu.

Specifiski "Intelektuālā kapitāla" nozīmību ir skatījuši D. Abdelkaders un M. Djebabra. Viņi apgalvo, ka tieši intelektuālais kapitāls ir svarīgs, lai iegūtu konkurētspējas priekšrocības, īpaši par nākotni domājošiem uzņēmumiem, jo uzskatāms par galveno faktoru attīstības radīšanā uzņēmumā mūsdienās⁵⁰ Autore šim viedoklim piekrīt un uzskata, ka intelektuālais kapitāls nav svarīgs tikai viena raksturlieluma kontekstā. Intelektuālais kapitāls ir svarīgs, kā uzņēmumiem un organizācijām, tā valstīm un nozarei, jo tieši intelektuālais kapitāls spēj nodrošināt inovācijas, izglītotus darbiniekus un citus rādītājus, kuri jau iepriekš tika minēti kā nozīmīgi konkurētspējai un tās paaugstināšanai.

Neskatoties uz to, ka daudzi autori ir aprakstījuši faktorus, kas ietekmē konkurētspēju, svarīgi ir atcerēties teoriju, kuru izvirzījuši Kaharbagi un Feurers. Viņi apgalvo, ka konkurētspēju nav iespējams uzskatīt par pastāvīgu rādītāju, konkurētspēja ir relatīva un tāpēc tas tiek uzskatīts par relatīvu rādītāju. To autori ir pamatojuši ar savu pētījumu, kas paskaidro, ka konkurētspējai noteicošie ir dažādi faktori, kas paši par sevi ir mainīgie un nav pastāvīgi, tāpēc šāds faktoru kopums nevar veidot konkurenci kā pastāvīgu lielumu. Faktori, no kuriem konkurētspēja ir atkarīga, ir kapitāla bāze, patērētāju un akcionāru vērtības un spēja rīkoties un reaģēt. Pēdējo faktoru var paskaidrot arī kā mēģinājumu iet līdzī laimam, reaģēt uz dažādām pārmaiņām un jaunām situācijām un atbilstoši notiekošajam spēt rīkoties. Šeit Kaharbagi un Feurers min, ka šo faktoru ietekmē normāla konkurētspēja ir tikai tad, ja iepriekš nosauktie faktori visi atrodas līdzsvarā viens ar otru.⁵¹

Šajā nodaļā ir aplūkotas konkurētspējas teorijas un teorijas par konkurētspējas nodrošināšanu, taču jāsaprot, ka pie mainīgiem apstākļiem galvenais, kas spēs nodrošināt konkurētspēju, ir jebkura raksturlieluma spēja ātri reaģēt uz jaunām situācijām, spēja iet līdzī laimam un modernizēties, kā arī ieviest arvien jaunas inovācijas. Tāpat svarīgi ir izprast patērētāju un konkurentu uzvedību, kas arī ir noteicošais konkurētspējai.

Apskatītie faktori, uz kuriem balstās un kuri nosaka konkurētspēju, var kļūt par priekšrocību konkurētspējai, respektīvi, metodi kā iegūt pārsvaru pār sāncensiem. M. Porters konkurētspējas kontekstā ir runājis par salīdzinošo priekšrocību esamību. Arī M. Porteram

⁵⁰ " Intellectual Capital And Knowledge As A Competitive Advantage In Industry A Case Study Of Algerian S.M.Es (Scimat)", D. Abdelkader, M. Djebabra, Département Hygiène et Conditions de Travail IHESI (LRPI) Université de Batna Algérie lpp 2., Pieejams: <http://www.xploorew.com/VSSST/Seminaire/09-Nancy/Session-5/Djeghdjegh%20Mebarek.pdf> (Skatīts: 09.03.2015.)

⁵¹ "Defining Competitiveness" R. Feurer, K. Chaharbaghi, Management decision Vlo.32, lpp 49. -51. Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/00251749410054819> (Skatīts: 03.03.2015.)

konkurētspējas izvērtēšanas sakarā ir bijusi sava teorija – kur kā galveno līdzekli, lai iegūtu pārsvaru, min nepieciešamību pēc konkurētspējas priekšrocībām. M. Porters apgalvo, ka šīs priekšrocības var būt samazinātas izmaksas vai unikāla prece ar konkurētspējīgu cenu. M. Portera uzsvērtās konkurētspējas priekšrocības nav pastāvīgs lielums, kas sasaucās jau ar citu autoru minēto viedokli par konkurētspējas relativitāti un nepastāvību, tāpēc, lai saglabātu esošo situāciju un priekšrocības, uzņēmumam ir nepieciešama attīstība. Attīstībai var būt vairāki veidi – augstāka kvalitāte, ražošanas efektivitātes celšana, kas ir saistīta ar produktivitātes paaugstināšanos.⁵²

P. J. Baklija teorija uzsver, ka ļoti svarīgi konkurētspējas procesos ir izvēlēties pareizos mērķus. Autors saka, ka konkurētspēja sastāv no efektivitātes, lietderības, gala rezultāta un līdzekļiem, kurus izmanto šī pareizā mērķa sasniegšanā.⁵³

Trabolds uzskata, ka konkurētspēja sastāv no četriem galvenajiem elementiem – spēja pārdot produktu un pakalpojumu starptautiskajā tirgū, spēja piesaistīt resursus (ārvalstu tiešās investīcijas), spēja pielāgoties mainīgajiem ārējās vides faktoriem un attīstībai, spēja darboties ar peļņu, ko valsts gadījumā mēra ar IKP palīdzību un IKP pieauguma palīdzību.⁵⁴

OECD uzskata, ka, lai izmērītu konkurētspēju, tiem ir jāatbilst trīs galvenajiem kritērijiem:

1. Tiem ir jānosiedz visi sektori, kas ir saistīti ar konkurētspēju;
2. Tiem vajadzētu aptvert visus tirgus, kuri ir atvērti konkurencei;
3. Tiem ir jābūt konstruētiem no datiem, kas ir pilnvērtīgi starptautiski salīdzināmi.⁵⁵

1.2 Konkurētspējas novērtēšanas metodes

Konkurētspējai ir vairākas vērtēšanas metodes, kuras ir iespējams pielietot, lai sniegtu novērtējumu un izveidotu kritērijus vērtēšanai. Primāri ir nepieciešams izvēlēties ierobežojošo raksturlielumu, kurš tiks vērtēts, lai varētu izprast, kādas metodes ir nepieciešams pielietot, jo dažādiem raksturlielumiem pielieto dažādas vērtēšanas metodes. Autore ir izvēlējusies aplūkot vairākas vērtēšanas metodes organizācijām / uzņēmumiem, un attiecīgi, izvērtējot tās, tiks noskaidrots, ar kādas metodes palīdzību tiks veikts pētījums. Vairāki teorētiķi ir piedāvājuši savu metodi konkurētspējas novērtējumam organizācijā, kuri aplūkoti sekojošajā

⁵² "The Competitive Advantage of Nations", Porter M.E., New York: The Free Press, 1992. gads, lpp 10.

⁵³ "Competitiveness of Nations: the Fundamentals." Garelli S., IMD World Competitiveness Yearbook, 2006. gads, lpp 617.

⁵⁴ "Austria's Competitiveness in Trade in Services", Wörz J., FIW Research reports, 2008. gads, lpp 2., Pieejams: <http://www.fiw.ac.at/fileadmin/Documents/Publikationen/fiwstudie3.pdf> (Skatīts: 14.03.2015.)

⁵⁵ "Indicators of International Competitiveness: Conceptual Aspects And Evaluation", M. Durand, C.Giorno, OECD, lpp 149., Pieejams: <https://oecd.org/eco/outlook/33841783.pdf> (Skatīts: 03.03.2015.)

nodaļā.

Kā pirmā no iespējamajām novērtēšanas metodēm apskatīta salīdzinošo novērtēšana. Par salīdzinošās novērtēšanas metodi ir rakstījuši vairāki autori (J.H.Dunings un M.Zairi, u.c.)

Muhameds Zairi uzskata, ka konkurētspējīgas stratēģijas pamats ir salīdzinošā novērtēšana, tomēr, lai nodrošinātu konkurētspēju 21. gadsimtā, ir nepieciešami dažādi jauni, inovatīvi risinājumi. Muhameds Zairi ir piedāvājis savu modeli konkurētspējai. Šis modelis parāda dinamiku konkurētspējas salīdzinošās novērtēšanas pieejai. Muhameda Zairi izstrādātais modelis sastāv no divām daļām, kur pirmā saistīta ar uzņēmējdarbības vides novērtēšanu. Mērķis šādai, novērtēšanai, ir identificēt pieprasījumu, kur noteicošais ir produkts un pakalpojums. Par parametru šeit kļūst pasaules tirgus, vide, investori, tehnoloģijas, laiks un patērētāji. Modeļa otrajā daļā tiek apskatīta uzņēmuma spēja piemēroties dažādiem tirgus apstākļiem. Šajā daļā tiek aplūkoti tādi parametri kā procesu modernizācija, komandas darbs, uzņēmuma kultūras pastāvīga uzlabošanās, inovācijas, tehnoloģijas, darba radošums, mērķu noteikšana.⁵⁶

Tomēr M. Zairi, izstrādājot savu modeli, nemin par svarīgu faktoru – pastāvošās atšķirības starp organizācijām. Visas organizācijas nav vienādas, tās ir dažādas savā būtībā, attīstības stadijā un citos faktoros, tāpēc tās nav iespējams vērtēt pēc vienāda principa. Balstoties uz organizāciju atšķirībām, uzskatāms, ka salīdzinošā novērtēšana būtu iedarbīgs konkurētspējas mērs tikai gadījumā, ja tiktu salīdzinātas līdzvērtīgas organizācijas. Organizācijas ar ievērojamām atšķirībām salīdzināt ir grūti, kas arī noved pie tā, ka iegūtie dati nav pilnvērtīgi izmantojami.

K.Valejs ir sniedzis precīzāku konkurētspējas novērtējuma modeli, kur galvenā koncentrācija ir nevis uz dažādiem faktoriem, kurus nevar piemērot visiem uzņēmumiem vienādus, bet uz paplašinātā produkta modeli, kas tiek papildināts ar dažādiem aspektiem, kas ir ļoti specifiski un rezultējas ar ietekmi uz konkurētspēju kopumā. K. Valeja piedāvātais modelis sniedz ieskatu produkta konkurētspējā un produkta konkurētspējas attīstīšanā, taču tas nesniedz ieskatu konkurētspējā kā tādā, ja tiek runāts par citu raksturlielumu, nevis tikai produktu.⁵⁷ Var uzskatīt, ka atsevišķos gadījumos M.Zairi modeli un K. Valeja modeli ir lietderīgi apvienot, jo tas sniegtu labāku ieskatu reālās konkurētspējas rādītājos. Autore uzskata, ka K. Valeja metode vairāk noderētu kā papildinājums kādai plašākai metodei, bet kā individuāla pētījuma metode noderīga būtu tikai šaura spektra pētījumos.

Uzņēmuma konkurētspēju ir iespējams izpētīt gan ar kvalitatīvo, gan kvantitatīvo

⁵⁶ "Competition: what does it mean?", Zairi M., The TQM Magazine, MCB University Press, 1996, Vol.8, lpp 54., Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/09544789610107270> (Skatīts: 27.02.2015.)

⁵⁷ "Competition: What does it really mean?", Walley K., The TQM Magazine, Vol.10, 1998. gads, lpp187., Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/09544789810214819> (Skatīts:27.02.2015.)

metožu palīdzību. Par kvalitatīvajām vērtēšanas metodēm parasti tiek uzskatītas matricas metodes, kur izmantojot šīs metodes galvenais, kas tiek noteikts, ir pētāmā uzņēmuma esošā pozīcija. Pazīstamākā no matricām ir "Bostonas matrica" (*Tabula 1.1*). Matricu izmantojot, tajā tiek ievietots katra uzņēmuma produkts vai pakalpojums, tādējādi gūstot priekšstatu par relatīvo tirgus daļu.⁵⁸

Tabula 1.1 "Bostonas Matrica"⁵⁹

Lielu "Pārdošanas pieauguma tempu"	Preces – Zvaigznes • Lielu naudas ieņēmumi • Lielas izmaksas • Negatīva naudas plūsma	Preces – Mežonīgie Kaķi • Mazi naudas ieņēmumi • Mazi izdevumi • Negatīva naudas plūsma
	Preces – Slaucamas govis • Lielu naudas ieņēmumi • Mazas izmaksas • Pozitīva naudas plūsma	Preces – Suņi • Lielu naudas ieņēmumi • Mazas izmaksas • Pozitīva naudas plūsma
Mazi	Lielu "Tirgus daļa" Maza	

Lai arī "Bostonas Matrica" tiek uzskatīta par populārāko matricu, pēc kuras iespējams vērtēt konkurētspēju, ir atrodamas vēl citas matricas, kas ir paredzētas konkurētspējas vērtēšanai. *Tabulā 1.2* parādīta matrica ir balstīta uz formulas:

$$U_k = f\left[\frac{F_1 a_1}{F_{1b}} + \frac{F_2 a_2}{F_{2b}} + \dots + \frac{F_n a_n}{F_{nb}}\right] \rightarrow \max, \text{ kuru savā rakstā ir apskatījuši A. Magidenko un M.}$$

Šenfelde. Formulā lielumi ir:

U_k – uzņēmuma konkurētspēja;

$F_1 - F_n$ – konkurētspēju ietekmējošie faktori;

$F_{1b} - F_{nb}$ – konkurētspēju ietekmējošo faktoru lielumi, kas pieņemti par salīdzinājuma bāzi;

$a_1 - a_n$ – faktoru svarīgums.

Formula ir izmantojama kā metodika, pēc kuras tālāk tiek sastādīta matrica, kurā atspoguļojas konkurētspējas ietekmējošo faktoru svarīgums, kur par pamatu ir iespējams ņemt

⁵⁸ "Bostonas Matrica", Inno Support, Supporting Innovations in SME, Pieejams: <http://www.innosupport.net/index.php?id=2299&L=2> (Skatīts: 16.03.2015.)

⁵⁹ "Bostonas Matrica", Inno Support, Supporting Innovations in SME, Pieejams: <http://www.innosupport.net/index.php?id=2299&L=2> (Skatīts: 16.03.2015.)

ekspertu izveidoto prioritāšu sarakstu, kā arī balstoties uz aptaujas anketām, patērētāju izveidoto prioritāšu sarakstu konkurētspējas ietekmējošajiem faktoriem. Faktoru svarīgumu nosaka, salīdzinot faktoros vienu pret otru (svarīgāks ir tas faktors, kuru eksperts vai aptauju rezultāti ir uzstādījuši ar svarīgāku). Rezultātā katras rindas beigās tiek apkopots skaits, cik reizes faktors ir bijis svarīgāks attiecībā pret citu faktoru, kas tiek atspoguļots kolonnā P_{sk} . Izvērtējot šo matricu ir iespējams noteikt kuri faktori organizācijā varētu tikt uzskatīti par konkurētspējas priekšrocībām salīdzinājumā ar līdzvērtīgām organizācijām.⁶⁰

Tabula 1.2 "Konkurētspējas faktoru salīdzināšanas matrica"⁶¹

Faktori	F1	F2	F3	F _n	Faktora priekšrocību skaits, P_{ski}	Faktora svarīgums
F1	–	F1	F3	F4	1	$\frac{1}{\sum P_{sk}}$
F2	F1	–	F3	F2	1	$\frac{1}{\sum P_{sk}}$
F3	F3	F3	–	F3	3	$\frac{1}{\sum P_{sk}}$
F4	F4	F2	F3	–	1	$\frac{1}{\sum P_{sk}}$
Kopā:					6	1,0

Ja uzņēmuma konkurētspējas vērtēšanai tiek izmantotas kvantitatīvās vērtēšanas metodes, tad kā galvenie tiek aplūkoti uzņēmējdarbības kvantitatīvo rādītāju komplekss. Kvantitatīvajām vērtēšanas metodēm ir izdalītas trīs grupas, kurās ir sadalīts uzņēmējdarbības kvantitatīvo rādītāju komplekss:

1. **grupa** – tirgus daļa, eksporta apjoms, ieņēmumi, peļņa, darba ražīgums;
2. **grupa** – uzņēmuma vērtība, nemateriālā vērtība, tehniskais nodrošinājums, uzņēmuma tēls, jeb atpazīstamība;
3. **grupa** – servisa kvalitāte, produkta vērtība, patērētāju apmierinātība;⁶²

Arī izmantojot pētījuma metodes, kas balstās uz augstākminēto trīs grupu iedalījumu, ir svarīgi atcerēties, ka dažādām organizācijām pastāv atšķirīgas iezīmes, tāpēc salīdzināšanai

⁶⁰ "Latvijas reģionu konkurētspējas novērtējums" A. Magidenko, M. Šenfelde, Rīgas Tehniskās universitātes starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājuma. – Rīga: RTU, 2007. gads, lpp 91.

⁶¹ "Latvijas reģionu konkurētspējas novērtējums" A. Magidenko, M. Šenfelde, Rīgas Tehniskās universitātes starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājuma. – Rīga: RTU, 2007. gads, lpp 92.

⁶² "Research of Competitiveness Factors of SME.", G. Kadocsa, Acta Polytechnica Hungarica Vol. 3, 2006. gads, lpp 74., Pieejams: http://www.uni-obuda.hu/journal/Kadocsa_8.pdf (Skatīts: 02.03.2015.)

vissvarīgākais ir izvēlēties līdzvērtīgas organizācijas, lai tās būtu salīdzināmas un nerastos problēmas, pētījuma rezultātā, ar datu atspoguļojumu.

Ja uzņēmuma konkurētspējas novērtēšanai tiek izmantoti salīdzinošie rādītāji, ir jābūt uzmanīgai rādītāju atlasei. Atlasei ir jānotiek balstoties uz izvirzītajiem pētījuma mērķiem un datiem, kuri ir pieejami, lai šos izvirzītos mērķus būtu, caur pētījumu, iespējams sasniegt. Svarīgi – katram uzņēmumam ir liels apjoms šādu rādītāju, un ne visi ir vērtējami caur kvantitatīvajām metodēm. Salīdzinošos rādītājus var iedalīt divās grupās:

1. grupa – kompleksie rādītāji aprēķinos apvieno vairākus atsevišķos rādītājus, kā rezultātā precīzāk, un no vairākiem skatupunktiem, ir iespējams novērtēt uzņēmuma tirgus pozīcijas.

2. grupa – atsevišķie rādītāji salīdzina uzņēmuma konkurētspēju pēc 1 parametra.⁶³

Arī M. Porteram ir savs konkurētspējas novērtēšanas faktoru dalījums. M. Porters ir koncentrējies uz robežu novilkšanu starp uzņēmumu un apkārtējo vidi, tieši tāpēc arī faktori ir izdalīti kā ārējie un iekšējie faktori. Ārējie faktori ir raksturojošais lielums ārējai videi, kas prasa uzņēmuma pielāgošanos tai, kas ir likumdošana, nevalstisko organizāciju darbība, valsts ietekme, u.c. Iekšējie faktori ir tie, kuri parāda uzņēmuma spēju nodrošināt konkurētspējīgumu, kas ir finanšu un materiālie resursi, tehnoloģiskais potenciāls, darbiniekus spējas, mārketinga stratēģijas.⁶⁴

M. Portera definīcija ir piedzīvojusi papildinājumus no vairāku teorētiķu puses. Ejot līdzī laikiem dažādiem autoriem ir radusies nepieciešamība pievienot vēl vairākus konkurētspēju ietekmējošos faktoros, lai pilnvērtīgi varētu novērtēt konkurētspēju uzņēmumā. Pasaules Ekonomikas Forums ir bijis viens no pētniekiem, kuriem ir bijusi nepieciešamība pēc M. Portera izstrādāto faktoru papildinājuma. Pasaules ekonomikas forums faktoros ir papildinājis ar:

- Cilvēkkapitālu (veselības aprūpe, izglītība un sociālā aizsardzība);
- Tirgus apstākļiem (tirgus apjoms, darba tirgus attīstība un finanšu tirgus attīstība);
- Tehnoloģijām un inovācijām (inovatīvo uzņēmumu īpatsvars un tehnoloģiskā sagatavotība);
- Politiku (infrastruktūra, valsts institūciju darbība un biznesa vide)
- Vidi (resursu izmantošanas efektivitāte, atkritumu pārstrāde un

⁶³ "Measurement of competitiveness of eco-innovation.", K. René, H. Jens. UM- MERIT, 2007. gads, lpp 10 -20. Pieejams: <http://www.merit.unu.edu/MEI/deliverables/MEI%20D13%20Measuring%20the%20competitiveness%20of%20eco-innovation.pdf> (Skatīts:02.03.2015.)

⁶⁴ "Introduction", M. Porter, SAGE, lpp 2., Pieejams: http://www.uk.sagepub.com/upm-data/9559_019389Introduction.pdf (Skatīts:02.03.2015.)

ekoloģija).⁶⁵

K. Momaja un A. Ambasta savukārt savā praksē ir sastapušās ar nepieciešamību papildināt tikai M. Portera definīciju iekšējiem konkurētspēju raksturojošiem faktoriem. K.Momaja un A. Ambasta iekšējie papildinošie faktori ir izdalīti trīs grupās:

- Aktīvi (zīmols un reputācija, uzņēmuma kultūra, cilvēkkapitāls un tehnoloģijas);
- Sasniegumi (komunikācija ar klientiem, darba ražīgums, diversifikācija, vērtības radīšana un rentabilitāte);
- Procesi (kvalitāte, inovācijas, elastīgums, talantu un radošuma vadīšana, mārketinga stratēģijas, ražošanas plānošana un informācijas tehnoloģijas).⁶⁶

Aplūkojot M. Portera piedāvāto metodi un dažādu autoru piedāvātos metodes papildinājumus, uzskatāms, ka šeit, līdzīgi kā iepriekš, ir izlaists viens no būtiskākajiem faktoriem – intelektuālais kapitāls un īpašums, kuru būtu nepieciešams pievienot pamatmetodei vai kādam no papildinājumiem. Tas pamatojams ar iepriekšējā apakšnodaļā aplūkoto teoriju, kur vairāki autori ir norādījuši uz intelektuālā kapitāla nozīmīgumu konkurētspējas kontekstā. Tāpat uzskatāms, ka pats M. Porters nav minējis darba ražīguma rādītājus, kurus citos savos darbos ir uzsvēris kā svarīgu konkurētspējas sastāvdaļu.

Par konkurētspējas priekšrocībām ir runājuši vairāki autori, tajā skaitā M. Porters. Konkurētspējas priekšrocības, pēc dažādu autoru domām, ir svarīgākais konkurētspējas sasniegšanā, kā arī konkurētspējas priekšrocības ir viens no galvenajiem rādītājiem, ko pēta, lai raksturotu konkurētspēju. Tas ir tāpēc, ka konkurētspējas priekšrocības piemērojas visiem raksturlielumiem, katram gan ar savām niansēm un specifiskajām, bet piemērojamas jebkam.

Donalds Mitčels un Karols Kols ir vieni no autoriem, kas apraksta konkurētspējas priekšrocības, kā konkurētspējas novērtēšanas metodi. Autori apgalvo, ka tieši konkurētspējas priekšrocības ir tās, kuras ļauj uzņēmumam sasniegt uzstādītos mērķus konkurētspējas jomā. Par konkurētspējas priekšrocību izveidošanu autori saka, ka tas nozīmē fundamentāli uzlabot vairākas dimensijas, kā rezultātā tiek vērtības nodotas patērētājiem. Uzņēmuma attīstībai iegūt konkurētspējas priekšrocības ir svarīgākais uzdevums, jo pretējā gadījumā uzņēmums ne ar ko neatšķirsies no citiem, līdzvērtīgiem uzņēmumiem, un tā konkurētspējas rādītāji nebūs apjomīgi. Kā veidus, lai sasniegtu konkurētspējas priekšrocības, min multidimensiāla modeļa izstrādi reizi divos līdz četros gados. Lai iegūtu konkurētspējas priekšrocības, autori min

⁶⁵ "The Global Competitiveness Report 2011 – 2012", World Economic Forum, Geneva, 2012.gads, lpp 55. - 60. Pieejams: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf (Skatīts: 02.03.2015.)

⁶⁶ "Competitiveness of Firms: Review of Theory, Frameworks and Models.", Momaya K., Ambastha A., Indian Institute of Technology, 2004. gads lpp 49., Pieejams: http://www.faracididattica.it/files/dott_-_ajitabh_et_al_2004.pdf (Skatīts:03.03.2015.)

četras galvenās stratēģijas, kuras tiek pielietotas visplašāk: zemākas cenas, kas balstās uz izmaksu priekšrocībām, vairāk iekārojams produkts un pakalpojums patērētājiem, plašāka izvēle un informācija, tuvas personiskās attiecības.⁶⁷

Džejs Barnijs arī ir devis savu ieguldījumu konkurētspējas priekšrocību definēšanā. Dž. Barnijs ir izveidojis iedalījumu, perspektīvajiem attīstības virzieniem, kuriem būtu jānodrošina uzņēmumam konkurētspējas priekšrocības. Tie ir uzņēmuma resursi, kas ietver uzņēmuma aktīvus, iespējas, organizācijas procesus, informāciju, zināšanas un tamlīdzīgas lietas, kuras ir firmas kontrolētas. Šeit redzams, ka autors ir licis uzsvāru uz rādītājiem, kas ir firmas kontrolē, aizmirstot par pašu patērētāju un patērētāja uzvedību, kam arī ir ietekme konkurētspējas priekšrocību veidošanās procesā.⁶⁸ Uzņēmuma resursus autors tālāk iedala vēl vairākās grupās:

- Vērtīgie resursi, jo firmas resursi var veidot konkurētspējas priekšrocības tikai tad, ja tie ir pietiekami vērtīgi;
- Reti resursi;
- Nepilnīgi imitējami resursi;
- Aizvietojamība.⁶⁹

Tā kā autors ir definējis dažādus mainīgos lielumus kā galvenos faktoros konkurētspējas priekšrocību veidošanā, ir jāsaprot, ka šīs priekšrocības ir mainīgs lielums, ja vienreiz tās ir iegūtas, jāapzinās, ka tās var arī zust, ejot laikam un mainoties situācijai un procesiem.⁷⁰

M. Porters apgalvo, ka konkurētspējas priekšrocības veidojas no dažādiem avotiem. Šiem avotiem M. Porters ir izveidojis iedalījumu, kur galvenais noteicošais ir avotu atrašanās vieta, vai avots atrodas uzņēmumā (izmanto uzņēmumā esošos resursus), vai avots atrodas ārpus uzņēmuma (veidojas paši, neietekmējās no uzņēmuma, bet no valsts var ietekmēties). Tālāk M. Porters šos resursus ir iedalījis, balstoties uz savu izstrādāto „Dimanta modeli”.⁷¹

Konkurētspējas priekšrocības katrs uzņēmums veido apzinoties, kāpēc viņam tādas ir nepieciešamas. Jāatzīmē, ka uzņēmuma atšķirību rezultātā, konkurētspējas priekšrocību metodes analīze visiem uzņēmumiem nebūs vienāda. Tā atšķirsies ar detaļām, kas tiks piemērotas katram uzņēmumam individuāli. Viens no konkurētspējas priekšrocību iedalījumiem, uz kuru pamata ir iespējams izvērtēt pētījumu, ir Muhameda Biujana iedalījums,

⁶⁷ "The Ultimate Competitive Advantage of counting business model innovation.", Mitchell D., Coles C., Journal of Business Strategy Vol. 24, 2003. gads lpp 15. - 16.

⁶⁸ "Firm Resources and Sustained Competitive Advantage.", Barney J., Texas A&M University, Journal of Management, Vol. 17., 1991. gads, lpp 101. Pieejams: <http://www3.uma.pt/filipejmsousa/ge/Barney,%201991.pdf> (Skatīts: 03.03.2015.)

⁶⁹ "Firm Resources and Sustained Competitive Advantage.", Barney J., Texas A&M University, Journal of Management, Vol. 17,1991. gads, lpp 106. -111. Pieejams: <http://www3.uma.pt/filipejmsousa/ge/Barney,%201991.pdf> (Skatīts: 03.03.2015.)

⁷⁰ "Firm Resources and Sustained Competitive Advantage.", Barney J., Texas A&M University, Journal of Management, Vol. 17, No. 1, 1991. gads, lpp 103. Pieejams: <http://www3.uma.pt/filipejmsousa/ge/Barney,%201991.pdf> (Skatīts: 03.03.2015.)

⁷¹ "Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance.", Porter Michael E., The Free Press, New York, 2008.gads .

kura pamatā ir turpināts jau augstākminētais M. Portera iedalījums, balstoties uz priekšrocību izcelsmes avotu:

- Pirmais izcelsmes avots ir balstīts uz resursiem, kuri vērtīgi ir tikai tad, ja strādā sava klienta vēlmju vēl labākā apmierināšanas virzienā. Šī stratēģija ir, lai radītu vērtības un nodrošinātu vietu tirgū, kas ir pašu radīta, spēcīga un nav imitējama. Fokuss ir uz ilgtermiņa ieguldījumiem, inovācijām un uzlabojumiem, tehnoloģiju attīstību.
- Otrais avots ir balstīts uz atšķirīgajām iezīmēm. Šeit tiek runāts par spēju uzņēmumam savu darbību parādīt kā ko unikālu, balstīts uz atšķirīgām iezīmēm attiecībās ar patērētāju, darbiniekiem, piegādātājiem. Džons Kejs saka, ka visa pamatā, lai izveidotu šādas unikālas attiecības, ir inovācijas, arhitektūra un reputācija.
- Trešais no avotiem ir balstīts uz pamat kompetenci un vērtību radīšanu, lai izveidot ilgspējīgas konkurētspējas priekšrocības.⁷²

Konkurētspējas priekšrocības ir tās, kas veido uzņēmuma konkurētspēju, tā ir daļa no uzņēmuma konkurētspējas. Ja uzņēmumā nepastāv konkurētspējas priekšrocības, uzņēmumam, visticamāk, ir problēmas ar konkurētspēju. Kā jau minēts, visa veida konkurētspējas priekšrocības nevar būt visiem uzņēmumiem. Visiem uzņēmumiem būtu iespējams piemērot tikai trešo grupu, tomēr svarīgi ir saprast, ka ir nepieciešams aptvert abas pirmās grupas, lai uzņēmums būtu spējīgs iet līdzī laimam un pastāvēt starptautiskajos tirgos, un noturēt tajos stabilas pozīcijas. Daļa uzņēmumu tieši šajos starptautiskajos tirgos iegūst jaunas zināšanas, uz kuru pamata iespējams balstīt savu tālāko attīstību.⁷³

Arī patērētājiem ir teikšana konkurētspējas priekšrocību izveidē kādā organizācijā. Parasti par konkurētspējas priekšrocībām kļūst faktori, kas balstīti uz patērētāja izvēli par labu kādai precī vai pakalpojumam. Ir divu veidu konkurences priekšrocības, kas balstās uz patērētāja izvēli – piedāvājuma vai diferenciacijas priekšrocība un zemo izmaksu priekšrocība. Diferenciacijas priekšrocība parādās tad, kad produkts vai pakalpojums ir augstākas kvalitātes, nekā līdzvērtīgi, ar tiem saistās mazāki riski, un tiek pārspēti līdzvērtīgi piedāvājumi. Piemēram: organizācijas spēja savlaicīgi piegādāt produktu vai pakalpojumu,

⁷² Tacit Sources of Competitive Advantages of the Leading Chinese Companies Extracted From the Longitudinal Analysis of Chinese Internationalisation." , Bhuiyan Mohammad Sakhawat H. Procedia, Social and Behavioral Sciences Volume 24, 2011. gads, lpp 730. - 731. Pieejams: http://ac.els-cdn.com/S1877042811016351/1-s2.0-S1877042811016351-main.pdf?_tid=2f4e5528-cac7-11e4-8353-00000aab0f01&acdnat=1426391936_ca03ca4f0b104313be3deb0a4fdea56a (Skatīts: 03.03.2015.)

⁷³ Tacit Sources of Competitive Advantages of the Leading Chinese Companies Extracted From the Longitudinal Analysis of Chinese Internationalisation." , Bhuiyan Mohammad Sakhawat H. Procedia, Social and Behavioral Sciences Volume 24, 2011. gads, lpp 730. - 731. Pieejams: http://ac.els-cdn.com/S1877042811016351/1-s2.0-S1877042811016351-main.pdf?_tid=2f4e5528-cac7-11e4-8353-00000aab0f01&acdnat=1426391936_ca03ca4f0b104313be3deb0a4fdea56a (Skatīts: 03.03.2015.)

pakalpojuma vai produkta augstākas kvalitāte, plašāks piedāvājums, un citi faktori. Sasniedzot labus rādītājus uzņēmuma ir iespēja paaugstināt cenu produktam vai pakalpojuma, lai attīstītos tālāk vai samazināt cenu, lai izveidotu stabilu tirgus daļu. Zemo cenu priekšrocību uzņēmums var sasniegt tikai tad, ja tā pakalpojums vai produkts ir par mazāku cenu, kā vidēji tirgū piedāvātie līdzvērtīgie pakalpojumi vai produkti. Zemo cenu priekšrocības nodrošināšanai var būt divi veidi – cenas ievērojama pazemināšana, vai cenas pielīdzināšana citiem tirgū esošajiem pakalpojumiem un produktiem. Piemēri, kā var samazināt produkta vai pakalpojuma cenu un iegūt priekšrocības ir: zemākas cenas izejmateriāliem, inovatīvas ražošanas tehnoloģijas, zemākas izmaksas preces vai pakalpojuma realizācijai, labāks menedžments. Vēl viena iespēja ir uz ražošanas apjomu balstītais ietaupījums.⁷⁴

Konkurētspējas priekšrocību noteikšanai ļoti svarīga ir organizācijas ataršanās vieta, kur organizācija veic savu darbību un ienākšanu tirgū. Atrašanās vieta ir svarīga, jo, ja tā būs neizdevīga, vai tirgus jau būs aizņemts, vai konkrētajā vietā būs nestabila situācija, tas viss apgrūtinās jauna tirgus dalībnieka ienākšanu tirgū. Ja situācija ir nelabvēlīga, arī izvēlētas stratēģijas nenodrošinās nepieciešamos rezultātus, jo dažādu ārēju faktoru ietekmē, tās var viegli zaudēt savu efektivitāti.⁷⁵ Vēl svarīgi faktori, uz kuriem balstās konkurētspējas priekšrocības, ir loģistika, operācijas, mārketinga un tirdzniecība, organizācijas infrastruktūra, tehnoloģiju attīstība, izmaksu kontrole.⁷⁶ Tāpat jāatceras jau iepriekš minētais, ka konkurētspējas priekšrocības ir viegli zūdošas, tās pastāv tikai tik ilgi, kamēr organizācija ir spējīga iet līdzī laimam, izprast patērētāja prasības un vēlmes un pielāgoties to izmaiņām. Tāpēc, ļoti svarīgi vērtējot konkurētspējas priekšrocības ir vērtēt organizācijas attīstības un pielāgošanas potenciālu, kā arī organizācijas attiecības ar patērētāju.

Tabula 1.3 Konkurētspējas priekšrocību klasifikācija.⁷⁷

	Pakalpojuma specifiskums	Organizācijas izmērs
Pamata pakalpojums	Pakalpojuma iezīmes	Pakalpojuma atbalsts
Citi elementi	Cena	Tēls un reputācija

⁷⁴ " Value Chain Analysis for Assessng Competitive Advantage", Institute of Management Accountants, 1996. gads, lpp 2.-3., Pieejams: http://www.imanet.org/docs/default-source/thought_leadership/management_control_systems/value_chain_analysis_for_assessing_competitive_advantage.pdf?sfvrsn=2 (Skatīts: 07.04.2015.)

⁷⁵ "Competitive Advantage and internal organizational assessment", W. Jack Duncan, Peter M.Ginter, Linda E. Swayne, Academy of Management Executive Vol. 12, 1998. gads, lpp 7., Pieejams: <http://turbo.kean.edu/~jmcgill/assess.pdf> (Skatīts: 07.04.2015.)

⁷⁶ "Competitive Advantage and internal organizational assessment", W. Jack Duncan, Peter M.Ginter, Linda E. Swayne, Academy of Management Executive Vol. 12, 1998. gads, lpp 13., Pieejams: <http://turbo.kean.edu/~jmcgill/assess.pdf> (Skatīts: 07.04.2015.)

⁷⁷ "Understanding competitive advantage in retail financial services", Jim Devlin Christine T. Ennew, InternationalJournal of Bank Marketing, Vol. 15, 1997. gads, lpp 80., Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/02652329710165984> (Skatīts:07.04.2015.)

Tabula 1.3 parāda konkurētspējas priekšrocību iedalījumu organizācijām, kas sniedz pakalpojumus. Matrica parāda faktorus, kur organizācijām ir iespējams iegūt konkurētspējas priekšrocības. Zemākie kvadranti parāda nākotnes iespējas, kur organizācijām ir iespēja iegūt konkurētspējas priekšrocības. Organizācijas var sacensties zemo cenu jomā vai pārstāt savu tēlu pozicionēt kā kaut ko ļoti specifisku un īpašu, tādējādi pievienojot vērtību savam produktam. Labās puses kvadranti parasti tiek asociēti ar visu organizāciju kopumu, turpretī kreisās puses kvadranti ir attiecināmi tikai uz vienu konkrētu pakalpojumu. Tomēr, lai novērtētu konkurētspējas priekšrocības, ir nepieciešams vērtēt gan vienu pakalpojumu kā individuālu, kā arī aplūkot šo pašu pakalpojumu kopā ar uzņēmumu un tā iespējām, jo pats pakalpojums viens nevar eksistēt, un pats pakalpojums nerada kopējās konkurētspējas priekšrocības.⁷⁸

Konkurētspējas priekšrocības ir iespējams noskaidrot arī ar matemātiskiem aprēķiniem, ne tikai patērētāju izvēli un salīdzināšanas metodi. Visvienkāršākais konkurētspējas priekšrocību aprēķināšanas veids ir, balstoties uz iepriekš veiktu SVID analīzi, aprēķināt stipro pušu un vājo pušu attiecību, ko tālāk attiecīgi salīdzina ar līdzvērtīgiem produktiem vai pakalpojumiem un tiem veikto analīzi. SVID analīze tiek veikta resursiem un esošajai kapacitātei, katram produktam vai pakalpojumam individuāli. Šāda aprēķināšanas metode ir balstīta uz iepriekš minētajiem iekšējiem un ārējiem vides faktoriem, par kuriem runājis ir M. Porters un arī uz Dž. Barnija uzņēmumā esošo resursu iedalījumu, kas ir pielāgots pēc situācijas. Rezultātā tiek vērtēta katra SVID analīzē iekļautā stiprā vai vājā puse, tā ir: neadekvāta, adekvāta, pievilcīga, potenciāla, konkurētspējīga vai atšķirīga (grūti imitējama).⁷⁹

Vēl viens matemātisks konkurētspējas priekšrocību noteikšanas veids ir Konkurētspējas priekšrocību perioda (KPP) aprēķināšana. KPP ir periods, kura laikā no organizācijas sagaida spēju iegūt labumu no papildus investīcijām, kas ir lielāki nekā ieguldījums. Veicot aprēķinus svarīgi ir atcerēties par konkurētspējas priekšrocību nepastāvību un vieglo zūdamību. Millers un Modigliani ir izstrādājuši formulu, pēc kuras KPP ir iespējams aprēķināt:

$$\text{Value} = \frac{\text{NOPAT} + I(\text{R}-\text{WACC})\text{CAP}}{\text{WACC}(\text{WACC})(1+\text{WACC})}$$

$$\text{CAP} = \frac{(\text{Value} * \text{WACC} - \text{NOPAT})(1 + \text{WACC})}{I(\text{R} - \text{WACC})}$$

⁷⁸ "Understanding competitive advantage in retail financial services", Jim Devlin Christine T. Ennew, International Journal of Bank Marketing, Vol. 15, 1997. gads, lpp 80., Pieejams:

<http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/02652329710165984> (Skatīts:07.04.2015.)

⁷⁹ "Competitive Advantage and internal organizational assessment", W. Jack Duncan, Peter M. Ginter, Linda E. Swayne, Academy of Management Executive Vol. 12, 1998. gads, lpp 11., Pieejams: <http://turbo.kean.edu/~jmcgill/assess.pdf> (Skatīts: 07.04.2015.)

kur: NOPAT = neto pamatdarbības peļņa pēc nodokļu nomaksas (nt operating profit after tax);

WACC = vidējais svērtais kapitāls (wighted average cost of capital);

I = ikgadējie ieguldījumi tekošajā un pamatkapitālā (annualized new investment in working and fixed capital);

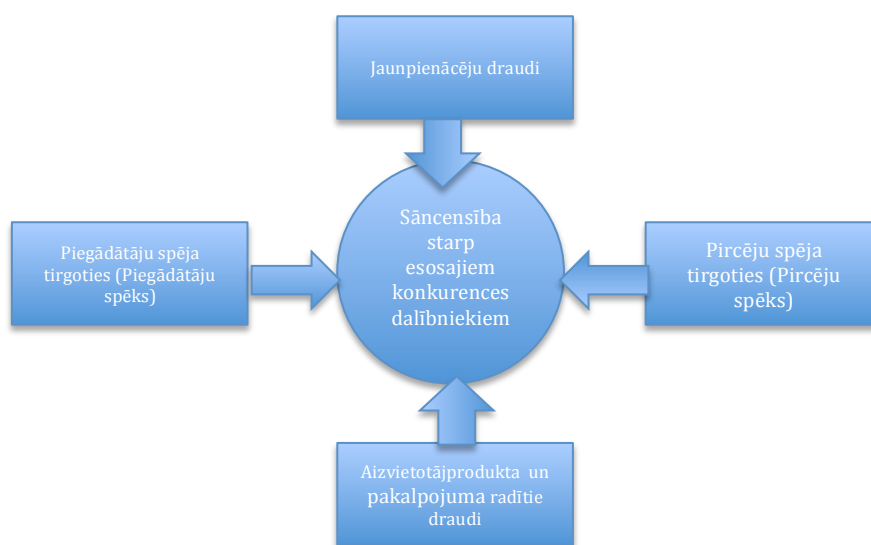
R = atdeves likme par ieguldīto kapitālu (rate of return on invested capital);

CAP = konkurences priekšrocību periods (competitive advantage period).

KPP organizācijā ir noteikts ar lielu apjomu dažādu faktoru, kas ir svarīgi. Faktori ir gan iekšējie, gan ārējie, kas tieši ietekmē KPP ilgumu organizācijā.⁸⁰

Vēl viena no metodēm, kuru nolemts apskatīt un pētīt detalizētāk, ir M. Portera piedāvātā metode – "Piecu spēku modelis". Modeli M. Porters ir izstrādājis, lai būtu vienkāršāk raksturot konkurences stiprumu kādā nozarē. Modelis ir samērā vienkāršs un piemērojams praktiski jebkurai no nozarēm, kur nepieciešams mērīt konkurētspēju. Ar "Piecu spēku modeļa" palīdzību (1.1. Attēls) M. Porters ir paskaidrojis, ka nozari ietekmē pieci spēki. Trīs ir iekšējie ietekmējošie spēki, un divi ir ārējie ietekmējošie spēki.

1.1. Attēls M. Portera "Piecu konkurences spēku modelis"⁸¹

Kā jau attēls 1.1 parāda, M. Portera Izveidotajā "Piecu konkurences spēku modelī" ir iekļauti pieci, ļoti svarīgi konkurētspējas spēki:

1. Draudi, kurus iespējams radīt, jaunajiem uzņēmumiem ienākot nozarē, uzņēmumiem, ka nozarē darbojās jau kādu laiku.
2. Jau pastāvošā konkurence tirgus dalībnieku starpā.

⁸⁰ "Competitive Advantage Period "CAP"", Michael Mauboussin, Paul Johnson, Credit Suisse, 1997. gads, lpp 3., Pieejams: <http://people.stern.nyu.edu/adamodar/pdfiles/eqnotes/cap.pdf> (Skatīts:08.04.2015.)

⁸¹ "The Five Competitive forces that Shapes Strategy", M. E. Porter, Harvard Business Review, 2008. gads, lpp 4, Pieejams: <http://www.exed.hbs.edu/assets/documents/hbr-shape-strategy.pdf> (Skatīts: 03.03.2015.)

3. Dažādi aizvietotāj produkti vai pakalpojumi, kurus patērētāji varētu izvēlēties.

4. Patērētāju spēks, kas ietekmē konkurenci (patērētāju dotā priekšroka).

5. Konkurence starp piegādātājiem (vēlme iegūt labāku piegādātāju).⁸²

Attiecīgi aplūkojot modeli, kuru izstrādājis M. Porters, saprotams, ka, lai novērtētu uzņēmuma konkurētspēju, pēc šī modeļa ir neciešams veikt sekojošas darbības:

1. Jāizvērtē potenciālo konkurentu radītie draudi, kas sevī varētu ietvert izvērtēt informāciju par produkta vai pakalpojuma kvalitāti, ko sniegs konkurenti, un citi saistīti faktori.

2. Ir jāizvērtē esošā konkurence tirgū, kas pastāv starp esošajiem dalībniekiem un jāapskata, kā ir notikušas konkurences izmaiņas laika gaitā un kas to ir ietekmējis.

3. Jāizpēta aizvietotāj produktu kvalitāte un patērētāju pieprasījums pēc šiem produktiem, kā arī citi ar šiem produktiem saistītie faktori, kas varētu apdraudēt konkrētā uzņēmuma produkta pieprasījumu.

4. Ir nepieciešams vērtēt arī patērētāju vēlmes un izmaiņas vēlmēs un uzvedībā laika gaitā, jo tas ir viens no veidiem, kā prognozēt nākotni un to, kāda būs patērētāju uzvedība nākotnē.

5. Piegādātāju kvalitāte ir vēl viens nozīmīgs faktors, jo īpaši ja konkurentiem ir labāki piegādātāji, kas, dažādu faktoru ietekmē, nodrošina konkurentam produktīvāku darbu. Uzņēmumam ir nepieciešams izvērtēt piegādātājus un aplūkot jaunas iespējas, lai uzlabotu darba efektivitāti.

Laika gaitā organizācijas ir izstrādājušas dažādus kritērijus konkurētspējas mērīšanai. R. Veins Pacs un Ētiks G. Stefans ir izvirzījuši teoriju, ka konkurētspēju mēra ar četrus paradigmu palīdzību, kura katra sastāv vēl no četriem elementiem:

- Darba kārtība, kas ir jāizpilda;
- Kā paveiktā darba kārtība nodrošina konkurētspēju;
- Kāda galvenā iezīme ir izmantotā kā standarts konkurētspējai;
- Svarīgākie ingredientu, lai sasniegtu labus konkurētspējas rādītājus;⁸³

K.B. Klarks un T.Fujimoto 1991. gadā ir izstrādājuši vēl vienu paradigmu konkurētspējas novērtēšanai – SER-M (Subject, Enviroment, Resource un Business strategy level) paradigmu. Paradigma sastāv no četriem komponentiem, kuri tiek aplūkoti dažādu

⁸² "The Five Competitive forces that Shapes Strategy" , M. E. Porter, Harvard Business Review, 2008. gads, lpp 4, Pieejams: <http://www.exed.hbs.edu/assets/documents/hbr-shape-strategy.pdf> (Skatīts: 03.03.2015.)

⁸³ "Paradigms of Competitiveness", R.W. Pace, E.G. Stephan, Business Journal Vol.6, lpp 8. Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/eb046325> (Skatīts 05.03.2015.)

raksturlielumu ierobežojumos – valsts, uzņēmuma, industrijas vai globālā.⁸⁴

Pirmā no autoru izvirzītajām paradigmām, pēc kuras ir iespējams vērtēt konkurētspēju, ir "Prasmes jeb meistarība". Šeit tiek pieminēta definīcija par produkta piemērošanu klientiem un tā saražošanu ar visaugstāko kvalitāti. Šajā posmā neskatās uz produktu daudzumu vai darbinieku darba efektivitāti. Šeit svarīgs ir pats produkts. Lai sasniegtu šādu rezultātu pamatdarbība ir nolīgt savas jomas vislabāko speciālistus ar augstu zināšanu līmeni un pieredzi.⁸⁵

Pirmo paradigmu K. B. Klarks un T. Fujimoto ir aizvietojuši ar Subjektu. Kā subjektu autori apskata fizisku personu, politiķi, globālu līderi vai kvalificētu darbinieku.⁸⁶

Otrā no paradigmām ir "Produktivitāte". Šeit kā galvenais elements ir noteikta kvantitāte, produkta vai pakalpojuma piegādāšana lielos apjomos, produkti gan šeit ir plaša patēriņa preces un pakalpojumi, nevis kas ekskluzīvs. Kvalitāte šajā posmā vēl netiek aplūkota, šeit galvenais, lai tiek sasniegts vajadzīgais apjoms. Lai sasniegtu labus rādītājus šajā jomā, bija nepieciešams sabalansēt mašīnu un cilvēku darbu, tiem bija jāiemācās strādāt kopā un vienam otru papildināt, lai celtu produktivitāti. Lai noteiktu vai konkurētspēja no produktivitātes prizmas ir veiksmīga, tiek vērtēts produktivitātes pieaugums, kur rādītājs ir saražotās produkcijas vienību daudzums.⁸⁷

Otrā paradigma K. B. Klarka un T. Fujimoto izstrādātajā metodē tiek aizvietota ar vides analīzi. Ārējā un iekšējā vide ir svarīga, dažādi negaidīti notikumi, kā arī svarīgas ir saistītas industrijas un dažādi sadarbības partneri.⁸⁸

Trešā paradigma ir "Kvalitāte", kas atspoguļo labus konkurētspējas rādītājus. Šajā paradigmā svarīgākais ir saražot produkciju ar pēc iespējas labāku kvalitāti, izslēdzot kļūdas, brāķētu produkciju un defektus. Tas pats attiecās uz pakalpojumu sniegšanas sfēru, kur tiek sniegts pēc iespējas kvalitatīvāks pakalpojums, lai patērētājs būtu pēc iespējas apmierinātāks ar saņemto produkciju vai pakalpojumu un nenozēlotu, ka ieguldījis līdzekļus. Autori apgalvo, ka uzlabojot kvalitāti un augstus kvalitātes standartus ieviešot kā normu, ir iespējams arī uzlabot produktivitāti kopumā.⁸⁹ Šim apgalvojumam var piekrist visvairāk, ja uzskata, ka

⁸⁴ "Theoretical Models of Business Competitiveness: Formation and Evaluation", A.Liučvaitiene, K. Peleckis, N. Slavinskaite, T. Limba, Strategic Management Quarterly Vol. 1, 2013. gads, lpp 35, Pieejams: http://aripd.org/journals/smq/Vol_1_No_1_December_2013/4.pdf (Skatīts: 22.04.2015.)

⁸⁵ "Paradigms of Competitiveness", R.W. Pace, E.G. Stephan, Business Journal Vol.6, lpp 8. Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/eb046325> (Skatīts 05.03.2015.)

⁸⁶ "Theoretical Models of Business Competitiveness: Formation and Evaluation", A.Liučvaitiene, K. Peleckis, N. Slavinskaite, T. Limba, Strategic Management Quarterly Vol. 1, 2013. gads, lpp 35, Pieejams: http://aripd.org/journals/smq/Vol_1_No_1_December_2013/4.pdf (Skatīts: 22.04.2015.)

⁸⁷ "Paradigms of Competitiveness", R.W. Pace, E.G. Stephan, Business Journal Vol.6, lpp 9. Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/eb046325> (Skatīts 05.03.2015.)

⁸⁸ "Theoretical Models of Business Competitiveness: Formation and Evaluation", A.Liučvaitiene, K. Peleckis, N. Slavinskaite, T. Limba, Strategic Management Quarterly Vol. 1, 2013. gads, lpp 35, Pieejams: http://aripd.org/journals/smq/Vol_1_No_1_December_2013/4.pdf (Skatīts: 22.04.2015.)

⁸⁹ "Paradigms of Competitiveness", R.W. Pace, E.G. Stephan, Business Journal Vol.6, lpp 9. - 10., Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/eb046325> (Skatīts 05.03.2015.)

palielinot kvalitāti, tiešām var sasniegt produktivitātes palielināšanos. Tas pamatojams ar to, ka, ja produktam ir augsta kvalitāte, tad samazinās arī rūpnieciski bojātu un defektīvu produktu skaits, kurus nav iespējams realizēt tālāk, kas ceļ produktivitāti, ja tiek skatīts saražoto vienību skaits, kurus iespējams realizēt tālāk pie patērētāja. Tāpat arī kvalitatīvi produkti piesaista patērētājus, jo to interesēs ir iegādāties uzticamu produkciju vai saņemt kvalitatīvu pakalpojumu, kā rezultātā nav nepieciešams tērēt līdzekļus vairākkārtīgi, kas attiecīgi nodrošina patērētāju loka palielināšanos, kuri ir ieinteresēti iegādāties konkrēto produktu vai pakalpojumu. Tas ir veids, kā palielināt produktivitāti, ja to mēra pēc saražoto vienību skaita vai patērētāju loka, kas iegādājās konkrēto preci vai pakalpojumu.

Trešā paradigma tiek aizvietota ar resursu izpēti un novērtēšanu. Iegūtie un attīstītie resursi, augsti kvalificēti darbinieki, kas spējīgi ar šiem resursiem rīkoties, biznesa stratēģijas atbilstoša izvēle un pareiza realizēšana, kā arī resursu sasaiste ar esošo situāciju ārējā un iekšējā vidē, tāpat šo resursu sasaiste ar saistītajām un atbalstītāj industrijām.⁹⁰

Ceturtnā no paradigmām ir "Neatliekamība / steidzamība". Šajā paradigmā par vienu no galvenajiem faktoriem ir izvirzītas darbības bez kavēšanās jeb nepieciešamība nekavējoties rīkoties. Šeit tiek runāts arī par rezultātu sasniegšanu pēc iespējas īsākā laika posmā, jo patērētājiem ir nepieciešami produkti un pakalpojumi tieši tajā brīdī, kad viņiem parādās vajadzības, un nevis pēc kāda laika, kad, iespējams, jautājums savu aktualitāti jau būs zaudējis. Svarīgi ir saprast, ka ne tikai produkta vai pakalpojuma piegādāšana patērētājam nekavējoties ir svarīga, bet arī jaunu tehnoloģiju apgūšana un informācijas uztveršana un attiecīga reaģēšana uz saņemto informāciju ir svarīgs priekšnoteikums nekavējošais rīcībai. Vissvarīgākais ir apzināties, ka situācija var pasliktināties, ja uzņēmumā darbaspēks nav pietiekoši augsti kvalificēts un nav pieredzējis, jo var tikt pieņemti kļūdaini lēmumi. Svarīga ir augsti kvalificēta darbaspēka klātbūtne. Tāpat darbiniekiem ir jābūt vitāliem, jābūt sava darba entuziastiem.⁹¹

Ceturto paradigmu aizvieto biznesa stratēģijas līmenis. Šis novērtējums balstās uz vairākām realizētajām politikām, attiecīgi uz kurām balstoties, tiek izveidotas pareizās biznesa stratēģijas. Svarīgas ir tādas politikas, kā vispārējās politikas tendences, industrijas politika, makroekonomiskā politika.⁹²

Vēl viens veids, kā novērtēt starptautisko konkurētspēju, ir Nikola E. Koviello, Preveza

⁹⁰ "Theoretical Models of Business Competitiveness: Formation and Evaluation", A.Liučvaitiene, K. Peleckis, N. Slavinskaite, T. Limba, Strategic Management Quarterly Vol. 1, 2013. gads, lpp 35, Pieejams: http://aripd.org/journals/smq/Vol_1_No_1_December_2013/4.pdf (Skatīts: 22.04.2015.)

⁹¹ "Paradigms of Competitiveness", R.W. Pace, E.G. Stephan, Business Journal Vol.6, lpp 10. -12., Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/eb046325> (Skatīts 05.03.2015.)

⁹² "Theoretical Models of Business Competitiveness: Formation and Evaluation", A.Liučvaitiene, K. Peleckis, N. Slavinskaite, T. Limba, Strategic Management Quarterly Vol. 1, 2013. gads, lpp 35, Pieejams: http://aripd.org/journals/smq/Vol_1_No_1_December_2013/4.pdf (Skatīts: 22.04.2015.)

N. Gauri un Kristinas A–M. Martinas izstrādātais modelis starptautiskās konkurētspējas vērtēšanai mazos un vidējos uzņēmumos, kas sniedz pakalpojumus. Pirmais, kas tiek vērtēts, ir sasniegumi, kur galvenie rādītāji, kas tiek aplūkoti ir pārdošanas apjomi un ienākumi. Šeit tiek novēroti pārdošanas apjomu pieaugumi starp konkurējošajiem uzņēmumiem un bruto ienākumu dinamika. Viens no uzņēmumiem šeit tiek aplūkots arī tirgus daļas rezultatīvo rādītāju kontekstā, bet otrs peļņas līmeņa kontekstā. Potenciāla rādītāji ir tas, kas tiek aplūkots kā nākamais. Programmatūru sektorā svarīgākās starptautiskās konkurētspējas priekšrocības: kvalitatīvi darbinieki, attiecības ar lielajiem starptautiskajiem uzņēmumiem (intereses gadījumā tie var sniegt savu atbalstu produkta izstrādei vai uzlabošanai), pietiekoši plašs sakaru loks ar galvenajiem tirgiem un produkta kvalitāte. Vēl trīs no konkurētspējas novērtējuma faktoriem caur potenciāla prizmu ir nišas dinamika, kurā konkurētspējas uzņēmums darbojās, kontakti ar vietējiem kolēģiem, kas darbojās ārzemju tirgos. Trešais lielums, kas tiek mērīts, lai uzzinātu konkurētspējas rādītājus, ir process. Šeit svarīgi ir novērtēt uzņēmuma organizācijas struktūru, stilu un sistēmas, uzņēmuma starptautiskās saistības un fokusus, augstākās vadības konsekvenci un menedžmenta nozīmību svarīgu attiecību dibināšanā. Menedžeri tic, ka tieši specifiska organizatoriskā struktūra ir veiksmes atslēga uzņēmumam.⁹³ Vēl trīs ar procesu saistīti faktori ir uzņēmuma koncentrēšanās uz specifisku mērķauditoriju, kas var veicināt izaugsmi, centieni attīstīt un veicināt attiecības un firmas organizatoriskā struktūra, stils un sistēmas.⁹⁴

⁹³ "International Competitiveness: Empirical Finding from SME Service Firms", Nocole E. Coviello, Pervez N.Ghauri, Kristina A-M. Martin, Journal of International Marketing Vol. 6, 1998. gads, lpp 13. - 14, Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2149/stable/pdf/25048725.pdf?acceptTC=true> (Skatīts:05.03.2015.)

⁹⁴ "International Competitiveness: Empirical Finding from SME Service Firms", Nocole E. Coviello, Pervez N.Ghauri, Kristina A-M. Martin, Journal of International Marketing Vol. 6, 1998. gads, lpp 17, Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2149/stable/pdf/25048725.pdf?acceptTC=true> (Skatīts:05.03.2015.)

2. Augstākās izglītības studiju programmu raksturojums starptautiskajā kontekstā

2.1 Situācijas raksturojums starptautisko studentu kustībā pasaulē

Izmaiņas pasaulē, kuras globalizācijas ietekmē ir notikušas, paver plašas iespējas iedzīvotājiem, tostarp brīvu izvēli izglītības iegūšanā. Pēdējos gados studentu mobilitāte ir kļuvusi par pieaugošu fenomenu. Topošajiem studentiem ir iespējams studijas uzsākt ne tikai savā mājas valstī, bet brīvi ceļot uz kādu piemērotāku galamērķi, un izglītību iegūšanai. Šāda studentu kustība liek, arvien vairāk augstākās izglītības iestādēm visā pasaulē, domāt par studiju programmu konkurētspējas paaugstināšanu, lai piesaistītu arvien vairāk studentus.

2012. gadā 4.5 miljoni studentu, kas bija izvēlējušies augstāko izglītību iegūt ārzemēs. 2014. gadā šis skaitlis bija tuvu 5 miljoniem. Salīdzināšanai – 2000. gadā šis skaitlis bija tikai 2.1 miljons. Ārzemēs studējošo studentu skaits ir audzis vairāk kā divas reizes pēdējo četrpadsmit gadu laikā.⁹⁵ Autore uzskata, ka šāds pieaugums ir rezultāts pieaugošajām brīvas ceļošanas iespējām. Studēt gribētājiem ir vieglāk, izglītības iegūšanas nolūkā, doties uz ārzemēm un tur uzturēties, kamēr tiek iegūta augstākā izglītība. Ir izzuduši agrākie šķēršļi, kas apgrūtināja procesu, un šķēršļu izzušanas rezultātā, studēt gribētājiem, iespēja studēt ārzemēs ir kļuvusi pievilcīgāka.

Saskaņā ar UNESCO Institute of Statistics datiem, vislielākā studentu mobilitāte ir vērojama Centrālāzijas reģionā, kur ir novērojams vislielākais pieaugums pēdējo desmit gadu laikā. No 2003. gada līdz 2012. gadam mobilitātes rādītāji pieauga no 67 300 studentiem uz 156 600, procentuāli no 3,5% līdz 7,5 procentiem. Skaitlis norāda, ka vietējie pakalpojumu sniedzēji nespēj apmierināt patērētāju vajadzības un tiem bija nepieciešamība doties citur. Pretēji Centrālāzijai, Aizsahāras reģions Āfrikā, lai arī tiek uzskatīts par otru mobilāko, tomēr norāda uz tendenci nedoties tālu no mājām, kā arī studentu mobilitātes pieauguma rādītāju kāpums nav piedzīvojis ievērojamus apjomus. 2012. gadā ārzemēs studēja 288,200 studenti, salīdzinot ar 2003. gada 204,900 ārzemēs studējošajiem. Procentuāli studējošo mobilitātes rādītāji Aizsahāras reģionam samazinājās no 6% uz 4,5%. Vismazākā studentu mobilitāte ir novērojama Dienvidu un Rietumu Āzijā, kur tikai 1% studentu studēja ārzemēs, Latīņamerikā un Karību jūras reģionā kur tikai 0,9% studentu studēja ārzemēs un Ziemeļamerikā, kur procentuāli tikai 1,4% studentu bija nolēmuši izglītību iegūt ārzemēs.⁹⁶

Starptautiskajai studentu mobilitātei ir divi iedalījumi – pirmais, kad students dodas

⁹⁵ "Summing up international student mobility in 2014.", ICEF Monitor, Pieejams: <http://monitor.icef.com/2014/02/summing-up-international-student-mobility-in-2014/> (Skatīts:30.03.2015.)

⁹⁶ "Global Flow of Tertiary-level Students", UNESCO Institute for Statistics, Pieejams: <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-student-flow-viz.aspx> (Skatīts: 29.03.2015.)

studēt pilna laika studijās uz ārzemēm, lai iegūtu attiecīgās valsts augstākās izglītības iestādes diplomu. Otrais – dažādas, studiju ietvaros paredzētās, apmaiņas programmas, kas ir īslaicīgas un netiek klasificētas kā pilna laika studijas ārzemēs.⁹⁷ Uzskatāms, ka motivācija pirmajam veidam varētu būt tāda, ka students savā valstī nevar iegūt nepieciešamo izglītību savā izvēlētajā izglītības jomā, un studentam rodas nepieciešamība doties uz ārzemēm, lai iegūtu izglītību tur.

2012. gada vispopulārākie galamērķi, saskaņā ar UNESCO Institute for Statistics pētījumiem, bija Amerikas Savienotās Valstis, kuras, par galamērķi, bija izvēlējušies 18% studenti no citām valstīm, Apvienotā Karaliste, kur studēja 11% no visiem ārvalstu studentiem, Francija ar 7% studentu no ārvalstīm, Austrālija – 6% un Vācija ar 5% no visiem starptautiskajiem studentiem. Kopumā, starptautisko studentu mobilitātē var novērot, ka šo piecu valstu popularitāte, salīdzinot ar 2000. gadu, ir samazinājusies, studenti ir izvēlējušies par savu studiju vietu citas valstis. 2000. gadā 55% no visiem ārvalstu studentiem sadalījās šajās piecās valstīs, taču 2012. gadā šis skaitlis bija vairs tikai 47%, neskatoties uz to, ka studentu mobilitātē kopumā ir vērojams pieaugums. Tālāk pēc popularitātes seko Krievija (4%) un Japāna (4%), Kanāda (3%) un Ķīna (2%) un Itālija (2%).⁹⁸ Statistikas dati parāda, ka vispopulārākie gala mērķi ir attīstītās valstis, kur ir labi sakārtota izglītības sistēma, un var uzskatīt, ka ir pietiekoši augsta izglītības kvalitāte. Šādi rādītāji šķiet likumsakarīgi pēc statistikas datu, kas parāda, no kurienes nāk lielākais daudzums studentu, aplūkošanas. Valstīs, kurās ir kādas problēmas augstākās izglītības iegūšanas jomā, vairāk studentu izvēlās studēt ārzemes.

Arī OECD savos pētījumos ir noskaidrojis, ka vispopulārākie galamērķi 2012. gadā ir bijuši Amerikas Savienotās Valstis ar 16%, Apvienotā Karaliste ar 13%, Vācija, Francija un Austrālija ar 6% no visiem ārvalstīs studējošajiem. OECD, kā to parāda Diagramma nr. 2.1 ir aplūkojuši detalizēti OECD dalībvalstis, taču valstis, kas nav OECD dalībvalstis detalizēti nav izdalījuši un aplūkojuši. Tā kā OECD pētījumu ir veicis vēlāk, tad statistikas dati ir atšķirīgi, bet par precīzākiem var uzskatīt OECD sniegtos datus.⁹⁹ Apskatot diagrammu 2.1 jau apstiprinās iepriekšminētais, ka studenti vairāk dodas studēt uz attīstītajām valstīm, kur ir plašākas iespējas un arī sistēma, nereti, ir sakārtotāka. Tabula 1.1 parāda, ka attīstītās valstis par galamērķi izvēlās arvien biežāk un lielāks studentu skaits, nekā mazāk attīstītās valstis,

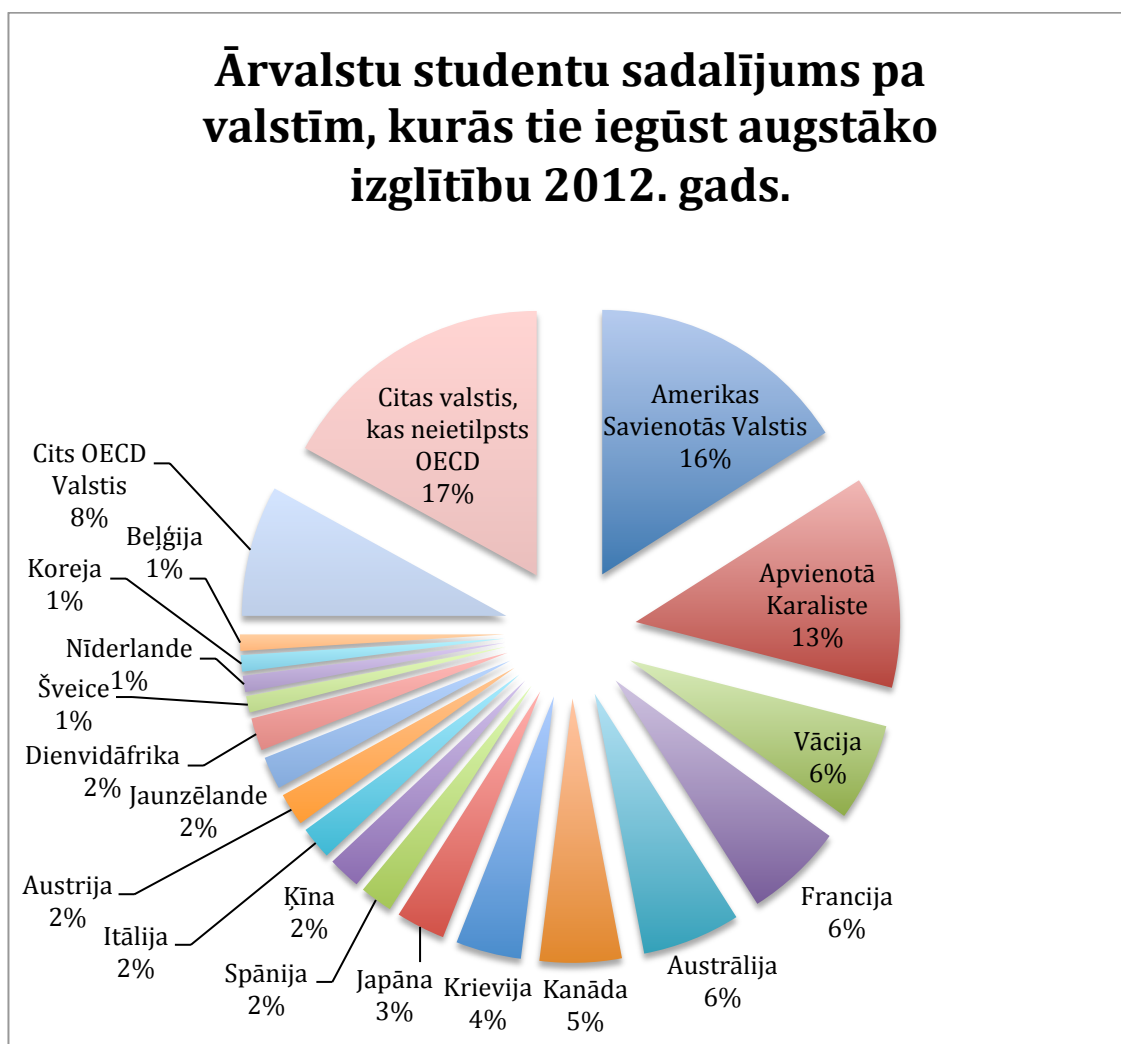
⁹⁷ "International and Intra-National Student Mobility: Trends, Motivations and Identity", Laura Prazers, Department of Geography, Royal Holloway, University of London, 2013. gads, lpp 808., Pieejams: http://www.academia.edu/4993359/International_and_Intra-national_Student_Mobility_Trends_Motivations_and_Identity (Skatīts: 30.03.2015.)

⁹⁸ "Global Flow of Tertiary-level Students", UNESCO Institute for Statistics, Pieejams: <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-student-flow-viz.aspx> (Skatīts: 29.03.2015.)

⁹⁹ "Education at a Glance 2014", OECD, 2014. gads, lpp 345., Pieejams: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oced/education/education-at-a-glance-2014_eag-2014-en#page1 (Skatīts: 29.03.2015.)

vai valstis, kas atrodas tikai attīstības stadijā.

Diagramma 1.1 Globālais ārvalstu studentu procentuālais sadalījums pa valstīm, uz kurām tie devušies iegūt augstāko izglītību (2012.gads)¹⁰⁰

Vislielākais studējošo skaits, kuri izvēlās studēt ārpus mājas valsts, ir no Ķīnas, kur 694 400 studenti 2012. gadā studēja ārzemēs. Ķīnai seko Indija ar 189 500 studentiem, kas studē ārzemēs, Korejas Republika ar 123 700, Vācija – 117 600, Saūda Arābija ar 62 500 studentiem, Francija ar 62 400 studentiem, Amerikas Savienotās Valstis ar 58 100 studentiem, Malaizija – 55 600 studenti, Vjetnama ar 53 800 studentiem un Irāna, kur 51 600 studentu ir nolēmuši studēt ārzemēs.¹⁰¹ Visvairāk ārzemēs studēt izvēlās studenti, kuri nāk no Āzijas valstīm, vismazāk no Ziemeļamerikas, kas norāda, ka šajos reģionos patērētāju prasības pēc augstākās izglītības nav apmierinātas. Ja valstīm piederīgo ārvalstu studentu skaits ir mazs, tas norāda uz spēju apmierināt pakalpojumu savas valsts teritorijā, ka arī labi rādītāji ir, ja šī valsts ne tikai apmierina savu iedzīvotāju prasības pēc augstākās izglītības, bet arī citu valstu

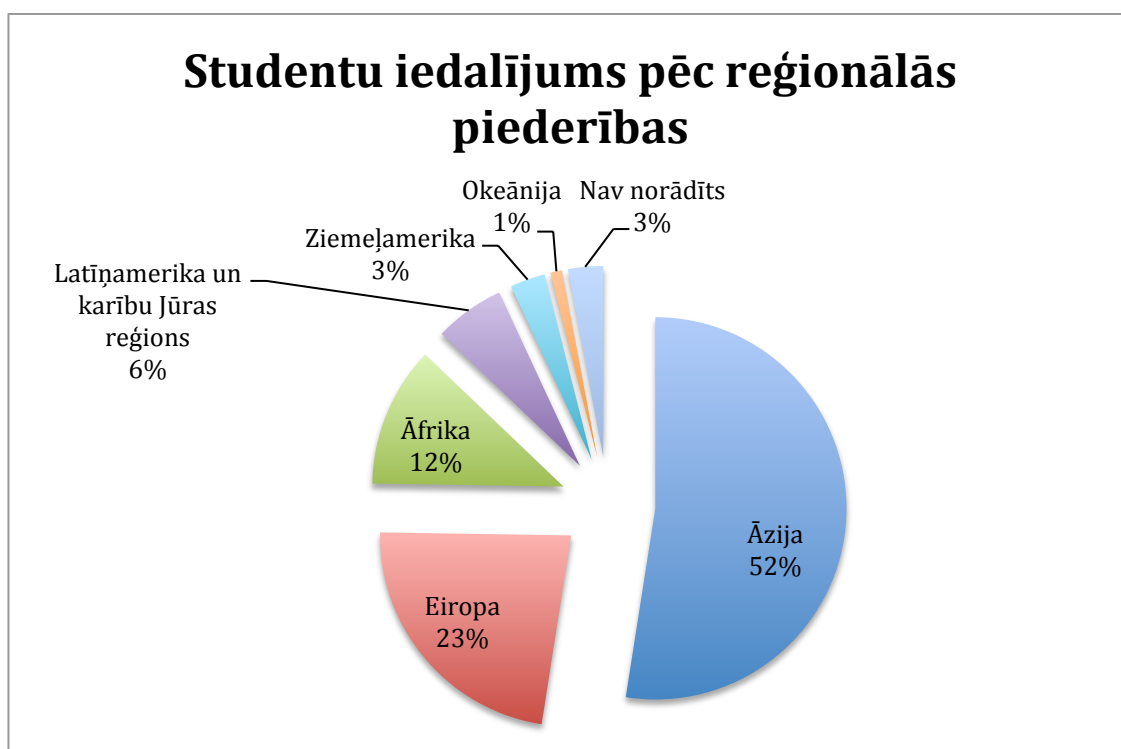
¹⁰⁰ "Education at a Glance 2014", OECD, 2014. gads, lpp 345., Pieejams: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oced/education/education-at-a-glance-2014_eag-2014-en#page1 (Skatīts: 29.03.2015.)

¹⁰¹ "Global Flow of Tertiary-level Students", UNESCO Institute for Statistics, Pieejams: <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-student-flow-viz.aspx> (Skatīts: 29.03.2015.)

iedzīvotāju prasības, kā rezultātā valsts tiek izvēlēta par vietu augstākās izglītības iegūšanai. Studenti no mazāk attīstītām valstīm dodas uz attīstītajām, jo tās sniedz, pēc viņu domām, labākas iespējas izglītoties. Attīstīto valstu studenti, dodas studēt uz ārzemēm citu iemeslu vadīti – paplašināt zināšanas par kultūrām, iegūt kādas specifiskas zināšanas, un tamlīdzīgi.

OECD pētījums parāda, ka vispopulārākā došanās studēt uz ārzemēm ir Āzijas iedzīvotāju vidū, bet vismazākā interese par studijām ārzemēs nāk no Ziemeļamerikas un Okeānijas studentu vidus, kā tas redzams diagrammā 1.2.

Diagramma 1.2 Globālais ārvalstu studentu iedalījums pēc to reģionālās piederības, no kura students ir nācis (2012.gads) ¹⁰²

Tādām valstīm kā Andora, Anguila, Bermuda, Lihtenšteina, Luksemburga, Monserata, Šeišeļi ir ievērojami nepieciešams uzlabot studiju sniegtās iespējas valstī, jo pēc UNESCO Institute for Statistics datiem šajās valstīs studentu, kuri ir izvēlējušies izglītību iegūt ārzemēs, ir vairāk nekā tie, kuri ir izvēlējušies valsts piedāvātās studiju iespējas.¹⁰³ Autore uzskata, ka šeit ir jāņem vērā valstu iespējas nodrošināt pieprasījumam atbilstošu piedāvājumu. Daļa minēto valstu ir mazas, kas attiecīgi samazina to spēju piedāvāt plašas augstākās izglītības iespējas iedzīvotājiem, kā rezultātā nepieciešams doties iegūt izglītību ārzemēs. Tāpat arī valstu politika, specializācija un citi faktori, kurus ir nepieciešams ņemt vērā, apskatot augstākās izglītības iespējas un studentu mobilitāti.

¹⁰² "Education at a Glance 2014", OECD, 2014. gads, lpp 351., Pieejams: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oced/education/education-at-a-glance-2014_eag-2014-en#page1 (Skatīts: 29.03.2015.)

¹⁰³ "Global Flow of Tertiary-level Students", UNESCO Institute for Statistics, Pieejams: <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-student-flow-viz.aspx> (Skatīts: 29.03.2015.)

Dažādās valstīs angļu valodā piedāvāto studiju programmu skaits ir atšķirīgs. OECD norāda, ka ir valstis, kurās piedāvātās studiju programmas pamatā ir angļu valodā, un tikai izņēmuma programmas tiek realizētas kādā citā valodā. Šādas valstis ir Austrālija, Kanāda, Īrija, Jaunzēlande, Apvienotā Karaliste un Amerikas Savienotās Valstis. Ir valstis, kur liela daļa studiju programmas tiek realizētas angļu valodā, bet daļas studiju programmu realizācijas valoda ir kāda cita – Dānija, Somija, Nīderlande, Zviedrija. Tikai dažas programmas tiek realizētas angļu valodā, vērtējot no kopējā realizēto studiju programmu skaita – Beļģija, Čehija, Francija, Vācija, Ungārija, Islande, Japāna, Koreja, Norvēģija, Polija, Portugāle, Slovākija, Spānija, Šveice, Turcija. Valstis, kurās studiju programmas svešvalodā netiek realizētas nemaz vai tādas studiju programmas ir tikai dažas, vērtējot no kopējā studiju programmu skaita – Austrija, Beļģija, Brazīlija, Čīle, Grieķija, Izraēla, Itālija, Luksemburga, Meksika un Krievija. Latvijas situācija šajā pētījumā netiek atspoguļota.¹⁰⁴ Likumsakarīgi, ka tieši valstis, kurās visvairāk tiek piedāvātas studiju programmas angļu valodā, ir kļuvušas par vispopulārāko galamērķi studentiem, kas dodas studēt uz ārzemēm. Liela daļa studentu izvēlās studēt ārzemēs, jo ir studiju programmas, kuras tiek realizētas angļu valodā, kas ir starptautiska valoda un tiek plaši apgūta un pielietota. Valstis, kurās šādu studiju programmu skaits angļu valodā nav vai ir ļoti mazs, nav spējīgas radīt pievilcību ārvalstu studentu vidū, jo valoda ir viens no svarīgākajiem faktoriem, kas nosaka studentu izvēli studēt kādā no ārzemju augstākās izglītības iestādēm.

No 2009. gada līdz 2013. gadam vispopulārākie studiju virzieni bija – "Functional Advanced Materials and Engineering", kas sevī ietver arī finanses, grāmatvedību, menedžmentu, ekonomiku un vadības zinības. Otrs populārākais virziens, periodā no 2009. gada līdz 2013. gadam, ir Zinātne, tehnoloģija, inženierzinātnes un matemātika. Šos studiju virzienus kā savus prioritāros, bija norādījuši visvairāk ārzemju studenti. Trešajā vietā pēc popularitātes ir starptautiskās attiecības, ceturtajā – komunikācijas un mediji, un piektajā tiesību zinātne.¹⁰⁵

Kā galvenie motivatori studentu izvēlei ir nosaukti:

- Starptautiskā izglītības atzīšana – šis tika nosaukts kā galvenais faktors, studentu izvēlei par labu kādai ārzemju augstākās izglītības iestādei;
- Iespēja iegūt stipendiju, apmaksātas studijas vai kādas citas iespējas iegūt studiju maksas atvieglojumus, jo studiju maksa tika atzīmēta kā vēl viens svarīgs faktors, kad students izdarīja izvēli par labu kādai augstākās izglītības

¹⁰⁴ "Education at a Glance 2014", OECD, 2014. gads, lpp 346., Pieejams: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oced/education/education-at-a-glance-2014_eag-2014-en#page1 (Skatīts: 29.03.2015.)

¹⁰⁵ "Trends in International Student Mobility", www.TopUniversities.com, 2014. gads, lpp 9., Pieejams: http://www.topuniversities.com/sites/default/files/qs.topuni/files/QS_World_Grad_School_International_Student_Mobility_2014.pdf (Skatīts: 30.03.2015.)

iestādei ārzemēs;

- Iespējas palikt strādāt izvēlētajā reģionā tika atzīmēta kā trešais faktors, studenti ir pauduši vēlmi palikt savā studiju reģionā arī pēc studiju beigšanas un uzsākt savu karjeras veidošanu tieši šajā reģionā.¹⁰⁶

Citi autori ir izdalījuši piecus citus faktoros, kuri darbojas kā motivators izvēles izdarīšanai par labu kādai no ārzemju augstākās izglītības iestādēm:

1. Pievienotā vērtība studijām;
2. Iespēja, ka studijas ārzemēs būs kā piedzīvojums;
3. Vēlme uzlabot svešvalodu zināšanas;
4. Uzstādītie mērķi karjerā;
5. Personīgā izaugsme.¹⁰⁷

Vēl pie esošajiem faktoriem tiek minēti tādi faktori, kā:

- Kultūras intereses un dzīvesveids;
- Augstākās izglītības iestādes lokācija;
- Iespēja uzlabot svešvalodas zināšanas;
- Iespēja nodibināt dažādus kontaktus;
- Uzturēšanās nosacījumi ārzemniekiem konkrētajā valstī;
- Attālums līdz esošajai dzīves vietai (mājas valstij);
- Iespējas uzturēt kontaktus ar ģimeni.¹⁰⁸

Minētie faktori studentu vidū ir bijuši svarīgi savas izvēles izdarīšanai par labu kādai ārzemju augstākās izglītības iestādei. Gadu gaitā faktori ir mainījuši savu prioritāro secību, taču nav mainījušies paši. Kā redzams, autoriem viedoklis daļēji ir sakritis, jo abi uzskata, ka vēlme uzlabot kādas svešvalodas zināšanas un karjeras iespējas ir svarīgs faktors, kas mudina studentus izdarīt izvēli.

Dažādas organizācijas ir veikušas pētījumus un izveidojušas savus reitingus pasaules augstākās izglītības iestādēm. Dažādos reitingos augstskolu ieņemtās vietas mēdz atšķirties, ko iespējams pamatot ar pētījuma metožu un faktoru svarīgumu atšķirībām.

"QS World University Ranking" reitingā, kurā 701. – 800. vietu ieņem arī Latvijas Universitāte, pirmās trīs vietās ir Masečusetas Tehnoloģiju Institūts, Kembridžas

¹⁰⁶ "Trends in International Student Mobility", www. TopUniveristies.com, 2014. gads, lpp 6., Pieejams: http://www.topuniversities.com/sites/default/files/qs.topuni/files/QS_World_Grad_School_International_Student_Mobility_2014.pdf (Skatīts: 30.03.2015.)

¹⁰⁷ "International and Intra-National Student Mobility: Trends, Motivations and Identity", Laura Prazers, Department of Geography, Royal Holloway, University of London, 2013. gads, lpp 811., Pieejams: http://www.academia.edu/4993359/International_and_Intra-national_Student_Mobility_Trends_Motivations_and_Identity (Skatīts: 30.03.2015.)

¹⁰⁸ "Trends in International Student Mobility", www. TopUniveristies.com, 2014. gads, lpp 12., Pieejams: http://www.topuniversities.com/sites/default/files/qs.topuni/files/QS_World_Grad_School_International_Student_Mobility_2014.pdf (Skatīts: 30.03.2015.)

Universitāte un Londonas Imperiālā Koledža. Tālā seko Hārvardas Universitāte, Oksfordas Universitāte, UCL (Londonas Universitātes Koledža), Stenfordas Universitāte, Kalifornijas Tehnoloģiju Institūts, Prinstonas Universitāte un Jeilas Universitāte. "QS World University Ranking" reitingā pirmajās desmit vietās atrodas tikai Apvienotās Karalistes un Amerikas Savienoto Valstu augstākās izglītības iestādes, taču pirmajā divdesmitniekā pievienojas arī Šveices un Kanādas augstākās izglītības iestādes.¹⁰⁹

"The World University Ranking" reitingā situācija ir līdzīga, pirmajās desmit vietās atrodas augstākās izglītības iestādes no Amerikas Savienotajām Valstīm un Apvienotās Karalistes, taču pirmajā divdesmitniekā ir atrodamas arī augstākās izglītības iestādes no Kanādas un Šveices. "The World University Ranking" reitinga pirmajās desmit vietās ir Kalifornijas Tehnoloģiju Institūts, kas šeit ir pirmajā vietā, taču "QS World University Ranking" ir tikai astotajā vietā. Otrajā vietā ir Hārvardas Universitāte, trešajā – Oksfordas Universitāte, ceturtajā vietā atrodas Stenfordas Universitāte un piektajā Kembridžas Universitāte. Tālāk – Masečusetas tehnoloģiju institūts, kas "QS World University Ranking" reitingā ieņēma pirmo vietu, Prinstonas Universitāte, jauns dalībnieks – Kalifornijas Universitāte Berklijā, Londonas Imperiālā Koledža un Jeilas Universitāte. Latvijas augstākās izglītības iestādes šajā reitingā nav iekļautas.¹¹⁰

Ja aplūko augstākās izglītības iestāžu reitingus ar specializāciju ekonomikas un vadības zinātnē, tad pirmajā vietā atrodas Hārvardas biznesa skola, otrajā – Londonas Biznesa Skola, trešajā – Pensilvānijas Universitāte: Vartona. Tad seko Stenfordas Absolventu Biznesa skola, INSEAD, Kolumbijas Biznesa skola, Iese Biznesa skola Spānijā, Masečusetsas Tehnoloģiju Institūts Biznesa Skola, Čikāgas Universitāte un Kalifornijas Universitāte Berklijā. Apskatot reitingu, redzams, ka Masečusetsas Universitāte, un daudzas citas kopvērtējumā augstas vietas ieņēmušas augstākās izglītības iestādes, nav spējušas ieņemt līdzvērtīgas vietas reitingos, ja tiek vērtēta kāda konkrēta specializācija, šajā gadījumā ekonomikas un vadības zinātne. Arī šajā reitingā Latvijas un pārējo Baltijas valstu augstākās izglītības iestādes netiek aplūkotas.¹¹¹

Aplūkojot dažādus reitingus pasaules augstākās izglītības iestādēm, var secināt, ka pirmajā desmitniekā atrodamas Apvienotās Karalistes un Amerikas Savienoto Valstu augstākās izglītības iestādes, ja tiek vērtētas augstākās izglītības iestādes kopumā. Ja notiek dalīšana pa specializācijām, tad ir iespējams novērot jau citu valstu augstāko izglītības iestāžu

¹⁰⁹ "QS World University Ranking 2014./2015.", Pieejams: [http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2014#sorting=rank+region="+country="+faculty="+stars=false+search=](http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2014#sorting=rank+region=) (Skatīts: 11.04.2015.)

¹¹⁰ "The World University Ranking", Pieejams: <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2014-15/world-ranking/region/europe> (Skatīts: 11.04.2015.)

¹¹¹ "Global MBA Ranking 2015", Pieejams: <http://rankings.ft.com/businessschoolrankings/global-mba-ranking-2015> (Skatīts: 11.04.2015.)

nonākšanu reitingu pirmajā desmitniekā. Par vislabākajām tiek atzītas augstākās izglītības iestādes, kurās studijas notiek angļu valodā, tādējādi tās ir kļuvušas populāras un iemantojušas labu reputāciju ne tikai vietējo studentu vidū, bet arī ārvalstu studentu vidū, kas izvēlās studēt ārzemēs. Ne visi reitingi aplūko visas pasaules valstu augstākās izglītības iestādes, kā tas ir Latvijas gadījumā, kad tikai atsevišķos reitingos ir atrodamas Latvijas augstākās izglītības iestādes, un līdzīgi tas ir ar citām valstīm.

Vēl viens reitings ir "U-Multirakn" reitings, kur ir aplūkotas 13 Latvijas augstākās izglītības iestādes. Šis reitings atšķiras no citiem ar to, ka tajā augstākās izglītības iestādes netiek izkārtotas pēc ieņemamās vietas reitingā, bet tiek aplūkoti dažādi faktori, un karam no šiem faktoriem tiek sniegts novērtējums. Reitinga būtība ir tāda, ka studentam ir dota iespēja atlasīt sev svarīgus faktoros, pēc kuriem salīdzināt augstākās izglītības iestādes, un tiek parādīts faktoru salīdzinošais novērtējums.¹¹²

Augstākās izglītības attīstībai tiek veidotas augstākās izglītības politikas, kuras paredz dažādus pamatprincipus un mērķus, kuru sasniegšana un izpildīšana ietekmētu augstākās izglītības attīstību un kvalitāti. Augstākās izglītības politika apskata tādas jautājumus kā finansēšanas modeļi, Boloņas process, augstākās izglītības konkurētspējas paaugstināšana, akadēmiskais personāls, augstākās izglītības saistība ar darba tirgu, u.c.

Augstākās izglītības procesu izmaiņu ietekmē arī kopējā augstākās izglītības politika ir piedzīvojusi izmaiņas. Par vienu no svarīgākajām politikas šķautnēm ir kļuvusi Boloņas procesa ieviešana un ievērošana maksimāli daudzās pasaules valstīs. Boloņas process paredz augstākās izglītības sistēmu salīdzināmību un saskaņotību. Kā rezultātā vajadzētu pieaugt iedzīvotāju mobilitātei un Eiropas augstākās izglītības starptautiskajai konkurētspējai.¹¹³ Boloņas process ir nozīmīgs studentiem, kuri savas studijas ir nolēmuši turpināt ārvalstīs un ir jau ieguvuši kādu izglītību citā valstī. Svarīgi tas ir tāpēc, lai šī iegūtā izglītība tiktu ņemta vērā un atzīta par pilnvērtīgu, jo tieši izglītības neatzīšana ir viens no iemesliem, kādēļ students izvēlās nedoties iegūt augstāko izglītību ārzemēs.

Vēl viens svarīgs politikas mērķis ir konkurētspējas paaugstināšana. Lai paaugstinātu konkurētspēju tiek darītas dažādas lietas un veikti dažādi uzlabojumi – starptautiskas studiju programmas, starpdisciplinārās studijas, papildus finansējuma piesaiste, kvalitātes celšana, mācībspēku kvalitātes uzlabošana, un citas darbības, kas studijas padarītu pievilcīgākas ārvalstu studentiem. Tāpat svarīgi faktori ir pētījumu kvalitātes celšana un inovācijas, kuras rodas studiju procesu ietvaros un pēc tam, no augstāko izglītību ieguvušajiem. Arī augstākās

¹¹² "U-Multirakn", Pieejams: <http://www.u-multirank.eu/#!/home?section=entrance&trackType=home&sightMode=undefined> (Skatīts: 15.04.2015.)

¹¹³ "Boloņas Process", Izglītības un Zinātnes Ministrija, Pieejams: <http://www.izm.gov.lv/lv/izglitiba/augstaka-izglitiba/bolonas-process> (Skatīts: 12.04.2015.)

izglītības un zemāka līmeņa izglītības sasaiste ir svarīgs faktors, lai uzlabotu un attīstītu augstāko izglītību, un šeit pieder arī centieni panākt izglītojamo skaita ieaugumu, kuri atsāk mācības pēc tam, kad tās ir patraukuši.¹¹⁴

Latvija pievienojas pasaules augstākās izglītības politikas nostādnēm, un cenšas uzlabot vairākus no jau minētajiem faktoriem, lai paaugstinātu augstākās izglītības konkurētspēju un uzlabotu augstāko izglītību un tās procesus kopumā. Latvijas augstākās izglītības politika strādā pie Boloņas procesa, konkurētspējas celšanas, finansēšanas modeļiem un mācībspēkiem. Visi šie faktori ir svarīgi, un nepieciešams tos attīstīt, tāpēc tie un citi faktori ir iekļauti pamatnostādnē par augstākās izglītības attīstību 2014. – 2020. gadam.¹¹⁵

2.2. Faktiskās situācijas raksturojums augstākajā izglītībā Latvijā

Latvijas augstākās izglītības iestādes piedāvā plašu studiju programmu klāstu. Sešdesmit viena augstākās izglītības iestāde (universitātes, augstskolas, koledžas un ārvalstu augstskolu filiāles) kopumā 2013./2014. mācību gadā ir izglītojusi 89 663 studentus, kuri ir dalījušies 901 studiju programmā.¹¹⁶

Iegūstamā izglītība Latvijā augstākās izglītības iestādēs sadalās līmeņos – pamatstudijas, augstākā līmeņa studijas un doktorantūras studijas. Vēl ir iedalījums profesionālās studijās un akadēmiskās studijās. Latvijā augstākās izglītības iestādes realizē pilna laika klātienē, nepilna laika klātienē, nepilna laika neklātienē, tālmācības studiju programmu veidus, kur katrs interesents var izvēlēties atbilstošāko studiju procesa veidu. Studiju maksas Latvijā augstākās izglītības iestādēs ir atšķirīgas un katram ir iespēja izvēlēties piemērotāko studiju maksu. Latvijā nav tikai maksas augstākā izglītība, interesentam ir iespējams studēt par valsts budžeta līdzekļiem. Katrā izglītības novirzienā ir noteikts skaits no valsts budžeta līdzekļiem apmaksātās vietas, kurās katram studentam ir iespēja nokļūt, izturot attiecīgu konkursu.

Populārākā augstākās izglītības iestāde Latvijā ir Latvijas Universitāte ar 15 100 studējošajiem 2013./2014. mācību gadā, kas ir vienīgā klasiskā tipa universitāte Latvijā, jo Latvijas Universitāte tiek realizēti studiju virzieni, kas atbilst klasiskās universitātes parametriem. Nākošā popularitātes ziņā, balstoties uz studentu skaitu 2013./2014. mācību gadā, ir Rīgas Tehniskā Universitāte, kas ir populāra to studentu vidū, kuriem ir interese par

¹¹⁴ "Tertiary Education for the Knowledge Society, Pointers for policy development", OECD, lpp 1. -2., Pieejams: <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/44007619.pdf> (Skatīts: 12.04.2015.)

¹¹⁵ "IZGLĪTĪBAS ATTĪSTĪBAS PAMATNOSTĀDNES 2014.-2020.GADAM", LR Ministru Kabinets, Pieejams: <http://m.likumi.lv/doc.php?id=266406> (Skatīts: 12.04.2015.)

¹¹⁶ "Pārskats par Latvijas Augstāko izglītību 2013. gadā", Izglītības un zinātnes ministrija, Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju departaments, 2014. gads, Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Izglitiba/Augstaka_izglitiba/2014/Parskats_2013.pdf (Skatīts: 16.03.2015.)

inženierzinātnēm. 2013./2014. mācību gadā Rīgas Tehniskajā universitātē studēja 14 891 students. Nākamā sarakstā ir Rīgas Stradiņa Universitāte, kur 2013./2014. mācību gadā studēja 7096 studenti. Rīgas Stradiņa Universitāte ir populāra studentu vidū ar medicīnas studijām, kas arī ir Rīgas Stradiņa Universitātes pamata specializācija. Nākošās sarakstā ir Latvijas Lauksaimniecības Universitāte un Biznesa Augstskola "Turība".¹¹⁷ No visiem 2013./2014. gadā studējošajiem Latvijas Universitātē 5071 studenti ieguva grādu vai kvalifikāciju. Rīgas Tehniskajā Universitātē bija 2910 studenti, Rīgas Stradiņa Universitātē – 1779. Latvijas Lauksaimniecības Universitāte un Biznesa Augstskolā "Turība" šis skaits bija mazāks – 1129 (LLU) un 728 (BAT). Aplūkojot statistikas datus par studentu skaitu un grādu vai kvalifikāciju ieguvušos studentu skaitu attiecīgajā mācību gadā, secināms, ka grādu vai kvalifikāciju ieguvušo skaits ir proporcionāls kopējams studentu skaitam.¹¹⁸ Balstoties uz statistikas datiem, var uzskatīt, ka šāds popularitātes sadalījums ir skaidrojams ar to, ka Latvijas Universitāte piedāvā visdažādākās izvēles iespējas studijām, salīdzinot ar citām augstākās izglītības iestādēm Latvijā. Pārejas augstākās izglītības iestādes piedāvā plašas studiju iespējas un apgūstamās jomas, tomēr tām ir sava specializācija uz ko konkrētāku un tās nav tik visaptverošas, tāpēc studēt izvēlās pamatā tie studenti, kuri ir izlēmuši apgūt augstākās izglītības iestādes piedāvāto specializāciju. Rīgas Tehniskā Universitāte populāra inženierzinātņu studentu vidū un tā ir viszināmākā augstākās izglītības sniedzēja inženierzinātnēs Latvijā. Šis faktors ir universitāti ierindojis otrajā vietā pēc studentu skaita, jo studenti, kas izvēlās studēt inženierzinātnes, vairākumā gadījumu, izvēlas studēt Rīgas Tehniskajā Universitātē. Latvijas Universitāte tik plašas iespējas inženierzinātnes studijās nesniedz. Rīgas Stradiņa Universitāte ir specializējusies medicīnas studijās, un neskatoties uz to, ka Latvijas Universitāte arī piedāvā studijas medicīnā, tomēr daudzi studenti izvēlās Rīgas Stradiņa Universitāti. Rīgas Stradiņa Universitātei ir arī citas, ar medicīnu nesaistītas studiju programmas, bet vislielākais studentu skaits ir tieši medicīnas zinātņu studentu vidū.

Latvijas augstākās izglītības iestādes sevi ir pierādījušas pasaules līmenī, ko apstiprina iekļūšana Pasaules vadošo universitāšu reitinga Top 500. 2013./2014. gadā visaugstāk šajā reitingā ir tikusi Latvijas Universitāte, kas, pēc ekspertu vērtējuma, ierindojās 178. vietā. Latvijas Universitātei seko Rīgas Tehniskā Universitāte, kas ierindota 266. vietā, Latvijas Lauksaimniecības Universitāte – 274. vietā. 334. vietā Rīgas Stradiņa Universitāte, bet 458. vietā ir Transporta un Sakaru Institūts. Veicot vērtējumu eksperti ņēma vērtā trīs faktorus – akadēmiskais reitings (Universitātes Akadēmiskās iespējas), BC-Index reitings

¹¹⁷ "Pārskats par Latvijas Augstāko izglītību 2013. gadā", Izglītības un zinātnes ministrija, Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju departaments, 2014. gads, lpp 29., Pieejams:

http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Izglitiba/Augstaka_izglitiba/2014/Parskats_2013.pdf (Skatīts: 16.03.2015.)

¹¹⁸ "Jau septīto reizi - augstskolu reitings", Izglītība un Kultūra, lpp 12., Pieejams:

http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/zinas/Augstskolu_reitings.pdf (Skatīts: 31.03.2015.)

(Komunikabilitāte augstskolu mājas lapās) un valsts reitings, kas atspoguļo universitātes reputāciju.¹¹⁹

Latvijas Universitāte sevi ir pierādījusi kā vienu no labākajām Latvijas augstskolām, iekļūstot prestižajā "QS World University Rankings". Lai arī Latvijas Universitāte ieņem tikai 701. – 800. vietu, jāpiemin tas, ka citas Latvijas augstākās izglītības iestādes šajā reitingā nav bijušas spējīgas iekļūt. Latvijas Universitāte pati ir apgalvojusi, ka atrodas starp pieciem procentiem pasaules labāko augstskolu, līdzās Kembridžas Universitātei, Masačūsetsas Tehnoloģiju Institūtam un citām pasaulē pazīstāmām un atzītām augstākās izglītības iestādēm.¹²⁰

Arī valsts mērogā tiek izveidots reitings augstskolām (Tabula nr. 2.1.), kurš balstās uz desmit dažādiem kritērijiem, kuri ir izdalīti piecās dažādās jomās:

1. Studējošie (studējošo un akadēmiskā personāla skaita attiecības, absolventu īpatsvars);
2. Akadēmiskais personāls (akadēmiskā personāla pamatdarbā ar Dr. grādu īpatsvars (% no visu augstskolu akadēmiskā personāla ar Dr. grādu), Akadēmiskā personāla pamatdarbā ar Dr. grādu īpatsvars (% no augstskolas akadēmiskā personāla ar Dr. grādu), akadēmiskā personāla vecuma struktūra (30 – 50 g.v. īpatsvars), akadēmiskā personāla pamatdarbā īpatsvars);
3. Starptautiskā sadarbība (ārzemju studentu īpatsvars);
4. Zinātne (publikāciju skaits uz 1. akad. pers.);
5. Sabiedrības viedoklis (izglītības kvalitāte (izcila un laba), augstskolas popularitāte/atpazīstamība (atpazīst)).¹²¹

¹¹⁹ "Pasaules vadošo universitāšu TOP 500 iekļūst piecas Latvijas augstskolas", Izglītība un Kultūra, 2014. gads, Pieejams: <http://www.izglitiba-kultura.lv/zinas/pasaules-vadoso-universitasu-reitinga-top-500-ieklust-piecas-latvijas-augstskolas> (Skatīts: 30.03.2015.)

¹²⁰ "LU saglabā pozīcijas prestižajā pasaules augstskolu reitingā", www.delfi.lv, Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/national/politics/lu-saglaba-pozicijas-prestizaja-pasaules-augstskolu-reitinga.d?id=44977514> (Skatīts: 30.03.2015.)

¹²¹ "Jau septīto reizi - augstskolu reitings", Izglītība un Kultūra, lpp 11., Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/zinas/Augstskolu_reitings.pdf (Skatīts: 31.03.2015.)

Tabula Nr. 2.1 " Valsts līmeņa augstskolu reitings pēc desmit indikatoru vērtējuma" ¹²²

Valsts augstskolu reitings balstoties uz 10 faktoru novērtējumu.	
Augstskolas Nosaukums	Vieta valsts mēroga reitingā
Latvijas Universitāte	1
Rīgas Tehniskā universitāte	2
Rīgas Stradiņa universitāte	3
Daugavpils Universitāte	4
Latvijas Lauksaimniecības universitāte	5
Ventspils Augstskola	6
Rīgas Ekonomikas augstskola	7
Transporta un Sakaru Institūts	8
Biznesa Augstskola "Turība"	9
Liepājas Universitāte	10
Banku Augstskola	11
Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija	12
Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija	13
J. Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija	14
Latvijas Mākslas akadēmija	15
Rēzeknes Augstskola	16
Baltijas Starptautiskā akadēmija	17
Vidzemes Augstskola	18
Rīgas Starptautiskā ekonomikas un biznesa administrācijas augstskola	19
Latvijas Jūras akadēmija	20
Latvijas Kultūras akadēmija	21
Rīgas Juridiskā augstskola	22
Informācijas sistēmu menedžmenta augstskola	23
Laterāna Pontifikālās Universitātes filiāle Rīgas Teoloģijas institūts	24
Sociālo tehnoloģiju augstskola	25
Baltijas Psihoģijas un menedžmenta augstskola	26
Rīgas Aeronavigācijas institūts	27
Lutera Akadēmija	28
Latvijas Kristīgā akadēmija	29
Starptautiskā praktiskās psiholoģijas augstskola	30
Vadības un sociālā darba augstskola "Attīstība"	31
Laterāna Pontifikālās Universitātes filiāle Rīgas Augstākais reliģijas zinātņu institūts	32
Maskavas valsts ekonomikas, statistikas un informātikas universitātes filiāle Rīgā	33
Eiropas Tālmācības augstskola	34

Latvijas augstākās izglītības iestādes realizē ne tikai studiju programmas latviešu

¹²² "Jau septīto reizi - augstskolu reitings", Izglītība un Kultūra, lpp 12., Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/zinas/Augstskolu_reitings.pdf (Skatīts: 31.03.2015.)

valodā, bet arī angļu valodā un krievu valodā, kā arī ir studiju programmas, kuras tiek realizētas bilingvāli. Svešvalodās realizētās studiju programmas paver iespēju studentiem no ārvalstīm iegūt augstāko izglītību Latvijā. Kopumā 2013./2014. mācību gadā Latvijas augstākās izglītības iestādes studēja 4475 studenti no ārvalstīm, ieskaitot dažādu starptautisko apmaiņas programmu studentus.¹²³ Studenti šeit ierodas ne tikai starptautisko studiju apmaiņas programmu ietvaros, bet arī izvēlās pavadīt šeit visu studiju procesu un izglītību iegūt kādā no Latvijas augstākās izglītības iestādēm. Salīdzinoši skaitlis nav liels, un, neskatoties uz pietiekamo piedāvājumu, Latvijas augstākās izglītības iestādēm, nav izdevies panākt ievērojamu ārzemju studentu skaita pieaugumu studiju programmās, kuras tiek realizētas svešvalodās.

Saskaņā ar UNESCO Institute for Statistics datiem, 2012. gadā Latvijā studēja 2 716 ārvalstu studenti. Visvairāk ārzemju studenti nāca no Vācijas, Krievijas un Lietuvas kā tas redzams tabulā 2.2. Ceturtā valsts, no kuras nāca visvairāk ārzemju studentu 2012. gadā bija Ukraina, kurai sekoja Spānija, Gruzija, Zviedrija, Norvēģija utt.¹²⁴ Vācija no Eiropas valstīm tika minēta, kā valsts, no kuras visvairāk studenti dodas studēt uz ārzemēm. Krievijas studentu vidū Latvija savu popularitāti ir izpelnījusies ar to, ka Latvijas augstākās izglītības iestādes piedāvā studiju programmas krievu valodā, kas rada pievilcīgu vidi studentiem. Tiem ir iespēja apgūt izvēlēto studiju programmu savā dzimtajā valodā, kas kā jau minēts, nav mazsvarīgs faktors studentu izvēlē ietekmēšanā.

¹²³ "Pārskats par Latvijas Augstāko izglītību 2013. gadā", Izglītības un zinātnes ministrija, Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju departaments, 2014. gads, lpp 97. - 99., Pieejams:

http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Izglitiba/Augstaka_izglitiba/2014/Parskats_2013.pdf (Skatīts: 16.03.2015.)

¹²⁴ "Global Flow of Tertiary-level Students", UNESCO Institute for Statistics, Pieejams:

<http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-student-flow-viz.aspx> (Skatīts: 29.03.2015.)

Tabula 2.2 Ārvalstu studentu skaits Latvijā simtos.(2012.gads)¹²⁵

Valsts	Studentu Skaits
Vācija	370
Krievija	357
Lietuva	260
Ukraina	183
Spānija	126
Gruzija	119
Zviedrija	117
Norvēģija	101
Uzbekistāna	96
Baltkrievija	91
Turcija	78
Igaunija	71
Polija	57
Itālija	56

Latvijas Republikas Augstskolu likums paredz, ka tiesības studēt kādā no Latvijas augstākās izglītības iestādēm ir jebkuram cilvēkam. Ārzemju studēt gribētājiem, kuri nāk no 45. pantā atrunātajām teritorijām, studiju uzsākšana ir vieglāka, arī 85. pantā atrunāto teritoriju studēt gribētāji netiek diskriminēti un likumā paredzētajā kārtībā visiem tiek dotas vienādas iespējas uzsākt studijas kādā no Latvijas augstākās izglītības iestādēm. *"45.pants. Tiesības studēt augstskolā un koledžā:*

(1) Tiesības studēt augstskolā vai koledžā ir katram Latvijas pilsonim un Latvijas nepilsonim, kā arī ārzemniekam. Lai studētu augstskolā vai koledžā, nepieciešama dokumentāri apliecināta un Latvijā atzīta studiju programmas prasībām atbilstoša iepriekšējā izglītība.

(2) Tiesības studēt augstskolā vai koledžā ir vienādas Latvijas pilsonim, Latvijas nepilsonim, Eiropas Savienības pilsonim, Eiropas Ekonomikas zonas pilsonim vai Šveices Konfederācijas pilsonim un Eiropas Kopienas pastāvīgajam iedzīvotājam, kuram ir derīga uzturēšanās atļauja.

(3) To ārzemnieku tiesības studēt augstskolās un koledžās, uz kuriem neattiecas šā

¹²⁵ "Global Flow of Tertiary-level Students", UNESCO Institute for Statistics, Pieejams: <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-student-flow-viz.aspx> (Skatīts: 29.03.2015.)

panta otrās daļas nosacījumi, regulē šā likuma 83.pants."¹²⁶

"83.pants. Ārzemnieku studijas Latvijā:

(1) Ārzemniekus, kuri nav minēti šā likuma 45.panta otrajā daļā, var uzņemt Latvijas augstskolās un koledžās par pilnā laika studējošajiem saskaņā ar Izglītības likumu un šo likumu uz vispārējo noteikumu pamata. Ja starptautiskie līgumi neparedz citu kārtību, ārzemniekus var uzņemt Latvijas augstskolās un koledžās, ievērojot šādus noteikumus:

1) ārzemnieku vidējās izglītības dokumentiem jāatbilst Latvijas standartiem. Ārzemnieku vidējās izglītības dokumenti tiek pārbaudīti šā likuma 85.pantā noteiktajā kārtībā;

2) ārzemnieku zināšanām jāatbilst attiecīgās augstskolas vai koledžas uzņemšanas noteikumu prasībām;

3) ārzemniekiem pietiekami labi jāprot valodas, kurās notiek mācības;

4) mācību maksu ārzemnieki maksā augstskolai vai koledžai atbilstoši līgumam, ko augstskola vai koledža noslēgusi ar viņiem, taču tā nedrīkst būt zemāka par mācību izdevumiem;

(2) Ārzemnieki, kuriem nav izsniegta pastāvīgās uzturēšanās atļauja, var apgūt daļu studiju programmas Latvijas augstskolās un koledžās saskaņā ar starptautiskajiem (starpaugstskolu) apmaiņas līgumiem vai starptautiskās augstskolu un koledžu sadarbības programmu ietvaros atbilstoši uzņemšanas noteikumiem. Ja ārzemnieku studijas Latvijā notiek starpvalstu apmaiņas ietvaros un ekvivalents studējošo skaits no Latvijas augstskolām un koledžām studē ārvalstīs, ārzemnieku studijas Latvijā finansē no augstskolai vai koledžai piešķirtajiem Latvijas Republikas valsts budžeta līdzekļiem.

(3) Personas, kuras vidējo izglītību ir ieguvušas ārvalstīs, var uzņemt Latvijas augstskolās un koledžās, ievērojot šā panta pirmās daļas 1. un 2.punktu."¹²⁷

Latvijas augstākās izglītības iestādes studiju maksas diapazons ir plašs. Saskaņā ar Izglītības un zinātnes ministrijas 2014. gada pārskatu, studiju maksa 2013./2014. mācību gadā valsts augstskolās svārstījās no 384 EUR līdz 15 000 EUR par vienu mācību gadu. Privātajās augstskolās šis diapazons ir šaurāks, tur studiju maksa svārstās no 584 EUR līdz 10 098 EUR par mācību gadu. Studiju maksa koledžās, gan valsts, gan privātajās, ir no 420 EUR līdz 9 249 EUR par mācību gadu, 2013./2014. mācību gadā.¹²⁸

Neskatoties uz to, ka studiju maksu diapazons ir plašs, lai katram būtu iespējas izvēlēties sev piemērotāko, Latvijas augstākās izglītības iestādes ir radušas iespēju piemērot studiju maksas atlaidi. Mērķgrupas, kurām tiek piemērota atlaide, ir dažādas – Rīgas Stradiņa Universitāte piedāvā atlaidi izcilajiem studentiem, studentam, ja vairāki cilvēki no vienas

¹²⁶ "Augstskolu likums", Latvijas Republikas Saeima, Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=37967> (Skatīts: 12.04.2015.)

¹²⁷ "Augstskolu likums", Latvijas Republikas Saeima, Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=37967> (Skatīts: 12.04.2015.)

¹²⁸ Pārskats par Latvijas Augstāko izglītību 2013. gadā", Izglītības un zinātnes ministrija, Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju departaments, 2014. gads, lpp 79., Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Izglitiba/Augstaka_izglitiba/2014/Parskats_2013.pdf (Skatīts: 16.03.2015.)

ģimenes studē RSU, izcilību sportā uzrādījušajiem, RSU absolventa atlaide maģistrantiem, kas uzsāk studijas un iepriekšējo noslēguma darbu aizstāvējuši ar izcilību.¹²⁹ Biznesa augstskola "Turība" piedāvā plašas studiju maksas atlaides saviem gan topošajiem, gan esošajiem studentiem. BAT piedāvā, līdzīgi kā RSU, ģimenes atlaidi, stipendijas, kuras var izmantot kā studiju maksas atlaidi, "Jauno profesionāļu skolas" studiju maksas atlaidi, uzņēmuma rekomendācijas studiju maksas atlaidi un citas. Svarīgi, šīs nosauktās atlaides piemērojas tikai reflektantiem. Kā minēts, BAT piedāvā studiju maksas atlaides arī esošajiem studentiem – par izcilību studijās, sporta sasniegumi (basketbols), publicitāte un darbošanās studējošo pašpārvaldē u.c.¹³⁰. Pēc līdzīgiem kritērijiem studiju maksas atlaides tiek piemērotas arī citas Latvijas augstākās izglītības iestādēs. Autore secina, ka šis ir viens no veidiem, lai piesaistītu topošos studentu un atbalstītu jau esošos studentus, tādējādi uzlabojot augstākās izglītības iestādes reputāciju.

Visdārgākās studijas ir Kosmetoloģijas koledžā (līdz 9 249 *EUR*), taču vislētākās ir Biznesa vadības koledžā (no 420 *EUR*). Ja skatās augstskolu līmenī, tad visdārgākās studijas ir Rīgas Stradiņa Universitātē (līdz 15 000 *EUR* maģistra līmeņa studiju programmai), taču vislētākās studijas ir Rīgas pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijā (RPIVA) (no 384 *EUR* maģistra līmeņa studiju programmai). Salīdzinātie rādītāji aptver visus studiju līmeņus, taču, ja rādītājus izdala pa studiju līmeņiem, valsts augstskolās situācija nemainās, jo gan bakalaura līmeņa, gan maģistra līmeņa studijas vislētākās ir RPIVA (no 384 *EUR* maģistra līmeņa studiju programmai), taču visdārgākās Rīgas Stradiņa Universitātē (līdz 15 000 *EUR* maģistra līmeņa studiju programmai). Doktorantūras līmeņa studiju maksā ir novērojamas izmaiņas – visdārgākās doktorantūras studijas ir Rīgas Tehniskajā Universitātē, kur par vienu studiju gadu doktorantūrā, studiju maksa 2013./2014. gadā bija 9 135 *EUR*, taču vismazāk doktorantūras studijas izmaksāja Latvijas Sporta un Pedagoģijas akadēmijā – 1 067 *EUR* par vienu mācību gadu.¹³¹

Privātajās augstskolās vislielākā studiju maksa ir Rīgas Ekonomikas augstskolā (līdz 10 098 *EUR* maģistra līmeņa studiju programmai), bet vismazākā Baltijas Starptautiskajā Akadēmijā (no 548 *EUR* bakalaura līmeņa studiju programmai). Ja apskata studiju maksas diapazonu pa studiju līmeņiem, tad jāsecina, ka līdzīgi kā valsts augstskolās, pamatlīmeņa un augstākā līmeņa studiju programmās situācija paliek nemainīga. Doktorantūras studiju programmās situācija mainās. Privātajās augstskolās viszemākās studiju maksas pozīciju

¹²⁹ "Studiju Maksas Atlaide", Rīgas Stradiņa Universitāte, Pieejams: <http://www.rsu.lv/studentiem/finansejuma-atbalsts-studijam/studiju-maksas-atlaides> (Skatīts: 31.03.2015.)

¹³⁰ "Studiju Maksas Atlaide", Biznesa Augstskola Turība, Pieejams: <http://www.turiba.lv/lv/studijas/studiju-maksas-atlaides/113/> (Skatīts: 31.03.2015.)

¹³¹ Pārskats par Latvijas Augstāko izglītību 2013. gadā", Izglītības un zinātnes ministrija, Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju departaments, 2014. gads, lpp 79., Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Izglitiba/Augstaka_izglitiba/2014/Parskats_2013.pdf (Skatīts: 16.03.2015.)

saglabā Baltijas Starptautiskais institūts, kur par viena gada studijām doktorantūrā ir jāmaksā 711 *EUR*, taču visaugstākās izmaksas par viena gada studijām doktorantūrā ir Transporta un Sakaru institūtā – 3 984 *EUR* 2013./2014/ mācību gadā.¹³² Vēl ir iespējams sīkāks izdalījums pēc studiju formas – pilna laika klātie, pilna laika neklātie, nepilna laika neklātie, jo arī tas ir studiju masku ietekmējošs faktors. Pilna laika klātie studijām studiju maksa par vienu mācību gadu nebūs vienmēr tikpat liela kā nepilna laika neklātie studijām, tāpat arī mācību ilgums ir atšķirīgs studiju formai, tomēr tik detalizētas studiju maksas atšķirības netiks aplūkotas.¹³³

Attiecībā uz ārvalstu studentiem, ir augstākās izglītības iestādes, kuras ir noteikušas citādāku studiju maksu, kas parasti ir augstāka studentiem, kuri nāk no ārzemēm, kā arī mēdz būt izdalīta vēl atsevišķa studiju maska studentiem, kuri nenāk no Eiropas Savienības valstīm. Parasti šiem studentiem studiju maksa ir vēl augstāka nekā ārzemju studentiem, kuri nāk no Eiropas Savienības valstīm. Piemēram, Rīgas Stradiņa Universitāte 2013./2014. mācību gadā, ārvalstu studentiem, bija noteikusi studiju maksu no 8 000 – 12 000 *EUR* par vienu mācību gadu pamatlīmeņa studiju programmās, bet maģistra līmeņa studiju programmās studiju maksa bija noteikta no 4 050 līdz 15 000 *EUR* par vienu mācību gadu.¹³⁴ Studiju maksu politiku katra augstskola veido individuāli, balstoties uz saviem mērķiem un augstskolas politiku, tomēr augstas studiju maksas noteikšana nebūs faktors, kas radīs pievilcīgu vidi ārzemju studentiem, īpaši gadījumā, ja līdzvērtīgu studiju programmu ir iespējams apgūt citur, bet ar daudz zemāku studiju maksu par pilnu programmas apguvi.

OECD 2012. gada pētījums parāda, ka prakse, piemērot augstāku studiju maksu ārvalstu studentiem nav tikai Latvijā, tā novērojama arī citās pasaules valstīs – Austrālijā, Austrijā, Beļģijā, Kanādā, Čehijā, Dānijā, Igaunijā, Īrijā, Nīderlandē, Jaunzēlandē, Polijā, Krievijā, Zviedrijā, Turcijā, Apvienotajā Karalistē un Amerikas Savienotajās Valstīs. Līdzīgi kā Latvijā, arī citur augstāka studiju maksa netiek piemērota kādas konkrētas valsts pilsoņiem, piemēram, Eiropas Savienības dalībvalstu vai Šveices un tamlīdzīgi.¹³⁵

Koledžās situācija ir citādāka, tur netiek izdalītas pamatlīmeņa studijas, augstākā līmeņa studijas un doktorantūras studijas, jo augstākās izglītības iestādes formāts šādu iespēju koledžām neparedz. Vienīgais dalījums šeit ir jau pēc augstākminētā studiju formās – pilna

¹³² Pārskats par Latvijas Augstāko izglītību 2013. gadā", Izglītības un zinātnes ministrija, Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju departaments, 2014. gads, lpp 78., Pieejams:

http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Izglitiba/Augstaka_izglitiba/2014/Parskats_2013.pdf (Skatīts: 16.03.2015.)

¹³³ Pārskats par Latvijas Augstāko izglītību 2013. gadā", Izglītības un zinātnes ministrija, Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju departaments, 2014. gads, lpp 79., Pieejams:

http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Izglitiba/Augstaka_izglitiba/2014/Parskats_2013.pdf (Skatīts: 16.03.2015.)

¹³⁴ Pārskats par Latvijas Augstāko izglītību 2013. gadā", Izglītības un zinātnes ministrija, Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju departaments, 2014. gads, lpp 77., Pieejams:

http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Izglitiba/Augstaka_izglitiba/2014/Parskats_2013.pdf (Skatīts: 16.03.2015.)

¹³⁵ "Education at a Glance 2014", OECD, 2014. gads, lpp 348., Pieejams: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oced/education/education-at-a-glance-2014_eag-2014-en#page1 (Skatīts: 29.03.2015.)

laika studijas, vai nepilna laika studijas.¹³⁶

Latvijas Republikas augstākās izglītības sistēma paredz, ka, lai iegūtu augstāko izglītību, obligāti ir nepieciešams iegūt vidējo izglītību. Tāpat nav iespējams studēt augstākā līmeņa studiju programmās, ja nav pabeigtas studijas pamatstudiju programmās. Attiecīgi arī doktorantūras studiju programmās nav iespējams studēt bez pabeigtām studijām augstākā līmeņa studiju programmās. Latvijā ir iespējams iegūt gan profesionālo augstāko izglītību gan akadēmisko. Studijas atšķiras ar savu saturu un formu. Tomēr mācību ilgums visām studiju programmām ir līdzīgs – pamatlīmeņa studiju programmām tas ir no 3 līdz 4 gadiem, augstākā līmeņa studiju programmām tas ir no 1 līdz 2 gadiem, bet doktorantūras studiju programmām tas ir no 3 līdz 4 gadiem. Koledžas izglītību iegūt var īsākā laika posmā - 2 līdz 3 gadu laikā.¹³⁷

2013./2014. mācību gadā valsts augstskolās un valsts koledžās kopā tika realizētas 700 studiju programmas, no kurām 85 bija doktorantūras studiju programmas, 25 2. līmeņa profesionālās studiju programmas, 112 profesionālās maģistra studiju programmas, 110 maģistra studiju programmas, 368 pamatstudiju programmas. No pamatstudiju programmām – 155 bija profesionālās pamatstudiju programmas, 105 bakalaura studiju programmas un 108 koledžas studiju programmas. Studiju programmas tiek iedalītas sīkāk tematiskajās grupās, kur "Skolotāju izglītība un izglītības zinātnes" studiju programmas ir 63 no kopējā skaita, "Humanitārā zinātnēs" ir 98 studiju programmas, "Sociālajās zinātnēs" ir 186 studiju programmas, "Dabas zinātnēs" 73 studiju programmas, "Inženierzinātnēs" ir 144, "Lauksaimniecībai" 14 un "Veselībai un veselības aizsardzībai" ir kopā 48 studiju programmas. Privātās augstskolas un koledžas kopā, 2013./2014. mācību gadā, realizēja 201 studiju programmu, kur pamatstudiju programmas bija 136, augstākā līmeņa studiju programmas bija 65, no kurām 8 bija tieši doktorantūras studiju programmas. Studiju programmas, pēc izglītības veida, iedalījās – koledžas studiju programmas 59, bakalaura studiju programmas 19, profesionālās pamatstudiju programmas 58. Augstākā līmeņa studiju programmu dalījums pēc izglītības veida – maģistra studiju programmas 18, profesionālā maģistra studiju programmas 37, 2. līmeņa profesionālās studiju programmas 2 un doktora studiju programmas, kā jau minēts, bija 8.¹³⁸

Ne visas studiju vietas ir paredzētas par personīgo finansējumu. Katram studēt gribētājam ir iespēja, izturot konkursu, studēt par valsts finansējumu, jo gandrīz katrai

¹³⁶ Pārskats par Latvijas Augstāko izglītību 2013. gadā", Izglītības un zinātnes ministrija, Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju departaments, 2014. gads, lpp 79., Pieejams:

http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Izglitiba/Augstaka_izglitiba/2014/Parskats_2013.pdf (Skatīts: 16.03.2015.)

¹³⁷ "Latvijas Republikas izglītības sistēma", Latvijas Republikas Izglītības un Zinātnes ministrija, Pieejams:

http://izm.izm.gov.lv/upload_file/faktu_lapas/shema_A3.pdf (Skatīts:20.03.2015.)

¹³⁸ "Studiju programmas 2013.", Izglītības un zinātnes ministrija, 2014. gads., Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/registri-statistika/statistika-augstaka/2013.html> (Skatīts:20.03.2015.)

augstākās izglītības iestādei ir valsts finansētās studiju vietas. Ne visās studiju programmās ir valsts finansētā studiju vietas, taču katrā specialitātē šādas vietas ir nodrošinātas.

Kopumā 2014. gadā augstskolās un koledžās bija 30 348 valsts finansētās studiju vietas. Vislielākais valsts finansēto studiju vietu skaits 2014. gadā bija Rīgas Tehniskajā Universitātē, kur bakalaura un profesionālajām studiju programmām bija 5186 valsts finansētās studiju vietas, bet kopumā universitātē bija 7079 valsts finansētās studiju vietas. Otrajā vietā bija Latvijas Universitāte, kur bakalaura un profesionālajām studiju programmām tika nodrošinātas 3618 valsts finansētās studiju vietas. Abas universitātes ir piedāvājušas lielāko skaitu valsts finansēto studiju vietu maģistra studiju programmās un doktorantūras studiju programmās.¹³⁹ Bakalaura un profesionālā līmeņa studiju programmās visvairāk valsts finansēto studiju vietu skaits bija Inženierzinātnēs un tehnoloģijās (4419), Ārstniecībā (1687), Humanitārajās zinātnēs (1511) un Pedagogu izglītībā un Izglītības zinātnē (1510).¹⁴⁰

Maģistra studiju programmās vislielākais valsts atbalsts tika sniegts Inženierzinātnei un tehnoloģijai (1210), Humanitārajām zinātnēm (636) un Pedagogu izglītībā un Izglītības zinātnē (464). Pie maģistratūras studiju programmām neparādās Ārstniecība, jo jāņem vērā, ka ir specialitātes, kuru apgūšanai studiju procesa noformējums mainās. Šādi izņēmumi Latvijas izglītības sistēmā nav daudz. Pamatā ir vērojama trīspakāpju augstākā izglītība.¹⁴¹

Ja aplūko doktorantūras studiju programmas – visvairāk valsts finansētās studiju vietas ir Inženierzinātnēs un tehnoloģijās (272), Ārstniecībā (172) un Humanitārās zinātnes (107). Jauns rādītājs ir Sociālās un cilvēk rīcības zinātnes, kur 2014. gadā bija 104 valsts finansētās studiju vietas. Ārstniecība parādās no jauna, jo studiju procesa noformējums paredz doktorantūras studijas, taču neparādza maģistrantūras studijas.¹⁴²

Koledžās ir paredzētas valsts finansētās studiju vietas. Šeit situācija ir citādāka nekā augstskolās un attiecīgi sadalījums ir citādāks. Kopā koledžās 2014. gadā bija 3690 valsts finansētās studiju vietas, no kurām 654 bija piešķirtas Māszinību studiju programmām, 556 Civilajai un militārajai aizsardzībai, bet Inženierzinātnes un tehnoloģijas šeit ir trešajā vietā ar 523 valsts finansētajām studiju vietām. Arī Ārstniecības studiju programmās valsts finansēto

¹³⁹ Pārskats par Latvijas Augstāko izglītību 2013. gadā", Izglītības un zinātnes ministrija, Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju departaments, 2014. gads, lpp 72., Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Izglitiba/Augstaka_izglitiba/2014/Parskats_2013.pdf (Skatīts: 16.03.2015.)

¹⁴⁰ Pārskats par Latvijas Augstāko izglītību 2013. gadā", Izglītības un zinātnes ministrija, Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju departaments, 2014. gads, lpp 73., Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Izglitiba/Augstaka_izglitiba/2014/Parskats_2013.pdf (Skatīts: 16.03.2015.)

¹⁴¹ Pārskats par Latvijas Augstāko izglītību 2013. gadā", Izglītības un zinātnes ministrija, Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju departaments, 2014. gads, lpp 74., Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Izglitiba/Augstaka_izglitiba/2014/Parskats_2013.pdf (Skatīts: 16.03.2015.)

¹⁴² Pārskats par Latvijas Augstāko izglītību 2013. gadā", Izglītības un zinātnes ministrija, Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju departaments, 2014. gads, lpp 75., Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Izglitiba/Augstaka_izglitiba/2014/Parskats_2013.pdf (Skatīts: 16.03.2015.)

studiju vietu skaits ir 419.¹⁴³

Izvērtējot valsts finansēto studiju vietu skaitu, ir jāņem vērā arī valsts atbalsta pasākumi kādas konkrētas nozares vai specialitātes popularizēšanai. Valsts periodiski izstrādā dažādus attīstības pasākumus, kuros tiek paredzētas jomas un specialitātes, kuras ir nepieciešams stiprināt un attīstīt, tāpēc valsts finansēto studiju vietu skaits nav permanents, tas mainās atkarībā no izstrādātā attīstības plāna un virzieniem, kādos ir nepieciešams veikt attīstību. Aplūkojot esošos statistikas datus, pamatojoties uz valsts finansēto studiju vietu skaitu konkrētās studiju programmās, varam secināt, ka valstij ir nepieciešamība attīstīt inženierzinātnes un tehnoloģiju zinātni, ārstniecību un humanitārās zinātnes.

Latvijas augstākās izglītības iestādes realizē vairākas apmaiņas programmas studentiem. Ir pamatprogrammas, kuras tiek piedāvātas lielākajā daļā augstākās izglītības iestādēs Latvijā – "Erasmus", "Erasmus +", "Erasmus Mundus" un "Campus Europae"¹⁴⁴, kā arī dažādas individuālās apmaiņas programmas, kuras veido katra augstskola pēc saviem ieskatiem un iespējām. Tāpat ārvalstu studentiem, izmantojot šīs studiju programmas, ir iespēja doties studēt uz kādu no Latvijas augstākās izglītības iestādēm.

Tāpat katram studentam ir iespējams iegūt stipendiju. Stipendiju piešķir vadoties pēc dažādiem kritērijiem – tie var būt dažādi sociāli aspekti, kā arī novērtējamas sekmes studijās. Stipendijas dalās kā valsts piešķirtās stipendijas un privātās stipendijas. Privātās stipendijas var nākt no dažādiem fondiem, privātpersonām, organizācijām un uzņēmumiem, kuri ir nolēmuši atbalstīt izcilākos studentus kādā no augstākās izglītības iestādēm Latvijā. Tāpat Latvijas studentiem ir iespēja saņemt dažādas ārvalstu stipendijas studijām ārzemēs, pētnieciskajiem darbiem ārzemēs un tamlīdzīgām ar izglītību saistītām darbībām. Arī ārzemju studentiem ir iespēja iegūt stipendiju studējot kādā no Latvijas augstākās izglītības iestādēm, to paredz Latvijas augstskolu likuma 83. pants. *"83.1 pants. Stipendijas ārzemniekiem: Atbilstoši noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem un piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem normatīvajos aktos noteiktā institūcija augstskolai vai koledžai no valsts budžeta var piešķirt līdzekļus stipendijas nodrošināšanai ārzemnieka studijām. Stipendijā ietverama arī citu ar ārzemnieka uzturēšanos saistīto izdevumu segšana. Stipendijas piešķiršanas nosacījumus un administrēšanas kārtību, kā arī kritērijus, pēc kuriem ārzemnieks var pretendēt uz stipendiju, reglamentē Ministru kabinets."*¹⁴⁵

¹⁴³ Pārskats par Latvijas Augstāko izglītību 2013. gadā", Izglītības un zinātnes ministrija, Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju departaments, 2014. gads, lpp 76., Pieejams:

http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Izglitiba/Augstaka_izglitiba/2014/Parskats_2013.pdf (Skatīts: 16.03.2015.)

¹⁴⁴ "Starpatautiskā sadarbība", Latvijas Universitāte, Pieejams: <http://www.lu.lv/par/starptautiska-sadarbiba/> (Skatīts:20.03.2015.)

¹⁴⁵ "Augstskolu likums", Latvijas Republikas Saeima, Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=37967> (Skatīts: 12.04.2015.)

2.3 Pilna laika klāties ekonomikas un vadības zinību studiju programmu angļu valoda analīze dažādās Latvijas augstākās izglītības iestādēs

Autore savā darbā ir izlēmusi aplūkot augstākās izglītības konkurētspēju Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienē studiju programmām angļu valodā, tāpēc autore ir uzskatījusi par nepieciešamu, aplūkot citu Latvijas augstskolu piedāvātās studiju programmas ekonomikas un vadības zinātnē angļu valodā.

Latvijas augstākās izglītības iestādes piedāvā plašas iespējas ekonomikas un vadības zinību studiju programmām angļu valodā, katram ir iespēja izvēlēties sev vēlamo novirzienu un specializāciju. Latvijas augstākās izglītības iestādes realizē studiju programmas angļu valodā ekonomikā un vadības zinātnē, lai piesaistītu ārzemju studentus, paaugstinātu Latvijas augstākās izglītības konkurētspēju un eksportspēju. Šādu iespēju piedāvā ne tikai valsts augstākās izglītības iestādes, bet arī privātā sektora.

Nodaļā autore aplūkos valsts augstākās izglītības iestāžu piedāvājumu, kam sekos privātā sektora piedāvātā izglītības iespēju analīze.

Pirmo valsts augstākās izglītības iestādi autore aplūko Latvijas Universitāti. Latvijas Universitāte piedāvā plašas izglītības iespējas studēt gribētājiem. Latvijas Universitāti veido trīspadsmit fakultātes, un gandrīz katra no tām piedāvā pilna laika studiju iespējas dažādos līmeņos ārzemju studentiem. Studijas tiek piedāvātas gan bakalaura, gan maģistra, kā arī doktora līmenim. Ekonomikas un vadības zinātnes studijas Latvijas Universitātē tiek piedāvātas Ekonomikas un vadības fakultātē. Ekonomikas un vadības zinātnē kopumā tiek piedāvātas 7 dažāda līmeņa studiju programmas angļu valodā pilna laika klātienē. Bakalaura līmenim tiek piedāvātas 2 – "Vadības zinības" un "Starptautiskā ekonomika un komercdiplomātija". Abas studiju programmas ir ar ilgumu 4 gadi. Studiju programmai "Vadības zinības" studiju maksa par visu studiju programmas apguvi ir 10 000 EUR, par vienu mācību gadu tie bija 2 500 EUR. Studiju programmā "Starptautiskā ekonomika un komercdiplomātija" studiju maksa par visu studiju programmas apguvi bija 11 200 EUR. Par 1 studiju gadu studiju maksa ir 2 800 EUR. Studiju programmai "Starptautiskā ekonomika un komercdiplomātija" un "Vadības zinības" studiju maksa nemainās atkarība no studenta pilsoniskās piederības.¹⁴⁶

Maģistra līmenī, tiek piedāvātas 2 studiju programmas – dubultā diploma studiju programma "Starptautiskais business ar specializāciju eksporta menedžmentā" un "Eiropas Studijas", kur tiek piedāvāti divi novirzieni specializācijai – "ES ārējās attiecības:

¹⁴⁶ "Tuition Fees 2014/2015", Latvijas Universitāte, Pieejams: <http://www.lu.lv/eng/istudents/degree/fees/tuition-fees-20142015/> (Skatīts: 29.03.2015.)

Austrumeiropa un Krievija" un "ES ārējās attiecības: Ziemeļu un Latīņamerika, Āzija un Āfrika". Arī pabeidzot studiju programmu "Eiropas Studijas" ir iespēja iegūt dubulto diplomu, kur viens ir Latvijas Universitātes, bet otrs ir Manipal University (Indija).¹⁴⁷ Studiju programmām studiju maksa ir vienāda – 4 300 *EUR* par visu studiju programmas apguvi, par 1 studiju gadu maksa ir 2 150 *EUR*. Studiju maksa, atkarībā no studenta pilsoniskās piederības, nemainās.¹⁴⁸

Doktora studiju līmenī tiek piedāvātas divas studiju programmas – "Vadības zinības", "Ekonomika" un "Demogrāfija". Visu studiju programmu ilgums ir 3 gadi pilna laika klātienes studijām. Studiju maksa studiju programmās ir vienāda, un uz studiju maksu arī doktorantūras līmeņa studiju programmās attiecas tādi paši ierobežojumi, kā maģistra līmeņa un bakalaura līmeņa studiju programmās. Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, EEA valstu pilsoņiem un Šveices pilsoņiem studiju maksa par visu studiju programmu ir 6 402, 92 *EUR*, par 1 gadu studiju maksa ir 2 134, 31 *EUR*. Ja students nav jau iepriekšminētās valsts pilsonis, tad studiju maksa sastāda 12 805,85 *EUR* par visu studiju programmas apguvi, kur attiecīgi par vienu gadu studiju maksa ir 4 268, 62 *EUR*.¹⁴⁹

Ventspils Augstskola piedāvā 3 studiju programmas angļu valodā ekonomikas un vadības zinātnē. Ventspils augstskola ārzemju studentiem piedāvā gan pamatstudijas, gan augstākā līmeņa studijas angļu valodā, tostarp arī iespēju studēt doktorantūrā. Bakalaura līmeņa studiju programma "Vadības zinības" tiek realizēta angļu valodā, mācību ilgums pilnas studiju programmas apguvei ir 3 gadi. Studiju maksa šajā studiju programmā 1 900 *EUR* par 1 studiju gadu.¹⁵⁰

Augstākā līmeņa studiju programma ir "Starptautiskais bizness ar specializāciju eksporta menedžmentā". Studiju programma tiek realizēta ar Austrijas Krems University of Applied sciences un izpildot studiju programmas uzstādītos mērķus, tiek iegūts dubultais diploms. Studiju programma tiek apgūta moduļu sistēmā, un tas paredz iespēju savienot darbu ar studijām. Studiju maksa par visu plānoto studiju laiku ir 8 000 *EUR*.¹⁵¹

Ventspils Augstskolā tiek piedāvāts apgūt doktorantūras studiju programmu "Vadības zinības", kuras ilgums ir 3 vai 4 gadi, kas ir atkarīgs no studiju formas. Studiju maksa ir 2 700 *EUR* par 1 studiju gadu šajā programmā. Šajā studiju programmā paralēli patstāvīgam pētnieciskajam darbam notiek lekcijas, kurās tiek iegūtas padziļinātas zināšanas biznesa

¹⁴⁷ "Master's Degree programme European Studies", Latvijas Universitāte: pieejams: <http://www.lu.lv/eng/istudents/degree/study/european-studies/> (Skatīts: 29.03.2015.)

¹⁴⁸ "Tuition Fees 2014/2015", Latvijas Universitāte, Pieejams: <http://www.lu.lv/eng/istudents/degree/fees/tuition-fees-20142015/> (Skatīts: 29.03.2015.)

¹⁴⁹ "Fees", Latvijas Universitāte, Pieejams: <http://www.lu.lv/eng/istudents/doctoral/fees/> (Skatīts: 29.03.2015.)

¹⁵⁰ "Business Administration", Ventspils Augstskola, Pieejams: <http://venta.lv/wp-content/uploads/BBA.pdf> (Skatīts: 23.03.2015.)

¹⁵¹ "International Business and Expost Management", Ventspils Augstskola, Pieejams: <http://venta.lv/wp-content/uploads/Joint%20master%20VUC.pdf> (Skatīts: 23.03.2015.)

vadības jomā, kā piemēram: finanšu menedžments, resursu vadība, projektu vadība, stratēģiskā vadība un tamlīdzīgi studiju kursi.¹⁵²

Studentiem, kuri nav Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņi, uzsākot studiju ir jāiemaksā 300 *EUR* "drošības nauda", kura tiek atgriezta pabeidzot studijas.¹⁵³

Arī Rīgas Tehniskā Universitāte piedāvā studiju programmas angļu valodā ekonomikas un vadības zinātnē. Rīgas Tehniskajā Universitātē ir 1 pamatlīmeņa studiju programma angļu valodā, kura piedāvā apgūt ar vadības zinātnei saistītas zināšanas – "Uzņēmējdarbība un vadība". Studiju ilguma šajā studiju programmā ir 3 gadi. Studiju laikā tiek apgūtas, kā zināšanas, kas saistītas ar ekonomiku, tā arī dažādas ar vadības zinātnei saistīti studiju kursi un iegūtas citas noderīgas zināšanas. Studiju maksa par 1 studiju gadu šajā programmā ir 2 336, 16 *EUR*.¹⁵⁴

Augstākā līmeņa studiju programmas šeit ir 4, kuras tieši saistītas ar ekonomikas vai vadības zinātnei – "Uzņēmējdarbības finanses", "Vadība, administrēšana un nekustamo īpašumu pārvaldība", "Uzņēmējdarbība un vadība", "Inovācijas un uzņēmējdarbība". Studiju ilgums visās studiju programmās svārstās no 1,5 līdz 2,5 gadiem. Studiju ilgums atkarīgs no studiju kursu apgūšanas un rezultātā no tā atkarīgs arī iegūstamais zinātniskais grāds. Visās augstākā līmeņa studiju programmās tiek apgūtas zināšanas, kas saistītas ar ekonomiku, finansēm, vadības zinībām un līdzvērtīgām, nozīmīgām sfērām. Studiju maksa šīm studiju programmām svārstās no 2 595 *EUR* par vienu mācību gadu līdz 4 844,25 *EUR* par vienu studiju gadu. Sadalījums – "Uzņēmējdarbības finanses" – 2 595 *EUR* , "Vadība, administrēšana un nekustamo īpašumu pārvaldība" – 2 725,36 *EUR*, "Uzņēmējdarbība un vadība" – 2 750,87 *EUR*, "Inovācijas un uzņēmējdarbība" – 4844,25 *EUR*.¹⁵⁵

Rīgas Tehniskā Universitāte nepiedāvā doktorantūras līmeņa studiju programmas ekonomikas un vadības zinātnē.¹⁵⁶

Latvijas Lauksaimniecības Universitāte piedāvā apgūt 2 studiju programmas attiecīgajā nozarē, angļu valodā. Pamatlīmeņa studijās tā ir "Ekonomika" un augstākā līmeņa studijās tā ir profesionālā maģistra studiju programma "Biznesa vadība". Latvijas Lauksaimniecības Universitāte nepiedāvā iespēju apgūt pilna laika doktorantūras studiju programmas angļu valodā ekonomikas vai vadības zinātnē.

Ekonomikas studiju programmai angļu valodā studiju ilgums ir 4 gadi un studiju maksa

¹⁵² "Business Administration", Ventspils Augstskola, Pieejams: <http://venta.lv/wp-content/uploads/BA%20Phd.pdf> (Skatīts: 23.03.2015.)

¹⁵³ "Tuition Fee", Ventspils Augstskola, Pieejams: <http://venta.lv/en/studies/programs/tuition-fee/> (Skatīts: 12.04.2015.)

¹⁵⁴ "Entrepreneurship and Management", Rīgas Tehniskā Universitāte, Pieejams: <http://www.rtuasd.lv/resource/show/213> (Skatīts: 23.03.2015.)

¹⁵⁵ "Master Study programs in English", Rīgas Tehniskā Universitāte, Pieejams: <http://www.rtuasd.lv/resource/show/17> (Skatīts: 23.03.2015.)

¹⁵⁶ "PhD Studies", Rīgas Tehniskā Universitāte, Pieejams: <http://www.rtuasd.lv/resource/show/131> (Skatīts: 23.03.2015.)

2 000 *EUR* gadā. Iegūstamais grāds – bakalaura grāds ekonomikā. Studiju programma neparedz apgūt vienkārši ar ekonomiku saistītas zināšanas, tā šīs studijas un iegūstamās zināšanas saista kopā ar savas universitātes specializāciju – lauksaimniecību.¹⁵⁷

Maģistratūras studiju programmā "Biznesa vadība" studiju ilgums ir 1,5 vai 2 gadi un studiju maksa ir 2 400 *EUR* par mācību gadu. Studiju programma paredz, ka tiks iegūtas zināšanas resursu vadībā, biznesā, vadības procesos finansēs un reģionālajā ekonomikā. Studiju vieta – Jelgava.¹⁵⁸

Banku Augstskola studentiem piedāvā 2 bakalaura līmeņa studiju programmas angļu valodā, 3 maģistra līmeņa studiju programmas angļu valodā un 1 doktorantūras līmeņa studiju programmu.¹⁵⁹

Bakalaura studiju programmu "Finanses" un "Uzņēmējdarbības vadīšana" ilgums ir 4 gadi. Studiju maksa svārstās no 10 080 *EUR* līdz 13 090 *EUR* par visu plānoto mācību periodu. Studiju programmu "Finanses" beidzot, ir iespējams iegūt dubulto diplomu, kur viens no diplomiem ir Banku Augstskolas, bet otrs ir SBS Šveices biznesa skolas. Diplomu ir iespējams iegūt, neizbraucot no Latvijas. "Uzņēmējdarbības vadīšana" studiju programma šādu iespēju nepiedāvā.¹⁶⁰

Maģistratūras studiju programmā "Starptautiskās finanses un banku darbība", ir iespējams iegūt dubulto diplomu ar SBS Šveices Biznesa skolu. Studiju programmas ilgums svārstās no 1,5 līdz 2,5 gadiem, kas ir atkarīgs no tā, vai izdarīta izvēle iegūt profesionālo vai akadēmisko maģistra grādu. Profesionālajai studiju programmai, kuras ilgums ir 1,5 gadi, studiju maksa ir 8 000 *EUR* par visu plānoto mācību periodu, bet akadēmiskajai, kuras ilgums ir 2,5 gadi, maksa ir 8 626 *EUR* par visu plānoto mācību periodu.¹⁶¹

"Uzņēmuma vadīšana radošajās industrijās" maģistra studiju programmas ilgums ir tāds pats kā "Starptautiskās finanses un banku darbība" studiju programmā, no 1,5 līdz 2,5 gadiem, kas atkarīgs no iegūstamā grāda – profesionālais vai akadēmiskais. Studiju maksa šeit svārstās no 5 500 *EUR* profesionālajai programmai ar studiju ilgumu 1,5 gadi, līdz 6 120 *EUR* akadēmiskajai studiju programmai ar ilgumu 2,5 gadi.¹⁶²

"Kiberdrošības pārvaldība" Studiju ilgums ir 2 gadi, šeit netiek piedāvāta iespēja iegūt dubulto diplomu un studiju maksa ir 6 300 *EUR* par studiju laiku Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem un 6 600 *EUR* par studiju laiku studentiem, kas nav Eiropas Savienības

¹⁵⁷ "Economics", Latvijas Lauksaimniecības Universitāte, Pieejams: <http://eng.llu.lv/?ri=4672> (Skatīts: 23.03.2015.)

¹⁵⁸ "Business Management", Latvijas Lauksaimniecības Universitāte, Pieejams: <http://eng.llu.lv/?ri=4675> (Skatīts: 23.03.2015.)

¹⁵⁹ "Study programmes", Banku Augstskola, Pieejams: <http://www.ba.lv/studies/> (Skatīts: 23.03.2015.)

¹⁶⁰ "Study programmes", Banku Augstskola, Pieejams: <http://www.ba.lv/studies/> (Skatīts: 23.03.2015.)

¹⁶¹ "International Finance and Banking", Banku Augstskola, Pieejams: <http://www.ba.lv/studies/program/mba-international-finance-and-banking/> (Skatīts:23.03.2015.)

¹⁶² "Creative Industries Management", Banku Augstskola, Pieejams: <http://www.ba.lv/studies/program/mba-creative-industries-management/> (Skatīts:23.03.2015.)

dalībvalstu pilsoņi.¹⁶³

Doktorantūras līmeņa studiju programmā "Biznesa vadība" studiju ilgums ir 3 gadi ar studiju maksu – 9 570 *EUR* par visu periodu. Studiju programmā netiek piedāvāta iespēja iegūt dubulto diplomu¹⁶⁴

Rēzeknes Augstskola piedāvā ar ekonomiku un vadības zinātnei saistītas studiju programmas gan bakalaura, gan maģistra līmeņa studijās. Doktorantūras līmeņa studiju programmas ekonomikas un vadības zinātnē netiek piedāvātas.

Bakalaura līmeņa studijās tiek piedāvātas divas studiju programmas – "Vadības zinātne" un "Uzņēmējdarbība", kur tiek piedāvāts specializēties vai nu tūrisma un viesnīcu vadībā, vai ārējo attiecību vadībā. Studiju ilgums ir no 3 līdz 4 gadiem. Pēdējā no minētajām studiju programmām studiju laiks ir ilgāks, kas saistīts ar specializāciju jau kādā konkrētā nozarē, kuru izvēlās pats students. Studiju programmai "Vadības zinātne" studiju maksa ir 1 030 *EUR* par 1 studiju gadu, ja students ir Eiropas Savienības dalībvalstu pilsonis un 1 390 *EUR*, ja students nav Eiropas Savienības dalībvalstu pilsonis. Studiju programmas "Uzņēmējdarbība" studiju maksa ir 1 200 *EUR* gadā Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem un 1 620 *EUR* gadā, ja students nav Eiropas Savienības dalībvalstu pilsonis.¹⁶⁵

Maģistra studiju programmu interesentiem tiek piedāvāta viena studiju programma – "Vadības zinātne". Studiju programmu ilgums ir 2 gadi. Studiju programmā "Vadības zinātne" tiek iegūts akadēmiskais maģistra grāds un studiju maksa ir 1 200 *EUR* par mācību gadu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem un 1 740 *EUR* par mācību gadu pārējiem ārvalstu studentiem.¹⁶⁶

Vidzemes Augstskola interesentiem piedāvā 1 studiju programmas angļu valodā ekonomikas un vadības zinātnē – maģistra līmeņa studiju programmu "Biznesa vides vadība". Maģistra līmeņa studijās ilgums ir 1,5 vai 2,5 gadi, kas ir atkarīgs no iepriekšējās iegūtās izglītības. Studiju maksa par visu plānoto mācību laiku ir 3 981 *EUR*, par 1 studiju gadu 1 924 *EUR*. Iegūstamais maģistra grāds šajā studiju programmā ir profesionālais. Studiju forma ir pilna laika studijas bez iespējams izvēlēties nepilna laika studijas.¹⁶⁷

Rīgas Ekonomikas Augstskola ("Stockholm School of Economics in Riga) studijas piedāvā tikai angļu valodā. Šīs augstskolas galvenā atšķirība ir tā, ka studijas nesākās

¹⁶³ "Cybersecurity Management", Banku Augstskola, Pieejams: <http://www.ba.lv/studies/program/cybersecurity-management/> (Skatīts:23.03.2015.)

¹⁶⁴ "Business Administration", Banku Augstskola, Pieejams: <http://www.ba.lv/studies/program/banking/> (Skatīts:23.03.2015.)

¹⁶⁵ "Studies in English", Rēzeknes Augstskola, Pieejams: http://www.ru.lv/en/international_office/studies_in_english/#satur (Skatīts: 23.03.2015.)

¹⁶⁶ "Studies in English", Rēzeknes Augstskola, Pieejams: http://www.ru.lv/en/international_office/studies_in_english/#satur (Skatīts: 23.03.2015.)

¹⁶⁷ "Business Environment Administration", Vidzemes Augstskola, Pieejams: <http://www.va.lv/en/page/business-environment-administration> (Skatīts:23.03.2015.)

septembrī, kā tas ir vairumā citu Latvijas augstākās izglītības iestāžu, bet jau augusta vidū, Tāpēc arī pieteikuma iesniegšanas termiņi atšķiras no citu Latvijas augstākās izglītības iestāžu noliktajiem termiņiem. Bakalaura studiju programma "Ekonomika un bizness" ir trīsgadīgā programma, kura tiek apgūta moduļu sistēmā. Bakalaura studiju programma piedāvā specializāciju Ekonomikā, Finansēs, Mārketingā un Uzņēmējdarbībā. Studiju maksa ir 6 000 *EUR* par 1 mācību gadu Rīgas Ekonomikas augstskolas bakalaura studiju programmā.¹⁶⁸

Rīgas Ekonomikas augstskola piedāvā arī maģistratūras studiju programmu – "Executive MBA Programma", kura ir īpaši izstrādāta priekš pieredzējušiem menedžeriem un jomas profesionāļiem. Studiju programma ir divgadīga, un tāpat kā bakalaura studiju programma tiek apgūta moduļu sistēmā. Studiju maksa maģistra studiju programmā ir 25 000 *EUR*, ja summa tiek maksāta uzreiz, bet, ja studiju maksa tiek sadalīta četros maksājumos, tad kopsumma ir 27 000 *EUR*, kur katrs maksājums ir noteikts 6 750 *EUR* apmērā.¹⁶⁹ Doktorantūras līmeņa studijas Rīgas Ekonomikas augstskola Latvijā nepiedāvā.

Riga International School of Economics and Business Administration (RISEBA) piedāvā vairākas pilna laika klātienes studiju programmas angļu valodā gan bakalaura, gan maģistratūras līmenim, kā arī doktorantūras studijas.

Bakalaura līmenim tiek piedāvāta 1 studiju programma "Eiropas biznesa studijas". Studiju ilgums ir 4 gadi ar studiju maksu 3 300 *EUR* par 1 mācību gadu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem un 3 600 *EUR* par 1 mācību gadu studentiem, kas nav Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņi. Studiju programmas ietvaros ir iespējams iegūt papildus kvalifikāciju, jau esošajai, kur studiju maksa ir 730 *EUR* par gadu vēl klāt pie jau esošās pamatstudiju maksas. Iegūstot papildus kvalifikāciju, tiek iegūta Londonas Tirdzniecības un Rūpniecības palātas kvalifikācija un diploms.¹⁷⁰

Maģistratūras līmenī ir plašāka izvēle ar studiju programmām, kuras piedāvā RISEBA. RISEBA piedāvā 4 maģistra līmeņa studiju programmas – "Starptautiskās finanses", "Starptautiskais bizness", "RISEBA MBA" un "Projektu vadība". Studiju programmām ir atšķirīgs studiju ilgums un studiju maksa, kā arī atšķirīgas iespējas studiju laikā.

Studiju programmā "Projektu vadība" studiju ilgums ir 1,5 vai 2 gadi, kas ir atkarīgs no iegūstamā grāda. Ja izvēlēts iegūt profesionālo maģistra grādu, tad studiju ilgums ir 1,5 gadi ar studiju maksu 3 420 *EUR* par vienu mācību gadu ja students ir Eiropas Savienības dalībvalstu pilsonis, vai 3 800 *EUR* par vienu mācību gadu, ja studentes nav pilsonis kādā no

¹⁶⁸ "Economics and Business", Stockholm School of Economics in Riga, Pieejams: <http://www.sseriga.edu/en/education/bachelor/> (Skatīts: 24.03.2015.)

¹⁶⁹ "Executive MBA Programme", Stockholm School of Economics in Riga, Pieejams: <http://www.sseriga.edu/en/education/executive-mba/tuition-fee/> (Skatīts: 24.03.2015.)

¹⁷⁰ "European Business Studies", RISEBA, Pieejams: <http://www.riseba.lv/en/bachelor-studies/eiropas-biznesa-studijas-en-gb-2.html> (Skatīts: 24.03.2015.)

Eiropas Savienības dalībvalstīm. Lai iegūtu akadēmisko maģistra grādu, ir jāstudē 2 gadi, ar studiju maksu tādu pašu kā profesionālajam maģistram šajā pašā studiju programmā.¹⁷¹

Studiju programmai "RISEBA MBA" studiju ilgums ir 2 gadi, un studiju maksa ir 4 400 *EUR* par 1 mācību gadu, neskatoties uz studenta pilsonisko piederību. Studiju programma pamatā ir paredzēta vadītājiem, kuri ir nolēmuši uzlabot savu kvalifikāciju.¹⁷²

Studiju programmā "Starptautiskais bizness" studiju ilgumu ir iespējams izvēlēties, pēc tādiem pašiem kritērijiem kā studiju programmai "Projektu vadība", arī studiju maksa abām programmām ir vienāda. Šī studiju programma papildus piedāvā iegūt dubulto diplomu, kur viens no diplomiem ir RISEBA, bet otrs ir no kādas no sadarbības augstākās izglītības iestādēm.¹⁷³

Studiju programma "Starptautiskās finanses", līdzīgi kā iepriekšējās, piedāvā izvēlēties studiju ilgumu, kas atkarīgs no iegūstamā grāda veida. Profesionālās maģistra studijas ilgst 1,5 gadi un studiju maksa ir 3 000 *EUR* studentiem, kas ir Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņi, vai 3 300 *EUR* studentiem, kas nav Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņi. Akadēmiskā maģistra studiju ilgums ir 2 gadi, bet studiju maksa paliek tāda pati, kā profesionālā maģistra studiju programmā. Arī šī studiju programma piedāvā iegūt dubulto diplomu, kur viens no diplomiem ir RISEBA, bet otrs ir KEDGE Francijas biznesa skolas.¹⁷⁴

RISEBA piedāvā iegūt ar ekonomiku un vadības zinātņu saistītu izglītību arī gadījumā, ja iepriekšējā izglītība nav iegūta ar ekonomiku vai vadības zinātņu saistītā jomā. Tādā gadījumā studentiem ir nepieciešams iziet apmācību, lai gūtu ieskatu ekonomikas studijās un iegūtu kādas pamatzināšanas. Iepazīšanās studijas sastāv no studiju kursiem 10 kredītpunktu apmērā un maksa par vienu kredītpunktu ir 70 *EUR*.¹⁷⁵

RISEBA piedāvā arī doktora līmeņa studijas, kuru ilgums ir 3 gadi. Studiju maksas atšķirības ir 3 190 *EUR* Latvijas pilsoņiem, un 3 900 *EUR* ārvalstu studentiem. Maksimālais iespējamais studiju ilgums doktorantūras studiju programmā "Biznesa vadība" ir 5 gadi. Iegūstamais grāds ir doktora grāds vadības zinātnē.¹⁷⁶

Ekonomikas un Kultūras augstskola piedāvā divas studiju programmas angļu valodā. Viena no studiju programmām ir bakalaura līmeņa studiju programma – "Vadības zinības".

¹⁷¹ "Project management", RISEBA, Pieejams: <http://www.riseba.lv/en/master-studies/project-management.html> (Skatīts: 24.03.2015.)

¹⁷² "RISEBA MBA", RISEBA, Pieejams: <http://www.riseba.lv/en/master-studies/riseba-mba-en-gb-2.html> (Skatīts: 24.03.2015.)

¹⁷³ "International Business", RISEBA, Pieejams: <http://www.riseba.lv/en/master-studies/international-business.html> (Skatīts: 24.03.2015.)

¹⁷⁴ "International Finance", RISEBA, Pieejams: <http://www.riseba.lv/en/master-studies/international-finances.html> (Skatīts: 24.03.2015.)

¹⁷⁵ "International Business", RISEBA, Pieejams: <http://www.riseba.lv/en/master-studies/international-business.html> (Skatīts: 24.03.2015.)

¹⁷⁶ "Doctoral Programme", RISEBA, Pieejams: <http://www.riseba.lv/en/doktora-studiju-programma-en-gb-2.html> (Skatīts: 24.03.2015.)

Studiju ilgums šajā studiju programmā ir 3 gadi un studiju maksa ir 2 000 *EUR* par 1 mācību gadu. Studiju programma nepiedāvā iespēju iegūt dubulto diplomu.¹⁷⁷ Maģistratūras studiju programma – "Biznesa vadība" ilgums ir 2,5 gadi, un studiju maksa ir tāda pati kā bakalaura studiju programmā – 2 000 *EUR* par 1 mācību gadu. Tāpat kā bakalaura studiju programmā, arī maģistra līmeņa studiju programmā netiek piedāvāta iespēja iegūt dubulto diplomu.¹⁷⁸

Informācijas Sistēmu Menedžmenta Augstskola (ISMA) piedāvā vairākus izglītības līmeņus – 1. līmeņa studiju programmas, profesionālā bakalaura studiju programmas, maģistratūras studiju programmas un doktorantūras studiju programmas. Visām studiju programmām ir 3 plūsmas – latviešu, krievu un angļu.¹⁷⁹

1. līmeņa studiju programmas – "Apdrošināšana", "Restorānu bizness" un "Finanses un bankas". Visu 1. līmeņa studiju programmu studiju ilgums ir 2 gadi, kā rezultātā tiek iegūta atbilstoši studiju programmai kvalifikācija.¹⁸⁰ Studiju maksa ir 2 005 *EUR* par 1 mācību gadu, neatkarīgi no studiju programmas.¹⁸¹

Bakalaura līmeņa studijās ISMA piedāvā 2 studiju programmas – "Uzņēmējdarbības vadība" un "Tūrisma uzņēmējdarbības vadība". Abām studiju programmām studiju ilgums pilna laika klātienēs studentiem ir četri gadi. Nokārtojot visas studiju saistības, tiek iegūts profesionālais bakalaura grāds attiecīgajā specialitātē.¹⁸² Abu studiju programmu studiju maksa ir 2 500 *EUR* par 1 mācību gadu.¹⁸³

Maģistra līmeņa studijām tiek piedāvāta viena studiju programma "Uzņēmējdarbības vadība" ar iespēju izvēlēties kādu no 5 specializācijām. Specializācijas – Biznesa vadībā, Organisational Development, Psychology of Business Administration, Colour and Lightening in Design of the Architecture un Desing management. Maģistra līmeņa studiju programma "Uzņēmējdarbības vadība" piedāvā 3 dažādus studiju ilgumus – 1, 1,5 vai 2 gadi.¹⁸⁴ Maģistra līmeņa studiju programmai studiju maksa ir 2 500 *EUR* par vienu mācību gadu.¹⁸⁵

Arī doktorantūras studiju līmenī tiek piedāvāt studiju programma "Vadības zinības". Studiju ilgums doktorantūras līmeņa studiju programmā ir 4 gadi, un rezultātā tiek iegūts

¹⁷⁷ "Management", Ekonomikas un Kultūras augstskola, Pieejams: <http://www.eka.edu.lv/content.php?parent=95&lng=eng> (Skatīts: 24.03.2015.)

¹⁷⁸ "Management", Ekonomikas un Kultūras augstskola, Pieejams: <http://www.eka.edu.lv/content.php?parent=95&lng=eng> (Skatīts: 24.03.2015.)

¹⁷⁹ "Study programs", ISMA, Pieejams: <http://www.isma.lv/en/study-programs> (Skatīts: 24.03.2015.)

¹⁸⁰ "Study programs", ISMA, Pieejams: <http://www.isma.lv/en/study-programs> (Skatīts: 24.03.2015.)

¹⁸¹ " Tuition fee for 2015/2016 academic year", ISMA, Pieejams:

http://isma.lv/fileadmin/ISMA/External_Relations/2014_2015/Tuition_fee_ENG_2015.pdf (Skatīts: 11.05.2015.)

¹⁸² "Study programs", ISMA, Pieejams: <http://www.isma.lv/en/study-programs> (Skatīts: 24.03.2015.)

¹⁸³ " Tuition fee for 2015/2016 academic year", ISMA, Pieejams:

http://isma.lv/fileadmin/ISMA/External_Relations/2014_2015/Tuition_fee_ENG_2015.pdf (Skatīts: 11.05.2015.)

¹⁸⁴ "Business Administration", ISMA, Pieejams: <http://www.isma.lv/en/study-programs/master-s-degree/9-studiju-programmas/61-business-administration-m> (Skatīts: 24.03.2015.)

¹⁸⁵ " Tuition fee for 2015/2016 academic year", ISMA, Pieejams:

http://isma.lv/fileadmin/ISMA/External_Relations/2014_2015/Tuition_fee_ENG_2015.pdf (Skatīts: 11.05.2015.)

doktora grāds ekonomikā.¹⁸⁶ Doktorantūras līmeņa studiju programmai studiju maksa ir 3 000 *EUR* par 1 mācību gadu. Jārēķinās arī ar 120 *EUR* maksājumu par dokumentu iesniegšanu.¹⁸⁷

Biznesa Augstskola "Turība" piedāvā kopumā 13 dažāda līmeņa augstākās izglītības studiju programmas. Tieši ekonomikas un vadības zinātnē tiek piedāvātas 6 dažādas studiju programmas.¹⁸⁸

Piedāvājumā atrodamas 3 bakalaura līmeņa studiju programmas angļu valodā. Studiju programmām "Tūrisma un viesmīlības nozares uzņēmumu vadība", "Lietišķo un kreatīvo pasākumu vadība (pasākumu organizēšana)" un "Uzņēmējdarbības vadība" studiju ilgums ir 4 gadi. Visās studiju programmās rezultātā tiek iegūts profesionālais bakalaura grāds. Studiju maksa visām 3 studiju programmām ir 2 260 *EUR* par vienu mācību gadu, ja students ir no Eiropas Savienības dalībvalstīm, Eiropas Ekonomikas zonas, Šveices, NVS vai Gruzijas. Ja students nav no iepriekš nosauktajām valstīm, tad pie pamata studiju maksas ir nepieciešams samaksāt vienreizēju drošības naudu 500 *EUR* apmērā, kura pēc studiju beigšanas tiek atgriezta. Studentiem no iepriekš nosauktajām valstīm nav nepieciešams apmaksāt pilnu pirmā studiju gada studiju maksu vienā maksājumā, taču, ja students nav no jau nosauktajām valstīm, tam ir nepieciešams apmaksāt pilnu 1. gada studiju maksu vienā maksājumā un papildus vēl drošības naudu.¹⁸⁹

Maģistra līmenī tiek piedāvātas 2 studiju programmas "Uzņēmējdarbības vadība" un "Tūrisma stratēģiskā vadība". Studiju ilgums maģistra studiju programmās ir 1,5 vai 2 gadi, un rezultātā tiek iegūts profesionālais maģistra grāds. Maģistra studiju programmās studiju maksa ir 3 000 *EUR* par 1 mācību gadu, kā arī visi, jau bakalaura studiju programmā aplūkotie studiju maksas noteikumi, ir attiecināmi arī uz maģistra studiju programmām.¹⁹⁰

Doktorantūras līmenī tiek piedāvāta studiju programma "Vadībzinātne", kuras ilgums ir 3 akadēmiskie gadi. Studiju maksa doktorantūras studentiem ir 2 276 *EUR* par 1 mācību gadu, un paliek spēkā jau augstāk apskatītie noteikumi par studiju apmaksas procesu.¹⁹¹

Ja aplūkojam iespējas iegūt koledžas izglītību angļu valodā, tad šādu iespēju Latvijā piedāvā trīs Juridisko personu dibinātās koledžas – "Grāmatvedības un finanšu koledža", "Biznesa Vadības koledža" un "Latvijas Biznesa koledža".

"Grāmatvedības un finanšu koledža" piedāvā 3 studiju programmas ekonomikas

¹⁸⁶ "Business Administration", ISMA, Pieejams: <http://www.isma.lv/en/study-programs/doctor-s-degree-study-programme/9-studiju-programmas/340-business-doc> (Skatīts: 24.03.2015.)

¹⁸⁷ "Tuition fee for 2015/2016 academic year", ISMA, Pieejams:

http://isma.lv/fileadmin/ISMA/External_Relations/2014_2015/Tuition_fee_ENG_2015.pdf (Skatīts: 11.05.2015.)

¹⁸⁸ "Full time studies in English", Biznesa Augstskola "Turība", Pieejams: <http://www.turiba.lv/en/studijas/full-time-studies-in-english/292/> (Skatīts: 24.03.2015.)

¹⁸⁹ "Study Fee", Biznesa Augstskola Turība, Pieejams: <http://www.turiba.lv/en/studijas/study-fee/111/> (Skatīts: 24.03.2015.)

¹⁹⁰ "Study Fee", Biznesa Augstskola Turība, Pieejams: <http://www.turiba.lv/en/studijas/study-fee/111/> (Skatīts: 24.03.2015.)

¹⁹¹ "Study Fee", Biznesa Augstskola Turība, Pieejams: <http://www.turiba.lv/en/studijas/study-fee/111/> (Skatīts: 24.03.2015.)

zinātnē: "Grāmatvedība un finanses", "Valsts pārvaldība" un "Uzņēmējdarbība un finanses". Studiju ilgums ir paredzēts 2gadi.¹⁹²

"Biznesa Vadības koledža" piedāvā 4 studiju programmas ekonomikas un vadības zinātnē – "Komercedarbības speciālists", "Komercedarbības speciālists lauksaimniecībā", "Mārketinga un tirdzniecības speciālists" un "Biroja administrators". Visu studiju programmu ilgums ir 2,5 gadi un papildus klātienē studijām, pastāv iespēju studēt tālmācības ceļā. Studiju maksa visās studiju programmas svārstās no 420 *EUR* līdz 635 *EUR* par 1 mācību semestri. Studiju maksa nav atkarīga no studenta pilsoniskās piederības un izvēlētajās studiju formas.¹⁹³

"Latvijas Biznesa Koledža", no aplūkotajām koledžās, izglītības iespēju piedāvājums angļu valodā ir visplašākais. Šeit tiek piedāvātas 7 studiju programmas ekonomikas un vadības zinātnē. "Uzņēmējdarbības vadība", "Kultūras tūrisms", "Loģistika", "Personāla vadība", "Reklāmas menedžments", "Grāmatvedība" un "Banku darbība".¹⁹⁴ Studiju maksa Latvijas biznesa koledžā ir atkarīga no veida, kādā students ir nolēmis apgūt nepieciešamos studiju kursus – ja studijas notiek klātienē, tad studiju maksa ir 900 *EUR* par 1 semestri, tāda pati studiju maksa ir paredzēta, ja students ir izlēmis studiju kursus apgūt vakara tiešsaistes formā. Ārvalstu studentiem pie studiju maksas ir jāsamaksā 399 *EUR* reģistrācijas maksa, kas nav jāmaksā Latvijas studentiem.¹⁹⁵

Ja salīdzinām augstskolu un koledžu piedāvātās iespējas, tad redzam, ka augstskolas ir vairāk tendētas uz ārvalstu studentu piesaisti, jo no visām Latvijas koledžām, tikai 3 ir nolēmušas dot iespēju izglītību iegūt ekonomikas un vadības zinātnē ārvalstu studentiem, un izveidojušas studiju programmas, kas tiek realizētas angļu valodā. Augstskolās un universitātēs šādas studiju programmas skaitliski ir vairāk, kas norāda uz to, ka lielāks pieprasījums ir izveidojies tieši pēc augstskolu studiju programmām angļu valodā.

Ja aplūkojam apskatītās programmas, varam secināt, ka daudzas no šīm programmām pārklājās daļēji ar savu saturu, taču katrai programmai ir sava individuālā pieeja un katrā programmā var atrast kādu studiju kursu, kas neatkārtojās citu augstskolu piedāvājumā esošajās līdzvērtīgajās studiju programmās. Tāpat jāņem vērā fakts, ka augstākās izglītības iestādēs, kuras ir specializējušas kādā konkrētā nozarē attiecīgi neskatoties uz to, ka studijas ir ekonomikas un vadības zinātnē, paralēli pamata studiju kursiem, tiek apgūti arī studiju kursi nozarē. Šī izglītība tiek saistīta kopā ar nozari, lai sagatavotu jau nozarē spējīgus orientēties un darboties, speciālistus.

¹⁹² "Studies", Grāmatvedības un finanšu koledža, Pieejams: <http://www.koledza.lv/best/index.php/en/studijas/86-studies/studies-programm/91-gr-matved-ba-un-finanses> (Skatīts 24.03.2015.)

¹⁹³ "Admission", Biznesa vadības koledža, Pieejams: <http://www.bvk.lv/admission/> (skatīts: 24.03.2015.)

¹⁹⁴ "Study Programme", Latvijas Biznesa Koledža, Pieejams: <http://www.lbkeu.com/study-programs/> (Skatīts: 24.03.2015)

¹⁹⁵ "Tuition Fee", Latvijas Biznesa koledža, Pieejams: <http://www.lbkeu.com/tuition-fee/> (Skatīts: 24.03.2015.)

3. Konkurētspējas novērtējums Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā

Pētījuma ietvaros autore izstrādāja pētījuma metodoloģiju, balstoties uz teorijas daļā aplūkoto autoru izvirzītajām pētījuma metodēm konkurētspējas novērtēšanai. Metodoloģiju izstrādāt radās nepieciešamība, jo netika iegūta informācija par studiju programmu konkurētspējas pētījuma metodēm, kas būtu atbilstošas Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmu aplūkošanai. Autore savā pētījumā iekļāva anketēšanu un intervijas ar dažādiem ekspertiem, kas ar augstākās izglītības jautājumiem strādā gan valstiskā līmenī, gan fakultātes vai universitātes ietvaros. Tika lūgts, anketas ietvaros, studentiem sniegt novērtējumu dažādiem faktoriem, kas nosaka to nozīmīgumu izvēles izdarīšanā, par labu kādai studiju programmai un tas tiek atspoguļots matricā. Autore nolēma veikt salīdzinošo analīzi, kur tika salīdzinātas līdzvērtīgas studiju programmas pēc vienotiem kritērijiem, lai noteiktu konkurētspējas priekšrocības. Tika veikta arī SVID analīžu aplūkošana, kas deva informāciju par stiprajām pusēm, un faktoriem, kurus ir nepieciešams uzlabot Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā. Pētījuma mērķis ir noskaidrot pašu patērētāju izvirzītās konkurētspējas priekšrocības katrai studiju programmai, tādējādi nosakot to konkurētspēju, kas tika darīts ar aptaujas anketu palīdzību. Ar interviju palīdzību noskaidrot studiju programmu konkurētspējas priekšrocības, par kurām studentiem varētu nebūt viedoklis un konkurētspējas novērtējumu studiju programmām valstiskā līmenī, tāpēc tiek intervēti eksperti, kas ar augstākās izglītības jautājumiem strādā valstiskā līmenī.

3.1 Pētījuma metodoloģija

Autore pētījuma metodoloģiju ir izstrādājusi, balstoties uz pirmajā nodaļā aplūkoto konkurētspējas teorētisko pamatojumu un aplūkotajām konkurētspējas novērtēšanas metodēm. Lai novērtētu konkurētspēju Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā, autore kā piemērotāko ir izvēlējusies konkurētspējas priekšrocību novērtēšanas metodi. Metodi autore nolēma izvēlēties tāpēc, ka konkurētspējas priekšrocības ir plaši pielietota novērtējuma metode un to ir iespējams pielāgot dažādiem raksturlielumiem, ko jau autore tika minējusi darba pirmajā nodaļā. Konkurētspējas priekšrocības tiks noteiktas aplūkojot un analizējot dažādus konkurētspējas faktorus, kuri atspoguļos vai Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna

laika klātienes studiju programmām angļu valodā ir konkurētspējas priekšrocības, kas šīs studiju programmas padara konkurētspējīgas. Autore savam pētījumam izmantos gan kvalitatīvās, gan kvantitatīvās pētījuma metodes. Kopumā autore ir nolēmusi izmantot 5 pētījuma veidus – anketēšanu, ekspertu un studējošo intervijas, novērtēšanas metodi, kas balstīta uz studiju programmas SVID analīzi, matricas metodi, kā arī salīdzinošo analīzi..

Kā ietekmējošos faktorus, pēc kuriem vērtēta Latvijas Universitāte Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmas angļu valodā konkurētspēja, autore, balstoties uz KPMG izstrādāto metodoloģiju augstākās izglītības eksportspējas novērtējumam un rekomendāciju izstrādei (28.03.2011.) un EQUIS starptautiskajiem novērtēšanas standartiem un kritērijiem (2013. gads) studiju programmu novērtēšanai (*Skatīt pielikumu Nr. 1*), ir izvirzījusi:

- Studiju maksa;
- Augstskolas atrašanās dažādos reitingos;
- Studiju programmu unikalitāte;
- Tehnoloģijas kas iedalās kā inovatīvas pasniegšanas metodes un tehnoloģiskais nodrošinājums studentiem;
- Pieejamie resursi mācībām – bibliotēka, datubāzes, papildus semināri un kursi, e–studijas (mācību materiāli e–vidē);
- Mācībspēku kvalifikācija – profesoru īpatsvars, konkrētas jomas eksperti, vidējais vecums;
- Studiju norises vieta;
- Studiju satura kvalitāte;
- Studiju forma – moduļsistēma, iespēja pašam plānot studiju kursu apguves grafiku;
- Iegūstamais grāds, vai iespēja iegūt dubulto diplomu;
- Studiju ilgums;
- Studiju iespējas vairākos līmeņos (bakalaura līmenī, maģistra līmenī un doktora līmenī);
- Studiju programmas iespējamā attīstība (modifikācija, specializācijas piemērošana);
- Starpdisciplināritāte;
- Pamata apgūstamās zināšanas konkrētā studiju programmā;
- Augstākās izglītības piedāvātās papildus iespējas studiju programmas apguves laikā – konferences, pieredzes apmaiņas programmas (netiks skatītas

starptautiskās apmaiņas programmas, kā ERASMUS un līdzīgas), starptautiskie projekti;

- Iegūto zināšanu praktiskais pielietojums un sasaiste ar darba tirgu;
- Dažādu prasmju attīstīšana studiju laikā – komandas darbs, publiskā uzstāšanās un līdzvērtīgas prasmes.

Starptautiskajos pētījumos tika minēts vēl viens nozīmīgs faktors – "*social responsibility*", kurš ārzemēs ir kļuvis ļoti svarīgs un bieži tiek ņemts vērā, lai noteiktu studiju programmas konkurētspēju. Vērtējot Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmas angļu valodā šis faktors netiek apskatīts, jo Latvijā sociālai atbildībai netiek piešķirta tik liela nozīme kā ārzemēs, un par šī faktora nozīmīgumu Latvijā ir sākts domāt nesen, kā rezultātā šis faktors nebūs pietiekami atspoguļojams savā nozīmīgumā.

Tāpat vēl viens svarīgs faktors, kurš šajā darbā netiks aplūkots, ir studiju valoda. Studiju valodu autore neaplūkots pamatojoties uz to, ka šajā darbā tiek aplūktas tikai studiju programmas angļu valodā. Tas pats attiecās uz studiju formu – pilna laika klātie, nepilna laika klātie, jo darbā ir atrunāts, ka tiek aplūktas tikai pilna laika klātienes studiju programmas.

Pirmā pētījuma metode ir anketēšana. Anketēšana ir paredzēta ārzemju studentiem, kuri studē pilna laika klātienē kādā no Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmām angļu valodā. Anketai ir divi uzstādītie mērķi – noskaidrot, balstoties uz teorijā apskatīto vērtēšanas metodi par paša patērētāja izvirzītajām konkurētspējas priekšrocībām, kurus faktors ārzemju studenti izvirza kā priekšrocības studijām Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē un iegūt priekšrocību novērtējumu matricas metodes konkurētspējas novērtēšanai. Anketa sastādīta, par pamatu ņemot KMPG pētījumā izstrādāto anketu, taču pielāgojot to autoras pētījuma vajadzībām. Anketa (*Skatīt pielikumu Nr. 2*) ietver tādas konkurētspējas faktorus kā: Studiju maksa,, Studiju programmas reputācija, Studiju programmas saturs, Studiju norises vieta, Starptautiskie augstskolu reitingi, Unikālitate, Studiju forma, Studiju ilgums, Iegūstamais grāds, Starpdisciplināritāte, Apgūstamās zināšanas, Dažādas augstskolas piedāvātās papildiespējas studiju laikā, Mācībspēki.

Kā otru novērtēšanas metodi konkurētspējas priekšrocībām autore ir izvēlējusies intervijas ar ekspertiem. Intervijas ar ekspertiem ir nepieciešamas, lai noskaidrotu Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmu vērtējumu uz kopējās izglītības fona. Autore ir paredzējusi intervēt ekspertus, kas ikdienā darbojās ar dažādiem ar augstāko izglītību saistītiem jautājumiem valstiskā līmenī. No šo

ekspertu intervijām autore mēģinās noskaidrot tādus jautājumus, kā studiju maksas konkurētspēja, studiju programmu unikalitāte un sasaiste ar darba tirgū esošo situāciju, situācija ar augstskolu reitingiem. Autore ir nolēmusi arī intervēt studiju programmu direktorus, lai noskaidrotu viņu redzējumu par studiju programmu konkurētspēju, kā arī noskaidrotu tādus jautājumus, kā studiju programmas iespējamā attīstība nākotnē, studiju programmas satura kvalitāte, dažādu papildus prasmju attīstīšana, augstākās izglītības iestādes papildus piedāvātās iespējas studiju laikā un sasaiste ar darba tirgu. Tāpat ar interviju palīdzību tiks pētīta studiju programmu unikalitāte un arī apgūstamās studiju programmas pasniegšanas metodes un mācībspēku kvalifikācija.

Ekspertiem tiks lūgts atbildēt uz tādiem jautājumiem, kā studiju maksas atbilstība reālajai pakalpojuma vērtībai, studiju programmu unikalitāte, viedoklis par augstāko izglītības iestāžu reitingiem un citi jautājumi (Skatīt pielikumu Nr. 10)

Studiju programmu direktoriem tiks lūgts atbildēt uz tādiem jautājumiem, kā studiju programmas sasaiste ar darba tirgu, tās piemērošanās iespējas, studiju programmu unikalitāte, piedāvātās papildiespējas no Latvijas Universitātes puses, un citi jautājumi (Skatīt pielikumu Nr. 11)

Trešā no metodēm ir konkurētspējas aprēķināšana ar matemātiskās metodes palīdzību, kur galvenie noteicošie lielumi ir SVID analīzē atspoguļotās stiprās puses un vājās puses. Izmantojot šo metodi, autore, aplūkos studiju programmu SVID analīzes un matemātiski aprēķinās katrai studiju programmai stipro un vājo pušu attiecību un salīdzinās šos lielumus savā starpā, katrā studiju programmu līmenī individuāli (bakalaura, maģistra un doktora) pret līdzvērtīgu studiju programmu SVID analīzes aprēķiniem. Metode ir vienkāršota, jo netiek detalizēti katra stiprā un vājā puse novērtēta, pēc teorijā apskatītajiem vērtēšanas kritērijiem. Metodes mērķis ir salīdzināt stipro un vājo pušu attiecību, tādējādi aprēķināt studiju programmas spēju konkurēt. Jo attiecība lielāka, jo studiju programma konkurētspējīgāka.

Izmantojot Matricas metodi, ceturto no pētījuma metodēm, autore izmantos jau anketēšanas laikā iegūtos datus par konkurētspējas faktoru nozīmīgumu pašu patērētāju uztverē, kuriem tiks piešķirts koeficients, balstoties uz kopējo sniegto atbilžu un izvēlētās atbildes vidējā piešķirtā nozīmīguma attiecību. Balstoties uz šiem aprēķiniem, tiks veikts konkurētspējas aprēķins pilna laika klātienē studiju programmām angļu valodā Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē. Galvenie faktori, kas tiks aplūkoti un kuriem studentu aptaujas anketās tiks lūgts sniegt novērtējumu ir: Studiju maksa, Studiju programmas reputācija, Studiju programmas saturs, Studiju norises vieta, Augstākās izglītības iestādes, kura realizē konkrēto studiju programmu, atrašanās dažādos vispasaules reitingos, Studiju programmas unikalitāte, Studiju forma (moduļu sistēma, iespēja pašam veidot savu studiju

programmas apguves grafiku), Studiju ilgums, Iegūstamais grāds, Sarpdisciplināritāte, Apgūstamās zināšanas, Dažādas papildus iespējas studiju laikā (konferences, starptautiski projekti, u.c.), Mācībspēku kvalifikācija (profesori, savas jomas eksperti, vieslektori).

Salīdzinošā analīze ir piektā no izpētes metodēm, pēc kā var noteikt konkurētspēju. Ar salīdzinošās analīzes palīdzību autore aplūkos dažādus konkurētspējas faktoros, kurus nepieciešams salīdzināt, lai noskaidrot, vai šie faktori var tikt uzskatīti par konkurētspējas priekšrocībām, kas nodrošina organizācijas un pakalpojuma konkurētspēju. Salīdzinošās analīzes ietvaros paredzēts aplūkot tādos faktoros, kā: Studiju maksa, Augstskolas atrašanās dažādos reitingos, Studiju programmu unikalitāte, Pieejamie resursi mācībām – bibliotēka, datubāzes, papildus semināri un kursi, e–studijas (mācību materiāli e–vidē), Mācībspēku kvalifikācija – profesoru īpatsvars, konkrētas jomas eksperti, vidējais vecums, Studiju forma – moduļsistēma, iespēja pašam plānot studiju kursu apguves grafiku, Iegūstamais grāds, vai iespēja iegūt dubulto diplomu, Studiju ilgums, Studiju iespējas vairākos līmeņos (bakalaura līmenī, maģistra līmenī un doktora līmenī), Pamata apgūstamās zināšanas konkrētā studiju programmā.

Augstākminētie faktori tiks salīdzināti starp līdzvērtīgām studiju programmām – studiju programmas nosaukums un specializācija, studiju programmas līmenis (bakalaura, maģistra vai doktora), ja studiju programma netiks klasificēta, kā unikāla un neaizvietoja. Pēdējā gadījumā salīdzināšana, valstiskā līmenī, nebūs iespējama, jo nebūs pieejami rādītāji, pēc kuriem vadoties, veikt salīdzinošo analīzi.

Apkopojot visus pētījuma laikā iegūtos rezultātus, autore uzskata, par iespējamu novērtēt Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmu angļu valodā konkurētspēju valstiskā līmenī, pret līdzvērtīgām studiju programmām.

3.2. Anketu apkopojums.

Autore, kā vienu no pētījuma metodēm, izvēlējās anketēšanu. Anketas bija paredzētas tikai Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmu angļu valodā ārzemju studentiem. Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē studē 107 ārvalstu studenti – "Starptautiskā ekonomika un komercdiplomātija" 11 studenti, "Vadības zinības" bakalaura studiju programmā 7 studenti, "Starptautiskais bizness ar specializāciju eksporta menedžmentā" – 4 studenti un "Eiropas Studiju" programmā 9

studenti. Doktorantūras līmeņa studiju programmās studē 76 studenti.¹⁹⁶ Kopumā anketu aizpildīja 34 studenti no visiem studiju līmeņiem: bakalaura līmeņa – 3 studenti, maģistra līmeņa – 8 studenti un doktora līmeņa – 23 studenti. 21 no respondentiem bija vīrietis, bet 13 sievietes. Respondentu vecums ir, sākot no 19 gadiem. Lielākā daļa respondentu bija vecumā no 26 gadiem vai vairāk (27 respondenti), 5 respondenti bija vecumā no 24 – 25 gadiem un tikai 2 bija vecumā no 19 – 23 gadiem. 22 respondenti ir ar jau iegūtu maģistra grādu, 7 no respondentiem ir tikai bakalaura grāds, 2 tikai vidusskolas izglītība un 3 jau ir ar iegūtu doktora grādu, kas liek domāt, ka, studējot Latvijas Universitātē, students ir lēmis papildināt savas zināšanas un prasmes. 2 Respondenti studē "Starptautiskās ekonomikas un komercdiplomātijas" studiju programmā, 6 studē "Eiropas Studiju" studiju programmā, 2 studē "Starptautiskā Biznesa" studiju programmā, 5 no tiem "Ekonomikas" studiju programmā (doktora līmeņa) un 18 studē "Vadības zinību" doktora studiju programmā un 1 "Vadības zinību" bakalaura līmeņa studiju programmā.

Viens no anketai izvirzītajiem mērķiem bija salīdzinošo priekšrocību noskaidrošana, balstoties uz aplūkoto teoriju par paša patērētāja izvirzītajām konkurētspējas priekšrocībām, kas nosaka, ka produkts vai pakalpojums ir konkurētspējīgs. Bakalaura studiju programmai "Starptautiskā ekonomika un komercdiplomācija" kā konkurētspējas priekšrocības tika izvirzītas – studiju maksa, studiju valoda, studiju programmas reputācija un saturs, studiju programmas unikalitāte un studiju ilgums. Bakalaura līmeņa studiju programmai "Vadības zinības" kā konkurētspējas priekšrocības no patērētāju puses tika izvirzītas studiju vieta un studiju forma. Maģistratūras studiju programmai "Eiropas Studijas" kā konkurētspējas priekšrocības tika izvēlētas – studiju maksa, studiju valoda, studiju programmas reputācija un studiju programmas saturs, studiju norises vieta, studiju programmas unikalitāte, iegūstamās zināšanas, iegūto zināšanu sasaiste ar darba tirgu un, ka papildus priekšrocība, tika norādīti profesori, kas pasniedz studiju kursus. Otrai maģistra līmeņa studiju programmai – "Starptautiskais bizness", kā konkurētspējas priekšrocības tika norādītas – studiju maksa, studiju valoda, studiju programmas reputācija un saturs, Universitātes atrašanās starptautiskajos reitingos, studiju programmas unikalitāte, iegūstamais grāds un iegūstamās zināšanas. Doktorantūras studiju programmai "Ekonomika" kā konkurētspējas priekšrocības studenti norādīja – studiju valodu, studiju programmas reputāciju un saturu, universitātes atrašanos starptautiskajos reitingos, studiju formu (moduļu sistēma, u.c.), studiju programmas unikalitāti, studiju ilgumu un iegūstamo grādu. "Vadības Zinību" studiju programmas priekšrocības, patērētāja uztverē, ir studiju maksa, studiju valoda, studiju programmas

¹⁹⁶ "Studentu skiata statistika Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē", Latvijas Universitāte, Nepubliskotais informācijas avots.

reputācija un saturs, studiju norises vieta, studiju programmas unikalitāte, studiju forma (moduļi sistēma, u.c.), iegūstamais grāds, iegūstamās zināšanas, studiju ilgums, Kā papildus priekšrocības tika norādītas iespēja studēt nepilna laika studijās un starptautiski atzīts iegūstamais grāds, kā arī sadarbība ar ārzemju profesoriem.

Vairākums studentu informāciju, par iespējām studēt Latvijas Universitātē, ieguvuši no interneta resursiem (13), no rekomendācijām (7), organizācijām (3) un tam paredzētiem pasākumiem (1). Kā papildus informācijas resursi ir norādīti – Kufšteinas Universitāte, ceļojuma laikā iegūtā informācija, no avīzes pielikuma, rekomendācija no biznesa partnera un cita studenta rekomendācija. 11 respondentiem kāds no zināmiem cilvēkiem ir studējis Latvijas Universitātē Ekonomikas un vadības fakultātē un 2 respondentiem Latvijas Universitātē, kādā citā fakultātē. Pārējiem 17 respondentiem neviens no pazīstamajiem nav studējis Latvijas Universitātē vai arī respondents nav informēts par šādu faktu.

Uz jautājumu vai studenti, meklējot informāciju par izglītības iespējām, ir aplūkojuši arī citus līdzvērtīgus piedāvājumus Latvijā un Baltijas valstīs, tikai 2 maģistratūras studenti atbildēja apstiprinoši, kur 1 no tiem ir apsvēris uzsākt studijas Rīgas Juridiskajā augstskolā, bet otrs ir aplūkojis Viļņas Universitātes Lietuvā piedāvātās iespējas. Pārējie 28 respondenti nav aplūkojuši citas iespējas, un daži no studentiem to pamatos, ar to, ka skaidri zināms, ka Latvijas Universitātes piedāvājums ir labāks un Latvijas Universitātei ir unikālas studiju programmas.

Jautājumā par priekšrocībām, kuras studenti ir pamanījuši uzsākot studijas Latvijas Universitātē, tikai 4 bakalaura un maģistra studiju programmu studenti atbildēja, ka priekšrocība ir tehnoloģiskais aprīkojums, kas pieejams studentiem (modernas auditorijas ar tehnoloģisko aprīkojumu, iespēja mācīties arī ārpus lekciju vai semināru laika, u.c.). Jautājumā par papildus iespējām, pozitīvas atbildes ir snieguši bakalaura līmeņa, doktora līmeņa un maģistra līmeņa studenti, kopumā 23 no 34. Tas apstiprina studiju programmu direktoru viedokli, par to, ka "papildiespējas, paralēli studiju procesam" tiek piedāvātas daudz un dažādas. Pēdējos divus atbilžu variantus "Iespēja attīstīt papildus prasmes studiju procesa laikā" un "Mācību materiāli (datu bāzes, bibliotēka, u.c.)" ir izvēlējušies visu studiju līmeņu studenti, kas nozīmē to, ka Latvijas Universitāte piedāvā ne tikai iegūt teorētiskās zināšanas, kādā konkrētā jomā, bet arī apgūt prasmes, kas nav tieši saistītas ar teoriju, bet no studentu puses tiek uzskatītas par nepieciešamām, kā to intervijās ir pauduši studiju programmu direktori. Tāpat respondenti, atbildot uz anketas jautājumu, ir norādījuši, ka Latvijas Universitāte nodrošina pietiekamus mācību materiālus – iespēju piekļūt datubāzēm, izmantot internetu, lai iegūtu mācību materiālus, un bibliotēkas saturs ir atbilstošs studentu vajadzībām. Tikai 2 respondenti bija norādījuši uz inovatīvām pasniegšanas metodēm. Abi respondenti ir

doktora līmeņa studiju programmu studenti.

Anketas ietvaros tika lūgts respondentiem, vadoties pēc sava personīgā viedokļa, noteikt vai Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmas angļu valodā ir konkurētspējīgas, uz ko 14 respondenti atbildēja apstiprinoši – studiju programmas ir konkurētspējīgas, 2 respondenti uzskatīja, ka studiju programmas nav konkurētspējīgas un 18 respondentiem nebija viedoklis par konkrēto jautājumu.

Aplūkojot salīdzinošās priekšrocības, kas pēc pašu patērētāju domām, piemīt Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā, varam secināt, ka studiju programmas ir konkurētspējīgas faktoros – studiju valoda, studiju programmas unikalitāte un tās saturs. Tāpat par salīdzinošajām priekšrocībām var uzskatīt studiju maksu un iegūstamās zināšanas. Šie tika minēti kā galvenie noteicošie faktori, kas ietekmēja respondentu izvēli, par labu studijām Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē, kā rezultātā, balstoties uz aplūkoto teoriju, tās ir konkurētspējas priekšrocības produktam vai pakalpojumam. Vēl viena priekšrocība tika minēta studiju programmu unikalitāte, kur studenti ir pauduši viedokli, ka studiju programmas ir neaizvietošanas, kas ir vēl viens no faktoriem, lai veidotos salīdzinošās priekšrocības. Ja aplūkojam visu studentu atbildes, neizdalot pa studiju līmeņiem, tad redzam, ka visvairāk studentu, ka priekšrocību ir izvēlējušies iegūstamo grādu (18 respondenti), studiju programma unikalitāte (15 respondenti), Studiju forma moduļu sistēma, utt. (14 respondenti) un studiju maksu, studiju valodu un studiju programmas reputāciju un saturu, kuras kā priekšrocības izvirzīja 10 respondenti. Vadoties pēc kopējā atbildējušo skaita un konkrētā faktora izvirzīšanas, kā konkurētspējas priekšrocību skaita, šie faktori ir konkurētspējas priekšrocības un Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmas angļu valodā, balstoties uz teoriju par konkurētspējas priekšrocību noteikšanu no pašu patērētāju viedokļa, ir konkurētspējīgas ar iegūstamo grādu, studiju programmu unikalitāti, studiju formu, studiju maksu, studiju valodu un studiju programmas reputāciju un saturu. Anketēšanas rezultātā iegūto datu pilnu apkopojumu skatīt pielikumā Nr. 12.

3.3 Ekspertu interviju apkopojums

Kā vēl vienu no pētījuma metodēm Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmu angļu valodā konkurētspējas novērtēšanai autore izmantoja intervijas. Tika veiktas intervijas ar dažādiem jomu ekspertiem – Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmu direktoriem, studiju programmas koordinātoru, ekspertu no Izglītības un Zinātnes Ministrijas un Akadēmiskā Informācijas

Centra.

Mērķis intervijām ar studiju programmu direktoriem, bija noskaidrot konkurētspējas priekšrocības, kuras iespējams, nepamana topošie studenti un nav iespējams noskaidrot citādākā veidā. Šeit ir jāņem vērā, ka doktora līmeņa studiju programmām situācija vienmēr būs citādāka, jo doktora līmeņa studiju programmu būtība ir celt jau esošo kvalifikāciju vai studentam darboties zinātnes jomā, nevis sagatavot studentus, kuri spējīgi atrast darbu un konkurēt darba tirgū. Doktora līmeņa studiju programmu studenti jau ir strādājoši, un studijas izvēlējušies, lai papildinātu esošās zināšanas un celtu kvalifikāciju, nevis iegūtu priekšrocības darba meklēšanas procesā.

Autore intervēja (Pilni intervijas jautājumi pieejami pielikumā Nr. 11) 6 studiju programmu direktorus Dr.oec., prof. Ēriku Šumilo "Starptautiskā ekonomika un komercdiplomātija", prof. Margaritu Dunsku ("Vadības zinības"), Dr.oec., prof. Baibu Šavriņu ("Starptautiskais bizness ar specializāciju Eksporta menedžmentā"), prof. Māri Purgaili ("Ekonomika"), Dr.oec., prof. Inesu Vorončuku ("Vadības zinības"), Dr.habil.oec., prof. Pēteri Zvidriņu ("Demogrāfija") un vienu studiju programmas koordinatoru – Romānu Putānu ("Eiropas studijas").

Uz pirmo jautājumu par studiju programmas iespējamo attīstību, eksperti atbildēja, ka šāda attīstība ir iespējama. Eksperti kā vienu no metodēm pieminēja dažādu studiju kursu aizstāšanu ar aktuālākiem, iespēju specializēties studiju laikā, un prakses iespējas, lai studiju laikā iegūtās teorētiskās zināšanas varētu sasaistīt ar praksi. Piemērs "Starptautiskās ekonomikas un komercdiplomātijas" studiju programma – tos studiju kursus, kuri ir tendēti uz Latvijas jautājumiem paplašināt līdz Baltijas reģionam vai visai Eiropai, jo ārzemju studenti pamatā šeit iegūst izglītību, bet darba tirgū iekļaujas citur, kā rezultātā iegūtās specifiskās zināšanas par Latvijā notiekošo ir visnoderīgākās. "Eiropas Studijas" ir piemērs kā pielāgoties ģeopolitiskajai situācijai un tās ieviestajām prasībām. "Eiropas studijas" piedāvā divus virzienus, kuros specializēties – " ES ārējās attiecības: Austrumeiropa un Krievija" un " ES ārējās attiecības: Ziemeļu un Latīņamerika, Āzija un Āfrika". Šie divi specializācijas virzieni ir radušies ģeopolitisku izmaiņu rezultātā, un ja nākotnē radīsies nepieciešamība pēc vēl kādām izmaiņām, tādas noteikti tiks veiktas. Tāpat ir arī ar citām studiju programmām – visas ir spējīgas pielāgoties jaunajai situācijai darba tirgū un veikt izmaiņas, lai sagatavotie speciālisti būtu atbilstoši darba tirgus vajadzībām. Citādāka situācija ir ar doktora līmeņa studiju programmām. Šeit studenti jau pamatā ir strādājošie un doktora līmeņa studiju programmā ir izlēmuši studēt nevis lai iekļautos darba tirgū, bet lai celtu savu kvalifikāciju un varētu ieņemt labākus amatus. Tāpat doktora līmeņa studiju studenti mēdz studēt, jo nolēmuši darboties zinātnei vai būt par mācībspēku kādā no Latvijas augstākās izglītības iestādēm.

Protams, arī šī līmeņa studiju programmām ir iespējama pielāgošanās darba tirgus vajadzībām vai kādām citām tendencēm. Tomēr šeit pielāgošanās iespējas ir krietni mazākas, jo apgūstamie studiju kursi ir mazāk, kā zemāka līmeņa studiju programmām, pamatā ir zinātniskais un pētnieciskais darbs pie promocijas darba izstrādes, kā rezultātā ir iespēja mainīt tikai dažus studiju kursus vai kādu no specializācijas virzieniem studiju laikā. Vissarežģītākā situācija ir ar "Demogrāfijas" studiju programmas pielāgošanu, tā ir unikāla studiju programma Latvijā, tāpēc notiek pieturēšanās pie pamatā izstrādātās programmas. Programmai ir liels daudzums brīvās izvēles kursu, un studentam ir iespēja izvēlēties sev piemērotāko. Prof. P. Zvidriņš uzskata, ka studiju programma jau ir piemērota darba tirgus vajadzībām. Tomēr abas pārējās doktora līmeņa studiju programmas piedāvā pietiekoši daudz studiju kursus, un, ja rodas nepieciešamība, ir iespējamas izmaiņas un attīstība.

Otrajā jautājumā par sasaisti ar darba tirgu – arī šeit eksperti atbildēja apstiprinoši, ka sasaiste ar darba tirgu ir un pamatā beidzot universitāti, studenti jau ir atraduši darbu un uzsākuši karjeras izveidi. Svarīgi ir tas, ka tiek runāts ne tikai par darba tirgu valsts līmenī, bet starptautisko darba tirgu. Kā izņēmums arī šeit ir jāmin doktora līmeņa studiju programmas, kur studenti jau ir strādājoši un ar studiju palīdzību vēlas celt kvalifikāciju. Šajās programmās, sasaiste ar darba tirgu ir viennozīmīgi, jo uzsākot studijas doktorantūrā, studentam jau ir mērķis iegūt nepieciešamās zināšanas. Tāpēc var uzskatīt, ka sasaiste ar darba tirgu ir ļoti laba, kā arī gan sagatavotie speciālisti, gan studiju laikā iegūtās zināšanas ir atbilstošas darba tirgus prasībām. Doktora līmeņa studiju programmas ir paredzētas, lai iegūtu papildus zināšanas jau esošajām, bet vissvarīgāk studējot doktorantūrā, ir analogiju veidošana caur dažādu problēmu risināšanas prizmu. Zemāka līmeņa studiju programmās (maģistra un bakalaura), pēc ekspertu domām, šī sasaiste arī ir pietiekoši laba. Vairāki absolventi ir uzsākuši karjeras izveidi jau studiju procesā, kur attiecīgi tiek pielietotas studiju laikā iegūtās zināšanas. Ļoti svarīgi ir atcerēties arī to, ka šis nav viennozīmīgs jautājums, jo vienas studiju programmas dažādu absolventu situācija darba tirgū var atšķirties, kas nav atkarīgs no pasniegšanas metodēm vai iegūstamajām zināšanām, bet no paša absolventa. "Eiropas Studiju" studiju programmas absolventi, pēc eksperta domām, vienmēr atrod darbu un veido karjeru saistībā ar studiju laikā iegūtajām zināšanām. "Starptautiskās ekonomikas un komercdiplomātijas" studiju programmas direktore prof. Ē. Šumilo uzsvēra ieguvumus no studiju laika prakses, kur studenti nereti paliek strādāt patstāvīgā darbā vietā. Tāpat prof. Ē. Šumilo skaidroja, ka regulāri tiek veiktas pārrunas ar ekspertiem, kas ikdienā saskaras ar jautājumiem par darba tirgu (Latvijas Darba Devēju Konfederācijai un Latvijas Tirdzniecības un Rūpniecības Kamera) par darba tirgus tendencēm, un kā šīs tendences vislabāk atspoguļot studiju programmās un sagatavot speciālistu atbilstoši tirgus pieprasījumam.

Jautājumā par studiju programmas satura kvalitāti, kā līdzekli, lai sasniegtu uzstādītos mērķus, ekspertu viedokļi sakrīta. Visi eksperti apgalvoja, ka saturs ir līdzeklis studiju programmas izvirzīto mērķu sasniegšanā. Katrai studiju programmai ir dažādi līdzekļi, kā šie mērķi tiek sasniegti, kā arī saturs. "Eiropas Studiju" studiju programmai viens no kvalitātes uzsvāriem ir starpdisciplināritāte, kas nodrošina spēju risināt jautājumus no dažādiem skatupunktiem un izprast, ka praktiski jebkuram jautājumam ir starpdisciplinārs raksturs. Doktora līmeņa "Vadības zinību" studiju programmai mērķis ir sagatavot zinātniekus, kā rezultātā ir vairāki studiju kursi, kas ir tendēti uz pētniecības metodēm un citām ar pētniecību saistītām jomām. Šajā studiju programmā mērķis nav iedot studentiem jaunas zināšanas, vairāk jau esošās zināšanas papildināt ar jaunākajām tendencēm pasaulē. "Starptautiskā biznesa" studiju programmas mērķis ir studentiem būt pietiekami adaptīviem, lai tie spētu pielāgoties mainīgajiem apstākļiem, ne tikai valstiskā līmenī, bet arī starptautiski mainīgiem apstākļiem un studiju programmas saturs to nodrošina. Lai arī studiju programmu direktori apgalvoja, ka saturs ir kvalitatīvs un palīdz sasniegt studiju programmai uzstādītos mērķus, tika minēts arī tas, ka ir nepieciešami uzlabojumi, jo neskatoties uz satura kvalitāti, ir problēmas, kurās ir nepieciešams risinājums. Kā viena no problēmām tika minēta studiju kursu satura pārklāšanās dažādiem studiju kursiem, un arī dažādiem studiju kursiem dažādos studiju līmeņos (bakalaura, maģistra, doktora). Doktora līmeņa studiju programmas "Ekonomika" direktors prof. M. Purgailis pauda viedokli, ka šajā līmenī ir jāapgūst ļoti vispārējās lietas, kā arī nepieciešams iegūt tās zināšanas, kas zemākajos līmeņos nav iegūtas. Nedrīkst iestāties rutīna studiju procesā, ir nepieciešamas interaktīvas pasniegšanas metodes, un pietiekoši daudz laiks jāvelta studentu patstāvīgam darbam. Prof. Ē. Šumilo uzskata, ka no zināšanām un prasmēm, kuras vairāk tiek iegūtas ar teorētisko pamatojumu, nepieciešams virzīties uz kompetencēm un iemaņām, kuras tiek iegūtas praktiski darbojoties.

Papildus prasmju attīstīšana studiju procesa ietvaros. Studentam ir tādas iespēja, uz to norādīja visi intervētie studiju programmu direktori un studiju programmas koordinators. Tiek dota iespēja attīstīt publisko runu, publiskās uzstāšanās mākslu, komandas darbu, kas bija autores minētie piemēri. Eksperti, interviju laikā, minēja vēl citas prasmes, kuras studentam iespējas attīstīt studiju procesa ietvaros. "Starptautiskās ekonomikas un komercdiplomātijas" studiju programmai šīs papildus prasmes, papildus jau nosauktajām, ir iespēja attīstīt svešvalodu zināšanas un komunikācijas prasmes. Šeit viena no metodēm būtu – iespēja apgūt latviešu valodu ārzemju studentiem, kas uzlabotu starpkultūru komunikāciju. "Eiropas Studiju" studiju programmai papildus prasmju attīstīšana notiek ar Praktiskās pētniecības un metodoloģijas semināriem, kuru laikā attīsta pētniecības prasmes, kā arī tiek attīstīta argumentācijas prasme. Arī šai studiju programmai tiek dota iespēja attīstīt svešvalodu

zināšanas, konkrētāk diplomātiskajā sektorā izmantoto franču valodu. "Starptautiskā biznesa" studiju programmā vēl viena no papildus prasmēm ir darbs multikulturālajā vidē, kurā tiek gatavoti dažādi projekti. Doktorantūras studiju programmām ir "Doktorantūras skolas", kurās studenti attīsta dažādas papildus prasmes, taču arī lekciju laikā papildus prasmes tiek attīstītas. Kā viena no galvenajām, doktorantūras studentiem, ir prasme diskutēt, kas tiek attīstīta. Arī caur studiju kursiem, jo tajos bieži notiek diskusijas par dažādām tēmām, kas skar studentu promocijas darbus. Attīsta arī dažādas augstākā līmeņa vadītājam nepieciešamās prasmes "Vadības zinību" studiju programma – prasme vadīt kolektīvu, risināt konfliktsituācijas, individuālā darba organizācija, lēmumu pieņemšana standarta un nestandarta situācijās, komandas veidošanas prasmes u.c. Studiju programmā "Demogrāfija" uzsvars tiek likts uz darbiem ar datu bāzēm, dažādiem analīzes paņēmieniem un pētniecības metodēm, kuras tālāk tiek pielietotas praksē.

Papildiespējas no Latvijas Universitātes puses ir pieejamas visām studiju programmām. Visu programmu studentiem ir iespēja piedalīties starptautiskās konferencē, dažādos semināros, kā arī iesaistīties dažādu starptautisku projektu realizācijā. Programmām "Starptautiskā ekonomika un komercdiplomātija" un "Eiropas Studijas" studiju laikā ir arī ārzemju braucieni. "Starptautiskās ekonomikas un komercdiplomātijas" studiju programmai ir brauciens uz Vācijas vai Austrijas sadarbības universitāti, kur studenti, brauciena, ietvaros piedalās semināros. Seminārus papildina vizītes uz uzņēmumiem, kur iepazīstas ar to reālo darbību. Latvijā tiek apmeklēti uzņēmumi un uzņēmēji tiek aicināti dalīties ar praktisko pieredzi. Studentiem ir iespēja piedalīties reālos projektos un uz šo zinātnisko projektu bāzes iespēja veidot noslēguma darbu. "Eiropas Studiju" studiju programmai ir divi augsta līmeņa partneri – Žana Monē Izcilības Centrs un "LU Eiropas un sabiedrības attīstības studiju akadēmiskais centrs", kuri piedāvā plašas papildiespējas studentiem, paralēli studiju procesam. Vismaz reizi gadā tiek piedāvāta liela mēroga konference, kur studentiem tiek piedāvāta iespēja būt gan par organizatoriem, gan uzstāties ar saviem pētījumiem. Tāpat "Eiropas Studiju" programmas ietvaros tiek organizēti studiju braucieni uz ārzemēm, tie ir vairāki, bet vislielākais ir "Briseles nedēļa", kur vienu nedēļu notiek intensīvs seminārs dažādās Eiropas Savienības iestādēs Briselē un Luksemburgā, tajā skaitā NATO. "Starptautiskā biznesa" studiju programmas studentiem tiek piedāvātas videokonferences ar Fuldas lietišķo zinātņu Universitāti. Nākamajam gadam ir plānota sadarbība ar Rumānijas Universitāti. Studentiem tiek dota iespēja piedalīties Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes organizētajā konferencē, kas notika vienu reizi gadā, pirms lēmuma par konferences rīkošanu reizi divos gados. Prof. B. Šavriņa uzskata, ka tas samazina konkurētspējas priekšrocību tieši "Starptautiskā biznesa" studiju programmai, jo studentu

interesēs būtu piedalīties šādā konferencē katru gadu. Doktora līmeņa studiju programmās tiek piedāvāta vēl viena papildiespēja – doktorantūras skolas, kas ir papildus jau visām nosauktajām. Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes doktorantiem tiek piedāvātas kopumā piecas doktorantūras skolas, kas noved pie tēmu starpdisciplināritātes. Tiek rīkots arī pieredzes apmaiņas seminārs tieši doktora līmeņa studentiem, kuri caur diskusijām iegūst jaunu pieredzi, kas uzlabo studentu darba kvalitāti. "Demogrāfijas" studiju programmai ir vēl viena papildiespēja – "Nacionālā programma", kurā tiek ietverti visi "Demogrāfijas" studiju programmas doktoranti.

Intervējot ekspertus par studiju programmu unikalitātes un aizvietojamības jautājumu, viennozīmīgu atbildi, ka studiju programma ir unikāla, autore saņēma no trīs ekspertiem. Unikālās studiju programmas, kuras valstiskā līmenī nebūtu iespējams aizvietot ir doktora līmeņa studiju programma "Demogrāfija", Maģistra līmeņa studiju programma "Eiropas Studijas" un bakalaura līmeņa studiju programma "Starptautiskā ekonomika un komercdiplomātija". Pārējās studiju programmām var saskatīt iezīmes, kuras izceļ konkrēto studiju programmu citu vidū un padara to unikālāku, bet tās ir iespējas aizvietot, jo līdzīgas programmas tiek realizētas arī citās Latvijas Augstākās izglītības iestādēs. Studiju programma "Demogrāfija" ir unikāla valstiskā līmenī, līdzīga programma, pēdējā laikā, ir attīstījusies Igaunijā, ir arī līdzīgas programmas Lielbritānijas augstākās izglītības iestādēs, bet Latvijā šāda programma netiek realizēta nevienā citā augstākās izglītības iestādē. Programma, pašlaik, saskaras ar lielu nenoteiktību par nākotni, jo mazo valstu specifika nosaka, ka nav nepieciešams liels apjoms ar demogrāfijas speciālistiem, tāpēc studentu ir maz un jauni ierobežojumi vājina studiju programmas potenciālu. "Eiropas Studiju" studiju programmai aizvietotāj programmas nav visās Baltijas valstīs. Ir programmas, kas apskata līdzīgus jautājumus, taču tās tomēr ir pietiekoši atšķirīgas, lai nevarētu teikt, ka ir aizvietotāj programma. Unikālu šo programmu padara arī starpdisciplinārā daba un pasniedzēju pieredze, iesaiste no Eiropas iestāžu ekspertiem. "Starptautiskās ekonomikas un komercdiplomātijas" programma savu unikalitāti iegūst ar komercdiplomātijas aspektu. Prof. Ē. Šumilo skaidro, ka neesot līdzvērtīgas programmas visā Eiropā, vai vismaz nav dzirdēts par šādu programmu esamību. Specializācija uz komercdiplomātiju ir aizgūta no Amerikas Savienotajām Valstīm, kur tiek realizētas līdzīgas programmas. Vēl viens unikalitātes faktors, līdzīgi kā "Eiropas Studiju" programmai ir starpdisciplināritāte. Pārējās studiju programmas izceļas ar kādu iezīmi, kā piemērs, "Vadības zinību" bakalaura līmeņa studiju programma dod iespēju specializēties kādā no piedāvātajiem virzieniem jau studiju laikā, kas, šādai programmai, netiek piedāvāts nevienā citā Latvijas augstākās izglītības iestādē. Doktora līmeņa studiju programmai unikāla iezīme ir akreditēta jau ceturto reizi, un prof. I. Vorončuka uzskata, ka

tieši pieredze studiju programmas realizēšanā ir unikāla iezīme šai studiju programmai. Doktora līmeņa "Ekonomikas" studiju programmai unikālā iezīme ir vispārēju ekonomisku jautājumu apskatīšana, līdzīga programma ir Latvijas Lauksaimniecības universitātei, bet tur uzsvars tiek likts uz reģionālo ekonomiku, kas netiek darīt Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmai. Studiju programmai "Starptautiskais bizness" situācija ir vissarežģītākā – līdz šim nebija informācijas par aizvietotāj programmas esamību, taču sākot ar 2015./2016. mācību gadu, Ventspils Augstskola, realizē studiju programmu ar tieši tādu pašu nosaukumu. Pagaidām ir grūti spriest par studiju programmu satura pārklāšanos un tamlīdzīgiem faktoriem, kas Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmai atņemtu unikalitāti. Tāpēc, autore uzskata, ka uz pētījuma veikšanas brīdi Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes realizēto maģistra līmeņa studiju programmu "Starptautiskais bizness ar specializāciju Eksporta menedžmentā" var uzskatīt par unikālu.

Mācībspēku sadalījums doktora un maģistra līmeņu studiju programmām ir līdzīgs – tie ir profesori un asociētie profesori. Tie ir ne tikai vietējie profesori, bet arī daži ārzemju profesori, kas tiek pieaicināti atsevišķu lekciju vai studiju kursu lasīšanai. Paralēli tiek pieaicināti praktiķi, kas teoriju pasniedz caur praktisko prizmu, kā arī tiek organizētas vieslekcijas. Problemātisku profesoru piesaisti padara ierobežotie finanšu līdzekļi, ko arī minējuši visi aptaujātie eksperti, taču, tikko rodas izdevība, tā tiek pieaicināti jaunu speciālisti. Bieži speciālisti ir ieradušies vizītē Latvijā, un tā tiek izmantota kā iespēja piesaistīt šo speciālistu kādas tēmas lasīšanai auditorijā. Bakalaura līmeņa studiju programmās "Starptautiskā ekonomika un komercdiplomātija" un "Vadības zinības" situācija ir citādāka – šeit nav obligāta prasība, lai pilnīgi visi pamatsastāva mācībspēki būtu profesori vai asociētie profesori. Šajās studiju programmās pasniedz lektori, kuri vēl nav ieguvuši doktora grādu, taču tiem ir citas priekšrocības, salīdzinājumā ar profesoriem. Prof. Ē. Šumilo norādīja, ka, kā priekšrocību jaunākiem lektoriem, var uzskatīt viņu kontaktu ar auditoriju, vieglāk tiek rasts kontakts, izprasta paaudzes specifika, kā arī šādiem pasniedzējiem ir jaunas idejas. Mācībspēku pamatsastāvu veido profesori ar lielu darba pieredzi gan pētnieciskajā jomā, gan darbā augstākās izglītības iestādē. Tāpat tiek pieaicināti vieslektori un arī dažādi savas jomas eksperti kādu tēmu lasīšanai vai pat kursu lasīšanai. Bakalaura līmeņa studiju programmām, līdzīgi kā augstāka līmeņa studiju programmām arī problēmas rada ierobežotie finanšu līdzekļi, tāpēc nav iespējas piesaistīt, pēc ekspertu domām, pietiekoši daudz šos lektoros no citurienes. Arī bakalaura līmeņa studiju programmām lekcijas lasa un seminārus vada apmaiņas lektori no citās pasaules augstākās izglītības iestādēm.

Runājot par pasniegšanas metodēm, visi eksperti apgalvoja, ka tiek pielietots ļoti plašs

klāsts dažādu pasniegšanas metožu. Pasniegšanas metodes, kuras tiek izmantotas studiju procesā, ir atkarīgas no katra studiju kursa pasniedzēja individuāli. Visbiežāk pielietotā metode ir klasiskā – lekcija + seminārs, taču šajā seminārā tiek pielietotas visdažādākās metodes, lai palīdzētu labāk izprast un apgūt studiju vielu. Plaši tiek pielietotas tādas metodes, kā komandu darbs, prezentācijas, patstāvīgais darbs, diskusijas, starpkultūru komandas, jaunākās literatūras apskats un analīze un citas. Inovatīvas metodes minēja daži eksperti, piemēram prof. I. Vorončuka minēja, ka vielas apgūšanai izmanto testu, kas nosaka vai students ir izvēlējis pareizo specializāciju, kuru piedāvā studiju programma, taču novērtējumu šiem rezultātiem sniedz nevis pati profesori, bet citi studentiem, kuru uzdevums ir izdomāt, kuras jomas pārstāvim pieder konkrētie testa rezultāti. Tāpat par vienu no metodēm, kas pēc profesores domām, ir inovatīva, tiek uzskatīta metode, kad testā vērtētas tiek ne tikai pareizās atbildes, bet arī nepareizās, kas māca studentam paust viedokli, tikai gadījumā, ja students ir pārliecināts par tā patiesumu. Profesore uzsvēra, ka pašus studentus, šī metode neapmierina. "Eiropas Studiju" programmā, kā inovatīva metode tiek pielietota problēmsituācijas simulācija. Studentiem tiek dota problēmsituācija, tiek iedalītas lomas, un vadoties pēc savas lomas, ir jārisina situācija, kā tas notiktu realitātē, vadoties pēc procedūras. Metodes ir inovatīvas fakultātes līmenī, taču vai tās ir inovatīvas valstiskā līmenī ir ļoti grūti spriest, jo, kā jau minēts, katrs mācībspēks metodes var izvēlēties pēc saviem ieskatiem.

Studiju programmu stiprās un vājās puses eksperti min ļoti dažādas. Vislabāk to var aplūkot katras studiju programmas individuālajā SVID analīzē, kuras atrodamas pielikumā Nr. 3, Nr. 4, Nr. 5, Nr.6, Nr. 7, Nr. 8 un Nr. 9. Eksperti minēja arī stiprās un vājās puses, kas nav iekļautas SVID analīzē. "Eiropas Studiju" studiju programmai stiprās puses tika minētas – sasaiste ar ES jautājumu aktualitāti, starptautiskā vide, praktiskās pētniecības semināri un studiju braucieni. Pie vājajām pusēm tika minēta viena, kas varētu radīt studentiem neizpratni – studiju programmas piederība Ekonomikas un vadības fakultātei, jo citu Eiropas augstākās izglītības iestāžu līdzīgu programmu piederība ir Politikas vai Tiesību zinātņu fakultātē, kā rezultātā studentiem ir grūti atrast informāciju par Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmu. Profesore I. Vorončuka pauda, ka "Vadības zinību" doktora līmeņa studiju programmai stiprās puses ir atjaunotā akreditācija, kad dod pieredzi studiju programmas realizācijā. Vājās puses ir relatīvi mazais ārvalstu lektoru skaits, kas nenozīmē, ka lektori nav, taču tie nav ietiekošā skaitā. Profesors M. Purgailis par doktora līmeņa studiju programmas "Ekonomika" stiprajām pusēm izvirza pedagoģisko praksi, kas dod iespēju trenēt uzstāšanos un kontaktēšanos ar cilvēkiem. spēcīgus pieredzējušus pasniedzējus un iespēju kontaktēties ar ārvalstu pasniedzējiem. Vājās puses tiek minētas – mazais finansējums, pašu studentu aizņemtība, kas liedz iespēju veltīt visu laiku promocijas

darba izstrādei, atsevišķi studiju kursi, kuros notiek mehāniska vielas lasīšana un pedagoģiskā prakse. Lai arī pedagoģiskā prakse tiek minēta kā stiprā puse, prof. M. Purgailis uzskata, ka šai praksei vajadzētu aizņemt mazāku daļu no programmas apguves procesa. Professore M. Dunksa minēja vājās puses kursu saturu pārklāšanās, bet šo vājo pusi varētu piedēvēt visām studiju programmām, ne tikai "Vadības zinību" bakalaura līmeņa studiju programmai. Pasniedzējus paaudžu nomaina, jo jauni cilvēki nelabprāt izvēlas strādāt par pasniedzējiem un mācību literatūras, kāda tā ir vispārpieņemta, trūkums. Stiprās puses programmai ir iespēja specializēties, prakse, studiju kursu izkārtojums. "Starptautiskās ekonomikas un komercdiplomātijas" studiju programmai stiprās puses tiek minētas studiju ilgums 4 gadi un tas, ka ir iespēja izvēlēties mācībspēkus. Vājās puses ir finansiālais aspekts, kas liedz piesaistīt ārzemju lektoros uz ilgāku laiku, un samazinās atalgojums esošajiem pasniedzējiem. Tāpat demogrāfiskās situācijas dēļ nenotiek konkurss uz studiju vietām, tāpēc nav iespēja atlasīt labākos studentus. "Demogrāfijas" studiju programmas vājā puse ir tās neatbilstība jaunajam nolikumam, kas rada neskaidrības par pašas studiju programmas nākotni, kā arī nepieciešamība pēc ekspertiem "Medicīniskās demogrāfijas" jomā un nepieciešamība aptvert visu zinātni, ko pašlaik, nodrošināt nav iespējams.

Prof. I. Vorončuka uzskata, ka "Vadības zinību" doktora līmeņa studiju programmas konkurētspējas paaugstināšanai būtu nepieciešams ārzemju studentiem, pirms studiju uzsākšanas dot iespēju aptuveni vienu gadu apgūt latviešu valodu, kas dotu uzlabojumus komunikācijas veidošanā starpkultūru vidē. Citas valstis jau piekropj šādu praksi – pirms studiju uzsākšanas, kādu noteiktu laika posmu, ārvalstu studenti apgūst tās valsts valodu, lai uzlabotu komunikāciju ar vietējiem iedzīvotājiem, tādējādi atvieglotot pašu pētījuma procesu un uzturēšanās laiku ārzemēs.

Prof. B. Šavriņa, "Starptautiskā biznesa" studiju programmas direktore, uzskata, ka viens no veidiem kā paaugstināt konkurētspēju, būtu ieviest specializētu informācijas centru tieši ārzemju studentiem. Šī centra funkcija būtu sniegt informāciju ne tikai par studiju programmām, procesiem fakultātē un universitātē, bet arī par ikdienišķiem sadzīves jautājumiem, jo studentam ierodoties Latvijā, var rasties zināmas problēmas izprast ikdienišķu procesu norisi, kas saistīts ar katras valsts specifiku. Šāds informācijas centrs dotu lielāku drošības sajūtu ārzemju studentiem, kā arī atvieglotu adaptācijas periodu un uzturēšanās laiku Latvijā. Tāpat svarīga ir arī sakārtota apkārtējā vide, lai tā būtu ērta ārzemju studentiem, un tie vieglāk varētu pārdzīvot pirmo apjukumu, ierodoties jaunā vidē. Prof. B. Šavriņa minēja arī faktu, ka apvienojot, vairākām studiju programmām, kursus lasīšanu (kursi tiek lasīti kopā vairākām grupām) apmaiņas studentiem tiek samazināta iespēja izvēlēties studiju kursu, tāpēc ļoti svarīgs ir lekciju plānojums, un svarīgs tas ir ne tikai pilna laika klātienēs

studentiem, bet arī apmaiņas studentiem, jo tie aizbraucot atpakaļ uz mājas valsti dalās savā pieredzē, taču, ja tā ir bijusi negatīva, tas ietekmē arī Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes reputāciju un līdz ar to arī studiju programmu konkurētspēju.

Apkopojot studiju programmu direktoru un studiju programmas koordinators viedokli par studiju konkurētspēju, varam secināt, ka trīs no Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes piedāvātajām pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā ir unikālas valstiskā līmenī, kas ir vieno no svarīgākajām konkurētspējas priekšrocībām un tādēļ var uzskatīt, ka studiju programmas ir konkurētspējīgas. Tās ir bakalaura līmeņa "Starptautiskā Ekonomika un komercdiplomātija", maģistra līmeņa "Eiropas Studijas" un doktora līmeņa "Demogrāfija". Kopumā visu Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmu angļu valodā konkurētspējīgas valstiskā līmenī padara tādas priekšrocības, kā plašais papildiespēju klāsts studiju programmas apguves laikā, iespēja pielāgoties darba tirgus vajadzībām, kā arī augstie rādītāji sasaistei ar darba tirgu, jo tiek iegūtas ne tikai noderīgas teorētiskās zināšanas, bet arī dažādas citas papildus prasmes, kas atspoguļojas nodarbinātības līmeņi studējošo vidū, un kvalitatīvais saturs un mācībspēku nodrošinājums un to apgūstamās vielas pasniegšanas metodes, kas ir līdzeklis, lai sasniegtu studiju programmai uzstādītos mērķus. Arī šie faktori ir konkurētspējas priekšrocības, kuras piemīt Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā, tāpēc šīs konkurētspējas priekšrocības nosaka, ka Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmas angļu valodā ir konkurētspējīgas valstiskā līmenī.

Salīdzinot augstākās izglītības iestādes ekspertu un pilna laika klātienē studējošo ārzemju studentu atbildes autore secina, ka gan mācībspēku izvirzītās konkurētspējas priekšrocība, gan pašu studentu (patērētāja) noteiktās konkurētspējas priekšrocības sakrīt. Aptaujātie ārzemju studenti, kuri studē kādā no septiņām pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā, ir norādījuši, ka galvenie faktori, kādēļ tika izdarīta izvēlē studēt kādā no Latvijas Universitātes pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā, ir studiju programmu unikalitāte un studiju programmas saturs un reputācija, kurus atzinīgi ir novērtējuši arī intervētie eksperti no mācībspēku vidus.

Pētījuma ietvaros tika intervēti eksperti kas, ar augstākās izglītības jautājumiem, strādā valsts un starptautiskā līmenī (Pilnus intervijas jautājumus skatīt pielikumā Nr. 10). Viens no ekspertiem ir Akadēmiskā informācijas Centra darbinieks, bet otrs ir Izglītības un zinātnes ministrijas darbinieks Reinis Lasmanis.

Uz pirmo jautājumu, par studiju maksas atbilstību studiju programmas saturam, Akadēmiskā informācijas Centra darbinieks atbildēja, ka galvenais, lai studiju maksa ir

atbilstoša studiju saturam un kvalitātei, jo nav svarīgs tās lielums, svarīgi ir, lai par summu tiek saņemts atbilstošs pakalpojums. Ja tā būs, tad attiecīgi studiju programma arī būs konkurētspējīga, jo konkurētspēju neveido tikai viens faktors studiju maksas vai kvalitāte, tas ir faktoru kopums kas to veido un ja visi faktori ir ar pietiekoši augstiem rādītājiem, tad studiju programma ir spējīga konkurēt. Vēl ļoti svarīgs ir absolventu nodarbinātības rādītājs, jo ja absolventi ir nodarbināti un labi atalgoti, tad arī studiju programmas vērtība ceļas.

Izglītības un zinātnes ministrijas darbinieks Reinis Lasmanis jautājumos par situāciju ar Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika studiju programmu angļu valodā studiju maksu uzsvēra, ka primāri ir nepieciešams salīdzināt studiju maksu ar līdzvērtīgu studiju programmu studiju maksu un pamatoja to, ar faktu, ka paši studenti arī veic šādu salīdzināšanu. Studenti šo salīdzināšanu veic speciāli tam paredzētajā mājas lapā – www.studyinlatvia.lv. Eksperts, izvērtējot šajā mājas lapā, secināja, ka Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienē studiju programmas angļu valodā, savā segmentā nevar uzskatīt ne par lētākajām, ne par dārgākajām, tādējādi tās var uzskatīt par līdzvērtīgām un konkurētspējīgām cenas ziņā, pret līdzvērtīgām studiju programmām Latvijas augstākās izglītības iestādēs. Šajā segmentā par izteiktiem līderiem cenu ziņā, pēc mājas lapā sniegtās informācija, ir uzskatāmi RTU Rīgas biznesa skola vai Rīgas Ekonomikas augstskola, bet informācija parāda, ka privāto un reģionālo augstākās izglītības iestāžu piedāvātajās studiju programmās ir atrodamas arī zemāku studiju maksu, kā Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes piedāvātajās. Eksperts apgalvo, ka pamatojoties uz atrodamo informāciju, Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienē studiju programmas, savā tematiskajā grupā, ir uzskatāmas par konkurētspējīgām studiju maksu ziņā. Eksperts norādīja, ka lai arī Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienē studiju programmas ir uzskatāmas par konkurētspējīgām studiju maksas ziņā, studentiem, ne vienmēr tieši šis būs noteicošais faktors izvēles izdarīšanai par labu kādai studiju programmai. Tomēr, pēc eksperta domām, vajadzētu ņemt vērā faktu, ka ja studiju maksas atšķirība ir 30 līdz 50 procentu robežā, studentam svarīgi būs arī citi faktori izvēles izdarīšanai par labu kādai no studiju programmām.

Runājot par studiju maksas atbilstību pakalpojuma reālajai vērtībai, eksperts kā pirmo minēja nepieciešamību noteikt kāda tad ir reālā vērtība pakalpojumam – augstākās izglītības studijas, jeb kādas ir izmaksas studiju programmas realizācijai vidēji uz vienu studiju vietu. Saskaņā ar Ministru kabineta 2006.gada 12.decembra noteikumiem Nr. 994 “Kārtība kādā augstskolas un koledžas tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem” 2013.gada beigās, gan 2014.gadā tika veikti šādi aprēķini, kuros tika aprēķinātas un aktualizētas studiju vietas bāzes izmaksas un studiju izmaksu koeficientu vērtības. Saskaņā šiem aprēķiniem vienas studiju

vietas izmaksas ir aptuveni 1800 EUR uz vienu studējošo bakalaura līmenī (maģistra līmenī šī summa ir 1,5 reizes lielāka, bet doktora līmenī šī summa ir 3 reizes lielāka). Latvijas augstākās izglītības iestādes, parasti, studiju maksu studiju programmām angļu valodā, salīdzinājumā ar studiju programmām latviešu valodā, ir noteikušas lielāku, ko skaidro ar pasniedzēju piesaisti, kas angļu valodā realizētajās studiju programmās var izmaksāt vairāk. Ir skaidrs, ka angļu valodā realizētajās studiju programmās ļoti liela nozīme ir ārvalstu viespasniedzējiem, kas ļauj programmai būt "starptautiskai" ne tikai realizējamās programmas valodas dēļ, bet arī pasniedzēju dēļ, kas būtu spējīgi dalīties ar starptautisku pieredzi savā jomā. Ārvalstu viespasniedzēju piesaistes nepieciešamība arī tiek uzsvēta Augstskolu likumā, kur 2014.gadā spēkā stājās 3.panta 8.daļas grozījumi, ka augstskolā 5% no pasniedzēju skaita ir jābūt ārvalstu viespasniedzējiem. Angļu valodā realizēto studiju programmām ārvalstu viespasniedzēju piesaiste ir būtiska, lai celtu studiju programmas kopējo kvalitāti, taču tas attiecīgi sadārdzina izmaksas.

Jautājumā par unikalitāti Akadēmiskā Informācijas Centra eksperts norādīja, ka mazo valstu specifika nosaka, ka nav nepieciešams veidot vairākas vienādas studiju programmas dažādās augstākās izglītības iestādēs, jo nebūs pieprasījums pēc tādām. Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmas, unikalitātes ziņā, pēc eksperta domām var konkurēt ar "Banku augstskolas" un SSE Riga piedāvātajām.

Par unikalitāti Reinis Lasmanis pauda viedokli, ka studiju programmas unikalitāti varētu uzsvērt, ja nav citu līdzīgu studiju programmu tajā pašā Izglītības programmu grupā vai Izglītības tematiskajā jomā saskaņā ar Ministru kabineta 2008.gada 2.decembra noteikumiem Nr.990 "Noteikumi par Latvijas izglītības klasifikāciju" 2.pielikumu. Eksperts norādīja, ka izglītības tematiskajā jomā "Komerzinības un administrēšana" ir liels skaits studiju programmu gan latviešu valodā, kā rezultātā līdzīgas programmas dublējas vairākās augstākās izglītības iestādēs, gan arī starp angļu valodā piedāvātajām programmām vairums no tām nav piemēram, inženieru vai dabaszinātnēs, bet tieši sociālajās zinātnēs vai tieši Izglītības tematiskajā jomā "Komerzinības un administrēšana", kas, pēc eksperta domām, liek ļoti skeptiski runāt par studiju programmu unikalitāti programmās, kas tiek realizētas šajā Izglītības tematiskajā jomā. Reinis Lasmanis uzskata, ka lielais studiju programmu skaits tematiskajā grupā arī ir unikalitāti ietekmējošs rādītājs. Jaunu studiju programmu izveide ir pašas augstākās izglītības iestādes ziņā, tā netiek kontrolēta no valsts puses, un valsts nedomā par studiju programmu savstarpējo aizvietojamību.

Jautājumā par reitingiem, Akadēmiskā informācijas centra eksperts norādīja, ka mazās valstīs ir sliktākā situācijā, jo bieži ir grūtāk izpildīt kritērijus, pēc kuriem tiek vērtēta augstākās izglītības iestāde, lai arī kopumā augstākās izglītības iestāde ir tiešām laba,

konkurētspējīga un būtu pelnījusi atrasties reitingos augstāk. Eksperts uzsver reitingus, kuri profilē augstskolas, priekšrocības mazo valstu kontekstā. Šāds reitings ir, piemēram, U–Multirank, kurā ir atrodamas vairākas Latvijas augstākās izglītības iestādes. Par Latvijas Universitātes atrašanos dažādos reitingos Reinis Lasmanis puda viedokli, ka Latvijas Universitātes iekļaušanu dažādos reitingos var vērtēt pozitīvi. Reinis Lasmanis uzskata, ka Latvijas Universitātes vērtējums ir adekvāts, bet uzskata arī to, ka ikvienai sevi cienošai augstākās izglītības iestādei ir jātiecas gan iekļūt starptautiskos reitingos, gan būt pēc iespējas augstāk šajos reitingos. Tā kā Latvijas augstākās izglītības iestādes līdzīgi parādās dažādos reitingos, tādēļ var uzskatīt, ka salīdzinājums un vērtējums ir adekvāts. Pēc eksperta domām noderīgi ir arī t.s. reitingu reitingi, kuros apkopota dažādos reitingos pieejamā informācija. Protams, cits ir jautājums, kas tiek ņemts vērā reitingā jeb kas tiek salīdzināts. Reinis Lasmanis uzskata, ka starptautiskie reitingi ir ļoti svarīgi tieši ārzemju studentiem un studiju programmām angļu valodā, kurās šie studenti ir izvēlējušies studēt. Ņemot vērā pieaugošo ārvalstus studentu skaitu un studiju programmu angļu valodā skaitu, ir nepieciešams pievērst papildus uzmanību dažādiem reitingiem, piemēram, reitingiem, kas raksturo augstākās izglītības iestādi konkrēta reģiona ietvaros vai konkrētas izglītības tematiskās grupas ietvaros, jo šos reitingus var izmantot arī potenciālie ārvalstu studenti.

Par jautājumu par sasaisti ar darba tirgu Akadēmiskās informācijas centra eksperts auda viedokli, ka ir nepieciešama atgriezeniskā saite un aktīva, sistemātiska komunikācija ar darba devējiem, kas nodrošina šo sasaisti ar darba tirgu, Ja tāda ir, tad sasaiste viennozīmīgi ir un programma atbilst darba tirgus vajadzībām. Šeit ļoti svarīgs faktors ir arī Studiju programmu padomes aktīva darbība.

Par studiju programmu sasaisti ar darba tirgu Reinis Lasmanis norādīja, ka ir ļoti grūti noteikt vai konkrētās studiju programmas ir pietiekami labi sasaistītas ar darba tirgu, jo nav visaptverošu pētījumu par reālo situāciju sasaistē ar darba tirgu. Arī Reinis Lasmanis uzskata, ka visprecīzāk reālo sasaisti ar darba tirgu parādītu studentu nodarbinātības rādītāji, taču šāda informācija nav pieejama, lai gan Augstskolu likuma 75. panta 2. daļas 8. punktā ir noteikts, ka augstskolai ir jāapkopo dati un jāiesniedz ziņas par absolventu tālākajām darba gaitām nākamajos trijos gados pēc attiecīgās augstskolas vai koledžas studiju programmas pabeigšanas, bet reālas studentu izsekošanas (student/graduate tracking system) sistēmas Latvijā nav. IZM cenšas situāciju labot, un izstrādes procesā ir Absolventu darba gaitu monitoringa sistēma, kas ļautu šo problēmu risināt. Reinis Lasmanis uzskata, ka ir būtiski, ka angļu valodā realizēto studiju programmu absolventi var konkurēt ne tikai darba tirgū Latvijā, bet arī Eiropas Savienībā, vai citās ārvalstīs, tādēļ arī programmas satura veidošanā un uzlabošanā ir būtiska sadarbība ne tikai ar vietējiem darba devējiem, bet ar starptautiskiem

uzņēmumiem un starptautiskiem darba devējiem.

Par studiju maksas atbilstību, abi eksperti bija vienprātis, ka studiju maksa nav vienīgais noteicošais faktors studiju programmu konkurētspējai. To ietekmē vēl citi faktori, īpaši gadījumos, ja studiju programmu maksa ir līdzīga. Abi eksperti uzskata, ka konkurētspējas ietekmējošie faktori ir faktoru kopums, kas piemīt kādai studiju programmai. Abu ekspertu pausto viedokli apstiprina teorētiskajā daļā aplūkotā konkurētspējas priekšrocību pētījuma metode, kas nosaka, ka produkts vai pakalpojums ir konkurētspējīgs, ja tam ir konkurētspējas priekšrocības. Turklāt, jo vairāk attiecīgajam produktam vai pakalpojumam ir konkurētspējas priekšrocības, jo konkurētspēja ir lielāka. Jautājumā par studiju maksas atbilstību, abi eksperti uzskata, ka tieši kvalitāte ir tā, kas nosaka studiju maksas atbilstību, Protams, ir veikti aprēķini, cik realitātē izmaksā studiju maksas realizācija vienai studiju vietai, tomēr svarīgi ir saprast, ka studiju programmām angļu valodā šī maksa var būt lielāka, jo ir nepieciešami ārvalstu lektori, kas spētu nodrošināt prasību pēc starptautiskās vides.

Abi eksperti ļoti skeptiski skatās uz studiju programmas unikalitātes jautājumu, jo mazo valsts specifika nepieprasa lielu skaitu vienādu studiju programmu, jo netiks nodrošināts pieprasījums. Latvijas gadījumā tieši tematiskajā jomā "Komerzinības un administrēšana" ir liels skaits līdzīgu studiju programmu, kas tieši ietekmē studiju programmu unikalitātes jautājumu.

Par reitingiem eksperti sniedza novērtējumu, ka pozitīvi ir tas, ka Latvijas Universitāte atrodas šajos reitingos, tomēr problēmas rada tas, ka Latvija ir maza valsts un mazo valstu specifika rada grūtības izpildīt dažus no reitingu kritērijiem, kā rezultātā ieņemamā vieta reitingos nav izteikti augsta. Mazo valstu kontekstā ir ļoti vērtīgi tādi reitingi kā "U–Multirank", kas nesarindo augstākās izglītības iestādes pēc ieņemamās vietas, bet piedāvā tās salīdzināt, atlasot dažādus faktorus, ar līdzīgām augstākas izglītības iestādēm, kas tiešā veidā sasaucās ar teoriju par konkurētspējas priekšrocībām.

Par sasaisti ar darba tirgu abi eksperti bija vienprātis, ka nepieciešama atgriezeniskā saikne ar absolventiem, un nepieciešams vadīties pēc absolvējušo nodarbinātības rādītājiem. Tādi rādītāji, šobrīd realitātē nav pieejami, bet IZM strādā pie tā, lai nodrošinātu šādu rādītāju esamību un tas visprecīzāk atspoguļotu reālo situāciju ar darba tirgu. Lai nodrošinātu studiju programmas sasaisti ar darba tirgu studentiem jau studiju procesā, ir nepieciešama komunikācija ar tiešajiem darba devējiem par aktualitātēm un viņu ekspektācijām, kuras izpildot arī sasaisti varētu palielināt.

3.4 Matricas metodes novērtējums

Matricas metodei tika lūgts, anketas ietvaros, studentus novērtēt trīspadsmit zemāk minētos faktorus pēc to ietekmes nozīmīguma izvēles izdarīšanā par labu kādai no studiju programmām. Vērtējums tika lūgts skalā no 0 – 5, kur 0 ir vismazāk svarīgs faktors, bet 5 ļoti svarīgs faktors. Pēc vērtējuma, katram faktoram tika piešķirts koeficients, kas tika aprēķināts pēc formulas $(0x_n+1x_{n+1}+2x_{n+2}+3x_{n+3}+4x_{n+4}+5x_{n+5}):R = K$, kur 0;1;2;3;4;5 ir vērtējums, n ir kopējais konkrēto vērtējumu izvēlējušo respondentu skaits, R ir kopējais respondentu skaits un K ir nozīmības koeficients. Faktori, pēc studentu sniegtā vērtējuma nozīmības sarindojās:

- Studiju maksa (3,06) F1
- Studiju programmas reputācija (3,41) F2
- Studiju programmas saturs (3,97) F3
- Studiju norises vieta (2,52) F4
- Augstākās izglītības iestādes, kura realizē konkrēto studiju programmu, atrašanās dažādos vispasaules reitingos (2,79) F5
- Studiju programmas unikalitāte (3,56) F6
- Studiju forma (moduļu sistēma, iespēja pašam veidot savu studiju programmas apguves grafiku) (3,82) F7
- Studiju ilgums (3,59) F8
- Iegūstamais grāds (4,47) F9
- Sarpdisciplināritāte (3,03,) F10
- Apgūstamās zināšanas (3,76) F11
- Dažādas papildus iespējas studiju laikā (konferences, starptautiski projekti, u.c.) (3,03) F12
- Mācībspēku kvalifikācija (profesori, savas jomas eksperti, vieslektori). (2,68) F13

Tabula 3.1 "Konkurētspējas faktoru salīdzinājums pēc to nozīmības, balstoties uz studentu sniegto vērtējumu"

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	F9	F10	F11	F12	F13	Faktora priekšrocību skaits, P_{ski}	Faktora svarīgums
F1	–	F2	F3	F1	F1	F6	F7	F8	F9	F1	F11	F1	F1	5	0,06
F2	F2	–	F3	F2	F2	F6	F7	F8	F9	F2	F11	F2	F2	6	0,08
F3	F3	F3	–	F3	F3	F3	F3	F3	F9	F3	F3	F3	F3	11	0,14
F4	F1	F2	F3	–	F5	F6	F7	F8	F9	F10	F11	F12	F13	0	0
F5	F1	F2	F3	F5	–	F6	F7	F8	F9	F10	F11	F12	F5	2	0,03
F6	F6	F6	F3	F6	F6	–	F7	F8	F9	F6	F11	F6	F6	7	0,09
F7	F7	F7	F3	F7	F7	F7	–	F7	F9	F7	F7	F7	F7	10	0,13
F8	F8	F8	F3	F8	F5	F8	F7	–	F9	F8	F11	F8	F8	7	0,09
F9	F9	F9	F9	F9	F9	F9	F9	F9	–	F9	F9	F9	F9	12	0,15
F10	F1	F2	F3	F10	F10	F6	F7	F8	F9	–	F11	F10	F10/F12	4	0,05
F11	F11	F11	F3	F11	F11	F11	F7	F11	F9	F11	–	F11	F11	9	0,12
F12	F1	F2	F3	F12	F12	F6	F7	F8	F9	F10/F12	F11	–	F12	4	0,05
F13	F1	F2	F3	F13	F5	F6	F7	F8	F9	F10	F11	F12	–	1	0,01
FT														77	1,00

Visspēcīgākais faktors, kas ietekmē potenciālā studenta izvēli par labu kādai studiju programmai ir "Iegūstamais grāds". 18 respondenti norādīja, ka tieši šis bija viens no galvenajiem faktoriem, kādēļ tika izdarīta izvēle studēt Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē, tāpēc autore secina, ka iegūstamais grāds ir konkurētspējas priekšrocība Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmām, jo paši studenti ir uzsvēruši iegūstamā grāda nozīmību bet visvairāk respondentu ir norādījuši, ka studijas izvēlējušies tieši iegūstamā grāda dēļ. Otrs spēcīgākais ietekmējošais faktors ir studiju programmas saturs, kas arī ir atbilstošs respondentu atbildēm jautājumā par faktora ietekmi uz izvēles izdarīšanu. Trešais nozīmīgākais faktors ir studiju forma (moduļu sistēma, u.c.), un arī šis faktors tika minēts kā viens no galvenajiem izvēles izdarīšanai. Ceturtais faktors ir Apgūstamās zināšanas, kuras kā konkurētspējas priekšrocību bija izvirzījuši 8 respondenti. Sestais faktors ir studiju ilgums, kas respondentiem šķiet svarīgs faktors izvēloties studiju programmu, taču Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē šis faktors nav konkurētspējas priekšrocība, jo tikai 6 no respondentiem ir norādījuši, ka studiju ilgums ir bijis faktors, kas ietekmējis izvēli studēt Latvijas Universitātē. Septītais ietekmējošais faktors ir studiju programmas unikalitāte, kuru kā konkurētspējas priekšrocību

bija norādījuši 15 respondenti, un balstoties uz teoriju, kad patērētājs pats nosaka konkurētspējas priekšrocības, šo faktoru var uzskatīt par konkurētspējas priekšrocību, kas ir Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmām, kā arī faktora nozīmīgums ir samērā liels, pēc pašu respondentu domām. Aplūkojot matricu un respondentu atbilžu sakritību, autore secina, ka, Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmas angļu valodā ir unikālas, jo to apgalvojuši eksperti, un arī respondenti ir atbildējuši, ka tieši studiju programmu unikalitāte ir bijis tas faktors, kā dēļ ir izdarīta izvēle par labu studijām Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē. Tas apstiprina jau autores augstāk pausto viedokli, ka studiju programmas ir konkurētspējīgas, jo teorija nosaka, ka viens no svarīgākajiem priekšnoteikumiem, lai precīzi vai pakalpojumu varētu uzskatīt par konkurētspējīgu, ir unikalitāte. Vismazākā nozīmē ir faktoriem Mācībspēku kvalifikācija (profesori, savas jomas eksperti, vieslektori), Studiju norises vieta, Augstākās izglītības iestādes, kura realizē konkrēto studiju programmu, atrašanās dažādos vispasaules reitingos. Arī respondenti, norādot faktoros, kas ietekmējuši izvēli, šos ir minējuši visretāk, tāpēc var uzskatīt, ka šie faktori nav Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmu angļu valodā konkurētspējas priekšrocības, jo studentiem tie ir bijuši mazsvarīgi, kā arī nav ņemti vērā izdarot izvēli studēt Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē. Tāpat zema nozīmība tiek piešķirta tādiem faktoriem, kā Dažādas papildus iespējas studiju laikā (konferences, starptautiski projekti, u.c.), Sarpdisciplināritāte, Studiju programmas reputācija un Studiju maksa. Rezultāti nav viennozīmīgi, jo lai arī faktors Dažādas papildus iespējas studiju laikā (konferences, starptautiski projekti, u.c.) ir saņēmis salīdzinoši zemu vērtējumu, 23 respondenti ir norādījuši, ka Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmām ir šāda konkurētspējas priekšrocība, un respondenti ir izmantojuši šo priekšrocību studiju laikā. Līdzīgi ir ar faktoriem – studiju maksa un studiju programmas reputācija, šie faktori tiek norādīti kā konkurētspējas priekšrocība Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmām angļu valodā, taču saņēmuši zemu vērtējumu, kā rezultātā arī nozīmības koeficients ir salīdzinoši zems. Sarpdisciplināritāte ir saņēmusi zemu vērtējumu, taču tas ir atbilstoši situācijai, jo ne visas Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmas angļu valodā ir starpdisciplināras, kā rezultātā tas nav noteicošais faktors studentu vidū, izvēles izdarīšanai par labu kādai no studiju programmām.

3.5 Salīdzinošā analīze

Ar salīdzinošās analīzes metodes palīdzību autore vēlas noskaidrot, konkurētspējas

priekšrocības starp dažādām augstākās izglītības iestādēm Latvijā. Kā konkurētspējas priekšrocību, kas padara augstākās izglītības iestādes studiju programmas konkurētspējīgas, tiks vērtēti faktori, kuriem ir jābūt labvēlīgiem studentam. Tādā gadījumā faktors ir konkurētspējas priekšrocība, un tas nosaka, ka studiju programma ir konkurētspējīga. Autore salīdzina studiju programmas atbilstoši līmeņiem, bakalaura studiju programmas savā starpā, maģistra līmeņa studiju programmas savā starpā un doktora līmeņa studiju programmas savā starpā. Autore šādu lēmumu pamato ar to, ka anketēšanas rezultātā, par vienu no svarīgākajiem faktoriem, respondenti izvirzīja iegūstamo grādu, un dažādu līmeņu iegūstamos grādus nav iespējams pielīdzināt savā starpā.

Pirmā studiju programma, ko autore salīdzina ar līdzvērtīgām, ir "Vadības Zinības" bakalaura līmeņa studiju programma. Latvijas Universitātes studiju programmai "Vadības zinības" studiju ilgums ir 4 gadi un studiju maksa ir 10 000 *EUR* par visu mācību periodu, attiecīgi 2 500 *EUR* par vienu mācību gadu.¹⁹⁷ Studijas nenotiek moduļu sistēmā. Studiju laikā iespēja iegūt plašu zināšanu spektru, kas ir atkarīgs no studiju laikā izvēlētās specializācijas. Pamatā tiek apgūtas tādas zināšanas kā matemātika, ekonomika, mārketinga, lietvedība, informātika, bet tālākās zināšanas, kas tiek iegūtas ir atkarīgas no specializācijas.¹⁹⁸

Ventspils Augstskola realizē studiju programmu ar tādu pašu nosaukumu, kur studiju ilgums ir 3 gadi un studiju maksa ir 1 900 *EUR* par 1 mācību gadu, 5 700 *EUR* par visu studiju periodu. Ventspils augstskolā tiek iegūtas zināšanas grāmatvedībā, mikroekonomikā, makroekonomikā, mārketingā, stratēģiskajā vadībā, organizāciju uzvedībā un biznesa informācijas procesos, kā arī dažādos specializētajos studijuursos.¹⁹⁹

Banku Augstskola realizē studiju programmu ar nosaukumu "Uzņēmējdarbības vadīšana", kuras ilgums ir 4 gadi un studiju maksa ir 2 700 *EUR* par 1 mācību gadu, 10 800 *EUR* par visu studiju periodu.²⁰⁰

Rēzeknes augstskolas studiju programmas "Vadības zinātne" studiju ilgums ir 4 gadi un studiju maksa ir 1 620 *EUR* par 1 mācību gadu, par visu studiju periodu tie ir 6 480 *EUR*. Tiek iegūtas zināšanas par biznesa vadību, kā arī zināšanas par ekonomiku, finansēm, tiesībām un likumiem, svešvalodas, personāla vadību un projektiem.²⁰¹

¹⁹⁷ "Tuition Fees 2014/2015", Latvijas Universitāte, Pieejams: <http://www.lu.lv/eng/istudents/degree/fees/tuition-fees-20142015/> (Skatīts: 10.05.2015.)

¹⁹⁸ "Vadības Zinības - bakalaura studiju programma", Latvijas Universitāte, Pieejams: [http://www.lu.lv/gribustudet/katalogs/programmu-mekletajs/?user_phpfileexecutor_pi1\[program_id\]=20799](http://www.lu.lv/gribustudet/katalogs/programmu-mekletajs/?user_phpfileexecutor_pi1[program_id]=20799) (Skatīts: 13.05.2015.)

¹⁹⁹ "Business Administration", Ventspils Augstskola, Pieejams: <http://venta.lv/wp-content/uploads/BBA.pdf> (Skatīts: 13.05.2015.)

²⁰⁰ "Study programmes", Banku Augstskola, Pieejams: <http://www.ba.lv/studies/> (Skatīts: 23.03.2015.)

²⁰¹ "Studies in English", Rēzeknes Augstskola, Pieejams: http://www.ru.lv/en/international_office/studies_in_english/#saturis (Skatīts: 13.05.2015.)

ISMA realizē 2 studiju programmas "Uzņēmējdarbības vadība" un "Tūrisma uzņēmējdarbības vadība". Abām studiju programmām studiju maksa ir 2 500 *EUR* par 1 mācību gadu un ilgums ir 4 gadi, kas nozīmē to, ka kopā par visu studiju periodu studiju maksa ir 10 000 *EUR*. ISMA galvenokārt iegūstamās zināšanas par organizācijas vadību saista ar zināšanām par jaunākajām tehnoloģijām, kuras tiek izmantotas vadīšanā, kā arī uz menedžmentu. Tiek apgūtas arī svešvalodas un vadības teorija, kā arī dažādi ar matemātiku saistīti studiju kursi.²⁰²

Arī biznesa augstskola "Turība" piedāvā apgūt studiju programmu "Vadības zinības" ar ilgumu 4 gadi un studiju maksu 2 260 *EUR* par 1 mācību gadu. Šeit studiju maksas specifika ir tāda, ka studentiem, kas no Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Ekonomikas Zonas, NVS vai Gruzijas pie studiju maksas ir nepieciešams iemaksāt vienreizējo drošības naudu 500 *EUR* apmērā, kura tiek atgriezta pēc studiju beigām, kā arī pirmā gada studiju maksu ir nepieciešams apmaksāt vienā maksājumā.²⁰³

Veicot salīdzinošo analīzi bakalaura līmeņa studiju programmām, kuru specializācija ir vadības zinātne, apstiprinās jau ekspertu interviju laikā iegūtais viedoklis, ka Latvijas Universitātes studiju programmas nav ar vislielāko studiju maksu, kā arī nav ar vismazāko, kas padara "Vadības zinību" bakalaura līmeņa studiju programmu konkurētspējīgu, faktorā "Studiju maksa". Visām studiju programmām, izņemot Ventpils Augstskolas piedāvāto, studiju ilgums ir 4 gadi. Ventpils Augstskolas piedāvātajai studiju programmai ilgums ir 3 gadi. Tomēr, to nevar uzskatīt par konkurētspējas priekšrocību, jo Eiropā ir izveidojusies situācija, ka ne visur tiek atzīta izglītība, kas iegūta trīsgadīgajās studiju programmās. Ja salīdzinām iegūstamās zināšanas, tad redzams, ka studiju kursi ir līdzvērtīgi, tie atšķiras niansēs, bet pamatā ir līdzīgi. Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes piedāvātajai studiju programmai ir visplašākās specializācijas iespējas, salīdzinājumā ar citām studiju programmām, kas var tikt uzskatīta par konkurētspējas priekšrocību.

Otrā no studiju programmām ko autore vēlējās salīdzināt ir "Starptautiskās ekonomikas un komercdiplomātijas" bakalaura līmeņa studiju programma. Šeit autore secina, ka studiju programma ir unikāla Latvijas līmenī un nav pielīdzināma nevienai citai, no esošajām studiju programmām. Studiju programmas specializācija komercdiplomātijā padara to neaizvietojamu un neviena cita Latvijas augstākās izglītības iestādē līdzīgu studiju programmu nerealizē.²⁰⁴ Tāpēc studiju maksa 11 200 *EUR* par visu mācību periodu vai 2 800 *EUR* par 1 mācību gadu

²⁰² " Tuition fee for 2015/2016 academic year", ISMA, Pieejams:

http://isma.lv/fileadmin/ISMA/External_Relations/2014_2015/Tuition_fee_ENG_2015.pdf (Skatīts: 11.05.2015.)

²⁰³ "Study Fee", Biznesa Augstskola Turība, Pieejams: <http://www.turiba.lv/en/studijas/study-fee/111/> (Skatīts: 13.05.2015.)

²⁰⁴ "Bachelors degree programme International Economics and Comercial diplomacy", Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultāte, Pieejams:

http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/eng/news/International_economics_BSP_courses2013.pdf (Skatīts: 13.05.2015.)

ir konkurētspējas priekšrocība šai studiju programmai, tās ilgums 4 gadi ir konkurētspējas priekšrocība, mācībspēki, studiju forma, iegūstamais grāds, un iegūstamās zināšanas arī ir konkurētspējas priekšrocības, jo galvenais, kas nosaka, ka studiju programma ir konkurētspējīga ir fakts, ka tā ir unikāla, jeb tai nav aizvietotāja, valstiskā līmenī.²⁰⁵

Maģistra līmeņa studiju programmai "Starptautiskais bizness ar specializāciju eksporta menedžmentā" studiju ilgums ir 2 gadi, un studiju maksa ir 4 300 *EUR* par visu studiju periodu, par 1 mācību gadu tie ir 2 150 *EUR*.²⁰⁶ Šī studiju programma piedāvā iegūt dubulto diplomu, kur viens ir Latvijas Universitātes, bet otrs ir sadarbības augstākās izglītības iestādes Francijā izsniegtais. Galvenās iegūstamās zināšanas ir starptautiskajā mārketiņgā, vadībā, finansēs. Programma ir izstrādāta, lai sagatavotu augsta līmeņa vadītājus, kuri spētu konkurēt starptautiskajā tirgū. Studiju programma piedāvā iespēju studēt starptautiskajā vidē. Studijas notiek moduļu sistēmā.²⁰⁷

2015./2016. mācību gadā Ventspils augstskola ir atvērusi jaunu studiju programmu ar identisku nosaukumu, kā Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē jau esošā. Ventspils augstskolas studiju programmas studiju maksa ir 8 000 *EUR* par visu mācību periodu, tā ir veidota moduļu sistēmā, un arī šī studiju programma piedāvā iespēju iegūt dubulto diplomu. Studiju ilgums ir 2 gadi, ar attiecīgi studiju maksu 4 000 *EUR* par 1 mācību gadu. Ventspils augstskolas piedāvātās studiju programmas galvenās apgūstamās jomas ir starptautiskais mārketiņgs, organizācijas stratēģiņas, starptautiskās finanses, investīcijas un budžets, kā arī specifiski kursi starptautiskā biznesa un eksporta menedžmenta apgūšanai.²⁰⁸

Arī RISEBA piedāvā studiju programmu ar nosaukumu "Starptautiskais bizness", taču šī studiju programma nepiedāvā specializāciju "Eksporta Menedžmentā". Studiju maksa ir 3 420 *EUR* vai 3 800 *EUR* par 1 mācību gadu, kas ir atkarīgs no tā vai students izvēlās iegūt profesionālo maģistra grādu vai akadēmisko. Arī studiju ilgumu nosaka iegūstamais grāds – profesionālajam grādam tas ir 1,5 gadi, bet akadēmiskajam tie ir 2 gadi. Šeit uzsvars tiek likts uz starptautiskās biznesa vides izpēti, un biznesa vadību, kā arī biznesa izpēti un attīstību. Eksporta menedžmenta zināšanas netiek piedāvāta, tomēr tiek piedāvātas zināšanas menedžmentā, kas skar uzņēmuma vadību.²⁰⁹

"Starptautiskā biznesa" studiju programma ir ar viszemāko cenu starp līdzīgām studiju

²⁰⁵ "Tuition Fees 2014/2015", Latvijas Universitāte, Pieejams: <http://www.lu.lv/eng/istudents/degree/fees/tuition-fees-20142015/> (Skatīts: 13.05.2015.)

²⁰⁶ "Tuition Fees 2014/2015", Latvijas Universitāte, Pieejams: <http://www.lu.lv/eng/istudents/degree/fees/tuition-fees-20142015/> (Skatīts: 13.05.2015.)

²⁰⁷ "International Business with specialization in Export Management", Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultāte, Pieejams: <http://www.lu.lv/eng/istudents/degree/study/mba/> (Skatīts: 13.05.2015.)

²⁰⁸ "International Business and Expost Management", Ventspils Augstskola, Pieejams: <http://venta.lv/wp-content/uploads/Joint%20master%20VUC.pdf> (Skatīts: 13.05.2015.)

²⁰⁹ "International Business", RISEBA, Pieejams: <http://www.riseba.lv/en/master-studies/international-business.html> (Skatīts: 13.05.2015.)

programmām, jo tās studiju maksa ir 2 150 *EUR*, salīdzinājumā ar Ventspils Augstskolas piedāvāto, tādu pašu studiju programmu, ar studiju maksu 4 000 *EUR* par vienu mācību gadu. Vēl viena konkurētspējas priekšrocība kas ir Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes piedāvātajai ir pieredze programmas realizācijā ilgtermiņā. Ventspils Augstskolas programma tikai tiks atvērta, tā ir nepieredzējusi un nav pārbaudīta praksē, kas rada draudus programmai. Tāpat arī specializācija Eksporta menedžmentā ir Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes priekšrocība, jo RISEBA nepiedāvā specializāciju, bet par Ventspils Augstskolas piedāvāto vēl nekas nav zināms, jo studiju programma tiek ieviesta tikai ar nākamo mācību gadu.

Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes realizētā maģistra līmeņa studiju programma "Eiropas Studijas", tāpat kā "Starptautiskā Ekonomika un Komercediplomātija" ir unikāla studiju programma, un valstiskā līmenī netiek atkārtota. Studiju maksa "Eiropas Studiju" studiju programmai ir 4 300 *EUR* par visu periodu, vai 2 150 *EUR* par 1 mācību gadu. Studiju maksa ir nemainīga, neatkarīgi no studenta pilsoniskās piederības. Studiju ilgums ir 2 gadi un ir iespējams iegūt dubulto diplomu.²¹⁰ Līdzīgi kā "Starptautiskās ekonomikas un komercediplomātijas" studiju programmai, arī šai studiju programmai konkurētspēju nosaka tas, ka tā ir unikāla studiju programma, jo netiek atkārtota valstiskā līmenī, nevienā citā augstākās izglītības iestādē. Šo var uzskatīt par grūti imitējamo pakalpojumu. Tāpēc arī pārējie faktori – mācībspēku kvalifikācija, studiju forma, iegūstamais grāds un apgūstamās zināšanas ir šīs studiju programmas konkurētspējas priekšrocības un padara studiju programmu konkurētspējīgu valstiskā līmenī.

Arī doktora līmeņa studiju programmas "Ekonomika" un "Demogrāfija" ir unikālas savā kategorijā, jo neviena cita Latvijas augstāka izglītības iestāde "Demogrāfijas" studiju programmu doktora līmeni nerealizē, taču "Ekonomikas" studiju programma doktora līmenī nekur citur netiek realizēta angļu valodā. Tāpēc, balstoties uz tādiem pašiem argumentiem, kā bakalaura līmeņa studiju programmai "Starptautiskā ekonomika un komercediplomātija" un maģistra līmeņa studiju programmai "Eiropas Studijas" šīs abas studiju programmas var uzskatīt par unikālā un tādējādi ir iespējam apgalvot, ka visi autore izvirzītie faktori ir šo studiju programmu konkurētspējas priekšrocības, ka nosaka, ka studiju programmas ir konkurētspējīgas valstiskā līmenī. Studiju maksa abām studiju programmām ir Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, EEA valstu pilsoņiem un Šveices pilsoņiem par visu studiju programmu ir 6 402, 92 *EUR*, attiecīgi par vienu gadu studiju maksa ir 2 134, 31 *EUR*. Ja students nav jau iepriekšminētās valsts pilsonis, tad studiju maksa sastāda 12 805,85 *EUR* par

²¹⁰ "Tuition Fees 2014/2015", Latvijas Universitāte, Pieejams: <http://www.lu.lv/eng/istudents/degree/fees/tuition-fees-20142015/> (Skatīts: 13.05.2015.)

visu studiju programmas apguvi, kur attiecīgi par 1 gadu studiju maksa ir 4 268. 62 *EUR*. Studiju ilgums pilna laika klātienē studijām ir paredzēti 3 gadi.²¹¹

Doktora līmeņa studiju programmai "Vadības zinības" ir vairākas konkurējošas programmas. Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmai ilgums ir trīs gadi un studiju maksa ir Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, EEA valstu pilsoņiem un Šveices pilsoņiem par visu studiju programmu ir 6 402, 92 *EUR*, attiecīgi par 1 gadu studiju maksa ir 2 134, 31 *EUR*. Ja students nav jau iepriekšminētās valsts pilsonis, tad studiju maksa sastāda 12 805,85 *EUR* par visu studiju programmas apguvi, kur attiecīgi par 1 gadu studiju maksa ir 4 268. 62 *EUR*.²¹² Studiju ilgums pilna laika klātienē studijām ir paredzēti 3 gadi. Pamatā tiek iegūtas zināšanas par jaunākajām pētniecības metodēm, tehnoloģijām, kuras pielieto pētījumos un dažādām ar vadības zinātnei saistītām sfērām, piemēram – globālā vadība, vadības teorija, sociālā psiholoģija u. c. vadītājam noderīgām jomām.²¹³

Ventspils augstskolas realizētā studiju programma arī ir ar ilgumu 3 gadi un studiju maksa ir 2 700 *EUR* par vienu gadu, attiecīgi par visu studiju periodu tā ir 8 100 *EUR*. Banku augstskolas realizētā studiju programma ir ar ilgumu 3 gadi, un studiju maksa ir 9 570 *EUR* par visu periodu, attiecīgi 3 190 *EUR* par 1 mācību gadu. Ventspils Augstskola lielu uzsvāru liek uz zināšanām menedžmentā, lielākā daļa apgūstamo kursu ir saistīti ar menedžmentu no dažādām prizām. Šeit ļoti mazs uzsvārs tiek likts uz pētījumu un pētījuma metodēm, vairāk uz iegūstamajām zināšanām.²¹⁴

RISEBA un Biznesa Augstskola "Turība" arī realizē šādu studiju programmu. Abās augstākās izglītības iestādēs studiju ilgums ir 3 gadi doktora līmeņa studiju programmā "Biznesa vadība" (RISEBA) un "Vadībzinātne" (BAT). Studiju maksa ir atšķirīga, sākot no 2 276 *EUR* par 1 mācību gadu, 6 828 *EUR* par visu periodu (Biznesa Augstskola "Turība")²¹⁵ un 3190 *EUR* par 1 mācību gadu, attiecīgi 9 570 *EUR* par visu periodu, vai 3 900 *EUR* par 1 mācību gadu vai 11 700 *EUR* visu periodu ja students nav Latvijas pilsonis.²¹⁶ RISEBA piedāvā iegūt zināšanas biznesa vadībā, menedžmentā un matemātiskās zināšanas.²¹⁷ BAT piedāvā iegūt zināšanas organizācijas menedžēšanā, lēmumu pieņemšanu, kritisko domāšanu,

²¹¹ "Fees", Latvijas Universitāte, Pieejams: <http://www.lu.lv/eng/istudents/doctoral/fees/> (Skatīts: 13.05.2015.)

²¹² "Fees", Latvijas Universitāte, Pieejams: <http://www.lu.lv/eng/istudents/doctoral/fees/> (Skatīts: 13.05.2015.)

²¹³ "Vadībzinātnes doktora studiju programmas vispārejamais raksturojums", Latvijas Universitāte, Pieejams: http://www.ev.f.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/evf/doktorantura/Vadibzinatnes_D_prog_rakst.pdf (Skatīts: 13.05.2015.)

²¹⁴ "Business Administration", Ventspils Augstskola, Pieejams: <http://venta.lv/wp-content/uploads/BA%20Phd.pdf> (Skatīts: 13.05.2015.)

²¹⁵ "Study Fee", Biznesa Augstskola Turība, Pieejams: <http://www.turiba.lv/en/studijas/study-fee/111/> (Skatīts: 13.05.2015.)

²¹⁶ "Doctoral Programme", RISEBA, Pieejams: <http://www.riseba.lv/en/doktora-studiju-programma-en-gb-2.html> (Skatīts: 24.03.2015.)

²¹⁷ "Doctoral programme", RISEBA, Pieejams: <http://www.riseba.lv/en/doktora-studiju-programma-en-gb-2.html> (Skatīts: 13.05.2015.)

biznesa ideju attīstīšanu jaunos veidos.²¹⁸

ISMA piedāvā tādu pašu studiju programmu "Vadības zinības", bet ar ilgumu 4 gadi, un studiju maksu 3 000 *EUR* par 1 mācību gadi vai 12 000 *EUR* par visu mācību periodu.²¹⁹

Doktora līmeņa studiju programma "Vadības zinības ar savu studiju maksu, salīdzinājumā ar citam programmām, apstiprina ekspertu pausto viedokli, par to, ka tā ir konkurētspējīga. Savā kategorijā vidēja studiju maksa nav ne viszemākā, ne visaugstākā. Studiju ilgums doktorantūras studiju programmai ir trīs gadi, un vienīgā augstākās izglītības iestāde, kas realizē studiju programmu ar ilgumu četri gadi ir ISMA. Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes realizētā studiju programma ļoti lielu uzsvāru liek uz pētniecības metožu un jaunāko tendenču apgūšanu studiju programmas ietvaros, kas netiek darīts citās programmās, kur uzsvārs tiek likts uz teorētiskajām zināšanām, tāpēc, ņemot vērā, ka doktora līmeņa studiju programmas galvenais mērķis ir izstrādāt un aizstāvēt promocijas darbu, var uzskatīt, ka Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmai ir salīdzinošās priekšrocības, tieši iegūstamo zināšanu jomā.

Studiju iespējas vairākos līmeņos apgūt vienu studiju programmu piedāvā ISMA un Biznesa augstskola "Turība". Abas augstskolas piedāvā iespēju studēt studiju programmā "Vadības zinības" gan bakalaura, gan maģistra, gan doktora līmeņa studijās. Citas augstskolas vai nu šādu iespēju nepiedāvā, jo netiek realizēta viena studiju programma visos trijos līmeņos, vai arī piedāvā daļēju iespēju, kur viena studiju programma tiek realizēta divos līmeņos, piemēram, bakalaura un maģistra vai maģistra un doktora vai bakalaura un doktora līmeņos. Latvijas Universitāte šādu iespēju angļu valodas studiju programmām nepiedāvā, tāpēc šis faktors konkurētspējas priekšrocība Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmām.

Studiju forma pamatā visās augstākās izglītības iestādes pilna laika klātienē studiju programmām angļu valodā ir vienāda – bakalaura līmeņa studiju programmas tiek realizētas pēc klasiskā modeļa – divas sesijas mācību gadā: ziemas un pavasara un pārējā laikā notiek lekcijas, bet maģistra līmeņa studiju programmas tiek realizētas moduļu sistēmā, kur beidzoties studiju kursam ir gala pārbaudījums, un, ja ir plānots, uzreiz sākās jauns studiju kurss. Doktora līmenī iespējas ir dažādas, bet, tā kā katra studiju programma atšķirās ar savu saturu un realizēšanas veidu, nav iespējams noteikt vai faktors ir konkurētspējas priekšrocība doktora līmeņa studiju programmām, jo tajās lielākais uzsvārs tiek likts uz promocijas darba izstrādi un lekcijas un semināri ir tikai līdzeklis, kas palīdz izstrādāt kvalitatīvāku promocijas

²¹⁸ "Business Administration - Doctoral study programme", Biznesa Augstskola "Turība", Pieejams: <http://www.turiba.lv/en/studijas/faculties/faculty-of-business-administration/study-programmes/doctoral-study-programme/business-administration-doctoral-study-programme/208/> (Skatīts: 13.05.2015.)

²¹⁹ "Business Administration", ISMA, Pieejams: <http://www.isma.lv/en/study-programs/doctor-s-degree-study-programme/9-studiju-programmas/340-business-doc> (Skatīts: 13.05.2015.)

darbu. Autore to skaidro ar to, ka katrai doktora studiju programmai ir citādākas metodes uzstādīto mērķu sasniegšanai, kas ir atkarīgas no programmas specifikas un uzstādītā mērķa.

Augstskolas atrašanās dažādos reitingos. Kā jau eksperti ir minējuši, mazajām valstīm nav izdevīgi šie kopējie reitingi, jo ir kritēriji, kurus augstākās izglītības iestāde nevar izpildīt, lai iegūtu augstāku vietu reitingos. Optimāli ir tie reitingi, kur augstākās izglītības iestādes tiek salīdzinātas pēc dažādiem kritērijiem, kurus atlasa pats interesents, nevis sarindotas secīgi pēc iegūtās vietas, balstoties uz izpildītajiem kritērijiem. Šāds reitings ir "U–Multirank", kurā kopumā ierodamas trīspadsmit Latvijas augstākās izglītības iestādes. Izmantojot šo faktoru, kā konkurētspējas priekšrocības, vislielākās priekšrocības ir Latvijas Universitātei, kura vienīgā ir iekļuvusi prestižajā "QS World University Ranking" un ieņem tur 701. – 800. vietu. Reitingsā Top 500 vadošās pasaules universitātes Latvijas Universitāte ir ieņēmusi augstāku vietu (178.), kā citas Latvijas augstākās izglītības iestādes – Rīgas Tehniskā Universitāte (266.), Latvijas Lauksaimniecības Universitāte (274.), Rīgas Stradiņa Universitāte (344.), Transporta un Sakaru Institūts (458.). vadoties pēc atrašanās dažādos pasaules augstākās izglītības iestāžu reitingos, ja uzskatam to par konkurētspējas priekšrocību, Latvijas Universitātei ir šāda priekšrocība salīdzinājumā ar citām augstākās izglītības iestādēm Latvijā, jo Latvijas Universitāte atrodas augstākā vietā. Balstoties uz augstākminēto, var uzskatīt, ka faktors ir Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmu konkurētspējas priekšrocība.

Ja kā noteicošas faktors konkurētspējas priekšrocībām tiek skatīts mācībspēku kvalifikāciju, tad Latvijas Universitātei ir konkurētspējas priekšrocība arī šajā jomā. No 1022 mācībspēkiem 628 ir ar doktora grādu. Tieši tādu pašu rezultātu, rēķinot visus pamatdarbā esošos pret tiem, kam ir doktora grāds, uzrāda Rīgas Tehniskā Universitāte (944/580). Latvijas Lauksaimniecības Universitāte uzrāda sliktākus rezultātus, kas attiecīgi nosaka to, ka Latvijas Lauksaimniecības Universitātei, ja šis ir noteicošais faktors konkurētspējai, konkurētspēja ir mazāka. Citās augstākās izglītības iestādes situācija ir vēl sliktāka, mācībspēki pamatdarbā, ar doktora grādu pret visiem mācībspēkiem ir vēl mazāk, kas samazina šo augstākās izglītības iestāžu konkurētspēju, ja kā galveno faktoru aplūko mācībspēku kvalifikāciju.²²⁰

Konkurētspējas faktora – Pieejamie resursi mācībām – bibliotēka, datubāzes, papildus semināri un kursi, e–studijas (mācību materiāli e–vidē) ziņā neizceļas neviena no apskatītajām augstākās izglītības iestādēm. Katrā augstākās izglītības iestādē, piemērojoties tās lielumam un studentu skaitam, tiek piedāvātas papildspējas studentiem – semināri, konferences,

²²⁰ "Jau septīto reizi - augstskolu reitings", Izglītība un Kultūra, lpp 12., Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/zinas/Augstskolu_reitings.pdf (Skatīts: 13.05.2015.)

projekti un tamlīdzīgas papildiespējas. Tāpat tiek nodrošināta pieeja bibliotēkai, kur studenti ir iespēju robežās nodrošināti ar nepieciešamo mācību literatūru, kā arī zinātnisko literatūru, kas iespēju robežās regulāri tiek papildināta. Augstākās izglītības iestādēm ir katram studentam individuāli izveidots studiju konts, kā Latvijas Universitātei ir luis.lv. Augstākās izglītības iestāžu aprakstos tiek minēts, ka materiāli pieejami e-vidē, kā arī daļā augstākās izglītības iestādēs ir pieejams zinātniskās datu bāzes ar jaunāko zinātnisko literatūru. Šis faktors ir konkurētspējas priekšrocība visām Latvijas augstākās izglītības iestādēm, jo tiek realizēts atkarībā no augstākās izglītības iestādes prasībām un izmēriem. Šeit dati nav objektīvi salīdzināmi, jo lielās Latvijas augstākās izglītības iestādes ir ļoti grūti salīdzināt ar mazajām, atšķirīgo prasību un pastāvošās situācijas dēļ.

Kopumā vērtējot Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmas angļu valodā, autore secina, ka Latvijas Universitātes studiju programmām ir konkurētspējas priekšrocības studiju ilgumā, studiju maksā, mācībspēku kvalifikācijā, augstskolu atrašanās dažādos reitingos, kā arī iegūstamajās zināšanās. Tādos faktoros kā pieejamie resursi mācībām, studiju forma un studiju iespējas vīrākos līmeņos Latvijas Universitātei konkurētspējas priekšrocības absolūtos rādītājos nav, taču šeit katrs students individuāli nosaka vai konkrētais faktors, kā tas tiek realizēts konkrētajā augstākās izglītības iestādē ir konkurētspējas priekšrocība vai nē.

3.6 Konkurētspējas novērtējums studiju programmām, kas balstīts uz SVID analīzi

Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultāte realizē septiņas pilna laika klātienes studiju programmas angļu valodā. Viena no pētījuma metodēm konkurētspējai paredz, ka konkurētspēja tiek noteikta, aprēķinot SVID analīzē uzrādīto stipro un vājo pušu attiecību konkrētam produktam vai pakalpojumam. Teorija nosaka, ka šo metodi var pielietot vienas organizācijas ietvaros, bet vara arī pielietot salīdzinot divus līdzvērtīgus produktus vai pakalpojumus starp dažādām organizācijām. Teorija paredz, ka jo lielāks skaitlis izveidojas veicot stipro un vājo pušu attiecību aprēķinu, jo lielāka konkurētspēja produktam vai pakalpojumam. Metode, protams, ir ļoti subjektīva, un ir ļoti atkarīga no SVID analīzes sastādītāju godprātības, taču ja produkts vai pakalpojums tiek salīdzināts organizācijas līmenī, tad labi parāda, kuram produktam vai pakalpojumam ir lielāks potenciāls, un kurš ir konkurētspējīgāks. Visas septiņas Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laikā klāties stāju programmu angļu valodā SVID analīzēs var atrast pielikumā (Pielikumi Nr. 3; Nr. 4; Nr. 5; Nr. 6; Nr.7; Nr. 8;Nr. 9)

1. "Starptautiskās Ekonomikas un Komercediplomātijas" bakalaura līmeņa studiju programma – $8:3 = 2,66$
2. "Vadības zinību" bakalaura līmeņa studiju programma – $11:2 = 5,5$
3. "Eiropas Studiju" maģistra līmeņa studiju programma – $8:2 = 4$
4. "Starptautiskā biznesa ar specializāciju eksporta menedžmentā" maģistra līmeņa studiju programma – $9:3 = 3$
5. Doktora līmeņa studiju programma "Ekonomika" – $13:5 = 2,6$
6. Doktora līmeņa studiju programma "Vadības zinības" – $12:5 = 2,4$
7. Doktora līmeņa studiju programma "Demogrāfija" – $15:9 = 1,66$

Pēc veiktajiem aprēķiniem, var secināt, ka Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmu angļu valodā starpā viskonkurētspējīgākā ir bakalaura līmeņa studiju programma "Vadības zinības", jo studiju programmai, balstoties uz SVID analīzi, ir vislielākais stipro pušu skaits, attiecībā pret vājo pušu skaitu. Otro vietu ieņem studiju programma "Eiropas Studijas", kurai ir astoņas stiprās puses, bet tikai divas vājās puses, kas atspoguļojas SVID analīzē. Vismazākā konkurētspēja ir doktora līmeņa studiju programmai "Demogrāfija", jo tai ir vismazākais stipro pušu skaits, attiecībā pret vājo pušu skaitu izveidotajā SVID analīzē.

Visas SVID analīzes ir iegūtas no akreditācijas pieteikumiem, un sastādījuši studiju programmu direktori, vai citi nozīmēti Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes darbinieki. Uz SVID analīzi balstīta aprēķina metode, gan neatspoguļo jau iepriekš pausto viedokli, kam iegūts apstiprinājums no studentu vidus un ekspertu vidus, ka vislielākā konkurētspēja ir unikālajām studiju programmām. Autore to sasaista ar atšķirību vērtēšanas kritērijos un metodēs, kā arī ar to, ka vērtējumu snieguši paši mācībspēki, nevis studējošie.

Izvērtējot visu pētījuma metožu uzrādītos rezultātus, redzams, ka viedokļi ir viens otru astiprinoši. Vairākos jautājumos studentu, mācībspēku un ekspertu, kas ikdienā saskaras ar augstākās izglītības jautājumiem, viedoklis ir vienāds, vai ļoti līdzīgs. Rezultātā var secināt, ka Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā ir konkurētspējas priekšrocības vairākos, no izvirzītajiem faktoriem, kas nosaka, to, ka studiju programmas ir konkurētspējīgas. Iegūtos rezultātus autore neuzskata par subjektīviem, jo tos apstiprina vairāk kā viena pētījuma metode. Autores izvirzītais uzstādījums nodaļā tiek sasniegts - tiek noskaidrotas konkurētspējas priekšrocības Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā.

Secinājumi

1. Konkurētspēja nav pastāvīgs lielums, tas ir mainīgs, un konkurētspējas ilgtermiņa nodrošināšanai ir nepieciešama elastība un spēja ātri reaģēt uz izmaiņām.
2. Konkurētspēja balstās uz daudz un dažādiem faktoriem, to raksturot var dažādi raksturlielumi. Konkurētspējas teorijas aptver visus raksturlielumus, un raksturo konkurētspēju valsts, nozares, uzņēmuma produkta vai pakalpojuma u.c. līmenī.
3. Konkurētspēja ir spēks, kas palīdz gūt pārsvaru pār konkurentiem, taču lai pastāvētu konkurētspēja ir jābūt konkurencei.
4. Konkurētspējai ir vairākas novērtēšanas metodes. Raksturlielumu atšķirtība nosaka novērtēšanas metodi un novērtēšanas metodē aplūkotos faktoros un kritērijus.
5. Precīzākā novērtēšanas metode Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā ir salīdzinošo priekšrocību noteikšana, jo tā ir plaši izmantota metode un to iespējams pielāgot visiem raksturlielumiem.
6. Pasaulē situācija augstākajā izglītībā nav viennozīmīga. Ja aplūko kopējo augstākās izglītības iestāžu konkurētspēju, kas balstīta uz reitingiem, var secināt, ka pirmo desmitnieku aizpilda ASV un Apvienotās Karalistes augstākās izglītības iestādes, tomēr ja tiek aplūkotas atsevišķas zinātnes, tad situācija ir mainīga, un topā ierindojas arī citu valstu augstākās izglītības iestādes.
7. Ārzemju studentu vidū vispopulārākie galamērķi augstākās izglītības iegūšanai ir ASV, Apvienotā Karaliste, Vācija, Francija un Austrālija.
8. Visvairāk studenti augstāko izglītību uz ārzemēm dodas iegūt no Āzijas un Eiropas. Vismazākā interese doties iegūt augstāko izglītību ārzemēs ir Ziemeļamerikas un Okeānijas iedzīvotājiem.
9. Valsts mēroga reitingā pirmo vietu, starp augstākās izglītības iestādēm ieņem Latvijas Universitāte, kurai seko Rīgas Tehniskā Universitāte un Rīgas Stradiņa Universitāte.
10. Latvija visvairāk studējošie ārvalstu studenti nāk no Vācijas, Krievijas un Lietuvas.
11. Latvijā tiek realizētas vairākas līdzvērtīgas studiju programmas ekonomikas un vadības zinātnē. Īpaši liels skaits līdzvērtīgu programmu ir "Vadības zinātnē", kur visos studiju līmeņos ir ievērojama konkurence starp augstāko izglītības

iestāžu piedāvātajām studiju programmām.

12. Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātei ir trīs pilna laika klātienes studiju programmas angļu valodā, kas ir unikālas valstiskā līmenī, un balstoties uz to unikalitāti novērtējamas kā konkurētspējīgas. Konkurence šīm studiju programmām ir ar ārzemju augstākās izglītības iestāžu piedāvātajām. Tās ir "Starptautiskā ekonomika un komercdiplomātija", "Eiropas Studijas" un "Demogrāfija".
13. Visām Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā ir unikālas iezīmes – iespēja specializēties studiju laikā, ilgstoša pieredze studiju programmas realizācijā, studiju programmas saturs, u.c., kas padara tās konkurētspējīgas valstiskā līmenī.
14. Gan intervēto ekspertu paustais viedoklis, gan salīdzinošās analīzes rezultāti parāda, ka Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmas angļu valodā ir konkurētspējīgas ar savu cenu līmeni.
15. Visvērtīgākais faktors, kas ietekmē izvēli studēt, kādā studiju programmā ir "Iegūstamais grāds", ko apstiprina arī aptaujas anketu rezultāti, kur studenti šo faktoru ir izvirzījuši par konkurētspējas priekšrocību Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā.
16. Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmu angļu valodā ārzemju studenti par studiju programmu konkurētspējas priekšrocībām ir izvirzījuši studiju programmas saturu un reputāciju, iegūstamo grādu, studiju programmu unikalitāti, studiju maksu un studiju valodu. Balstoties uz teoriju, kas nosaka, ja produktam vai pakalpojumam ir konkurētspējas priekšrocības, tad tas ir konkurētspējīgs, Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmas angļu valodā ir konkurētspējīgas.
17. Studiju maksu Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmām, kā konkurētspējas priekšrocību norādīja ne tikai studējošie, bet arī Izglītības un Zinātnes ministrijas darbinieki.
18. LU EVF pilna laika klātienes studiju programmas angļu valodā ir elastīgas un pielāgojamas, kas ir galvenais rādītājs ilgtermiņa konkurētspējas nodrošināšanai.
19. Neskatoties uz to, ka studiju programmu saturs tika atzīts par kvalitatīvu studiju

programmai uzstādīto mērķu sasniegšanā, studiju programmu direktori un SVID analīzes norāda uz nepilnībām, kuras būtu nepieciešams novērst. Piemēram studiju kursu satura pārklāšanās vairākos studijuursos un pat studiju līmeņos.

20. Gan studiju programmu direktori, gan studējošie ir norādījuši uz ļoti palšu papildiespēju klāstu, paralēli studiju procesam, kas uzskatāma par vēl vienu konkurētspējas priekšrocību, kas nosaka, ka Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmas angļu valodā ir konkurētspējīgas.
21. Starptautiskā bloka studiju programmām viena no stiprajām pusēm ir mācību braucieni, kas ir uzskatāmi gan par inovatīvu pasniegšanas metodi, gan par papildiespēju studiju procesa ietvaros, kas ir ļoti spēcīgs konkurētspējas priekšrocību esamības faktors.
22. Studentiem, ierodoties studēt Latvijā, ir problemātiski iegūt informāciju par, gan ar studijām saistītiem, gan ikdienišķiem jautājumiem, kas rada nepievilcīgu vidi ārzemju studentiem, un attur no pilna laika studijām Latvijā.
23. Studiju programmu konkurētspējas paaugstināšanu ierobežo finansiālais aspekts, kas rada grūtības atrast nepieciešamo finansējumu plānotajām aktivitātēm studiju programmas attīstībai un kvalitātes celšanai.

Priekšlikumi

1. Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā ir jā saglabā tādas unikālās iezīmes, kā specializācija studiju laikā, studiju programmas saturs, lai saglabātu konkurētspēju līdzvērtīgu studiju programmu starpā.
2. Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmām nedrīkst individuāli celt studiju maksu jo studiju maksa tās padara par konkurētspējīgām, tādēļ, ir nepieciešams meklēt alternatīvas studiju maksas celšanai. Piemēram: fakultātes budžeta pārplānošana, ārējā finansējuma piesaiste utml.
3. Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmām ir jāveic regulāra pilnveidošanās, atbilstoši jaunākajām darba tirgus un ģeopolitiskajām tendencēm, lai saglabātu savu vietu tirgū.
4. Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmām novērst studiju programmu direktoru un SVID analīzes uzrādītās nepilnības, tādējādi tiktu paaugstināta studiju programmas kvalitāte un tās konkurētspēja.
5. Piedāvāto papildiespēju klāsts, paralēli studiju procesam jāuztur esošajā apjomā, tas ir nepārtraukti jāpapildina un jāatjauno, meklējot jaunas sadarbības iespējas ārpus Latvijas robežām un Latvijā, lai radītu studentiem pievilcīgu starptautisku studiju vidi.
6. Ir jāpalielina finansējums mācībspēku piesaistei, jo visās studiju programmās ir nepietiekams ārzemju lektoru skaits. Kā vien no iespējām, lai to paveiktu, ir budžeta pārplānošana.
7. Jāattīsta ārzemju braucieni, kur studenti iegūst iespēju iegūtās teorētiskās zināšanas pielietot praksē, kas rada starptautisku vidi studentiem, kā arī jāievieš šādi braucieni citās studiju programmās, kas būtu inovatīvas pasniegšanas metodes ieviešana un paaugstinātu studiju programmas konkurētspēju.
8. Ikdienas studiju process ir jāpapildina ar pētniecisko darbu ar mērķi aktualizēt studentu piedalīšanos ārējos projektos, kas ir viena no papildiespējām, kuru students var izmantot paralēli studiju procesam, iegūstot papildus zināšanas un prasmes.
9. Jāizveido jaunas studiju programmas, kas ir atbilstošās mainīgajām tendencēm ekonomikas un vadības zinātnē, kā rezultātā tiktu piešķirts zinātniskais grāds,

kas ir atbilstošs darba tirgus prasībām.

10. Jā saglabā studiju programmu unikalitāte, pārveidojot esošās programmas vai atverot jaunas, lai tās būtu atbilstošas jaunākajām tendencēm pasaulē un tās būtu grūti imitējamas konkurentiem.
11. Nepieciešams ieviest informācijas centru, tieši ārzemju studentiem, kuri ierodas studēt Latvijā, lai atvieglotu viņu adaptācijas procesu un tādējādi radītu pievilcīgāku vidi ārvalstu studentiem studijām Latvijas Universitātē.
12. Jāveic uzlabojumi konkurētspējas faktoros, kurus studenti netika atzīmējuši vai atzīmēja ļoti maz, skaits, kā konkurētspējas priekšrocības Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmām, lai palielinātu konkurētspējas priekšrocību skaitu. Piemēram: Iegūstamo zināšanu sasaiste ar darba tirgu, studiju ilgums un Universitātes atrašanās dažādos augstākās izglītības iestāžu reitingos.

Izmantotā literatūra un avoti.

Likumi.

1. Latvijas Republikas Ministru Kabinets, "IZGLĪTĪBAS ATTĪSTĪBAS PAMATNOSTĀDNES 2014.-2020.GADAM", Pieejams: <http://m.likumi.lv/doc.php?id=266406> (Skatīts: 12.04.2015.)
2. Latvijas Republikas Saeima, "Augstskolu likums", Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=37967> (Skatīts: 12.04.2015.)

Statistisko datu avoti.

3. Izglītības un zinātnes ministrija, Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju departaments, "Pārskats par Latvijas Augstāko izglītību 2013. gadā", 2014. gads, 93 lpp
Pieejams:
http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Izglitiba/Augstaka_izglitiba/2014/Parskats_2013.pdf
(Skatīts: 16.03.2015.)
4. Multirank.eu, "U-Multirank", Pieejams: <http://www.u-multirank.eu/#!/home?section=entrance&trackType=home&sightMode=undefined>
(Skatīts: 15.04.2015.)
5. OECD, "Glossary of statistica terms", Pieejams: <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=399> (Skatīts: 05.03.2015.)
6. Rankings.ft.com "Global MBA Ranking 2015", Pieejams: <http://rankings.ft.com/businessschoolrankings/global-mba-ranking-2015>
(Skatīts: 11.04.2015.)
7. Timeshighereducation.co.uk, "The World University Ranking", Pieejams: <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2014-15/world-ranking/region/europe> (Skatīts: 11.04.2015.)
8. Topuniversities.com, "QS World University Ranking 2014./2015.", Pieejams: [http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2014#sorting=rank+region="+country="+faculty="+stars=false+search="](http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2014#sorting=rank+region=) (Skatīts: 11.04.2015.)
9. UNESCO Institute for Statistics, "Global Flow of Tertiary-level Students", Pieejams: <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-student-flow-viz.aspx>
(Skatīts: 29.03.2015.)

Autoru darbi

10. Abdelkader D., Djebabra M., "Intellectual Capital And Knowledge As A Competitive Advantage In Industry A Case Study Of Algerian S.M.Es (Scimat)", Département Hygiène et Conditions de Travail IHSI (LRPI) Université de Batna Algérie pp. 13, Pieejams: <http://www.xploorew.com/VSSST/Seminaire/09-Nancy/Session-5/Djehgdjehg%20Mebarek.pdf> (Skatīts: 09.03.2015.)
11. Amendola Giovanni, Dosa Giovanni, Erasmo Papagni, "The Dynamics of International Competitiveness", *Weltwirtschaftliches Archiv*, 1993. gads, pp. 22, Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2149/stable/pdf/40440325.pdf> (Skatīts: 05.03.2015.)
12. Atkinson Robert D., "Competitiveness, Innovation and productivity: Clearing un the Confusion", The Information Technology and Innovation Foundation, 2013. gads, pp. 7, Pieejams: <http://www2.itif.org/2013-competitiveness-innovation-productivity-clearing-up-confusion.pdf> (Skatīts: 04.04.2015.)
13. Barney J., "Firm Resources and Sustained Competitive Advantage", Texas A&M University, *Journal of Management*, Vol. 17., 1991. gads, pp. 99 - 120, Pieejams: <http://www3.uma.pt/filipejmsousa/ge/Barney,%201991.pdf> (Skatīts: 03.03.2015.)
14. Bhuiyan Mohammad, Sakhawat H. *Procedia*, "Tacit Sources of Competitive Advantages of the Leading Chinese Companies Extracted From the Longitudinal Analysis of Chinese Internationalisation" , *Social and Behavioral Sciences Volume 24*, 2011. gads, pp. 727 - 736, Pieejams: http://ac.els-cdn.com/S1877042811016351/1-s2.0-S1877042811016351-main.pdf?_tid=2f4e5528-cac7-11e4-8353-00000aab0f01&acdnat=1426391936_ca03ca4f0b104313be3deb0a4fdea56a (Skatīts: 03.03.2015.)
15. Chang Moon H., Newman S. Peery, Jr., "Competitiveness of product, firm, industry and nation in global business", *Competitiveness Review: An International Business Journal* Vol.5, pp. 37 - 43, Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/eb046319> (Skatīts: 05.03.2015.)
16. Cho Dong-Sung , "From National Competitiveness To Bloc And Global Competitiveness", *Competitiveness Review: An International Business Journal*, Vol. 8, 1998. gads, pp. 11 -23, Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/eb046358> (Skatīts: 13.03.2015..)
17. Coviello Nicole E., Ghauri Pervez N., "International Competitiveness: Empirical Finding from SME Service Firms", Kristina A-M. Martin, *Journal of International Marketing* Vol. 6, 1998. gads, pp. 8 - 23, Pieejams:

<http://datubazes.lanet.lv:2149/stable/pdf/25048725.pdf?acceptTC=true>

(Skatīts:05.03.2015.)

18. Devlin Jim, Ennew Christine T., "Understanding competitive advantage in retail financial services", *International Journal of Bank Marketing*, Vol. 15, 1997. gads, pp. 73 - 82, Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/02652329710165984> (Skatīts:07.04.2015.)
19. Di Bela G., Lewis M., Martin A., "Assessing Competitiveness and Real Exchange Rate Misalignment in Low- Income Countries", *IMF working Paper*, 2007. gads; pp. 47, Pieejams: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp07201.pdf> (Skatīts: 04.03.2015.)
20. Duncan W. Jack, Ginter Peter M., Swayne Linda E., "Competitive Advantage and internal organizational assessment", *Academy of Management Executive* Vol. 12, 1998. gads, pp. 6 - 16, Pieejams: <http://turbo.kean.edu/~jmcgill/assess.pdf> (Skatīts: 07.04.2015.)
21. Durand M., Giorno C., "Indicators of International Competitiveness: Conceptual Aspects And Evaluation", *OECD*, pp. 148 - 197, Pieejams: <https://oecd.org/eco/outlook/33841783.pdf> (Skatīts: 03.03.2015.)
22. European Commission, "Growth, Competitiveness, Employment. The Challenges and Ways Forward into the 21st century", pp 167, Pieejams: <https://books.google.lv/books?id=PemUjcOniF4C&pg=PA123&lpg=PA123&dq=longterm+competitiveness+is+priority+of+world&source=bl&ots=IDfVELhB0&sig=HcwZ6xgAPoljgObp1zz2Cq2cPb4&hl=en&sa=X&ei=wmbVOSJN8fpUoO1hNAJ&ved=0CDoQ6AEwBA#v=onepage&q&f=false> (Skatīts: 27.02.2015.)
23. Fagerberg Jan, "International Competitiveness", *The Economic Journal* Vol. 98, 1988. gads, pp. 355 - 374, Pieejams: <http://www.jstor.org/stable/2233372> (Skatīts : 27.02.2015.)
24. Feurer R., Chaharbaghi K., "Defining Competitiveness", *Management decision* Vlo.32, 1994. gads, pp. 49 - 60 Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/00251749410054819> (Skatīts: 03.03.2015.)
25. Fougner Tore, "The State, International Competitiveness and Neoliberal Globalisation: Is There a Future Beyond The Competition State ?" , *Review of International Studies*, Vol. 32, 2006. gads, pp. 165 - 185, Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2149/stable/pdf/40072131.pdf?acceptTC=true> (Skatīts: 13.03.2015.)

26. Garelli S., "Competitiveness of Nations: the Fundamentals", IMD World Competitiveness Yearbook, 2006. gads, pp 12, Pieejams: <http://www.imd.org/uupload/www01/documents/wcc/content/fundamentals.pdf> (Skatīts: 27.02.2015.)
27. Globerman Steven, "Regulation and the international competitiveness of US-based companies", Competitiveness Review, Vol. 24, 2014. gads, pp. 378 - 392, Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/CR-11-2012-0026> (Skatīts: 13.03.2015.)
28. Goodnight Jim, "Educating for global competitiveness", SAS, 2006. gads, pp. 378 - 392, Pieejams: https://www.sas.com/resources/whitepaper/wp_3486.pdf (Skatīts: 04.04.2015.)
29. Henricsson J.P.E., Ericsson S., Flanagan F., Jewell C.A., "Rethinking Competitiveness For The Construction Industry" , School of Construction Management and Engenering, Univesity of Reading, pp. 335 - 344, Pieejams: http://www.arcom.ac.uk/-docs/proceedings/ar2004-0335-0342_Henricsson_et_al.pdf (Skatīts: 01.03.2015.)
30. Kadocsa G., "Research of Competitiveness Factors of SME", Acta Polytechnica Hungarica Vol. 3, 2006. gads, pp. 71 - 84, Pieejams: http://www.uni-obuda.hu/journal/Kadocsa_8.pdf (Skatīts: 02.03.2015.)
31. Krugman P., "The return of depression economics", Penguin Books, 2008. gads, pp. 205, Pieejams: <http://www.univpgri-palembang.ac.id/perpus-fkip/Perpustakaan/Empiricism/Krugman,%20Paul%20-%20The%20Return%20of%20Depression%20Economics%20and%20the%20Crisis%20of%202008,%202e%20%28Norton%3B%202009%29.pdf> (Skatīts: 02.03.2014.)
32. Liargovas P., Skandalis K., "Factors affecting Firm Competitiveness: The case of Greek Industry", University of Peloponese, pp 29, Pieejams:http://grammatikhilfe.com/europeanInstitute/research/hellenicObservatory/pdf/3rd_Symposium/PAPERS/SKANDALIS_KONSTANTINOS.pdf (Skatīts: 03.03.2015.)
33. Liučvaitiene A., Peleckis K., Slavinskaite N., Limba T., "Theoretical Models of Business Competitiveness:Formation and Evaluation", Strategic Management Quarterly Vol. 1, 2013. gads, pp. 14, Pieejams: http://aripd.org/journals/smq/Vol_1_No_1_December_2013/4.pdf (Skatīts: 22.04.2015.)
34. Magidenko A., Šenfelde M., "Latvijas reģionu konkurētspējas novērtējums", Rīgas Tehniskās universitātes starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājuma. – Rīga: RTU, 2008. gads, lpp 90 - 96.

35. Mauboussin Michael, Johnson Paul, "Competitive Advantage Period "CAP"", Credit Suisse, 1997. gads, pp. 12, Pieejams: <http://people.stern.nyu.edu/adamodar/pdfiles/eqnotes/cap.pdf> (Skatīts:08.04.2015.)
36. Mitchell D., Coles C., "The Ultimate Competitive Advantage of counting business model innovation", Journal of Business Strategy Vol. 24, 2003. gads pp. 15 - 21.
37. Mitschke A., "The Influence of National Competition Policy on the International competitiveness of Nations", 2008. gads, pp. 255, Pieejams: https://books.google.lv/books?id=oWD5GiwgrtEC&pg=PA126&lpg=PA126&dq=short+term+competitiveness+long+term+competitiveness&source=bl&ots=xbfLg_LmuQ&sig=8EjLWD-r-brpn77OFt9jbtm-9L4&hl=en&sa=X&ei=VGT-VJjvJYT2UJCXhNgE&ved=0CCkQ6AEwAg#v=onepage&q=short%20term%20competitiveness%20long%20term%20competitiveness&f=false (Skatīts:27.02.2015.)
38. Momaya K., Ambastha A., "Competitiveness of Firms: Review of Theory, Frameworks and Models", Indian Institute of Technology, 2004. gads pp. 45 - 61, Pieejams: http://www.faracididattica.it/files/dott_-_ajitabh_et_al_2004.pdf (Skatīts:03.03.2015.)
39. Ogorean C., Herciu M., Belascu L., "From tehnological readiness to business sphistication through ICT application", Business and Economics Journal, 2010. gads, pp. 6, Pieejams: <http://www.aabri.com/manuscripts/09296.pdf> (Skatīts: 04.04.2015.)
40. Pace R.W., Stephan E.G., "Paradigms of Competitiveness", Business Journal Vol.6, pp. 8 - 13, Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/eb046325> (Skatīts 05.03.2015.)
41. Porter Michael E., "Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance.", The Free Press, New York, 2008.gads, pp 537 - 540.
42. Porter M., "Introduction", SAGE, pp. 6, Pieejams: http://www.uk.sagepub.com/upm-data/9559_019389Introduction.pdf (Skatīts:02.03.2015.)
43. Porter M., "On Competition. Updated and expanded edition", The Harvard business review book series. Boston : Harvard Business Press, 2008. gads , pp. 176.
44. Porter M.E., "The Competitive Advantage of Nations", New York: The Free Press, 1992. gads, pp. 73 -91.
45. Porter M. E., "The Five Competitive forces that Shapes Strategy" , Harvard Business Review, 2008. gads, pp. 19, Pieejams: <http://www.exed.hbs.edu/assets/documents/hbr-shape-strategy.pdf> (Skatīts: 03.03.2015.)
46. René K., Jens H., "Measurement of competitiveness of eco-innovation", UM- MERIT, 2008. gads, pp. 32, Pieejams: <http://www.merit.unu.edu/MEI/deliverables/MEI%20D13%20Measuring%20the%20co>

- m petitiveness%20of%20eco-innovation.pdf (Skatīts:02.03.2015.)
47. Schwab K., X Sala-I-Matín, "The Global Competitiveness Report 2014. - 2015.", World Economic Forum, pp. 565, Pieejams: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf (Skatīts:27.03.2015.)
 48. Selting Anne, "Infrastructure Is Key To Regional Economic Development And Global Competitiveness", Infrastructure Views, 2013. gads, Pieejams: <http://www.infrastructureviews.com/2013/09/24/infrastructure-is-key-to-regional-economic-development-and-global-competitiveness/> (Skatīts: 08.04.2015.)
 49. Shalberg P., "Education Reform For Raising Economic Cimetitiveness", Journal of Educational Change, 2006. gads, pp. 29, Pieejams: <http://pasisahlberg.com/wp-content/uploads/2013/01/Education-reform-for-economic-competitiveness-JEC.pdf> (Skatīts: 04.04.2015.)
 50. Smith A.J., "The Competitive advanatge of nations: is Porter's Diamond Framework a new theory that explains the international competitiveness of countires?" , Souther African Business Review, Vol. 14, 2010. gads pp. 105 - 130, Pieejams: <http://www.ajol.info/index.php/sabr/article/viewFile/76358/66817> (Skatīts:03.02.2015.)
 51. Vanags Alfs, Leduskrasta Zane, "Latvijas konkurētspēja un tās izvērtējums starptautiskajos reitingos", LR Ekonomikas ministrijas pasūtījuma ziņojums, 2005. gads, pp 37, Pieejams: http://www.biceps.org/assets/docs/izpetes-zinojumi/Competitiveness-indices_in%20Latvian.pdf (Skatīts:27.02.2015.)
 52. Walley K., "Competition: What does it really mean?", The TQM Magazine, Vol.10, 1998. gads, pp. 186 - 189, Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/09544789810214819> (Skatīts:27.02.2015.)
 53. World Economic Forum, "Global Competitiveness Report 2007/2008", 2008. gads, pp. 513, Pieejams: <http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/Global%20Competitiveness%20Report/index.htm> (Skatīts (02.03.2014.)
 54. World Economic Forum, "The Global Competitiveness Report 2011 – 2012", , Geneva, 2012.gads, pp. 544, Pieejams: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf (Skatīts: 02.03.2015.)
 55. Wörz J., "Austria's Competitiveness in Trade in Services", FIW Research reports, 2008. gads, pp. 29, Pieejams: <http://www.fiw.ac.at/fileadmin/Documents/Publikationen/fiwstudie3.pdf>

(Skatīts:14.03.2015.)

56. Zairi M., "Competition: what does it mean?", The TQM Magazine, MCB University Press, 1996, Vol.8, pp. 54 - 59, Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2121/doi/pdfplus/10.1108/09544789610107270> (Skatīts: 27.02.2015.)
57. Портер М., "Конкуренция", Санкт-Петербург, Москва: издательский дом "Вильямс" 2002.gads, pp. 855.

Interneta resursi.

58. Banku Augstskola, "Business Administration", Pieejams: <http://www.ba.lv/studies/program/banking/> (Skatīts:23.03.2015.)
59. Banku Augstskola, "Creative Industries Management", Pieejams: <http://www.ba.lv/studies/program/mba-creative-industries-management/> (Skatīts:23.03.2015.)
60. Banku Augstskola, "Cybersecurity Management", Pieejams: <http://www.ba.lv/studies/program/cybersecurity-management/> (Skatīts:23.03.2015.)
61. Banku Augstskola, "International Finance and Banking", Pieejams: <http://www.ba.lv/studies/program/mba-international-finance-and-banking/> (Skatīts:23.03.2015.)
62. Banku Augstskola, "Study programmes", Pieejams: <http://www.ba.lv/studies/> (Skatīts: 23.03.2015.)
63. Biznesa Augstskola "Turība", "Business Administration - Doctoral study programme", Pieejams: <http://www.turiba.lv/en/studijas/faculties/faculty-of-business-administration/study-programmes/doctoral-study-programme/business-administration-doctoral-study-programme/208/> (Skatīts: 13.05.2015.)
64. Biznesa Augstskola "Turība", "Full time studies in English", Pieejams: <http://www.turiba.lv/en/studijas/full-time-studies-in-english/292/> (Skatīts: 24.03.2015.)
65. Biznesa Augstskola "Turība", "Studiju Maksas Atlaide", Pieejams: <http://www.turiba.lv/lv/studijas/studiju-maksas-atlaides/113/> (Skatīts: 31.03.2015.)
66. Biznesa Augstskola "Turība", "Study Fee", Pieejams: <http://www.turiba.lv/en/studijas/study-fee/111/> (Skatīts: 24.03.2015.)
67. Biznesa vadības koledža, "Admission", Pieejams: <http://www.bvk.lv/admission/> (skatīts: 24.03.2015.)
68. Business Dictionary, Pieejams: <http://www.businessdictionary.com/definition/business->

- cluster.html (Skatīts: 03.03.2015.)
69. Delfi.lv "LU saglabā pozīcijas prestižajā pasaules augstskolu reitingā", , Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/national/politics/lu-saglaba-pozicijas-prestizaja-pasaules-augstskolu-reitinga.d?id=44977514> (Skatīts: 30.03.2015.)
70. Ekonomikas un Kultūras augstskola, "Management", Pieejams: <http://www.eka.edu.lv/content.php?parent=95&lng=eng> (Skatīts: 24.03.2015.)
71. Grāmatvedības un finanšu koledža, "Studies", Pieejams: <http://www.koledza.lv/best/index.php/en/studijas/86-studies/studies-programm/91-gr-matved-ba-un-finanses> (Skatīts 24.03.2015.)
72. Health Affairs, "At the Intersection of health , Health Care and Policy", 1989. gads, lpp 6., Pieejams: <http://content.healthaffairs.org/content/8/4/5.full.pdf> (Skatīts: 04.04.2015.)
73. ICEF Monitor, "Summing up international student mobility in 2014.", Pieejams: <http://monitor.icef.com/2014/02/summing-up-international-student-mobility-in-2014/> (Skatīts:30.03.2015.)
74. Inno Support, "Bostonas Matrica", Suporting Innovations in SME, Pieejams: <http://www.innosupport.net/index.php?id=2299&L=2> (Skatīts: 16.03.2015.)
75. Institute of Management Accountants, "Value Chain Analysis for Assessng Competitive Advantage", 1996. gads, lpp 2.-3., Pieejams: http://www.imanet.org/docs/default-source/thought_leadership/management_control_systems/value_chain_analysis_for_essing_competitive_advantage.pdf?sfvrsn=2 (Skatīts: 07.04.2015.)
76. ISMA, "Business Administration", Pieejams: <http://www.isma.lv/en/study-programs/master-s-degree/9-studiju-programmas/61-business-administration-m> (Skatīts: 24.03.2015.)
77. ISMA, "Business Administration PhD", Pieejams: <http://www.isma.lv/en/study-programs/doctor-s-degree-study-programme/9-studiju-programmas/340-business-doc> (Skatīts: 13.05.2015.)
78. ISMA, "Study programmes", Pieejams: <http://www.isma.lv/en/study-programs> (Skatīts: 24.03.2015.)
79. ISMA, "Tuition fee for 2015/2016 academic year", Pieejams: http://isma.lv/fileadmin/ISMA/External_Relations/2014_2015/Tuition_fee_ENG_2015.pdf (Skatīts: 11.05.2015.)
80. Izglītība un Kultūra, "Jau septīto reizi - augstskolu reitings", lpp 12., Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/zinas/Augstskolu_reitings.pdf (Skatīts: 31.03.2015.)
81. Izglītība un Kultūra, "Pasaules vadošo universitāšu TOP 500 iekļūst piecas Latvijas

- augstskolas", 2014. gads, Pieejams: <http://www.izglitiba-kultura.lv/zinas/pasaules-vadoso-universitasu-reitinga-top-500-ieklust-piecas-latvijas-augstskolas> (Skatīts: 30.03.2015.)
82. Latvijas Biznesa Koledža, "Study Programme", Pieejams: <http://www.lbkeu.com/study-programs/> (Skatīts: 24.03.2015)
83. Latvijas Biznesa koledža, "Tuition Fee", Pieejams: <http://www.lbkeu.com/tuition-fee/> (Skatīts: 24.03.2015.)
84. Latvijas Lauksaimniecības Universitāte, "Business Management", Pieejams: <http://eng.llu.lv/?ri=4675> (Skatīts: 23.03.2015.)
85. Latvijas Lauksaimniecības Universitāte, "Economics", Pieejams: <http://eng.llu.lv/?ri=4672> (Skatīts: 23.03.2015.)
86. Latvijas Republikas Izglītības un Zinātnes Ministrija, "Boloņas Process", Pieejams: <http://www.izm.gov.lv/lv/izglitiba/augstaka-izglitiba/bolonas-process> (Skatīts: 12.04.2015.)
87. Latvijas Republikas Izglītības un Zinātnes ministrija, "Latvijas Republikas izglītības sistēma", Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/faktu_lapas/shema_A3.pdf (Skatīts:20.03.2015.)
88. Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija, "Studiju programmas 2013.", 2014. gads., Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/registri-statistika/statistika-augstaka/2013.html> (Skatīts:20.03.2015.)
89. Latvijas Universitātes, "Bachelors degree programme International Economics and Comercial diplomacy", Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/eng/news/International_economics_BSP_courses2013.pdf (Skatīts: 13.05.2015.)
90. Latvijas Universitāte, "Fees", Pieejams: <http://www.lu.lv/eng/istudents/doctoral/fees/> (Skatīts: 29.03.2015.)
91. Latvijas Universitātes, "International Business with specialization in Export Management", Pieejams: <http://www.lu.lv/eng/istudents/degree/study/mba/> (Skatīts: 13.05.2015.)
92. Latvijas Universitāte, "Master's Degree programme European Studies", Pieejams: <http://www.lu.lv/eng/istudents/degree/study/european-studies/> (Skatīts: 29.03.2015.)
93. Latvijas Universitāte, "Starpatautiskā sadarbība", Pieejams: <http://www.lu.lv/par/starptautiska-sadarbiba/> (Skatīts:20.03.2015.)
94. Latvijas Universitāte, "Tuition Fees 2014/2015", Pieejams: <http://www.lu.lv/eng/istudents/degree/fees/tuition-fees-20142015/> (Skatīts: 29.03.2015.)

95. Latvijas Universitāte, "Vadības Zinības - bakalaura studiju programma", Pieejams: [http://www.lu.lv/gribustudet/katalogs/programmu-mekletajs/?user_phpfileexecutor_pi1\[program_id\]=20799](http://www.lu.lv/gribustudet/katalogs/programmu-mekletajs/?user_phpfileexecutor_pi1[program_id]=20799) (Skatīts: 13.05.2015.)
96. Latvijas Universitāte, "Vadībzinātnes doktora studiju programmas vispārejamais raksturojums", Pieejams: http://www.evf.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/evf/doktorantura/Vadibzinatnes_D_prog_rakst.pdf (Skatāits: 13.05.2015.)
97. Latvijas Zinātņu Akadēmijas Terminoloģijas komisijas izstrādāto un apstiprināto terminu sakopojums, "Akadēmiskā terminu datubāze "AkadTerm"", Pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php?term=konkur%C4%93tsp%C4%93ja&list=konkur%C4%93tsp%C4%93ja&lang=> (Skatīts : 26.02.2015.)
98. Laura Prazers, "International and Intra-National Student Mobility: Trends, Motivations and Identity", Department of Geography, Royal Holloway, University of London, 2013. gads, lpp 808., Pieejams: http://www.academia.edu/4993359/International_and_Intra-national_Student_Mobility_Trends_Motivations_and_Identity (Skatīts: 30.03.2015.)
99. Ministerio De Empleo Y Seguridad Social, "Report Evaluating The Impact Of The Labour Reform", 2014. gads, lpp 48., Pieejams: http://www.empleo.gob.es/es/destacados/home/impacto_reforma_laboral/Report_evaluating_the_impact_of_the_Labour_Reform.pdf (Skatīts: 04.04.2015.)
100. OECD, "Educationa at a Glance 2014", 2014. gads, lpp 351., Pieejams: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/education-at-a-glance-2014_eag-2014-en#page1 (Skatīts: 29.03.2015.)
101. OECD, " Tertiary Education for the Knowledge Society, Pointers for policy development", lpp 1. -2., Pieejams: <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/44007619.pdf> (Skatīts: 12.04.2015.)
102. Rēzeknes Augstskola, "Studies in English", Pieejams: http://www.ru.lv/en/international_office/studies_in_english/#satur (Skatīts: 23.03.2015.)
103. RISEBA, "Doctoral Programme", Pieejams: <http://www.riseba.lv/en/doktora-studiju-programma-en-gb-2.html> (Skatīts: 24.03.2015.)
104. RISEBA, "European Business Studies", Pieejams: <http://www.riseba.lv/en/bachelor-studies/eiropas-biznesa-studijas-en-gb-2.html> (Skatīts: 24.03.2015.)
105. RISEBA, "International Business", Pieejams: <http://www.riseba.lv/en/master-studies/international-business.html> (Skatīts: 24.03.2015.)
106. RISEBA, "International Finance", Pieejams: <http://www.riseba.lv/en/master->

- studies/international-finances.html (Skatīts: 24.03.2015.)
107. RISEBA, "Project Management", Pieejams: <http://www.riseba.lv/en/master-studies/project-management.html> (Skatīts: 24.03.2015.)
 108. RISEBA, "RISEBA MBA", Pieejams: <http://www.riseba.lv/en/master-studies/riseba-mba-en-gb-2.html> (Skatīts: 24.03.2015.)
 109. Rīgas Stradiņa Universitāte, "Studiju Maksas Atlaide", Pieejams: <http://www.rsu.lv/studentiem/finansejuma-atbalsts-studijam/studiju-maksas-atlaides> (Skatīts: 31.03.2015.)
 110. Rīgas Tehniskā Universitāte, "Entrepreneurship and Management", Pieejams: <http://www.rtuasd.lv/resource/show/213> (Skatīts:23.03.2015.)
 111. Rīgas Tehniskā Universitāte, "Master Study programmes in English", Pieejams: <http://www.rtuasd.lv/resource/show/17> (Skatīts: 23.03.2015.)
 112. Rīgas Tehniskā Universitāte, "PhD Studies", Pieejams: <http://www.rtuasd.lv/resource/show/131> (Skatīts:23.03.2015.)
 113. Stockholm School of Economics in Riga, "Economics and Business", Pieejams: <http://www.sseriga.edu/en/education/bachelor/> (Skatīts: 24.03.2015.)
 114. Stockholm School of Economics in Riga, " Executive MBA Programme ", Pieejams: <http://www.sseriga.edu/en/education/executive-mba/tuition-fee/> (Skatīts: 24.03.2015.)
 115. The Harvards community, "Education and Global Competitiveness: Lessons for the United States from International Evidence", 2015. gads, lpp 2, Pieejams: <http://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/9544459/West%20Education%20and%20Global%20Competitiveness%20chapter%20for%20DASH.pdf?sequence=1> (Skatīts: 04.04,2015,)
 116. TopUniveristies.com, "Trends in International Student Mobility", 2014. gads, lpp 9., Pieejams: http://www.topuniversities.com/sites/default/files/qs.topuni/files/QS_World_Grad_School_International_Student_Mobility_2014.pdf (Skatīts: 30.03.2015.)
 117. Ventpils Augstskola, "Business Administration", Pieejams: <http://venta.lv/wp-content/uploads/BBA.pdf> (Skatīts: 23.03.2015.)
 118. Ventpils Augstskola, "Business Administration PhD", Pieejams: <http://venta.lv/wp-content/uploads/BA%20Phd.pdf> (Skatīts: 23.03.2015.)
 119. Ventpils Augstskola, "International Business and Expost Management", Pieejams: <http://venta.lv/wp-content/uploads/Joint%20master%20VUC.pdf> (Skatīts: 23.03.2015.)
 120. Ventpils Augstskola, "Tuition Fee", Pieejams: <http://venta.lv/en/studies/programs/tuition-fee/> (Skatīts: 12.04.2015.)

121. Vidzemes Augstskola, "Business Enviroment Administration", Pieejams:
<http://www.va.lv/en/page/business-environment-administration> (Skatīts:23.03.2015.)

Nepublicētie materiāli.

122. Latvijas Universitāte, "Studentu skaita statistika Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē", Nepubliskotais informācijas avots.

Pielikumi.

Pielikums Nr. 1 "EQUIS kritēriji studiju programmu vērtēšanai"

The Assessment Sub-Criteria	General Description	Appendixes (documents, statistics etc.) references
a) The Programme portfolio		
✓ Describe how the strategy of the School is reflected in its programme portfolio		
✓ Describe the policies and processes used to develop the portfolio in line with the School's strategic objectives		
✓ Describe the School's strategy and policy as regards teaching and learning		
✓ Describe the overall portfolio of programmes that the School currently offers. Explain the School's policy as regards the balance between programme offerings at different levels (undergraduate, Master's, MBA, doctoral, executive education). <ul style="list-style-type: none"> • What are the strengths and weaknesses of the present portfolio and how are these assessed? • What are the criteria for assessing the overall coherence of the portfolio? • How are decisions regarding the positioning of programmes made? • What constituencies and markets is the School serving? 		
Explain how the programme portfolio has changed over the past five years		
b) Product Portfolio		
✓ Summarise plans for future programme creation, repositioning or development		
✓ Describe the School's system for managing its programmes		
b) Programme design		
✓ Describe the process for designing programmes. Explain how the School ensures that programmes meet the needs of the market and of participants. <ul style="list-style-type: none"> • How does the development and review cycle ensure that the design, content, delivery methods and materials for programmes are relevant, up-to-date and of high quality? • In what ways are programmes and student profiles differentiated with respect to similar programmes at other schools? • How does the School encourage innovation and creativity in programme design? • Does the School have well-thought out descriptions of the values, attitudes, knowledge, skills and behaviours it is seeking to instil in its students for all programmes? • Where the design of programmes is strongly modular, are participants provided clear guidance as to the means by which the integration of individual subjects is achieved? • How do programmes provide for interdisciplinary integration? 		
✓ Identify the key changes in programme design that have occurred in the last 5 years, together with an identification of key problems in the resourcing or design of current programmes. <ul style="list-style-type: none"> • What steps does the School take to keep up-to-date with best practice, major trends and significant innovation in 		

The Assessment Sub-Criteria	General Description	Appendixes (documents, statistics etc.) references
similar programmes around the world?		
c) Programme content		
<p>✓ For each programme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Describe the nature of the degree or qualification, its level of recognition in the national and international context, together with details of equivalencies as compared to other qualifications. • Provide a summary of the course philosophy, key programme objectives and intended learning outcomes (ILOs) 3. • Define the core content, options offered and the pedagogy adopted • Describe the course work involved and details of extracurricular or special activities involved in the programme: <ul style="list-style-type: none"> - Does each programme have clearly stated objectives and learning outcomes? - Are staff and participants fully aware of these and do they explicitly explain to participants what they are expected to know and be able to do at the end of the programme? - How are the programme objectives and intended learning outcomes translated into the practical aspects of programme content? - Are any programme requirements set by the nature of the employment market? How are these taken into account? - Does the design and content of the programme embrace a comprehensive range of relevant business and management theory, which is firmly linked to the practical world of management? - Does the School make clear the way in which the School recognises and assesses personal skills and qualities as well as the subject-specific knowledge and skills being developed by each course? - Does the programme design and content explicitly include aspects of social responsibility? - Does the School make available to its students full information about the programme, both in document form and on-line? 		
d) Skills acquisition		
<p>✓ Describe the means by which transferable intellectual skills appropriate to higher education are integrated into the curricula. Schools should explain how the various learning and development outcomes for students are defined in their different programmes.</p> <p>✓ Do the programmes have general education aims to develop intellectual skills such as the ability:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ to analyse, synthesize and critically assess complex material ☐ to formulate and defend independent judgments ☐ to conceptualise ☐ to communicate effectively in writing and orally ☐ to demonstrate an awareness of the wider context of the programme of study ☐ to apply general concepts to practical situations ☐ Does the School facilitate the development of a structured personal culture and a related set of 		

The Assessment Sub-Criteria	General Description	Appendixes (documents, statistics etc.) references
values? ☐ How are these skills assessed?		
☒ Summarise the key managerial skills (team work, interpersonal skills, presentation skills, project management, leadership skills, etc) which the School promotes in students and the methods used to achieve them. Discuss the role of practical work, internships and projects in developing these skills. <ul style="list-style-type: none"> • What opportunities are provided in the curriculum for students to apply the • targeted managerial skills? • Is there an appropriate balance between intellectual development and the development of managerial skills in the delivery and assessment of coursework? • How are these skills assessed? • Does the programme include sufficient individual project work for the development and assessment of an individual's ability to integrate core subjects and to apply managerial skills? • Are students provided with adequate opportunities to carry out practical project work? • What opportunities are provided to allow students to benefit from group work and practical experience? • Do students receive training in research and consultancy skills? 		
e) Programme delivery		
☒ Describe the teaching methods currently used in programme delivery (lectures, case studies, business games, group work, project-based learning, tutorials...). <ul style="list-style-type: none"> • Does the School employ a sufficiently diverse range of teaching and learning methods to maximise learning and practical application of learning outcomes? • What is the balance between different methods and how does this support programme aims? • How aware is the School of programme delivery practices in other countries? • To what extent is there an emphasis on learning as well as teaching? 		
☒ Explain the School's policy as regards pedagogical innovation and the use of new technologies in the educational process. <ul style="list-style-type: none"> • Does the School promote innovation in teaching methods and in the learning process? • To what extent have the information and communication technologies been integrated into the programme delivery systems? 		
☒ Identify the main constraints which limit the range or scope of teaching methods and materials employed in the School's programmes.		
☒ Describe processes for the allocation of staff to programmes.		
☒ Describe the mechanisms for maintaining quality control on an on-going basis.		
☒ Explain how the criteria and processes used to monitor programme quality relate to the programme objectives.		
f) Student assessment		
☒ Describe the assessment system for monitoring and grading students' work and progression through the programme.		

The Assessment Sub-Criteria	General Description	Appendixes (documents, statistics etc.) references
<ul style="list-style-type: none"> • How does the School ensure that participants meet the agreed objectives and learning outcomes for individual awards? • Does the assessment regime support the programme design in terms of its ILOs, objectives and general philosophy? • Does the assessment regime explicitly identify the criteria for assessment and the range and relative weighting of the various assessment methodologies employed? • To what extent does the assessment system distinguish between the attribution of a grade and marking designed to help students to understand their shortcomings and to improve? • What provision is made for re-sitting assessments or examinations? Is this appropriate and does it support the programme's aims and objectives? • How does the School ensure that the assessment regime is applied with sufficient rigour? • How is the degree-awarding function handled by the School? • What mechanisms are used to protect the integrity and validity of the process from <ul style="list-style-type: none"> • abuse by individuals? • What steps are taken to ensure objectivity in terms of the standards being applied? • Can the School provide evidence that the assessment regime itself is evaluated rigorously, particularly when new or innovative approaches are being applied? • How does the School deal with cases of cheating and plagiarism? 		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Demonstrate that the quality of the students' work is appropriate to the level of the programmes. 		
g) Programme evaluation		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Describe the processes for the evaluation of programmes. Explain how the School ensures that programmes meet the needs of the market and of participants and includes key stakeholder groups in the process. ✓ How does the School evaluate the quality of the teaching input, in addition to evaluation by students? 		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Summarise the evidence for satisfaction on the part of key stakeholder groups with regard to programme design, content and delivery. 		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Describe the process for the review and revision of programmes. <ul style="list-style-type: none"> • What mechanisms exist for assuring consistency with programme standards required by external bodies? What have been the most recent actions in this area? • What adjustments to the programme design have been made in the light of feedback from programme teams and key stakeholders? 		
h) Internationalisation		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Explain how the School's programmes are positioned internationally. <ul style="list-style-type: none"> • Which programmes are targeted at international 		

The Assessment Sub-Criteria	General Description	Appendixes (documents, statistics etc.) references
students? <ul style="list-style-type: none"> • How attractive are the School’s programmes to international students? • How many courses are delivered in a foreign language? 		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Provide a set of statistics indicating international student enrolment in the School’s various programmes over the past three years (if appropriate, crossreference to Chapter 3 “Students”) 		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ In the case of European schools, describe how the programmes are compatible with the Bologna-inspired reforms that are being introduced in most countries <ul style="list-style-type: none"> • Are the School’s programmes for younger students organised into the two-tier Bologna Bachelor and Master levels • Does the School use the ECTS? • What arrangements exist for credit transfer arrangements with other schools? • Does the School issue the Diploma Supplement? 		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Describe the international content of the School’s programmes 		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Describe the opportunities for student exchange provided within the School’s programmes and provide a table with appropriate statistics for the past three years (if appropriate, cross-reference to Chapter 3 “Students”). 		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Explain how the School ensures the same quality for its off-campus and franchised operations (see EQUIS Process Manual Annex 11: “Policy on Accreditation of Collaborative or Off-campus provision”) <ul style="list-style-type: none"> • What are the quality assurance mechanisms in this area? 		
i) Ethics, Responsibility and Sustainability		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Describe how ethics, responsibility and sustainability are integrated into the design, delivery and assessment of the School’s degree programmes. <ul style="list-style-type: none"> • Are there programmes that specifically address questions of ethics, responsibility and sustainability? Describe their orientation and content. • How are ethics, responsibility and sustainability integrated into the other programmes? Describe their content 		
j) Corporate Relevance		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Describe how the corporate perspective is built into the definition of learning objectives and into curriculum design. <ul style="list-style-type: none"> • Does the School have formal processes for involving corporate stakeholders in programme design and monitoring? • To what extent is the management community satisfied with the School’s programmes and graduates? 		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Summarise the extent of corporate practitioner input into the delivery of the School’s programmes 		
Additional comments		

Pielikums Nr. 2

Anketa "Konkurētspējas novērtējums Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā".

Anketa paredzēta, lai noskaidrotu ārzemju studentu viedokli, kuri no faktoriem ir bijuši izšķirošie izvēles izdarīšanai par labu studijām Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmai, kā rezultātā šie faktori, pēc konkurētspējas novērtēšanas metodes tiks uzskatīti par LU EVF studiju programmu konkurētspējas priekšrocībām. Anketu izstrādāja Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes 2. kursa maģistratūras studiju programmas "Starptautiskās Attiecības (Ekonomika)" studente Māra Džeriņa maģistra darba "Augstākās izglītības starptautiskās konkurētspēja un tās novērtējums LU EVF pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā" vajadzībām. Anketa ir anonīma un atbildes tiks izmantotas tikai apkopota veidā. Anketas aizpildīšana aizņems aptuveni 10 – 15 minūtes. Paldies par ieguldīto laiku!

1. Jūsu dzimums:

- Sieviete
- Vīrietis

2. Jūsu vecums:

- 18 un mazāk
- 19 – 23
- 24 – 25
- 26+

3. Iegūtais izglītība:

- Iegūta vidējā izglītība
- Bakalaura grāds
- Maģistra grāds
- Doktora grāda kandidāts

4. Studiju programma, kurā studējat:

- Business Administration (B)
- International Economics and Commercial diplomacy (B)
- International Business with specialization in Export Management (M)
- European studies (M)
- Management Science (PhD)
- Demography (PhD)

5. Kur Jūs ieguvāt informāciju par studiju iespējām Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē?

- Par studijām uzzināju internetā
- Studijas ieteica pazīstams cilvēks pēc savas pieredzes
- Par studijām informāciju ieguvu tam paredzētā pasākumā
- Informāciju sniedza organizācija, kas nodarbojas ar ārvalstu studentu piesaisti
- Cits variants

6. Vai kāds no Jums zināmiem cilvēkiem ir ieguvis augstāko izglītību Latvijas Universitātē vai Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē?
- Nē
 - Latvijas Universitātē
 - Tieši Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē
 - Neesmu interesējies
7. Kādi bija iemesli, par labu izvēlei studijām Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē? (Vairāki atbilžu varianti ir iespējami)
- Studiju maksa
 - Studiju programmas apguves valoda
 - Studiju programmas reputācija un saturs
 - Studiju norises vieta
 - Augstākās izglītības iestādes atrašanās dažādos reitingos
 - Studiju programmas unikalitāte
 - Studiju forma
 - Studiju ilgums
 - Iegūstamais grāds
 - Apgūstamās zināšanas konkrētajā studiju programmā
 - Apgūto zināšanu un prasmju sasaiste ar aktuālo darba tirgus situāciju
 - Cits (lūdzu norādiet).....
8. Lūdzu skalā no 0 (nav svarīgs) līdz 5 (ļoti svarīgs) novērtējies zemāk minētos faktorus izvēles izdarīšanai par labu kādai studiju programmai.
- Studiju maksa ()
 - Studiju programmas reputācija ()
 - Studiju programmas saturs ()
 - Studiju norises vieta ()
 - Augstākās izglītības iestādes, kura realizē konkrēto studiju programmu, atrašanās dažādos vispasaules reitingos ()
 - Studiju programmas unikalitāte ()
 - Studiju forma (moduļu sistēma, iespēja pašam veidot savu studiju programmas apguves grafiku) ()
 - Studiju ilgums ()
 - Iegūstamais grāds ()
 - Starpdisciplināritāte ()
 - Apgūstamās zināšanas ()
 - Dažādas papildus iespējas studiju laikā (konferences, starptautiski projekti, u.c.)()
 - Sabiedrībā atpazīstami mācītspēki ()
9. Kādas priekšrocības Jūs esat pamanījis uzsākot studijas Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātē? (Vairāki atbilžu varianti ir iespējami)
- Inovatīvas pasniegšanas metodes
 - tehnoloģiskais nodrošinājums studentiem (modernas auditorijas ar nepieciešamo tehnoloģiju, iespēja pilnvērtīgi mācīties arī ārpus lekcijām)

- Piedāvātās papildiespējas studiju procesa ietvaros (starptautiskie projekti, konferences, apmaiņas programmas)
 - Iespēja attīstīt dažādas prasmes studiju laikā (komandas darbs, publiskā uzstāšanās, u.c.)
 - Pieejamie mācību resursi (bibliotēka, datubāzes, mācību materiāli e – vidē)
10. Vai interesējoties par studiju iespējām Latvijas Universitātē, Jūs apsvērāt iespēju uzsākt studijas kādā citā Latvijas augstākās izglītības iestādē, līdzvērtīgā studiju programmā? (Ja jā, lūdzu norādiet kādā un kādi bija galvenie faktori, kāpēc aplūkojāt arī alternatīvās studiju programmas, kas tā bija ar augstākās izglītības iestādi un kura studiju programma.)
- Jā
.....
.....
 - Nē
11. Vai interesējoties par studiju iespējām Latvijas Universitātē, Jūs apsvērāt iespēju uzsākt studijas kādā citā Baltijas valstu (Lietuvas vai Igaunijas) augstākās izglītības iestādē līdzvērtīgā studiju programmā? (Ja jā, lūdzu norādiet kādā un kādi bija galvenie faktori, kāpēc aplūkojāt arī alternatīvās studiju programmas, kas tā bija ar augstākās izglītības iestādi un kura studiju programma.)
- Jā
.....
.....
 - Nē
12. Lūdzu, novērtējiet Latvijas Universitātes Ekonomikas un Vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmu angļu valodā konkurētspēju ar citām līdzvērtīgām studiju programmām, kuras piedāvā citas Latvijas augstākās izglītības iestādes.
- Konkurētspējīgas
 - Nav konkurētspējīgas
 - Nav viedokļa

Studiju programmas "Starptautiskā Ekonomika un komercdiplomātija" SVID vērtējums

Stiprās puses	Iespējas
<ol style="list-style-type: none"> 1. Programmas atbilstība pašreizējām tirgus prasībām 2. Studiju programmas starpdisciplinārais raksturs 3. Atšķirība no citās Latvijas augstskolās piedāvātajām studiju programmām 4. Mācībspēku augstā kvalifikācija 5. Sadarbība ar Ārlietu Ministriju 6. Akadēmiskās programmas prakse 7. Iespēja izvēlēties mācībspēkus dažādu studiju kursu pasniegšanai 8. Studiju ilgums – 4 gadi 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Paplašināt darbību Latvijas reģionos 2. Paplašināt darbību citu valstu izglītības tirgos 3. Uzlabot Ekonomikas un vadības fakultātes izglītības kvalitātes tēlu 4. Uzlabot Latvijas Universitātes un tās darbinieku finansiālo stabilitāti
Vājās puses	Draudi
<ol style="list-style-type: none"> 1. Finansiālais stāvoklis, kā rezultātā samazinās atalgojums esošajiem mācībspēkiem un samazinās iespēja piesaistīt ārvalstu lektoros ilgākam laika periodam 2. Sakarā ar studentu skaita samazināšanos nenotiek konkurss uz studiju vietām, kā rezultātā nav iespēja atlasīt labākos studentus 3. Nepietiekams mācību grāmatu skaits atsevišķosursos LU bibliotēkā 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Augsta līmeņa svešvalodu pasniedzēju trūkums 2. Studentu skaita samazinājums Latvijā tuvākajos gados

Studiju programmas " Vadības zinības" SVID vērtējums

Stiprās puses	Iespējas
<p>1. Iespējas studentiem izmantot Ekonomikas un vadības fakultātes un visas Latvijas Universitātes bagātīgos un modernos studiju resursus (datoru laboratorijas, atbilstošu programmatūru, bibliotēku, zinātnisko žurnālu datu bāzes, E–kursus, docētāju zinātnisko potenciālu, sadarbību ar ārvalstu augstskolām u.tml.).</p> <p>2. Labas karjeras iespējas studiju programmas beidzējiem.</p> <p>3. Akadēmiskā personāla aktīva piedalīšanās LZP gantos, starptautiskajos projektos, konferencēs, semināros, līgumdarbos, prezentācijās ar studentu piesaistīšanu. Zinātniskā potenciāla konsolidēšana. Ikgadējā LU RAKSTU <i>Ekonomika. Vadības zinātne</i> sērijas izdošana.</p> <p>4. Tradicionālā vieslektoru piesaistīšana. Moderno lekciju lasīšanas tehnoloģiju, kā arī jaunāko semināru, praktisko un laboratorijas darbu vadīšanas metodiku izmantošana.</p> <p>5. Kvalifikācijas celšanas iespējas gan Latvijā, gan ārzemēs. Veiksmīga, daudzpusīga un pieaugoša sadarbība ar ārvalstu augstskolām.</p> <p>6. Starpkatedru metodiskā sadarbība, esošo studiju kursu aktualizēšana un jauno integrēto studiju kursu sagatavošana.</p> <p>7. Mācību grāmatu un mācību līdzekļu izstrāde un to sagatavošanas formu daudzveidība.</p> <p>8. Jauno E–kursu izstrādāšana, esošo E–kursu papildināšana, pilnveidošana un uzturēšana.</p> <p>9. Daļa no pasniedzējiem apvieno darbu EVF ar praktisko uzņēmējdarbību Latvijā un ārzemēs (vada uzņēmumus un organizācijas).</p> <p>10. Plaša docētāju un studentu sadarbība, gan formāla, gan neformāla, ieskaitot kopīgu piedalīšanos zinātnisko projektu izstrādāšanā.</p> <p>11. Starptautisku konferenču un semināru par aktuālām vadībzinātnes problēmām</p>	<p>1. Nopietna un pieaugoša darba devēju interese par speciālistiem–analītiķiem ar integrētām ekonomikas, menedžmenta, mārketinga, kvantitatīvās analīzes metožu un informācijas tehnoloģiju zināšanām.</p> <p>2. Studentu zinātnisko darbu iesniegšanas iespējas (kursa darbu, bakalaura darbu u.c.) konkursiem Latvijas Bankā, Ekonomikas ministrijā, Ekonomikas attīstības forumā, dažādās komercbankās u.tml.</p> <p>3. Stipendiju saņemšana bakalaura studiju turpināšanai ārvalstu augstskolās.</p> <p>4. ES struktūrfondu izmantošana bakalaura studiju programmas tehniskai un organizatoriskai nodrošināšanai.</p>

organizēšana.	
Vājās puses	Draudi
<ol style="list-style-type: none"> 1. EVF bibliotēkas un lasītavu tālākās attīstības bremzējošo faktoru eksistence, kā arī studentu nepietiekošā aktivitāte bibliotēkas pakalpojumu izmantošanā. 2. Docētāju vecuma struktūras nepietiekami aktīvā uzlabošana (gados jaunu docētāju īpatsvara palielināšana). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Konkurences saasināšanās akadēmisko un profesionālo Vadībzinību studiju programmu kontekstā līdz ar Latvijā demogrāfisko procesu radīto studentu skaita pašreizējo un nākotnē gaidāmo samazinājumu. 2. Straujās strukturālās pārmaiņas Latvijas darba tirgū un dažreiz neprognozējama tehnoloģiju attīstība. 3. Pasaules ekonomikas un finanšu krīze un to ietekme uz Latvijas tautsaimniecības attīstību.

Studiju programmas "Starptautiskais bizness" SVID vērtējums

Stiprās puses	Iespējas
<ol style="list-style-type: none"> 1. jau izveidojies pozitīvs priekšstats par programmu un absolventu konkurētspēju darbaspēka tirgū 2. kvalificētais docētāju sastāvs un plašā starptautiskā pieredze 3. vieslektoru skaita dažādība 4. iespēja studentiem studēt starptautiskā vidē 5. programmas profesionālā ievirze 6. piemērotie nodarbību laki 7. iespējas piedalīties projektos, zinātniskajās konferencēs 8. spēja izmantot plašos fakultātes ārējos sakarus 9. noslēgtais līgums ar Universitātei Parīze XII par dubultdiploma iegūvi 	<ol style="list-style-type: none"> 1. studentu – ārzemnieku plašāka uzņemšana, reklamējot LU studiju programmas ārzemēs 2. pētniecisko aktivitāšu paplašināšanās, projektu pieteikšana
Vājās puses	Draudi
<ol style="list-style-type: none"> 1. nepietiekams e–kursu daudzums, jo docētāji strādā arī citās LU EVF studiju programmās 2. pieaugošā studiju maksa (kas gan 2015./2016. mācību gadā vairs nevar tikt uzskatīta par vājo pusi, jo Ventspils augstskola ir atvērusi līdzvērtīgu programmu ar daudz augstāku studiju maksu, kā LU EVF studiju programmai) 3. angļu valodā diploma izrakstā iegūtais grāds tiek norādīts latviešu valodā, netulkojot, tādējādi neparādās MBA nosaukums, bet iegūtais grāds, nevienam, izņemot latviešu valodas pratējus, nav saprotams 	<ol style="list-style-type: none"> 1. studiju maksas lielums un pieaugšana 2. nelabvēlīga ekonomiskā situācija 3. kopējā studentu skaita samazināšanās tendence 4. līdzīgu programmu atvēršanās citās augstskolās 5. studiju ilgums ārzemēs dažkārt ir 1 gads

Studiju programmas "Eiropas Studijas" SVID vērtējums

Stiprās puses	Iespējas
<ol style="list-style-type: none"> 1. Kvalitātes nodrošināšana apmācībā iesaistot pieredzējušus speciālistus no Latvijas un ārvalstīm 2. Starpdisciplināritāte, interaktīvas mācību metodes individuālajā un grupu apmācībā studijās un pētniecībā 3. Sadarbība ar vairākām akadēmiskām un pētniecības vienībām Latvijas Universitātē 4. Studentiem ir iespēja piedalīties dažādos mācību semināros ārpus Latvijas un iepazīties ar Eiropas iestāžu darbu 5. Pieaugoša interese no ārzemju studentu vides. Relatīvi iela daļa ārzemju studenti, kas rada pievilcīgu starptautisko vidi un pozitīvi ietekmē starpkultūru komunikācijas prasmes 6. Studentiem tiek dota iespēja apgūt diplomātija un juristu vidū izmantoto franču valodu 7. Programmas absolventi veiksmīgi strādā starptautiskās, Eiropas savienības un Latvijas Republikas institūcijās, uzņēmējdarbībā, NVO un akadēmiskajā jomā. Daudzi turpina studijas doktorantūrā 8. Administratīvais personāls (programmas koordinators) ir vismaz ar iegūtu bakalaura grādu un ir ar labām svešvalodu zināšanām, kas palīdz īstenot studiju programmu 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Palielināt doktorantu lomu studiju programmas īstenošanā 2. Jāturpina sadarbība ar ārvalstu zinātniekiem 3. Jāturpina piedāvāt ārvalstu un vietējiem studentiem iespēju piedalīties starptautiskajās konferencēs 4. Jāuzlabo mācīšanas metodoloģija programmā, organizējot apmācības seminārus 5. Jāpiedalās Eiropas Komisijas projektā, kas palīdzētu piesaistīt ārzemju studentus 6. Intensīvāka mūsdienu tehnoloģijas izmantošana studiju procesā, kā piemēram SKYPE, organizējot vietējās un starptautiskās konferences 7. Piesaistīt vietējos un ārzemju studentus izmantojot globālo tīmekli (http://www.lu.lv/cets/masterstudies/; http://www.evf.lu.lv/eng/studiesinenglish/europeanstudies/; http://www.lu.lv/gribustudet/augstaka-limena-studijas/programmas/2012-2013-rudens/eiropas-studijas/; http://www.lu.lv/eng/istudents/degree/study/autumn-2011-academic-year-20112012/master-european/; http://www.lu.lv/cets/news/brussels2011/)
Vājās puses	Draudi
<ol style="list-style-type: none"> 1. Uztveres grūtības atsevišķos priekšmetos (studentiem ar iepriekšējo izglītību tiesību zinātnē, politikā vai kādā citā sociālajā zinātnē, var rasties grūtības apgūstot ekonomikas zinātnes studiju kursus maģistra līmeņa studijās) 2. Zemās algas var atturēt augsti kvalificētus darbiniekus strādāt Latvijas Universitātē 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lielākais risks, kas apdraud studiju programmu ir studentu skaita samazinājums, kas var būt saistīts ar tādiem faktoriem kā ekonomiskā lejupslīde, kas rada grūtības segt studiju maksu, pieaugošā konkurence Eiropas Studiju programmām Eiropas Savienībā un pasaulē, un nelabvēlīgā demogrāfiskā situācija Latvijā un Eiropā.

Studiju programmas "Ekonomika PhD" SVID vērtējums

Stiprās puses	Iespējas
<ol style="list-style-type: none"> 1. LU kā vadošās augstskolas prestižs, tautsaimniecības speciālistu un jauno zinātnieku sagatavošanas jomā 2. Augsti kvalificēts programmā iesaistīto docētāju sastāvs (profesori un asociētie profesori) 3. Programmas satura atbilstība ekonomikas attīstības tendencēm un saskaņota studiju kursu pilnveidošana 4. Laba sadarbība LU un citu Latvijas augstskolu doktora studiju programmām brīvās izvēles (C daļas) kursu apguves nodrošināšanā 5. Plaša dialoga izmantošana doktor semināros, analizējot doktorantu piedāvātās ekonomikas zinātnes novitātes 6. Iespēja saņemt konsultāciju ne tikai no doktora darba zinātniskā vadītāja, bet arī no citiem augsti kvalificētiem profesoriem 7. Studiju programmas konkurētspēja, ko pierāda pretendentu intereses un doktorantu skaita pieaugums 8. Iespēja piedalīties ar referātiem un publikācijām ne tikai LU zinātniskajās konferencēs, bet arī citu Latvijas augstskolu un ārvalstu organizētajos zinātniskajos forumos 9. Regulāra informācijas saņemšana par iespējām piedalīties starptautiskajās zinātniskajās konferencēs un iespējām stažēties ārvalstu augstskolās 10. Labas iespējas izmantot jaunāko zinātnisko literatūru LU bibliotēkās un zinātniskās datu bāzes gan LU bibliotēkā, gan ārpus tās, pielietojot LU VPN (Virtual PrivatNetworking) 11. Doktorantu iespējas izmantot attīstīto universitātes infrastruktūru, veicot zinātniski – pētniecisko darbu 12. Doktorantu iespējas gūt iemaņas un papildināt savu pieredzi pedagoģiskā darba veikšanā (lekciju lasīšanā, semināru vadīšanā, kursa, bakalaura un diplomdarbu vadīšanā) 13. Karjeras iespējas programmas bēdzējiem, iesaistoties augstskolu 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Valsts budžetā palielinātais līdzekļu daudzums zinātnes attīstībai 2. Gantu piešķiršanas sistēmas pilnveidošana un tās rezultātā labākas iespējas iesaistīties pētniecības projektos 3. Speciālās literatūras izmantošanas iespēju būtiska palielināšanās 4. LU īstenotās programmas docētāju sastāva atjaunināšana 5. IT attīstība, kas dod iespēju veidot jaunu komunikācijas sistēmu ar doktorantūras reflektantiem un doktorantiem 6. Sabiedrībā pieaugoša interese par zinātņi (doktorantūru) un doktora grāda prestižā palielināšanās

pedagoģiskajā darbībā	
Vājās puses	Draudi
<ol style="list-style-type: none"> 1. Salīdzinoši zema doktorantu aktivitāte stažēšanās iespēj izmantošanā ārvalstu universitātēs 2. Nepietiekami aktīva doktorantu piedalīšanās zinātniskās pētniecības programmu un projektu izstrādāšanā un īstenošanā, kas saistīts ar neatbilstību promocijas darba tematikai 3. Ierobežotas iespējas ārvalstu vieslektoru izmantošanā noteiktu ekonomikas apakšnozaru doktor semināros 4. Nesistemātisks sadarbība ar citu augstskolu ekonomikas doktorantūras padomēm 5. Grūtības doktor semināru diskutējamo problēmu izvēlē saistībā ar plašo doktorantu promocijas dabu diapazonu 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jaunu konkurentu rašanās doktora studiju programmu īstenošanā 2. Neatbilstošs mūsdienu prasībām valsts finansējums doktorantūras programmām (neliels budžeta vietu skaits) 3. Nepārdomāta darba samaksas sistēma doktora grādu ieguvušajiem darbiniekiem, kas var mazināt interesi par doktorantūru 4. Demogrāfiskās situācijas nelabvēlīgas izmaiņas tendences – talantīgu, enerģisku cilvēku aizbraukšana no Latvijas 5. Grūtības doktora studiju un darba savienošanai, kas izsauc negatīvu rezonansi studiju pabeigšanai plānotā laikā

Studiju programmas "Vadības zinības PhD" SVID vērtējums

Stiprās puses	Iespējas
<ol style="list-style-type: none"> 1. Iegūta akreditācija uz 6 gadiem 2. Eiropas Sociālā Fonda atbalsts 3. Pieredze studiju programmas realizēšanā 4. Pieejam zinātnisko darbu datu bāzēm Latvijas Universitātes bibliotēkās un ārpus Latvijas Universitātes 5. Regulāra bibliotēkas resursu papildināšana ar jaunākajiem zinātniskajiem pētījumiem 6. Regulāra doktorantūras studiju kursu papildināšana un pielāgošana jaunākajām tendencēm 7. Kvalificēti mācībspēki (profesori un asociētie profesori) 8. Studiju programmas sasaiste ar 21. gadsimta vadības zinību attīstības tendencēm 9. Laba kooperācijas starp Latvijas Universitāti un citām Latvijas augstākās izglītības iestādēm brīvās izvēles kursu apgūšanā (C daļa) 10. Iespēja studentiem piedalīties Latvijas Universitātes organizētajās starptautiskajās konferencēs un iespēja veikt publikācijas Latvijas Universitātes izdevumos 11. Regulāra informācija par iespējām piedalīties starptautiskās zinātniskajās konferencēs un iespēja veikt publikācijas ārzemju izdevumos 12. Iespēja konsultēties ne tikai ar savu tiešo darba vadītāju, bet arī ar citiem, augsti kvalificētiem, mācībspēkiem 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pieaugošās starptautiskās kooperācijas iespējas doktorantūras studentiem 2. Plašas iespējas piedalīties starptautiskajos projektos 3. Iespaidīgs atbalsts no Eiropas Sociālā Fonda doktorantūras studentiem 4. Aktīvāka piedalīšanās starptautiskajās konferencēs un semināros, zinātniskās publikācijas zinātniskajos žurnālos 5. Solījumi palielināt pieejamos resursus, no valsts budžeta, pētījumu veikšanai 6. Atbalsta shēmas attīstīšana lai uzlabotu iespējas veikt pētījumus 7. Vairāk iespējas speciālās literatūras publicēšanā 8. Atjaunot mācībspēkus programmas īstenošanā Latvijas Universitātē 9. Moderno tehnoloģiju attīstība jaunas komunikācijas sistēmas attīstībai topošajiem doktorantiem 10. Paaugstināt sabiedrības vispārējo ieinteresētību doktorantūras studijās un zinātnē un palielināt doktorantūras studiju prestižu
Vājās puses	Draudi
<ol style="list-style-type: none"> 1. Nepietiekams skaits ārvalstu lektori 2. Relatīvi mazs skaits valsts finansēto studiju vietu un relatīvi mazs skaits Eiropas Sociālā Fonda stipendijas 3. Nepietiekami aktīva studentu līdzdalība dažādu pētījumu programmu un projektu attīstībā 4. Relatīvi mazs skaits studentu izmanto iespēju stažēties ārvalstu augstākās izglītības iestādēs 5. Nepietiekama kooperācija ar līdzībās studiju programmām citās augstākās izglītības iestādēs 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pieaugošā konkurence starp dažādām vadības zinību doktorantūras studiju programmām 2. Limitētas nodarbinātības iespējas ar saistītu atalgojumu, kas var samazināt interesei par studijām 3. Nepietiekams valsts atbalsts doktora studiju programmām (mazs valsts finansēto studiju vietu skaits) 4. Demogrāfijas tendences – intelekta aizplūšana 5. Grūtības savienot studijas ar pamatdarbu

Studiju programmas "Demogrāfija PhD" SVID vērtējums

Stiprās puses	Iespējas
<ol style="list-style-type: none"> 1. LU kā vadošās augstskolas prestižs, demogrāfijas speciālistu un jauno zinātnieku sagatavošanas jomā 2. Demogrāfisko pētījumu veikšanas tradīcijas 3. Augsti kvalificēts programmā iesaistīto docētāju sastāvs (profesori un asociētie profesori) 4. Mācībspēku līdzdalība nacionālajos un starptautiskajos pētnieciskajos projektos 5. Programmas satura atbilstība demogrāfijas zinātnes attīstības tendencēm un saskaņota studiju kursu pilnveidošana 6. Cieša sadarbība ar valstu un pašvaldības iestādēm 7. Iespēja sadarboties ar LU un citu Latvijas augstskolu doktora studiju programmām brīvās izvēles (C daļas) kursu apguves nodrošināšanā 8. Plaša dialoga izmantošana doktor semināros, analizējot doktorantu piedāvātās ekonomikas zinātnes novitātes, jauna pilnveidošanās forma – mācības doktorantūras skolās 9. Iespēja saņemt konsultāciju ne tikai no doktora darba zinātniskā vadītāja, bet arī no citiem augsti kvalificētiem profesoriem 10. Iespēja piedalīties ar referātiem un publikācijām ne tikai LU zinātniskajās konferencēs, bet arī citu Latvijas augstskolu un ārvalstu organizētajos zinātniskajos forumos 11. Regulāra informācijas saņemšana par iespējām piedalīties starptautiskajās zinātniskajās konferencēs un iespējām stažēties ārvalstu augstskolās 12. Labas iespējas izmantot jaunāko zinātnisko literatūru LU bibliotēkās un zinātniskās datu bāzes gan LU bibliotēkā, gan ārpus tās, pielietojot LU VPN (Virtual PrivatNetworking) 13. Doktorantu iespējas izmantot attīstīto universitātes infrastruktūru, veicot zinātniski – pētniecisko darbu 14. Starpdisciplināru pētniecības projektu 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Demogrāfijas pieaugoša popularitāte sabiedrībā un nepieciešamība pēc datiem par demogrāfiskajiem procesiem 2. Iespēja iegūt ESF līdzfinansējumu mērķstipendijas 3. Kopīgi akadēmiskie projekti ar sadarbības augstskolā ārzemēs 4. Iespēja studēt ārzemēs studentu mobilitātes programmas ietvaros 5. Augošs Eiropas augstākās izglītības prestižs pasaulē un pieaugoša interese mazāk attīstītās valstīs par iespējām iegūt augstāko izglītību Eiropas Savienībā 6. IT attīstība, kas dod iespēju veidot jaunu komunikācijas sistēmu ar doktorantūras reflektantiem un doktorantiem, kā arī efektīvāk izmantot starptautiski pieejamos informācijas avotus 7. Sabiedrībā pieaugoša interese par zinātņi (doktorantūru) un doktora grāda prestiža palielināšanās 8. Studentu iesaistīšanās pētnieciskajos projektos un sadarbībā ar citām universitātēm un pētniecības iestādēm, īpaši Baltijas reģionā 9. Mācību kursu pasniegšana angļu valodā

<p>integrēšana studiju procesā, nodrošinot visaptverošu izglītību sociālajā statistikā un demogrāfijā</p> <p>15. Demogrāfisko ekspertīžu sniegšana valsts institūcijām (Labklājības ministrija, LR CSP, u.c.)</p>	
<p>Vājas puses</p>	<p>Draudi</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Nepietiekams valsts finansiālais nodrošinājums 2. Samazināts iespējas iesaistīties zinātniskās pētniecības programmu un projektu izstrādāšanā, jo mazinās šo programmu finansējums 3. Nepietiekams studentu skaits ierobežo specializācijas iespējas un izvēles kursu klāstu 4. Salīdzinoši zema doktorantu aktivitāte stažēšanās iespēj izmantošanā ārvalstu universitātēs 5. Nepietiekami aktīva doktorantu piedalīšanās zinātniskās pētniecības programmu un projektu izstrādāšanā un īstenošanā, kas saistīts ar neatbilstību promocijas darba tematikai 6. Nesistemātiska sadarbība ar citu augstskolu ekonomikas doktorantūras padomēm 7. Salīdzinoši neliels publikāciju skaits starptautiski atpazīstamos žurnālos 8. Vājas iespējas vadīt diplomdarbu un bakalaura darbu izstrādi, aktīvi piedalīties mācību procesā un konsultēt studentu pētniecisko darbu, jo samazinās studentu skaits 9. Trūkst doktorantu kandidātu virknē demogrāfijas nozaru 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Valsts budžetā nepietiekošs līdzekļu daudzums zinātnes attīstībai un izcilībai sociālajās zinātnēs 2. Neatbilstošs mūsdienu prasībām valsts finansējums doktorantūras programmām (neliels budžeta vietu skaits) 3. Politiskās un ekonomiskās situācijas nestabilitāte Latvijā un ES 4. Latvijas iedzīvotāju vecumsastāva pasliktināšanās, samazinot potenciālo doktorantūras studentu skaitu 5. Nepietiekami pārdomāta darba samaksas sistēma doktora grādu ieguvušajiem darbiniekiem, kas mazina interesi par doktorantūru 6. Ekonomiskās un demogrāfiskās situācijas nelabvēlīgas izmaiņas tendences – talantīgu, enerģisku cilvēku aizbraukšana no Latvijas 7. Pieaugošas grūtības doktora studiju un darba savienošanai, kas izsauc negatīvu rezonansi studiju beigšanai plānotā laikā 8. Nepietiekama augstākās izglītības finansējuma rezultātā iespējama augsti kvalificēta personāla zaudēšana

Ekspertu Inetrvijas Jautājumi.

Intervijas laikā iegūtās atbildes tiks izmantotas Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmas "Starptautiskās attiecības (Ekonomika)" 2. kursa studentes Māras Džeriņas maģistra darba "Augstākās izglītības starptautiskā konkurētspēja un tās novērtējums LU EVF pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā" vajadzībām. Ja Jūs nevēlaties, lai Jūsu vārds tiek minēts maģistra darbā, lūdzu to norādiet intervijas beigās. Pateicos par ieguldīto laiku!

- Kā, Jūs, vērtējat Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmu angļu valodā studiju maksas konkurētspēju salīdzinājumā ar citu Latvijas augstākās izglītības iestāžu studiju maksu līdzvērtīgās programmās?
- Kā, Jūs, vērtējat Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmu angļu valodā studiju maksas atbilstību pakalpojuma reālajai vērtībai?
- Vai, Jūsprāt, Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmas angļu valodā ir unikālas? Vai tās ir iespējams aizvietot, valstiskā līmenī, ar citas Latvijas augstākās izglītības iestādes piedāvātajām studiju programmām? (Lūdzu vērtējumu sniegt vadoties pēc studiju programmas satura.)
- Kā, Jūs, vērtējat Latvijas Universitātes atrašanos dažādos starptautiskos augstāko izglītības iestāžu reitingos? Vai Jūsprāt vērtējums ir adekvāts un vai uzskatāt, ka ir situācija, kad Latvijas Universitāte ir vienīgā no Latvijas augstākās izglītības iestādēm, kas atrodas dažos reitingos, ir adekvāta (Piemērs: "QS World University Rankings")?
- Kā, Jūs, vērtējat Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes pilna laika klātienes studiju programmu angļu valodā sasaisti ar reālo situāciju darba tirgū? Vai piedāvāto studiju programmu saturs un iegūstamās zināšanas ir atbilstošas pieprasījumam darba tirgū?

Mācībspēku Intervijas jautājumi.

Intervijas laikā iegūtās atbildes tiks izmantotas Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes studiju programmas "Starptautiskās attiecības (Ekonomika)" 2. kursa studentes Māras Džeriņas maģistra darba "Augstākās izglītības starptautiskā konkurētspēja un tās novērtējums LU EVF pilna laika klātienes studiju programmām angļu valodā" vajadzībām. Pateicos par ieguldīto laiku!

1. Vai studiju programmai ir iespējama attīstība, piemērojoties darba tirgus vajadzībām? Kā šāda attīstība varētu tik/tiek realizēta?
2. Kā Jūs vērtējat studiju programmas sasaisti ar darba tirgu? Vai sagatavotie speciālisti ir atbilstoši darba tirgus prasībām? Vai, pēc studiju procesā, iegūtajām zināšanām ir pieprasījums darba tirgū?
3. Kā, Jūs, vērtējat studiju programmas satura kvalitāti? Vai saturs ir atbilstošs studiju programmas mērķiem un vai saturs nodrošina studiju programmas kvalitāti kopumā?
4. Vai, studiju procesa ietvaros, studentam tiek dota iespēja attīstīt dažādas papildus prasmes, kā piemēram, publisko runu, publiskās uzstāšanās māku vai komandas darbu? Ja, jā tad ar kādām metodēm šīs prasmes tiek attīstītas un kādu daļu no studiju procesa aizņem šo prasmju attīstīšana?
5. Vai studiju programmas ietvaros tiek piedāvātas dažādas papildiespējas no Latvijas Universitātes puses? Piemēram: starptautiskie projekti, dažādi papildus semināri, iespēja piedalīties konferencēs, pierdzes apmaiņa un tamlīdzīgi?
6. Vai studiju programmai ir saturiskā ziņā aizvietotājprogramma kādā no citām Latvijas augstākās izglītības iestādēm? Vai studiju programmai ir kāda iezīme, kas to padara unikālu valstiskā līmenī?
7. Kāds ir mācībspēku sadalījums konkrētajā studiju programmā? Vai pamatā pasniedzēji ir profesori, vai tiek pieaicināti, konkrēta studiju kursa pasniegšanai, savas jomas eksperti, vai bieži tiek pieaicināti vieslektori dažādu tēmu pasniegšanai?
8. Kādas pasniegšanas metodes pārsvarā tiek pielietotas apgūstamās vielas pasniegšanai? Vai tiek pielietotas kādas inovatīvas metodes, kuras valstiskā līmenī netiek atkārtotas nevienā citā augstākās izglītības iestādē?
9. Kādas, Jūsprāt, ir studiju programmas stiprās un vājās puses?

Your Gender:

Atbildes	Grafiks	%	Daudzums
Male		61.76	21
Female		38.24	13
Pavisam atbilžu: Neatbildētu:			34 0

Your age:

Atbildes	Grafiks	%	Daudzums
18 or less		0	0
19 – 23		5.88	2
24 – 25		14.71	5
26 or more		79.41	27
Pavisam atbilžu: Neatbildētu:			34 0

Your current education level:

Atbildes	Grafiks	%	Daudzums
High School education		5.88	2
Bachelors degree		20.59	7
Master degree		64.71	22
Doctorate		8.82	3
Pavisam atbilžu: Neatbildētu:			34 0

Study programme, you currently study:

Atbildes	Grafiks	%	Daudzums
Business Administration (B)		2.94	1
International Economics and Commercial Diplomacy (B)		5.88	2
European Studies (M)		17.65	6
International Business (M)		5.88	2
Economics (PhD)		14.71	5
Management Science (PhD)		52.94	18
Demography (PhD)		0	0
Pavisam atbilžu: Neatbildētu:			34 0

From what source You get the information about opportunity to study in University of Latvia Faculty of Economics and Management?

Atbildes	Grafiks	%	Daudzums
From the internet		38.24	13
Well-known person recommended		20.59	7
From intended event		2.94	1
From organization which basic specialization is		8.82	3

to inform foreign students			
Cits:		29.41	10
		Pavisam atbilžu: Neatbildētu:	34 0

Is anyone of people You know has got the degree in University of Latvia or in University of Latvia Faculty of Economics and Management?

Atbildes	Grafiks	%	Daudzums
No		52.94	18
In University of Latvia		5.88	2
In University of Latvia Faculty of Economics and Management		35.29	12
I have no knowledge about that		5.88	2
		Pavisam atbilžu: Neatbildētu:	34 0

Which of the followings was the main reason You choose to start study in University of Latvia Faculty of Economics and Management? (More than one answer are possible)

Atbildes	Grafiks	%	Daudzums
Tuition fee		35.29	12
Study language		44.12	15
Reputation and content of study programme		38.24	13
Study location		32.35	11
University place in international rankings		32.35	11
Uniqueness of study programme		52.94	18
Form of study (Modular system, etc.)		61.76	21
Length of studies		32.35	11
Degree		64.71	22
Acquired knowledge		29.41	10
Acquired knowledge linking with the labor market		23.53	8
Cits:		35.29	12
		Pavisam atbilžu: Neatbildētu:	34 0

Please in rank from 0 (not important) to 5 (very important) estimate factors below for choosing Your currently study programme.

Atbildes	Grafiks	%	Daudzums
Tuition fee			
0		8.82	3
1		2.94	1
2		20.59	7
3		32.35	11
4		11.76	4
5		23.53	8
Reputation of study programme			
0		0	0
1		8.82	3
2		20.59	7
3		20.59	7
4		20.59	7

5		29.41	10
Content of study programme			
0		0	0
1		2.94	1
2		8.82	3
3		11.76	4
4		41.18	14
5		35.29	12
Study location			
0		11.76	4
1		11.76	4
2		20.59	7
3		32.35	11
4		14.71	5
5		8.82	3
University place in different rankings			
0		14.71	5
1		8.82	3
2		14.71	5
3		23.53	8
4		20.59	7
5		17.65	6
Uniqueness of study programme			
0		0	0
1		5.88	2
2		23.53	8
3		17.65	6
4		14.71	5
5		38.24	13
Form of study (Modular system, etc.)			
0		2.94	1
1		2.94	1
2		8.82	3
3		20.59	7
4		23.53	8
5		41.18	14
Length of studies			
0		2.94	1
1		2.94	1
2		14.71	5
3		14.71	5
4		41.18	14
5		23.53	8
Degree			
0		0	0
1		2.94	1
2		5.88	2
3		0	0
4		23.53	8
5		67.65	23

Interdisciplinarity			
0		0	0
1		8.82	3
2		17.65	6
3		44.12	15
4		20.59	7
5		8.82	3
Acquired knowledge			
0		0	0
1		2.94	1
2		8.82	3
3		23.53	8
4		38.24	13
5		26.47	9
A range of extras during study period (conference, international projects,etc.)(
0		5.88	2
1		14.71	5
2		8.82	3
3		29.41	10
4		23.53	8
5		17.65	6
Well recognized lecturers			
0		5.88	2
1		20.59	7
2		29.41	10
3		8.82	3
4		14.71	5
5		20.59	7

What kind of advantages You have noticed during study period? (More than one answer are possible)

Atbildes	Grafiks	%	Daudzums
Innovative teaching methodes		5.88	2
Technological equipment for students (modern classrooms with the necessary equipment, place where to study after lecture, etc.)		11.76	4
A range of extras during study period (conference, international projects,etc.)		67.65	23
Possibility to develop different abilities during study process (Team work, public speech, etc.)		47.06	16
Resources for learning (library, database, learning materials in internet)		50	17
Cits:		14.71	5
		Pavisam atbilžu:	34
		Neatbildētu:	0

When You started to search information about education possibilities in University of Latvia did You thought about studies in other university in Latvia in similar study programme? (If the answer is Yes, please specify the main reasons for looking to different university and study programme. If it is possible please specify alternative university and study programme.)

Atbildes			
No			

No			
no			
No			
No			
NO			
No, University of Latvia has a unique doctoral study programme			
No			
no			
no			
...			
			Pavisam atbilžu: 34
			Neatbildētu: 0

When You started to search information about education possibilities in University of Latvia did You thought about studies in other university in other Baltic States (Lithuania or Estonia) in similar study programme? (If the answer is Yes, please specify the main reasons for looking to different university and study programme. If it is possible please specify alternative university and study programme.)

Atbildes			
No			
No			
no			
No			
No			
NO			
No			
No			
no			
no			
...			
			Pavisam atbilžu: 34
			Neatbildētu: 0

Please evaluate competitiveness for University of Latvia Faculty of Economics and Management full-time study in English compared to similar study programmes offered by other tertiary education institutions in Latvia.

Atbildes	Grafiks	%	Daudzums
Competitive		41.18	14
Non-competitive		5.88	2
Have no opinion		52.94	18
			Pavisam atbilžu: 34
			Neatbildētu: 0